

IOACHIM LAZĂR

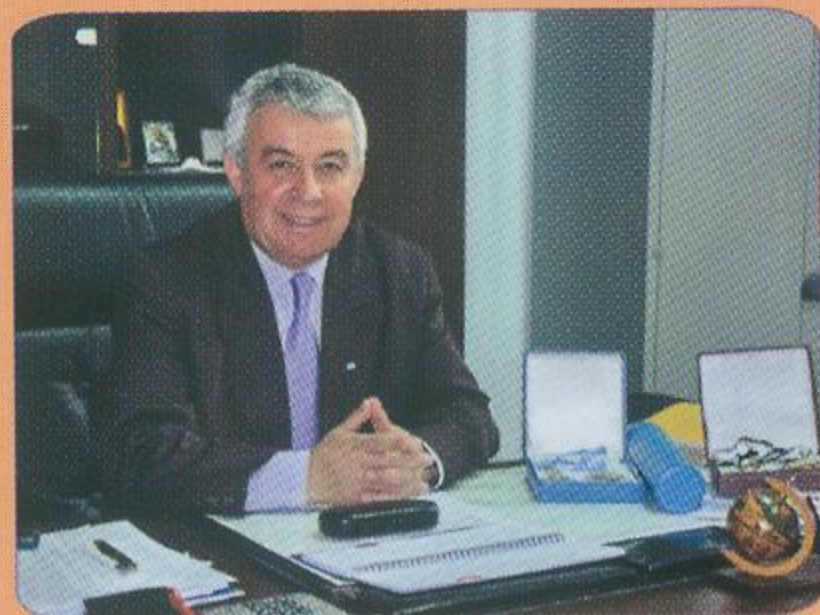
CAMELIA STĂRCESCU ENĂCHIȚĂ

MONOGRAFIA ORAȘULUI SIMERIA

Monografia Oraşului

SIMERIA

SIMERIA, ADICĂ ACASĂ

Povestea SIMERIEI și a SIMERIENILOR s-a încercat să se spună în paginile lucrării de față. Pentru că Simeria nu a avut până acum o monografie completă. Nimeni nu a încercat s-o scrie, sau, dacă a făcut-o, nu și-a dus încercarea până la capăt. Au existat, e drept, în timp, câteva lucrări monografice, menționate ca atare în paginile care urmează, și care au, desigur, însemnătatea lor. Dar sunt, cred, prea puțini care să știe multe despre Simeria. Poate doar cei pasionați de istorie, cei care au avut răbdare să caute, să scormonească, să afle câte ceva despre orașul LOR. Și toate astea în ciuda faptului că despre micul nostru orașel feroviar sunt multe, foarte multe de spus. Le veți afla, fără îndoială, cu plăcere din paginile care urmează.

Cei care au realizat această monografie sunt profesioniști în istorie, oameni care au știut nu numai unde să caute, ci și ce anume și, mai ales, în ce mod să folosească ceea ce au găsit. Le mulțumim, convinși fiind că merită întreaga noastră considerație!

Așa cum ne simțim datori să mulțumim SIMERIENILOR, pentru că ne-au fost mereu alături, ne-au sprijinit cu încredere, ne-au dojenit cu blândețe, ne-au ajutat să facem din SIMERIA un oraș al Mileniului III!

*Cu aleasă considerație,
PETRU RADUPĂUN-JURA,
Primarul orașului Simeria*

IOACHIM LAZĂR

CAMELIA STĂRCESCU ENĂCHIȚĂ

MONOGRAFIA ORAȘULUI SIMERIA

MONOGRAFIA

ORAȘULUI

SIMERIA

Ediția EMIA
32001 Dave, România
Str. Matei Aveler, nr. 20
Tel./Fax: 0234 23028
e-mail: office@emia.ro

EMIA

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

LAZĂR, IOACHIM

STĂRCESCU ENĂCHIȚĂ, CAMELIA

Monografia orașului Simeria / Ioachim Lazăr,
Camelia Stărcescu Enăchiță, - Deva: EMIA, 2008

Bibliogr.

ISBN 978-973-753-097-4

908(498)

Culegere texte: Ioachim Lazăr

Corectura: Camelia Enăchiță, Ioachim Lazăr

*Lucrarea a fost tipărită prin grija Consiliului Local și a Primăriei
orașului Simeria.*

- primar Petru Radu Păun Jura -

Toate drepturile sunt rezervate Editurii Emia și Primăriei Simeria

Nici o parte din acest volum nu poate fi copiată fără permisiunea scrisă a Editurii
Emia. Drepturile de distribuție în străinătate aparțin editurii.

Copyright © 2008 by EMIA

Copyright © Primăria orașului Simeria

Tehnoredactare și coperta: Marius Leonard Olar și Georgiana Popa

Editura EMIA

330011 Deva, România

Str. Mareșal Averescu, nr. 20

Tel. / Fax: 0254 230246

e-mail: office@emia.ro

www.emia.ro

IOACHIM LAZĂR
CAMELIA STÂRCESCU ENĂCHIȚĂ

SIMERIA, ADICĂ ACASĂ

MONOGRAFIA

ORAȘULUI

SIMERIA

Editura EMIA

SIMERIA, ADICĂ ACASĂ

Nu s-au scris, cred, în timp, prea multe cuvinte despre orașul Simeria. Despre oraș, pur și simplu, nu doar ca fundal al unor întâmplări oarecare, generate de momente istorice mai mult sau mai puțin liniștite. Despre Simeria, ca despre o poveste care trebuie spusă celor care înseamnă, de fapt, orașul: OAMENII SĂI.

CEI CARE AU FOST – în fața cărora ne plecăm, cu umilință, frunțile. Indiferent de cât de departe din istorie au venit, fiecare piatră pe care ne purtăm astăzi pașii a fost așezată de ei. Din străvechimi aproape neștiute sau de mai aproape, veniți din câteva colțuri de lume, cu toții au creionat conturul, au împlinit destinul acestei așezări. Și au făcut-o simplu și frumos, astfel încât strădania lor să însemne ceva și peste ani, astăzi, când încercăm, prin paginile lucrării de față, să spunem și altora cine suntem, de unde venim și, mai ales, încotro vrem să ne îndreptăm.

CEI CARE SUNT – generații mai vechi și mai noi, în slujba cărora noi, ca administrație publică locală, ne punem puterea, timpul și priceperea. Oameni frumoși și complecși, cu luminile și umbrele lor, cu neliniști și bucurii, cu împliniri și speranțe, cu bune și rele. Oameni. SIMERIENII datorită cărora orașul are, iată, un chip aparte. Născut în „glasul roților de tren”, dăltuit în marmură, având parfum inegalabil de magnolii...

CEI CARE VOR FI – față de care avem o datorie umană și morală ce ne obligă. Aceea de a le lăsa drept moștenire nu numai o localitate oarecare, un oraș ca atâtea altele pe harta țării, ci mai ales un ACASĂ, cu toată căldura și statornicia de dincolo de cuvânt.

... Și povestea SIMERIEI, a SIMERIENILOR s-a încercat să se spună în paginile lucrării de față. Pentru că Simeria nu a avut până acum o monografie completă. Nimeni nu a încercat s-o scrie, sau, dacă a făcut-o, nu și-a dus încercarea până la capăt. Au existat, e drept, în timp, câteva lucrări monografice, menționate ca atare în paginile care urmează, și care au, desigur, însemnătatea lor. Dar sunt, cred, prea puțini care să știe multe despre Simeria. Poate doar cei pasionați de istorie, cei care au avut răbdare să caute, să scormonească, să afle câte ceva despre orașul LOR. Și toate astea în ciuda faptului că despre micul nostru orășel feroviar sunt

multe, foarte multe de spus. Le veți afla, fără îndoială, cu plăcere din paginile care urmează.

Cei care au realizat această monografie sunt profesioniști în istorie, oameni care au știut nu numai unde să caute, ci și ce anume și, mai ales, în ce mod să folosească ceea ce au găsit. Le mulțumim, convinși fiind că merită întreaga noastră considerație!

Așa cum ne simțim datori să mulțumim SIMERIENILOR, pentru că ne-au fost mereu alături, ne-au sprijinit cu încredere, ne-au dojenit cu blândețe, ne-au ajutat să facem din SIMERIA un oraș al Mileniului III!

1 Mai 2008

Cu aleasă considerație,
PETRU RADU PĂUN-JURA,
Primarul orașului Simeria

ARGUMENT

Deși este una dintre cele mai tinere localități din județul Hunedoara, Simeria are o bogată bibliografie care îmbracă diverse domenii ale vieții economice, culturale, învățământ și educație, de științele naturii. Chiar și unele localități, între care amintim Biscaria, Șăulești și Simeria Veche se bucură de atenția cercetătorilor din diverse domenii, rezultatul fiind publicarea unor monografii, studii sau diferite articole de popularizare.

Prima lucrare care se referă la o localitate, Biscaria, la fapte și întâmplări petrecute în această zonă la mijlocul secolului al XIX-lea a fost lucrarea preotului **Nistor Socaci** intitulată „**Epistolă a năcazurilor și istoria timpurilor trecute**”.

Preotul Nistor Socaci, care a păstorit credincioșii din Biscaria între anii 1837-1870, redă în proză și versuri întâmplările locale și zonale care s-au desfășurat în perioada 1830-1856. Prin valoarea sa manuscrisul a atras atenția mai multor personalități, primul care l-a remarcat a fost avocatul devean Francisc Hossu-Longin care l-a trimis în anul 1885 lui George Barițiu, realizându-se o copie pentru Academia Română din București.

Manuscrisul lui Nistor Socaci a mai fost cercetat de către protopopul Devei, Ioan Dobre (1909-1928), Ioan Todor din Simeria, care a mai realizat o copie, ce s-a păstrat la familia Munteanu Ion a lui Dascălu din Simeria.

O altă copie a fost făcută de către Victor I. Șuiaga din Deva în anul 1970, întocmind și o lucrare asupra conținutului manuscrisului. Atât copia cât și lucrarea concepută de Victor Șuiaga au fost donate pentru biblioteca Institutului teologic din Sibiu. Copii ale lucrării întocmite de către Victor Șuiaga au fost donate Episcopiei Ortodoxe din Arad, Parohiei ortodoxe din Deva, Arhivelor Statului din Deva și lui Munteanu Ion a lui Dascălu din Simeria.

Din manuscrisul lui Nistor Socaci s-a documentat și profesorul simerian, Beniamin Bassa, care a întocmit două articole referitoare la Adunarea de la Blaj și Bătăliei de la Podul Simeriei, publicate în ziarul Drumul Socialismului din 31 iulie și 18 august 1968. Avocatul Victor Șuiaga reia cercetarea asupra manuscrisului publicând un consistent studiu în revista „Altarul Banatului”, nr. 7-9, din iulie - septembrie 1992.

Una dintre cele mai valoroase monografii apărute în perioada interbelică se datorează învățătorului Sabin Jula, mulți ani director al Școlii din Simeria. Lucrarea publicată în tipografia „Institutului de Arte Grafice < Nicu D. Moloșescu > din Târgu Jiu, în anul 1935 se întitulează **„Monografia comunei și a Școlii primare Simeria – Hunedoara**. După cum se subînțelege și din titlul lucrării, autorul Sabin Jula a împărțit monografia în două părți.

Prima parte (paginile 5-17) tratează etapele întemeierii comunei Simeria, de la înființarea coloniei, în anul 1866, până la apariția cărții în anul 1935.

În partea a doua (paginile 18-50), fiind și cea mai consistentă, autorul insistă asupra evoluției învățământului în Colonia Simeria, prezentând monografia Școlii primare din primii ani ai înființării (1871) și până la anul apariției monografiei (1935).

Cea de-a treia monografie tipărită este dedicată satului Șăulești și a fost tipărită în anul 1945. Cartea **„Monografia satului Șăulești, plasa Deva, Județul Hunedoara”** se datorează autorului G. T. Niculescu-Varone, care s-a refugiat după cel de-al doilea bombardament asupra capitalei la avocatul Moise-Alexandru T. Murar din Șăulești. Adăpostul asigurat aici, autorul bucureștean l-a răsplătit prin documentarea în vederea tipăririi acestei valoroase monografii, apărută în Tipografia „Dimitrie Cantemir” din București, în anul 1945. Autorul combină datele documentare din diferite surse cu o riguroasă cercetare de teren, reușind o amplă frescă a vieții și întâmplărilor petrecute în acest sat hunedorean.

O altă monografie intitulată **„Istoria celor 100 de ani ai școlii din Simeria, 1872-1972”** este dedicată învățământului din Simeria a fost întocmită la împlinirea a 100 de ani de la înființarea școlii din Simeria și aparține lui Mihai Gherman. Autorul urmărește evoluția învățământului de la nivelul primar până la cel liceal. Este o monografie bine documentată cu toate piedicile inerente perioadei apariției sale și care plătește tributul concepției ideologice ce domina în cultura românească.

În anul 1994, la împlinirea a 125 de ani de existență a Întreprinderii de reparat material rulant din Simeria, grupul de ingineri, Budac Octavian, Ivoniciu Adelaida, Suciul Iuliu, Todor Ioan, Veress Rudolf și Vernichescu Iuliu, în colaborare cu ziarista Constanța Corpade, au întocmit o monografia **„125 ani în slujba Căii Ferate, 1869-1994”** dedicată acestei importante unități economice, care urmărește evoluția ei de la înființare până la transformarea în Societate economică. Un capitol important este rezervat învățământului profesional din Simeria, cel care a pregătit numeroase generații de specialiști.

De o bogată bibliografie s-a bucurat Rezervația Arboretumul Simeria a cărei baze au fost puse încă din secolul al XVIII-lea. Autorii Corina Coandă și Stelian Radu au publicat în anul 2006 lucrarea **„Arboretumul Simeria – monografie”**. Autorii valorifică și studiile publicate în perioada anterioară între care amintim studiul lui Ocskay S., **„Specii exotice din Parcul Simeria”** apărut în anul 1954 și **„Ghidul – album”** publicat de Radu S., și Hulea A., din anul 1964.

Un număr important de proiecte ale unor monografii abordând diferite teme au rămas până astăzi în stadiul de manuscris. Între ele amintim „**Monografia parohiei Uroi și a filiei Cărpiniș**”, întocmită de către preotul Inocențiu Tiruța, începută în anul 1927 și finalizată în anul 1969. Trebuie să menționăm că acest manuscris a stat, de fiecare dată, în atenția unor autori, dornici de a publica diferite monografii.

O altă monografie rămasă în stadiul de manuscris este intitulată „**Sportul simerian de-a lungul anilor**”, realizată de Suciu Iuliu, Todor Ioan și Visirin Nicolae în anul 1980, la împlinirea unui secol de sport la Simeria. Autorii realizează o adevărată frescă a mișcării sportive de la Simeria pe parcursul unui secol, reliefând portretele unor sportivi importanți care au adus glorie sportului simerian.

În ultimii ani tot mai mulți studenți sau cadre didactice își aleg ca lucrări de diplomă sau grad didactic monografii locale. O astfel de lucrare intitulată „**Istoricul orașului Simeria și al împrejurimilor**” aparține învățătoarei Baciu Camelia de la Școala Generală Nr. 2 Simeria și a fost realizată în anul 2003.

După ce am prezentat „Monografiile” tipărite sau rămase în manuscris s-ar putea pune întrebarea: Mai este necesară o nouă monografie despre Simeria? Răspunsul nu poate să fie decât unul afirmativ, întrucât lucrarea de față se bazează în cea mai mare parte pe documente inedite culese din diferite fonduri și la diverse instituții: Direcția Județeană Hunedoara a Arhivelor Naționale, Primăria orașului Simeria și în cadrul unor parohii din localitățile aparținând orașului Simeria. Aducem mulțumirile noastre Domnului director al Direcției Județene Hunedoara a Arhivelor Naționale pentru sugestiile date.

Cercetările de arhivă au fost întregite cu cele de teren. Au fost cercetate bisericile din Uroi, Cărpiniș, Biscaria, Șăulești, Sântandrei și Bârcea Mare, de unde au fost culese o serie de date privind preoții care au funcționat acolo și despre istoricul bisericilor respective. Pentru modul în care ne-a fost facilitată cercetarea acestor instituții aducem mulțumiri deosebite preoților Teofil Popovici din Sântandrei și Nicolae Gabăr din Uroi.

Cele mai calde cuvinte de mulțumire se cuvin a fi adresate Domnului primar Petru-Radu Păun-Jura și Consiliului Local al orașului Simeria care au făcut posibilă tipărirea acestei monografii prin sprijinul material și moral și pentru încrederea acordată autorilor acestei monografii.

Se cuvin cuvinte de mulțumire Doamnei Paulina Popa, directorul Editurii Emia din Deva, care a făcut posibilă apariția în timp util și în condiții grafice deosebite a Monografiei orașului Simeria.

SIMERIA - AȘEZARE GEOGRAFICĂ

Orașul Simeria este amplasat la $45^{\circ} 51' 00''$ N, $23^{\circ} 00' 36''$ E, în partea de vest a României, în lunca Mureșului, la confluența acestuia cu râul Strei, între munții Apuseni și Retezat. Are o populație de 13907 locuitori iar densitatea este de 279 loc/ km². Localitățile componente sunt: Bârcea Mare, Cărpiniș, Simeria Veche, Sântandrei, Șăulești și Uroi.

Aspecte climatologice

Climatul este temperat-continental cu nuanțări oceanice, clima aparținând etajului de dealuri. Temperatura medie anuală este de circa 8 – 9 grade Celsius, aici resimțindu-se efectele maselor de aer submediteraneene ce pătrund pe valea Mureșului dinspre Câmpia de Vest. În luna ianuarie temperatura medie este de circa -3 grade Celsius, iar pentru luna iulie valoarea termică medie se situează în jurul valorilor de 19-20 grade Celsius. Astfel, amplitudinea termică anuală este de aproximativ 20-22 grade Celsius. Cantitatea medie anuală de precipitații este de peste 700 mm, tipică de altfel bordurii sudice a Munților Metaliferi iar ca urmare a poziționării geografice, se produc curenți ascensionali puternici, iar viteza vântului este de regulă ridicată. Circulația maselor de aer se face preponderent dinspre sector vestic, iar primăvara, aici se resimt vânturile calde cu efect de föehn.

Flora și fauna

Predomină vegetația de locuri deschise, cu elemente precum: Pulsatilla montana – deditel, Achillea millefolium – coada șoricelului, Cytisus scoparius – drob, mături (salcâm galben), Solanum dulcamara – lăsnicior, Origanum vulgare – sovârv, Salvia pratensis – salvia de câmp (jaleș), Cirsium arvense – pălămida de câmp, Trifolium pratense – trifoi de luncă, Dianthus carhusianorum – garoafa de câmp, Gallium verum – sânziene, Scabiosa ochroleuca – sipica, Bellis perennis – bănuței, Primula veris – ciuboțica cucului, Stellaria media, Verbascum thapsus – lumânărică, Filipendula vulgaris – aglica etc

Apare și vegetație de locuri umede lângă izvoare și în zonele mai umede: Ranunculus bulbosus, Ranunculus acris) – piciorul cocoșului, Euphorbia cyparissias

– laptele broștesc, laptele câinelui, alior, *Juncus effusus* – rugina, *Spartium junceum* – bucsău, scai de papură, mușchi.

Dintre arbuști, menționăm specii ca: *Crataegus monogyna* – păducel, *Rosa canina* – măceș sau trandafir sălbatic, *Rubus fruticosus* - mur, *Cornus mas* - cornul, *Cornus sanguinea* - sângerul, *Sambucus nigra* - socul, *Corylus avellana* – alun.

Pâlcurile de păduri se dezvoltă în special spre zona de legătură cu Munții Metaliferi, fiind alcătuite mai ales din specii xerofile între care salcâm - *Robinia pseudoacacia*, cer – *Quercus cerris*, fag – *Fagus silvatica*, carpen – *Carpinus betulus*, ulm – *Ulmus campestris*, etc. Pajiștile uscate seminaturale și faciesurile acoperite cu tufișuri pe substrat calcaros sunt prezente în rezervație. Din acest tip de habitat fac parte pajiști de tip Festuco-Brometea, uscate sau semiuscate, pe substrat calcaros.

Deseori, acest tip de habitat se află în asociație cu tufărișuri și păduri termofile și cu vegetație pionieră a pajiștilor cu *Sedum* (*Sedo-Scleranthea*). Acest tip de habitat este format pe de o parte din pajiști stepice sau subcontinentale (*Festucetalia valesiaca*), prezente aici ca urmare a defrișărilor succesive produse în timp în zonele joase învecinate și pe platoul de pe măgură și, pe de altă parte, din pajiști influențate de prezența oceanului sau a regiunii sub-mediteraneene (*Brometalia erecti*).

În al doilea caz, trebuie făcută distincția dintre pajiștile primare de tip Xerobromion și pajiștile secundare (seminaturale) de tip Mesobromion cu specia cheie *Bromus erectus* (obsiga), caracterizate printr-o varietate mare de orhidee. Abandonarea acestor habitate conduce la invadarea acestora de vegetație arbustivă.

Deși nu foarte spectaculoasă, fauna cuprinde totuși exemplare de *Corvus corax* (corb), *Falco peregrinus* (șoim călător), *Buteo buteo* (uliu șoricar), *Accipiter nisus* (uliu păsărar), *Bubo bubo* (bufniță), *Garrulus glandarius* (gaița), *Picus canus* (ciocanitoarea sură), *Merops apiaster* (prigorie), *Rana esculenta* (broasca mică de lac), *Bombina variegata* (buhai de baltă cu burta galbenă), *Triturus vulgaris* (triton), *Lacerta agilis* (șopârla de câmp), *Lacerta viridis* (gușterul), *Natrix natrix* (șarpele de casa), *Sus scrofa* (mistreți), *Capreolus capreolus* (căprior), *Vulpes vulpes* (vulpe), *Sciurus vulgaris* (veverița), *Meles meles* (viezure), etc. Alte specii de animale caracteristice acestor habitate sunt *Papilio machaon* (fluture coadă de rândunică), *Iphiclides podalirius*, *Mantis religiosa* (călugărița) etc.

Rezervația Geologică Măgura Uroiului

Dealul Măgura Uroiului, situat la cca.3 km nord-est de Simeria, în versantul drept al Mureșului, la poalele Munților Apuseni, parte a Carpaților Orientali, reprezintă localitatea tip pentru mineralul pseudobrookit $(Fe^{3+}, Fe^{2+})_2(Ti, Fe^{2+})O_5$ sau cu formula idealizată Fe_2TiO_5 . Mineralul a fost descoperit și descris din această ocurență în 1878, de către profesorul Anton Koch, de la Universitatea din Cluj. Berbeleac (1962) consideră că forma mamelonară a

dealului nu reprezintă canalul de alimentare al unui aparat vulcanic, ci este produsul a 3 veniri succesive de lave andezitice ce prezintă 3 tipuri structural-texturale și care sunt însoțite de roci piroclastice.

Prima venire de lave, reprezentată de andezite cenușii, ocupă porțiunea bazală a dealului și aflorază în micile cariere situate în imediata apropiere a Mureșului sau a drumului Uroi-Rapoltu Mare.

A doua venire de lave este bine deschisă, reprezentând abruptul Dealului Măgura Uroiului pe cele trei laturi (est, vest și sud). Din punct de vedere mineralogic și petrografic, aceste roci se aseamănă cu primele, deosebindu-se doar prin culoarea roșcat-cărămizie.

Cea de-a treia venire de lave ocupă înălțimile dealului, separându-se de lavele corespunzătoare celei de-a doua veniri printr-un nivel mic de roci piroclastice. Spre deosebire de lavele corespunzătoare venirilor anterioare, acestea sunt brun-roșiatice, mult mai poroase și mai puțin dure, iar aspectul fluidal predomină. Porțiunea de nord a dealului, unde se întâlnesc aceste lave este aproape în totalitate acoperită de sol și depozite aluvionare, rămânând deschisă numai o mică porțiune la est, sud și sud-vest.

Măgura Uroiului este, în opinia Ionelei Mușat, (Enciclopedia geotopurilor din România, Proiect de master, 1999), un corp vulcanic de vârstă miocenă, reprezentând un neck care se exprimă morfologic sub forma unei cupole. Petrografic, neck-ul de la Uroi este format dintr-un andezit de culoare cenușie-roșcată. Ceea ce se poate observa la prima vedere în masa acestui andezit este abundența de enclave și geode cu o mare varietate de minerale și asociații de minerale rar întâlnite în natură.

În mod deosebit și ca particularitate a zonei Uroi se remarcă asociațiile de pseudobrookit - hematit și pseudobrookit - rutil.x. Din punct de vedere geologic, Măgura Uroiului reprezintă un neck care se exprimă morfologic sub forma unei cupole. Însă, actualmente, circa 40% din volumul cupolei este excavat ca urmare a unei îndelungate exploatare în cariere. Carierele antice, dacice și romanice pe versantul dinspre Mureș se păstrează și astăzi

Observațiile asupra componentelor minerali și cele de natură structural-texturală permit să se deducă o parte din proprietățile fizice - chimice ale magmei inițiale, precum și unele aspecte ale activității vulcanice. Astfel s-a dedus că magma care a generat andezitul de la Uroi a avut o temperatură de 1100 - 1200°C și o ascensiune rapidă spre suprafață. În ascensiunea sa, magma andezitică a traversat un nivel gabbroic situat probabil în crusta inferioară pe care l-a asimilat parțial și din care au rămas ca martori enclavele de rutil și pseudobrookit.

Unic prin bogăția enclavelor și geodelor și prin varietatea mineralogică, a fost declarat rezervație geologică.

DIN NEGURA ISTORIEI LA PRIMELE ATESTĂRI DOCUMENTARE A LOCALITĂȚILOR SIMERIENE

Teritoriul județului Hunedoara, ca și cel al întregii Transilvanii, a fost de la începuturi drumul de trecere al tuturor popoarelor care au năvălit de la Est spre Vest, sau de la Vest spre Est. Pe aici trecea, prin valea Mureșului, drumul cel mai facil și mai scurt, care lega trecerile Carpaților cu șesul din valea Tisei¹. Dar tot prin județul Hunedoara trecea drumul cel mai scurt, ce ducea de la Sud spre Nord și invers.

Din valea Mureșului, pe valea Streiului și pe cea a Jiului, se ajungea ușor, prin Pasul Vulcan, spre Sud. O legătură și mai bună în această direcție se putea face prin valea Hațegului - Poarta de Fier a Transilvaniei - Valea Bistrei - Banat - Sudul Balcanic. Datorită acestei așezări avantajoase din punct de vedere geografic și de întretăiere a căilor de comunicație, a bogățiilor subsolului, acest teritoriu a fost locuit încă din cele mai îndepărtate epoci istorice și până în zilele noastre.

Existența și permanența umană pe Valea Mureșului se pierde în negura veacurilor. Vestigiile materiale ale activității umane, precum și resturile faunistice fosile de pe teritoriul județului Hunedoara datează de peste 150.000 ani din paleoliticul mijlociu. Dovezi ale prezenței umane din această epocă s-au descoperit în peșterile de la Cioclovina, Ohaba - Ponor, Nandru, Federi, Crăciunești ș. a., unde s-au aflat urme materiale constând din unelte de silex și os, împreună cu vetre de foc, alături de fosilele animalelor preistorice, ca *Ursus spelaeus*, *Equus Caballus* etc².

Iulian Martian în Repertoriu arheologic pentru Ardeal, publicat la Bistrița în anul 1920 menționează câteva descoperiri făcute pe teritoriul județului Hunedoara³. La Simeria menționa autorul menționează că s-au găsit urme dacice, descoperire publicată de către Neugebaur J. încă în anul 1851⁴. De asemenea,

¹ Oct. Floca, V. Șuiaga, Ghidul județului Hunedoara, Deva, 1936, p. 14.

² Ibidem, p. 15.

³ Iulian Martian, Repertoriu arheologic pentru Ardeal, Bistrița, 1920, p. 3, 36, 41, 141, 142, 180, 189 și 215.

⁴ Neugebaur J., Dacien aus den Überresten des klassischen Altertums, Kronstadt, 1851.

autorul precizează în repertoriul publicat că la Uroi „Pe promontoriul din țărmul Mureșului” s-au descoperit „celte de bronz și urne”⁵. Tot aici s-a mai observat o „circumvalație” și „urme de cetate”⁶. Despre descoperirile de la Uroi, M. Ackner a publicat un articol apărut la Viena în anul 1857⁷. Știri disparate despre așezarea arheologică de la Uroi și descoperirile întâmplătoare de aici, au apărut mențiuni în publicația din Cluj „Nemzeti táesalkodó”, încă din anul 1830, și continuând să apară și în anii următori⁸.

Conform unui articol publicat în anul 1902 pe dealul Uroi a existat o întăritură de pământ de unde a fost recuperată o brățară din bronz care a ajuns la Muzeul din Deva și o daltă din bronz la Muzeul din Cluj⁹. Margittay Gabriel, inginer hotarnic relatează prin anii 70 ai secolului al XIX-lea că a observat în peregrinările sale de la Uroi la Cărpiniș „cavouri acoperite cu lespezi din piatră”¹⁰.

În anul 1896, în grădina lui Toth Francisc din Simeria s-a găsit un „vas primitiv în care erau trei brățări din sârmă de cupru”¹¹. La Uroi s-au descoperit la începutul secolului al XX-lea clădiri cu pavaj din marmură¹². Arheologul Torma Karol a văzut, prin anul 1877, în grădina lui Sabău Ștefan, din Uroi, o „piatră din cetatea Kapi cu inscripția aproape distrusă și era o piatră funerară”¹³.

La intrarea în localitatea Bârcea Mare dinspre Sântandrei, în dreapta șoselei, între aceasta și râul Cerna, din terenul arabil au fost culese fragmente ceramice aparținând culturii Coțofeni și epocilor hallstattiană, romană și prefeudală (secolele V-VI)¹⁴.

În muzeele din Deva, Orăștie și Sibiu se păstrează vestigii materiale descoperite în zone situate în apropierea Simeriei sau chiar pe teritoriul unor localități aparținând din punct de vedere administrativ orașului. Una dintre cele mai importante și bogate stațiuni arheologice se află situată în apropierea Simeriei pe înălțimea numită Măgura Uroiului.

Măgura Uroiului este situată între satul Uroi și Rapoltul Mare la confluența râului Strei cu Mureșul, zonă cu o foarte bună vizibilitate asupra celor două cursuri de apă. În anul 1882 din locul carierei romane de piatră din Uroi „o piatră funerară a fost donată Muzeului din Deva de către Velitska Francisc”¹⁵. Cunoscutul arheolog Téglás Gábor menționa colonia Petriș care era situată în

⁵ Iulian Marțian, op. cit., p. 41.

⁶ Ibidem.

⁷ Ackner M., Die römischen Altertümer und deutschen Burgen in Siebenbürgen, Wien, 1854.

⁸ Iulian Marțian, op. cit., p. 55.

⁹ A Hunyadmegyei történelmi és régészeti társulat, Budapest, 1902, p. 13.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Ibidem, p. 13.

¹² Ibidem, p. 116-119.

¹³ Ibidem.

¹⁴ Ioan Andrișoiu, Contribuții la repertoriul arheologic al județului Hunedoara, în Sargetia, XIV, 1979, p. 16-19.

¹⁵ A Hunyadmegyei történelmi és régészeti társulat, ... p. 116-119.

partea estică a Uroiului lângă drumul militar roman ce ducea spre Bobâlna¹⁶. El preciza că aici s-au descoperit cărămizi romane, ruine de construcții iar în partea dinspre Rapolt s-au întâlnit ruine. Téglás Gábor a mai observat urmele unei cariere romane care se aflau în partea de sud a dealului de unde ulterior s-a extras piatră pentru construcția căilor ferate¹⁷.

Sub dealul „Măgura Uroiului”, la 50 m de șoseaua Uroi – Rapoltu Mare, pe partea stângă a drumului ce ducea la locul de ardere a rezidurilor, cu ocazia lărgirii căii de acces, în ianuarie 1974, a fost descoperit un mormânt de cărămidă roman, acoperit cu o lespede de marmură. Mormântul, jefuit din vechime, cu o parte a peretelui sudic distrus și scheletul răvășit, avea ca inventar funerar: butelie rectangulară din sticlă cu două toarte, monedă de bronz din seria celor emise de împăratul Filip Arabul pentru fiul său Filip cel Tânăr, cu emblema Provincia Dacia pe revers și o brățară fragmentară din lame dreptunghiulare de bronz aurit¹⁸.

Începând cu anul 2000 interesul pentru această zonă s-a concretizat în realizarea unui studiu făcut pe fotografie aeriană, precum și a unei săpături de salvare, ambele punând în evidență existența unei așezări fortificate. Cercetările anterioare au identificat complexe aparținând culturii Coțofeni, culturii Wietenberg și începutului primei epoci a fierului¹⁹.

Datorită situației sale avantajoase, așezarea a fost populată în mai multe epoci istorice și pe un termen lung. În cadrul săpăturilor din anul 2004 s-a continuat cu cercetarea locuinței descoperite în campania anterioară. Materialele apărute aici aparțin primei epoci a fierului și constau din fragmente ceramice, oase, obiecte din bronz și din os²⁰. Tot în cadrul campaniei arheologice din anul 2004 a mai fost descoperită o locuință dacică, distrusă în mod violent.

Complexul dacic, cercetat parțial, în campania din anul 2004, are formă ovală cu dimensiunile de 1,80 x 1,60 m. Aici au fost descoperite diferite tipuri de vase lucrate cu mâna și la roată, un vârf de suliță din fier, un inel de argint și un obiect de fier corodat²¹. Cercetările efectuate până în prezent au pus în evidență vestigii aparținând culturilor Coțofeni, Wietenberg, primei și celei de a doua epoci a fierului. În așezarea hallstattiană de la Simeria oferea specialiștilor dovezi unei intense locuiri. În toamna anului 1968 cu ocazia unei vizite în zona șantierului I.C.M. a fost descoperit un fragment ceramic aparținând unui vas hallstattian

¹⁶ Hunyad vármegyei Kalauz, Cluj, 1902, p. 116-120.

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ Ioan Andrițoiu, op. cit., p. 28.

¹⁹ Adriana Pescaru, Angelica Bălos, Adriana Ardeu, Roxana Stăncescu, Ștefan Andrei, Raluca Nicolicea, Viorel Papp, Petronela Straja, Alexandru Bărbat, Rapoltu Mare, com. Rapoltu Mare, jud. Hunedoara, Punct: Măgura Uroiului, în *Cronica cercetărilor arheologice din România, Campania 2004, mai 2005*, p. 287-288.

²⁰ Ibidem.

²¹ Adriana Pescaru, Angelica Bălos, Adriana Ardeu, Roxana Stăncescu, Ioana Barbu, Claudiu Doncuțiu, Costin Daniel Tuțuianu, Viorel Papp, *Cronica cercetărilor arheologice din România, campania 2005, iunie 2006*, p. 281-282.

având dimensiunile de 5 x 4 cm²². Fragmentul respectiv are o serie de semne grafice pe care autorul articolului presupune a fi semne de scriere²³.

În apropierea Simeriei, în hotarul satului Tâmpa, la locul numit „La Cazan”, cu ocazia instalării conductei magistrale de gaz metan s-a descoperit un vas întreg și fragmente din alte vase aparținând culturii Wietenberg²⁴. Tot aici a fost pusă în evidență și o locuință în interiorul căreia s-a descoperit greutate mari din lut folosite la plasele de pescuit, precum și o bucată de bronz.

Vasta câmpie dintre Vințul de Jos și Deva, străbătută de meandrele Mureșului este încinsă de o vastă salbă de urme dacice. Prezente în zone de interferență a zonei de șes cu dealurile ce flanchează valea Mureșului, vestigii înconjoară câmpul de pe ambele maluri ale râului. În partea de sud a Mureșului au fost descoperite cunoscutele tezaure și obiecte de podoabă de argint de la Cioara, Vaidei, Cugir, Orăștioara de Sus și Orăștie²⁵.

În partea de nord a Mureșului pe lângă tezaurul de podoabe de argint de la Sărăcsău, s-au mai descoperit colierele de argint de la Inuri și Vințul de Jos, tezaurul de monede de tip Hunedoara de la Bozeș și așezarea dacică de la Ardeu, ce completează seria descoperirilor dacice din această zonă.

Tot la sud de Mureș s-au descoperit urme ce atestă prezența dacilor în zona cuprinsă între Orăștie și Deva. Un tezaur de podoabe dacice este atestat la Nădăștie, iar la Hunedoara a fost descoperită o brățară de argint lucrată în stilul specific artei torentice dacice²⁶.

În perioada colectării de materiale pentru Muzeul județului Hunedoara (1880-1882), înființat sub patronajul Societății de istorie și arheologie a comitatului Hunedoara s-au obținut prin donații și achiziții o serie de materiale și din zona Simeriei. Într-un articol publicat de arheologul devean Teglas Gabor, în anul 1882, se menționează colectarea unei monede de argint de la Simeria și alte două din același material descoperite la Bârcea Mare, în grădina lui Barcsay Láslo²⁷.

Pe dealul cetății Deva s-au descoperit vase de provizii, de tip sac, fragmente de recipiente ornamentate cu brâuri alveolare și unelte de fier²⁸. Pe teritoriul orașului a fost cercetat un cuptor de ars vase, descoperire ce reprezintă cea mai elocventă dovadă a prezenței dacilor. Descoperirile de factură dacică din situl arheologic de la Uroi vine să completeze salba descoperirilor dacice de pe Valea Mureșului.

²² Benjamin Bassa, Semne grafice pe un fragment de vas hallstattian, în *Sargetia*, VII, 1970, p. 217-218.

²³ Ibidem.

²⁴ Idem, O așezare de la sfârșitul epocii bronzului, *Sargetia*, V, 1968, p. 15-21.

²⁵ Liviu Mărghitan, Vestigii dacice de pe cursul mijlociu al Mureșului, în *Sargetia*, VII, 1970, p. 11-19.

²⁶ Ibidem.

²⁷ Teglas Gabor, A hunyadmegyei történelmi és régészeti társulat évkönyve (Anuarul istoric și geografic al județului Hunedoara, Deva, 1882, p. 162-163.

²⁸ Oct. Floca, Urme dacice pe dealul cetății Deva, *Omagiu lui Constantin Daicoviciu*, București, 1960, p. 209.

Din dealul Uroiului dacii au exploatat andezitul care a fost folosit ca element de construcție din diferitele așezări. La Micia, în exteriorul castrului, s-a descoperit un canal zidit din 11 blocuri paralelipipedice de augit-andezit provenite din căriera de la Uroi, având fiecare o lungime de 2,55 m²⁹.

Din dealul de la Uroi romanii au exploatat augit-andezitul folosit la marile construcții de la Sarmizegetusa și Micia. De asemenea drumul militar roman ducea de la Biscaria la Mureș peste terenul lui Fay Adalbert și de aici probabil trecea Mureșul peste un pod la Uroi, era pavat cu piatră exploatată aici. Cu ocazia manevrelor militare austriece din anul 1847, se recunoștea strategia așezărilor romane având perspective de apărare și vizualitate.

Din albia Mureșului, de la adâncimea de - 2,20 m cupa escavatorului a scos la suprafață, în martie 1978, un vas de bronz cu corpul bombat și buza evazată, gâtul marcat având două toarte laterale. Recipientul se sprijină pe trei picioare pline, dintre care două lipsesc. Pe corpul vasului un decor format din două nervuri fine aranjate în ghirlandă. Vasul aparține epocii feudale³⁰. Din cimitirul satului Uroi provine, dintr-o descoperire întâmplătoare, o monedă de bronz bizantină, bătută de Justinian în monetăria de la Cyzicus³¹. Sunt descoperiri care certifică a locuire intensă a zonei din cele mai vechi timpuri.

²⁹ Octavian Floca, Liviu Mărghitan, Noi considerații privitoare la castrul roman de la Micia, în Sargetia, VII, 1970, p. 49.

³⁰ Ioan Andrițoiu, Contribuții la repertoriul arheologic al județului Hunedoara, în Sargetia, XIV, 1979, p.27.

³¹ Ibidem, p. 28.

DE LA PRIMELE ATESTĂRI DOCUMENTARE LA MAREA UNIRE DIN ANUL 1918

De la sfârșitul Antichității și până la primele atestări documentare ale localităților care aparțin în prezent orașului Simeria, evoluția societății omenești din aceste teritorii s-a produs în afara conului de lumină al izvoarelor istorice scrise. Culoarul Mureșului, în spațiul căruia se află situate Simeria și localitățile aparținătoare, reprezintă una dintre cele mai tipice axe de gravitație regională din România, unde relieful, hidrografia, climatul, pedogeneza, exploatarea antropică au, ca reper fundamental și vector al dinamicii lor interne, o fâșie cu dublă convergență, generatoare, prin reconversie de materie, energie și interese. Acest fapt l-a dovedit, fără nici o putință de tăgadă, omul, care, din zorii preistoriei, și-a fixat vetre de viață eternă pe terasele și versanții acestui culoar. Dar, în același timp, Mureșul, ca și celelalte râuri ale Transilvaniei, Crișurile și Someșul, a constituit o facilă cale de pătrundere a unor cuceritori spre interiorul Transilvaniei.

Începând din a doua jumătate a secolului al XI-lea și cel următor ungurii au reușit să-și impună dominația asupra unei părți a Transilvaniei. Dar despre organizarea unui comitat al Hunedoarei se poate vorbi abia după marea invazie tătară, în a doua jumătate a secolului al XIII-lea, foarte probabil prin anii '70 ai acestui secol³². Constituirea târzie a comitatului Hunedoarei s-a datorat numărului redus al așezărilor autohtone controlate și depinzând de autoritatea regală, așezări restrânse la linia Mureșului și cu puține prelungiri în afara acestei văi principale³³.

Pătrunderea cuceritorilor maghiari pe valea Mureșului este marcată prin necropolele de la Deva și Simeria. În partea de sud-est a orașului Deva s-au descoperit, cu prilejul reluării în anul 1968 a săpăturilor dintr-o villa rustica cercetată mai demult, urme de locuire aparținând secolelor XI-XII³⁴. Cercetând materialul pe care arheologii deveni Ioan Andrițoiu și Pătru Albu îl încadrau în secolele IX-X, reputatul arheolog medievalist Radu Popa, bazându-se pe prezența

³² Radu Popa, *La începuturile evului mediu românesc. Țara Hațegului*, București, 1988, p. 55.

³³ Ibidem.

³⁴ Ibidem, p. 59.

căldărilor de lut, consideră că acestea nu pot fi anterioare secolului al XI-lea³⁵. De altfel și inelele de tâmplă descoperite în necropola de lângă Simeria aparțin unui tip mai nou decât piesele asemănătoare din argint descoperite la Hunedoara³⁶. Cât privește așezarea căreia i-a aparținut această necropolă, reputatul arheolog consideră că dispunem în vecinătate, la distanțe de câte cca 1 km, de vetrele vechi ale satelor Dedaci-Biscaria și Săulești, amândouă atestate în secolul al XIV-lea ca fiind așezări de mică nobilime maghiară³⁷.

Constituirea comitatului Hunedoara, cu centrul la Deva, e menționată documentar abia la 1276, când este pomenit pământul Simeria din comitatul Hunedoara³⁸. În această complexitate de împrejurări istorice apar în documentele scrise pentru prima dată sate aparținând în epoca modernă orașului Simeria. Prima dintre localitățile atestate documentar în anul 1276 este **Simeria Veche**, sub numele de „Pyspuki”. Numele său vine de la termenul maghiar „püspöki” (episcopal sau al episcopului)³⁹.

În acest an, „pământul episcopal, din comitatul Hunedoara, numit Pyspuki, așezat lângă râul Strei” trece din stăpânirea episcopului Transilvaniei în aceea a capitlului din Alba Iulia, ca urmare a unui schimb de moșii⁴⁰. În anul 1377 se desfășoară un proces între Capitlul din Alba Iulia și nobilii de Iclod, privind hotarul dintre „Pysky” și Iclod, în litigiu fiind un teren estimat ca reprezentând o jumătate de plug⁴¹. În anul 1382, la hotărnicirea aceleiași moșii „Piski” protestează nobilii din satul învecinat Dedaci.

Satul Simeria Veche aparținea și în secolul al XIV-lea Capitlului din Alba Iulia, când aflăm că, înainte de 1341, voievodul Transilvaniei a jefuit și pustiit moșia „Pispiki”⁴². Se pare că numele Simeria se explică printr-un Szent Maria-Zenmaria, care probabil era hramul bisericii din sat⁴³. Și în cazul Simeriei, numele ei a suferit mai multe modificări în decursul anilor: 1341 (villa episcopalis Pispiky), 1377 (poss. Pysky), 1430 (Pisky), 1508 (Gewse), 1587-1589 (Piski), 1630 (Piske), 1733 (Piski), 1750 (Simere), 1854 (Piski, Simeria)⁴⁴.

³⁵ Ibidem, nota 71.

³⁶ Ibidem.

³⁷ Ibidem, p. 59-60.

³⁸ Ștefan Pascu, Voievodatul Transilvaniei, Vol. I, Cluj, 1972, p. 171. Este vorba despre Simeria veche atestată în acest an.

³⁹ Radu Popa, op. cit., p. 122.

⁴⁰ Ibidem.

⁴¹ Ibidem.

⁴² Ibidem.

⁴³ Ibidem.

⁴⁴ Coriolan Suci, op. cit., II, p. 121.

Cel de-al doilea sat atestat este **Sântandrei**, amintit în anul 1332. În acel an, parohul Emeric „de Sancto Andrea” figurează în listele strângătorilor dijmei papale⁴⁵. Redăm în continuare traducerea documentului care amintește satul Sântandrei:

„1332. Socoteala despre prima plată pe anul întâi din Arhidiaconatul de Hunedoara

Trebuie luat seama că domnul Benedict parohul din Deva, vicearhidiacon de Hunedoara a plătit din veniturile sale pentru domnul <nostru> papa patru pense în dinari și douăzeci și cinci de dinari.

De asemenea Petru, preotul din Hunedoara a plătit nouăzeci și șase de dinari.

De asemenea Ștefan preotul din Archia a plătit cincizeci de dinari.

De asemenea Emeric preotul din **Sântandrei** (Sancto Andrea) a plătit cincizeci de dinari.

De asemenea Iacob preotul din Băcia a plătit cincizeci de dinari.

De asemenea Ladislau preotul din Bretea a plătit treizeci și șase de dinari.

De asemenea Petru preotul din Hațeg a plătit patruzeci de dinari.

De asemenea Ioan preotul din satul Sântămăria a plătit patruzeci de dinari”⁴⁶

În anul 1380, Anton, fiul lui Toma din Deva și mama lui, Elisabeta, revendică sfertul de fiică „*in eadem Zenthandreas*”⁴⁷. Deși inițial se pare că satul a avut aceeași origine și situație cu celelalte sate de mică nobilime din împrejurimi, ulterior a evoluat diferit, deoarece la 1453 satul „Zentandras” apare printre satele domeniului cetății Deva⁴⁸. Numele satului a cunoscut de-a lungul anilor următoarele forme: 1380 poss. Zenthandreas, 1441 Zenthanderias, Zentandras, 1508 Zenthandaras, 1520 Zenth Andras, 1587-1589 Zentt Andras, 1733 Szent András, 1750 Szent Andras, 1850 Szint Andrasu, 1854 Szent-András, Sunt-Andraș⁴⁹

A treia localitate amintită în documente medievale este **Uroi**. În anul 1333, satul este amintit sub numele de Aran⁵⁰. Cu acest prilej, Ștefan de Uroi era jude al nobililor din comitatul Hunedoara, după cum se poate observa din documentul pe care-l prezentăm în continuare:

1333, septembrie 29, Deva.

Noi Martin comitele de Hunedoara și castelan de Deva, Ștefan de Uroi și Petru, fiul lui Pavel de Cristur, juzii nobililor din același comitat, facem cunoscut prin cuprinsul celor de față tuturor căroră se cuvine că, atunci când Gheorghe, fiul lui Bere, nobil de Hășdat, dând în judecată înaintea noastră pe Emeric, Matei și Petru, fiii lui Simion < și > pe Mihail și Nicolae, fiii lui Ștefan, nobili de Hășdat, a

⁴⁵ Radu Popa, op. cit. p., 122.

⁴⁶ Documente privind Istoria României. Veacul XIV. C. Transilvania, Vol. III (1331-1340), p. 129.

⁴⁷ Radu Popa, op. cit., p. 122.

⁴⁸ Ibidem.

⁴⁹ Coriolan Suciu, Dicționarul istoric al localităților din Transilvania, Vol. II, București, 1966, p. 133.

⁵⁰ Mircea Valea, Anghel Nistor, Mihail N. Rudeanu, Toponimie hunedoreană. De la daci la români, Deva, 2002, p. 280.

cerut și s-a străduit să ceară de la ei pe calea judecării în numele și în temeiul dreptului său, a șasea parte din pământul acelei moșii Hășdat, care i se cuvenea în puterea dreptului de moștenire, deși numiții fii ai lui Simion, ai lui Ioan, ai lui Simion și ai lui Ștefan se îndatoraseră și se legaseră să dovedească în fața noastră cât vor putea mai limpede, la un soroc hotărât anume pentru aceasta, cu martori chemați pentru aceasta, după lege obișnuitnică a regatului recunoscută din vechime și statornicită prin lege, potrivit cu hotărârea noastră judecătorească dată în această privință, după ascultarea cuvântului părților – faptul că acei fii ai lui Bere nu au și nu au avut nicio parte de moșie în acea moșie Hășdat.

Totuși, în cele din urmă, după ce s-au înfățișat martorii, și au fost aduși în chip legiuit în fața noastră ca judecători, înainte de a se trece la cercetarea cuvenită de drept a acelor martori, pomenitele părți, împreună cu ceilalți fii ai lui Bere, adică Andrei, Nicolae și Blasiu, precum și cu Laurențiu, fiul lui Peeth din același sat Hășdat, au spus că ajunseseră și au ajuns chiar în fața noastră cu îngăduința noastră judecătorească, la această împăcare și legătură de învoială, prin împăciuirea unor bărbați buni, ce au mijlocit înțelegerea dintre părți în chipul acesta: ca să împartă între dânșii în cinci părți de aceeași mărime moșia Hășdat, împreună cu toate folosințele sale, a cincea parte a acelei moșii Hășdat venind amintiților fii ai lui Bere și ai lui Peeth, iar cele patru părți rămase din acea moșie Hășdat trecând pe veci suspomeniților fii ai suszișilor Simion, Ioan, Simion și Ștefan, în temeiul acestei împărțiri și rămânând fiecărei părți și fiecăror inși < făcând parte > și-n < acele > părți, care vor trebui să se mulțumească cu aceste părți ale lor de moșie și vor avea voie de a folosi și totodată de a stăpâni acele părți ale lor întru fiii fiilor lor.

S-a arătat în chip osebit că numiții fii ai lui Bere și Peeth vor dobândi din nou prin această de moșie pământurile lor și locurile de sesie pe care le-au avut până acum în acea moșie Hășdat, și că vor locui < și > de acum înainte pe ele, în așa fel că, măsurând întinderea pământurilor acelor fii ai lui Bere și ai lui Peeth cu funia de împărțire, suszișii fii ai lui Simion, ai lui Ioan, ai lui Simion și ai lui Ștefan, să primească și să aibă la alegerea lor, alte patru pământuri și locuri de sesie din cele mai bune în pomenita moșie Hășdat, de aceeași întindere cu pământurile și sesiile acelor fii ai lui Bere și Peeth, oriunde ar voi, în acea sesie de moșie.

După ce se va fi făcut aceasta, partea rămasă mai puțin bună a aceleiași sesii de moșie, va trebui de asemenea împărțită în cinci părți, a cincea parte a ei dându-se pe veci, în temeiul dreptului pomenit, acelor fii ai lui Bere și Peeth, iar celelalte patru părți pomeniților fii ai lui Simion, ai lui Ioan, ai lui Simion și ai lui Ștefan. După săvârșirea acestora, des amintiții fii ai lui Simion, ai lui Ioan, ai lui Simion și ai lui Ștefan vor tăia acolo pentru acei fii ai lui Bere și Peeth, din suszisele bucăți mai puțin bune ale sesiei de moșie, o bucată de pământ asemenea ca întindere cu pământul și partea de pământ a lui Mihail, fiul lui Ștefan al pomenitului Andrei, ce se află lângă pământul și casa lui Gheorghe, fiul lui Bere, cel mai sus arătat, în apropierea părții acestor fii ai lui Bere și Peeth, care s-a tăiat

și este din bucățile mai puțin bune în chipul arătat mai sus, în schimbul acelei părți de pământ a pomenitului Mihail, ce trebuie să fie dobândită în această împărțea de către acel Mihail; iar amândouă părțile se vor mulțumi cum am arătat, cu această împărțea de moșie ce trebuie să se facă în chip nestrămutat.

Dat în Deva, la sărbătoarea fericitului arhanghel Mihail, în anul domnului o mie trei sute treizeci și trei⁵¹.

În decursul existenței sale, satul Uroi a cunoscut mai puține variante ale numelui. În anul 1360 poartă numele Aryan, la 1523 este amintit sub forma „poss. Arany”, pentru ca în anul 1750 și 1850 să poarte numele actual doar cu o diferență a grafiei (Uroju, Uroj). În anul 1854 satul este amintit cu cele două variante ale numelui (Arany și Uroi)⁵².

Urmează, în ordinea cronologică a atestării, satul **Bârcea Mare**. În anul 1340, Ladislau și Ioan, fiii lui Sumurak, nobili „de Barcha” se înțeleg cu comitele Rener de Vințul de Jos asupra împărțirii moșiei „Volaherkys” – Archișul Român⁵³. Documentul din anul 1340 referitor la satul Bârcea Mare are următorul conținut:

1340 martie 3, < Alba-Iulia >.

Capitulul bisericii Transilvaniei, tuturor credincioșilor întru Hristos, care vor vedea scrisoarea de față, mântuire întru dăruitorul mântuirii.

Fiindcă faptele muritorilor trec cu trecerea vremii, iar uitarea mai totdeauna turbură și umbrește starea nevolnicei amintiri, iscusința minții prevăzătoare aduce mărturia puternică puternică și veșnică a scrisului < în ajutorul > faptele omenești care cer trăinicia unei îndelungate dăinuiri.

Drept aceea, să afle toți cei de față ca și cei viitori că înfățișându-se înșiși înaintea noastră comitele Rener, fiul lui Rener, oaspete din Vințul de Jos, pe de o parte, iar pe de altă parte Ladislau și Ioan, fiii lui Sumurak, nobili de Bârcea, ne-au spus și ne-au arătat și ne-au mărturisit prin viu grai că, în privința moșiei lor, ce li se cuvine împreună, numită Archișul Român, așezată și aflătoare în vecinătate sau megieșie cu satele numite Vinerea, Șibot, Archișul Săsesc, Vințul de Jos și Pianul și lângă pârâul numit Valea Archișului au făcut între dânșii următoarea împărțea:

Anume că jumătate din moșia lor numită Archișul Român, împreună cu toate folosințele și cu toate cele ce țin de ea, înăuntrul aceluiași hotare, semne și margini, înăuntrul cărora și cu care a fost hotărnicită și stăpânită din vechime, a căzut acestui comite Rener și, prin el, moștenitorilor lui și urmașilor acestor moștenitori, ca s-o țină, s-o stăpânească și s-a aibă pe veci și nestrămutat; iar cealaltă jumătate, de asemenea cu toate roadele și folosințele < sale > și înăuntrul aceluiași hotare și margini, înăuntrul cărora și cu care a fost hotărnicită din vechime și a fost stăpânită de înaintașii lor, a căzut lui Ladislau și Ioan, suszișii fii

⁵¹ Documente privind istoria României, IV, p. 304-306.

⁵² Coriolan Suci, op. cit., II, p. 220.

⁵³ Ibidem, p. 529.

ai lui Sumurak și prin ei moștenitorilor lor și urmașilor moștenitorilor lor, ca s-o fiină, s-o stăpânească și s-o aibă, după cum s-a spus mai sus, pe veci și nestrămutat.

Rânduindu-se însă între ei următoarea învoială: că, dacă în curgerea vremii s-ar întâmpla ca numitul comite Rener să moară lipsit de mângâierea unor moștenitori, atunci acea jumătate și parte a sa aflătoare în pomenitul sat Archișul Român, împreună cu tot dreptul de stăpânire prin care i-a venit lui și a fost stăpânită de el, să treacă asupra suszișilor Ladislau și Ioan și asupra moștenitorilor lor și a urmașilor acestor moștenitori. Și, împotriva, dacă de asemenea numiții Ladislau și Ioan ar muri, și și-ar închide hotarul vieții lor lipsiți de mângâierea unor moștenitori, atunci partea și bucata lor să treacă, în chipul arătat mai sus, asupra lui Rener și asupra moștenitorilor lui.

Cu privire la întocmirea acestei împărțeli și la declararea ei, ne-au cerut cu multă stăruință să binevoim a le da scrisoarea noastră privilegială.

Noi, așa dar, înduplecați de dreapta și legiuita cerere a zișilor Rener, Ladislau și Ioan, precum suntem și datori, le-am dat, cu privire la declararea acestor împărțeli, scrisoarea noastră de față întărită cu puterea peceții noastre atârinate și autentice.

Dat în vinerea dinaintea duminicii *Invocavit*, în anul domnului, o mie trei sute patruzeci, *Dominic* fiind prepozit, *Santus* cantor, *Toma* custode, iar magistrul *Pavel* arhidiaconul de *Crasna*, decan al bisericii noastre⁵⁴.

Aceiași doi frați, amintiți în anul 1340, împreună cu *Iwanka*, fiul lui *Rwbyn* „de *Barcha*”, își despart, la 1370, moșiile în raport cu cele ale nobililor din *Săulești*⁵⁵. Localitatea *Bârcea* avea, în *Evul Mediu*, întinse culturi de viță-de-vie. Din aducerea vinului de la *Bârcea*, s-a plătit suma de 32 dinari, se nota în socotelile Castelului din *Hunedoara* de pe anii 1530-1533⁵⁶.

Cea de-a cincea dintre localitățile atestate este **Săulești**. În anul 1370, magistrul *Saul*, fiul lui *Petru* „de *Salfalwa*” împreună cu fratele său *Ioan* sunt atestați în stăpânirea satelor *Săulești* și *Petreni*, în urma destrămării devălmășiei cu nobilii din *Bârcea*, devălmășie datorată unui strămoș comun⁵⁷. În anul 1377 „*Johannes de Sauli*”, este om al regelui pentru partajul moșiei *Britonia*, din *Țara Hațegului*, iar fiul celuilalt „*Ladislaus fillius Sal de Salfalua*”, are aceeași calitate în 1387. Satul *Săulești* este amintit și în anii următori, numele său cunoscând o serie de modificări după cum se poate observa din datele de mai jos: 1406 (*Sawly*), 1429 (*Salfalwa*), 1468 (*Salfa*), 1587-1589 (*Sallyffalwa*), 1733 (*Seulesti*), 1750 (*Seulest*), 1760.1762 (*Sárfalva*, *Szeulesd*), 1850 (*Seulesty*), 1854 (*Sárfalva*, *Seulești*)⁵⁸. În „*Ghidul județului Hunedoara (Hunyad-varmegyei Kalauz)*” autorul *Teglas Gavril* scrie referitor la *Șăulești* următoarele: „În anul 1365 funcționa

⁵⁴ Documente privind istoria României, C, Transilvania, IV, p. 529-530.

⁵⁵ Radu Popa, op. cit., p. 86.

⁵⁶ Iosif Pataki, Domeniul Hunedoara la începutul secolului al XVI-lea, București 1973, p. 62.

⁵⁷ Radu Popa, op. cit., p. 120.

⁵⁸ Coriolan Suci, op. cit., II, p. 109.

prefectul Șaul, pe care familia Barcsay îl socotește ca un strămoș al ei. La 22 august 1554, regele Ferdinand, după moartea lui Șalfalvi Pavel, a donat lui Kendy Francisc de Szentivány și voievodului Dobo Ștefan de Ruski, jumătate din comuna Barcsa (Bârcea) împreună cu comunele Alsó-varosviz (Orăștioara de Jos), Felső városviz (Orăștioara de Sus), Bucsum (Bucium), Ludasd (Ludești) și o treime din comuna Kosztásd (Costești). La toate aceste posesiuni au luat parte și membri familiei Barcsay⁵⁹. Pe la anul 1444 familia Salfalva (Salfai, Salfai, Salfi, Saulfi sau Sauli) avea moșie în apropierea Devei, spre răsărit, între cursul inferior al râului Sztrigy (Strei) și pârâul Cserna (Cerna).

Cel de-al șaselea sat amintit în documentele medievale este **Biscaria** sau **Dedaci** cum s-a mai numit el până târziu, prin secolul al XIX-lea. Satul este atestat în anul 1377, când moșia nobililor de Iclod se învecinează cu „terre nobilium de Dedachfolua”⁶⁰. Satul este pomenit din nou în anul 1417, când Ladislau, fiul lui Ioan „de Dedachfalva”, este om al regelui pentru moșii de pe malul de nord al Mureșului și apoi la 1430, când sunt pomeniți „nobiles de Dechfalua” (transcriere greșită a numelui localității), conform unui alt document⁶¹.

Acest sat a fost în stăpânirea unor mici nobili, cu aceeași origine sau poate chiar înrudiți cu vecinii lor din Săulești⁶². Numele său a cunoscut mai multe variante până s-a ajuns la cel de astăzi: 1430 (Dachfalua), 1451 (Dedaczfalwa), 1453 (Dedaacz), 1457 (Dedach), 1463 (Dedaachfalwa), 1482 (Dedacz), 1490 (poss. Dedach), 1493 (De Dach), 1577 (Dedachi), 1587-1589 (Dedaczy), 1733 Bitzkárje), 1750 (Biszkare), 1760-1762 (Dedats), 1808 (Biskáre, Dedendorff), 1830 (Dedáts, Piskareja), 1839 (Biskeria), 1850 (Biskerie), 1854 (Dédáts, Pescărie)⁶³.

Satul **Cărpiniș** este atestat pentru prima dată ca „poss. Gyorthyános”⁶⁴. În anul 1508 el purta numele de „Gyerthyános”. În anii următori numele satului oscilează sub diverse forme: 1733 (Kerpenyes), 1750 (Kerpényes), 1760-1762 (Gyertyános), 1850 (Kerpenis) și 1854 (Gyertyános, Cărpiniș). Numele satului provine de la apelativul carpen cu sufixul -iș⁶⁵.

Ultima localitate atestată documentar este chiar orașul de astăzi **Simeria**, ale cărui începuturi sunt legate de construirea și inaugurarea liniei ferate Arad-Alba Iulia din anul 1868. Societatea brașoveană „Bánya és Kohótársulat” a câștigat autorizația studierii și construcției liniilor ferate Arad – Alba Iulia și Simeria - Petroșani⁶⁶. La 18 august 1866, guvernul de la Budapesta autoriza acestei societăți construirea și exploatarea liniei Arad – Alba Iulia, fixând și data

⁵⁹ G. T. Niculescu-Varone, Monografia satului Șăulești, București, 1945, p. 15.

⁶⁰ Radu Popa, op. cit., p. 93.

⁶¹ Ibidem.

⁶² Ibidem.

⁶³ Coriolan Suci, op. cit., I, p. 80.

⁶⁴ Ibidem, p. 128.

⁶⁵ Mircea Valea, Anghel Nistor, Mihail N. Rudeanu, op. cit., p. 173.

⁶⁶ S. Jula, Monografia comunei și a școlii primare Simeria – Hunedoara, Târgu Jiu, 1935, p. ....

inaugurării pentru ziua de 18 august 1868, iar a ramificației Simeria – Petroșani cu un an mai târziu, adică pe 18 august 1869⁶⁷.

Calea ferată Arad – Alba Iulia a fost prima din Ardeal care urma să fie înzestrată cu un atelier de reparații ce ar fi trebuit să fie construit la Deva. Dar administrația orașului Deva a socotit că înființarea atelierului aici ar fi neprielnică din punct de vedere igienic și al liniștii și s-a împotrivit. Acesta a fost motivul pentru care s-a ales pentru construcția atelierului șesul de pe Valea Mureșului, cuprins între hotarele localităților Șăulești, Simeria Veche și Biscaria⁶⁸.

Aici urmau să se desfășoare lucrări pentru construirea unui atelier de reparații și a unei gări mai mari. Astfel a luat naștere Colonia Simeria sub numele de „Piskitelep”⁶⁹. Începutul atelierelor s-a făcut în anul 1866 prin ridicarea unui mic atelier de reparat: căruțe, roabe și alte unelte folosite de muncitorii angajați, având ca maestru fierar pe un anume Petru Tarculea⁷⁰. Izbucnind războiul dintre Austria – Prusia și Italia, lucrările au fost întrerupte și reluate abia din primăvara anului 1867.

Pentru accelerarea lucrărilor a fost adus un mare număr de lucrători de diferite naționalități: germani, slovaci, italieni, polonezi, croați, unguri și țigani. Românii au fost angajați ca lucrători cu ziua. S-au clădit barăci și colibe pentru muncitori, pentru ingineri s-au ridicat barăci cu pereții dubli și altele mai încăpătoare pentru adăpostirea mulțimii de muncitori în timpul mesei⁷¹.

Comerciantul Bosnyák din Deva a fost primul care a deschis o prăvălie mixtă pe teritoriul coloniei în anul 1867. Tot în acel an, a zidit și Herman Roth o clădire pentru măcelărie, brutărie, cismărie și cârciumă pe un teren cumpărat de a locuitori din Șăulești. Cele dintâi clădiri ridicate de către Căile Ferate au fost: gara, depoul, magazia gării și Colonia de Jos, începute încă în anul 1867 și terminate în 1868⁷². Așezarea șinelor s-a făcut abia în primăvara anului 1868, iar în septembrie același an sosește și prima locomotivă. Inaugurarea liniei s-a făcut la 22 decembrie 1868. Construirea atelierului s-a terminat în ianuarie 1870, în paralel construindu-se și 16 case din cărămidă nearsă, care au constituit Colonia Mică⁷³. Linia Simeria – Petroșani s-a inaugurat la 28 august 1870. Trei ani mai târziu se termină și Colonia Mare, constând din 15 case cu etaj. Putem spune că este data când colonia Simeria s-a încheiat, constituind nucleul noii localități înființate.

În decursul Evului Mediu, localitățile de aici evoluează în mod diferențiat, dezvoltarea fiind condiționată și de așezarea lor la întretăierea de drumuri comerciale, dar și de stăpânirea domnilor de pământ. Comunicația dintre localități

⁶⁷ Ibidem.

⁶⁸ Ibidem.

⁶⁹ Ibidem.

⁷⁰ Ibidem.

⁷¹ Ibidem.

⁷² Ibidem.

⁷³ Ibidem.

se efectua pe jos, călare și mai cu seamă cu carul și căruța. Drumurile se creau uneori spontan, după interese. Alteori erau amenajate de oficialitate, mai ales în locurile de vamă.

Trebuie să amintim că prin coridorul Mureșului se trecea din Banat în Hunedoara, aici existând una dintre zonele cele mai bogate în drumuri. În comitatul Hunedoara numai între anii 1356 și 1509 sunt amintite 9 drumuri „mari” sau „publice”⁷⁴. Unul dintre drumuri ducea de la Losad (Jeledinți n.n.) la Simeria (magna via per quem de Losad itur ad poss. Pisky) și altul ducea drept de la Simeria la Hațeg (via per quam de Pisky transitur ad Hatchak)⁷⁵. Un al treilea drum care trecea prin Simeria ducea de la Orăștie la Deva. Un al patrulea drum „mare” ducea de la Simeria la Tăuți (via magna que de ipsa poss. Pyski versus poss. Thothy vocatum ducitur)⁷⁶.

Râul Mureș constituia, de asemenea, una dintre cele mai importante căi navigabile ale Transilvaniei. Din cele mai vechi timpuri, pe acest râu s-a desfășurat un important trafic de mărfuri, folosind plutele sau corăbiile. Sarea era importanta marfă ce se transporta pe râu. Încă din secolele XIV-XV s-au organizat cămărilor pentru distribuirea sării de la Vinț și Vurpăr. Un important port și „oficiu regesc” al sării era la Partoș, lângă Alba Iulia, și un altul la Zam, iar la Soimuș, lângă Deva, era un mare depozit, de unde se făcea aprovizionarea Zarandului și Hălmagiului, dar și a Devei și Hunedoarei. Transportul sării necesita o importantă forță de muncă.

În anul 1722, numai în depozitul de la Șoimuș au rămas 9.000 măji de sare netransportate, având destinația Hălmagiu⁷⁷. Un număr mare de locuitori din satele situate de-a lungul văii Mureșului era implicați într-un fel sau altul în transportul sării. Pentru normalizarea transportului sării, guvernatorul Transilvaniei poruncește ca să se ia măsuri pentru ca plebea contribuabilă să fie stimulată în transportul sării, să fie înlăturate piedicile și să se grăbescă transportul fie cu vitele, fie pe Mureș, în special din depozitul de la Partoș⁷⁸. Numai din scaunul Orăștiei, la 1774 erau necesari pentru transportul sării un număr 128 de oameni. Pentru regelementarea transportului pe Mureș s-au efectuat o serie de conscripții nautice.

Potrivit Conscripției din 24 februarie 1777, din întregul comitat Hunedoara erau recrutați oameni din 34 de localități: Ilia, Brănișca, Bacea, Câmpuri, Gurasada, Sârbi, Stretea, Bretea Mureșană, Ulieș, Gothatea, Burjuc, Săcămaș, Tătărăști, Brădățel, Zam, Glodghilești, Lăpușnic, Gura Dobrii, Leșnic, Brâznic,

⁷⁴ Ștefan Pascu Voievodatul Transilvaniei, vol. II, Cluj-Napoca, 1979, p. 316.

⁷⁵ Ibidem.

⁷⁶ Ibidem.

⁷⁷ Beniamin Basa, Transportul sării pe Mureș în secolele XVIII-XIX, Sargetia VII/1970, p. 142.

⁷⁸ Ibidem.

Deva, Herepeia, Mintia, Buruieni, Șoimuș, Boholt, Bârsău, Chimindia, Banpotoc, Rapolțel, Rapolt, Uroi și Bobâlna⁷⁹.

Din satul Uroi sunt înregistrați un număr de 17 transportatori de sare și alți 7 care au suferit accidente⁸⁰. Corăbierii se plâng împotriva domnilor de pământ și ei cer să se respecte convenția nautică din 10 iunie 1748, care prevedea scutirea de sarcinile iobăgiei, convenție pe care stăpânii satelor nu o respectă. În satul Uroi stăpâneau la 1810-11 nobilii I. Sandor, Haller, Nalați, Gyulai, Földvari și baron Nalați⁸¹. Cu acest prilej sunt înregistrați la Uroi un număr de 9 corăbieri, 4 accidentați și 2 văduve⁸².

Condițiile de transport pe Mureș sun foarte grele și, din cauza salariului mic, locuitorii satelor situate pe malul Mureșului nu se angajau de bună voie ca plutași. Magistratul Orăștiei reclama faptul că plebea contribuabilă din acest scaun se plânge că nu mai poate suporta sarcinile înmulțite ale corăbierilor. Tot mai mulți țărani cer să iasă din plutărit pentru diferite motive: incapacitate fizică, boală, decesul unor membri ai familiei, strămutare. În același timp, ei mai cer scutirea de „datul naturalelor” și de robotă pe moșiile stăpânilor feudali. Pentru locuitorii satului Uroi, aceste obligații sporesc sarcinile iobăgești, ducând la epuizarea fizică a indivizilor.

Satul **Sântandrei** urmează o cale oarecum diferită față de celelalte sate din zona Simeriei. O porțiune a satului Sântandrei aparținea, la 1673, de domeniul cetății Deva. În acest an sunt înregistrați aici un număr de 11 iobagi cu 19 fii, la care se mai adaugă 3 pribegi⁸³. Obligațiile iobagilor din Sântandrei sunt aceleași pe care le prestau și ceilalți de pe alte domenii nobiliare. În primul rând ei erau obligați să predea a zecea parte din semănăturile din câmp și din vin⁸⁴. Din aceste dijme, predicatorul din Deva beneficiază de a patra parte. Iobagii din Sântandrei mai dau stăpânului feudal și dijma din miei, precum și dijma albinelor.

Sarcinile mereu sporite impuse de nobilime vor provoca una dintre cele mai ample ridicări ale țăranilor români din Transilvania pentru libertate socială, pentru o viață mai bună și demnă. Și, totuși, chiar în preajma răscoalei lui Horea, în satele din zona Simeriei au loc acțiuni de punere în posesiune a unor iobagi. Astfel, la Șăulești, la 11 august 1783, are loc punerea în posesiune a lui Crișan Ion, Crișan Ion și Crișan Mihail, iobagii nobilului Zeyk de Zeykfalva (Zeicani n.n), a lui Andresitze Ioan, iobagul contelui Nicolae de Berslen, Celocer Petru, iobagul lui Petre Barcsay din Bârcea Mare și Susan Nicolae, iobagul lui Ludovic Nalaczy din Nalacz⁸⁵. Conform documentului intitulat „Inventarul succesiunii

⁷⁹ Ibidem, p. 145-146.

⁸⁰ Ibidem, p. 146.

⁸¹ Ibidem, p. 147.

⁸² Ibidem.

⁸³ David Prodan, *Iobăgia în Transilvania în sec. XVII*, București, 1986, p. 55.

⁸⁴ Ibidem, p. 186.

⁸⁵ G.T. Niculescu-Varone, op. cit., p. 14.

contelui general Gyulay Iosif, baronul Alvinczy Gavril din Borberek, contesa Caterina Gyulay, contele Francisc și Iosif Gyulay, Maria Kapi, baroneasa Iudita Banffy, Caterina Matskássy, d-na Samoilă Kemény de Gyerömonostor și contele Gyulay Ludovic, din anul 1783, sub domnia regelui împărat Iosif II al Austro-Ungariei⁸⁶ (sic!) la pagina 491-498 sunt amintiți și alți iobagi ai diferiților nobili care stăpâneau aici.

„În porțiunea „Ulița mică” locuiește iobagul Crișan Mihail, al cărui vecin este Crișan Toma iobagul d-nei Toma Vaida și Crișan Ion, iobagul d-lui Zeyk Ion.

În „Valea Bescanului” vecinul lui Andresitze Nicolae este contesa, soția contelui Nicolae Berslen de Berslen, iar pe altă parte Sântescu Ioan, la fel iobagul aceleiași d-ne.

La locul numit „Scurtile” vecinul lui Andresitze Nicolae este iobagul contesei Nicolae Berslen de Berslen.

„Deasupra Hălăstăului” este vecin Murar Cosma, iobagul d-lui Ludovic Barcsay și Murar Avram, iobagul d-lui Avram Barcsay.

„Subt Hălăstău” este vecin Ivoniciu Avram, iobagul d-lui Petru Barcsay.

În „Gura văii Roicozi” vecini sunt Susan Dănilă, iobagul d-lui Barcsay Ludovic și Susan Nicolae, iobagul baronului Naláczy Ludovic.

La locul „La Cruce”, vecin este Crișan Toma, iobagul d-nei Iosif Vaida.

La locul „La seloș”, vecini sunt Ivoniciu Avram și Muntean Petru, iobagii d-lui Barcsay Petru⁸⁷. Printre cei doisprezece români care au căpătat câte zece iugăre de pământ după ce au muncit 12 ani pe moșia conților unguri au fost din familiile Barbu, Crișan Ioan, Crișan Mihai, Dâșorean, Ghilea, Ivonici Mihai, Josan, Lădariu Aron, Lădariu Nicolae, Murar, Muntean, Pădurean și Susan Alexandru, Susan Simion⁸⁸

⁸⁶ Ibidem, p. 13-14.

⁸⁷ Ibidem.

⁸⁸ Ibidem, p. 15.

MOMENTUL RĂSCOALEI LUI HOREA

Ridicarea de la 1784 a iobagilor români din Transilvania e prima mare zguduire a orânduirii feudale din cuprinsul țării noastre. Prin ea se deschide procesul răsturnării raporturilor feudale. În același timp constituie și prima afirmare violentă a conștiinței de sine a poporului român din Transilvania, izbucnind chiar de la temelii sale.

Secolul al XVIII-lea se deschide cu grave moșteniri: lipsa de uniformitate, muncă fără vreo normă legiuită, fără rând și fără capăt. La aceste sarcini iobăgești se suprapun alte obligații, între care darea mereu sporită, sunt pretextul stării de război. Tulburat pentru un moment de mișcarea de mare proporții a lui Francisc Rákóczi II, regimul se redresează, revine în toată puterea. În fața acestei situații, fuga țăranilor iobagi ia proporții alarmante pentru stăpâni. Pentru a stăvili evaziunea, regimul austriac încearcă zadarnic presiuni asupra nobilimii să scadă sarcinile iobăgești. Dar nobilimea era apărată prin Diploma leopoldină.

Dieta din 1714 îi considera vinovați pentru fuga iobagilor pe jeleri. „Iobagii sunt încărcăți peste măsură pentru că unii stăpâni pe jeleri îi țin sub aripa lor ca pe trântori; ei nu poartă nici sarcinile publice, nu plătesc nici contribuția la aceeași măsură cu iobagii, prin ceea ce stăpânii nu numai lor își fac rău, ci și întregii țări”⁸⁹. „Din rațiune de stat, prin urmare, dieta hotărăște ca de acum încolo slujba să se facă peste tot la fel, iobagii ereditari (sau veșnici) să slujească patru zile, jelerii trei zile pe săptămână, rămânând la voia domnului pământesc dacă vrea slujba iobagului sau jelerului său cu vitele sau cu brațele. Și nimeni să nu cuteze să-și slujească iobagii mai multe zile, jelerii mai puține zile, sub neiertată pedeapsă”⁹⁰.

Un pas înainte îl face doar ordonanța din 25 februarie 1747, prin care se hotărăște ca cele „patru zile la săptămână să se înțeleagă așa ca iobagul să facă patru zile cu palmele, iar cu vitele, dacă are vite suficiente pentru car sau plug, să facă trei zile, dacă nu are se prinde cu altul să facă patru”⁹¹.

În ceea ce privește obligațiile jelerilor, ea stabilește: „dacă au ca și iobagii sesie întreagă, cu pertinențele ei și vite suficiente, să facă două zile pe săptămână, fie cu brațele, fie cu vitele, dacă nu au pertinențe la sesie sau nu au nici sesie, să facă o zi pe săptămână, cu brațele, nu cu vitele. Dacă au însă învoială cu domnul lor pentru mai puțin, să rămână la acea învoială”⁹².

Ordonanța mai schițează și alte reguli, printre care a nu se lucra în zile de sărbătoare și Duminică. Dacă stăpânul are vreo nevoie urgentă și supusul ar face vreo călătorie în asemenea zile, ele să fie scăzute din slujba zilelor următoare. De asemenea, supusul să nu fie mânat la slujbă în afară de moșia pe care își avea

⁸⁹ D. Prodan, Răscoala lui Horea, Vol. I, București, 1984, p. 15.

⁹⁰ Ibidem.

⁹¹ Ibidem, p. 49.

⁹² Ibidem.

locuința și de care el ține, decât dacă e dator în virtutea urbariilor sau vechiului obicei, dar calculându-se în slujbă și zilele de drum făcute.

Dar ordonanța n-a avut prea mare efect în raporturile existente între stăpâni și supuși. În anul 1750, se întreprinde o vastă conscripție generală cu scopul de a inventaria toate resursele fiscale ale țării și a crea o bază solidă pentru reformarea sistemului fiscal. Rezultatul a fost introducerea unui nou sistem de impunere „Bethlenian”, care individualiza darea și a o adapta la starea supusului. Dar la o echitate sau la un spor sensibil nu se putea ajunge decât prin ridicarea capacității de plată a supusului.

Acest scop devine și mai evident în lumina noii politici imperiale, după înființarea Consiliului de Stat în care pătrund câțiva adepți ai luminismului și, mai ales, după cooptarea de către împărăteasa Maria Tereza la conducerea imperiului a fiului său Iosif al II-lea (1765). „Țărănimea, ca cea mai numeroasă clasă a cetățenilor, care e temelia statului și astfel și cea mai mare a lui putere, să fie ținută într-o astfel de stare ca să se poată hrăni pe sine și familia sa și pe lângă aceasta în pace și în război să poată plăti dările publice”⁹³, se exprima împărăteasa cu ocazia reglementării urbariale din Silezia. Reglementarea urbarială din Transilvania era greu de impus din cauza rezistenței nobilimii. Pentru a opri emigrările românilor peste munți se înființaseră regimentele de graniță. Emigrările puteau fi, însă, încetinite, dar nu oprite. Generalul austriac Hadik, într-un lung memoriu înaintat Curții din Viena în anul 1768, arăta gravitatea exploatarea țăranilor din Transilvania. „Șerbia e originea răului, ea este povara cea mai apăsătoare, ea face pentru supus aerul înăbușitor, patria nesuferită”⁹⁴.

În anul 1769, se adoptă de către Consiliul de Stat o ordonanță provizorie sub denumirea de Certa puncta, care se baza în cea mai mare parte pe ordonanța din anul 1747. În acest fel ea nu putea face reglementarea așteptată de iobăgime. Iosif al II-lea, care străbătea Transilvania în anul 1773, comunică cele văzute într-un raport înaintat Consiliului de Stat din Viena în care scrie: „Țara este fără îndoială frumoasă și bună, numai trebuie ajutor, palcativile sunt desigur neîndestulătoare, dat fiindcă sunt și suflete așa de corupte. Este aici atâta neîncredere, bănuială, spirit de intrigă, care domină cu desăvârșire; nobilimea ungurească nu se îngrijește de nimic mai mult pe lume decât de veniturile ei și de aceea ce poate să-i îngusteze dreptul.

Ce-i pasă de ce este drept sau de ce este nedrept! Merge așa de departe cât se poate întinde și, prin urmare, sugere pe supușii ei și vrea să dispună de dânșii după plac; de aceea ar face orice alta decât să-și recunoască o scădere; acest lucru este mai ales la unguri un obiect de groază! Iobagul este un sclav al domnului său, el nu are vreo resursă, el trebuie să servească după plac, mult sau puțin, unde și

⁹³ Ibidem, p. 50.

⁹⁴ Ibidem, p. 54.

cum vrea stăpânul său. Această țară – și-mi fac o conștiință din aceasta – trebuie să fie cercetată și să i se dea o reglementare”⁹⁵

Despre români, împăratul spunea următoarele: „Acești săraci supuși români, care sunt fără îndoială cei mai vechi și mai numeroși locuitori ai Transilvaniei, aceștia sunt maltratați de fiecare, așa încât într-adevăr soarta lor, când se uită cineva bine, este vrednică de toată mila, și este de mirare că totuși așa de mulți dintre oamenii aceștia există acolo și n-au fugit cu toții. Nu mă mir că pământurile lor sunt lucrate prost, dar cum poate să fie altfel, când omul de pe o zi pe alta nu este sigur de stăpânire și când în fiecare zi și în fiecare ceas el poate să fie la munca stăpânului său? Nu este de mirare că în astfel de împrejurări el se grăbește să facă ce poate pe acest ogor al lui rău lucrat. Națiunea este, de altminteri, cu adevărat istețată, și nestatornicia ei vine desigur numai din nenorocirea pe care o suferă. Că ea se ocupă mai mult de cultivarea vitelor, aceasta se explică prin singura perspectivă de libertate pe care o are de a fugi mai repede. Părăsește cineva mai curând turma decât ogorul pe care l-a lucrat”⁹⁶

După moartea Mariei Tereza, fiul său, împăratul Iosif al II-lea, încearcă reformarea adâncă a statului său. „Totul pentru popor, dar nimic prin popor” era lozinca pe care împăratul și-o întipărise încă din tinerețe. Pentru a cunoaște starea țăranilor, împăratul călătorește în lungul și latul Imperiului, ascultându-i păsurile, culegându-le plângerile cu miile.

A doua călătorie a împăratului Iosif al II-lea prin Transilvania are loc în anul 1783. La 28 mai 1783, intră în Transilvania și străbate drumul pe traseul Deva – Orăștie - Alba Iulia – Sebeș – Miercurea – Sibiu, unde ajunge la 13 mai. Pe întregul traseu a fost asaltat de plângerile românilor, multe dintre ele și din satele Biscaria, Sântandrei, Uroi sau Bârcea Mare. Împăratul se convinge încă o dată de stările intolerabile de aici, de necesitatea introducerii urbariului și de necesitatea desființării iobăgiei.

Ordinul împăratului, din 16 august 1783, adresat Guvernului Transilvaniei, se concretiza în 4 puncte:

1 „Oricare colon, fie ereditar sau de liberă migrațiune, e liber din proprie hotărâre, adică fără consimțământul domnului pământesc:

a). A se căsători;

b). A învăța arte și meserii și a le executa;

c). De ceea ce are în proprietate în sensul legilor patriei după plac a dispune, a le vinde, a le dărui, schimba sau zălogi.

2. Nici un supus, fie ereditar sau de liberă migrațiune, să nu poată fi după bunul plac al domnului său și fără o cauză legală judiciar recunoscută, scos din sesia sa sau mutat dintr-un loc sau dintr-un comitat în altul.

⁹⁵ Ștefan Meteș, Emigrări românești din Transilvania în secolele XIII-XX, București, 1977, p. 143.

⁹⁶ Ibidem.

3. Până când va fi fost introdusă noua regelementare urbarială, supușilor să nu li se poată cere prestații contrare ordinelor în vigoare.

4. În toate cazurile abuzurilor și vexațiunilor care se opresc în aceste puncte, procuratorul fiscal al comitatului e dator să apere din oficiu pe supușii lezați⁹⁷.

Conscripția urbarială din anul 1785 a satului **Biscaria**⁹⁸ se înscrie și ea pe linia preocupării stăpânirii habsburgice de a statornici o reglementare cât mai eficientă a raporturilor dintre iobagi și nobilime. Cu această ocazie au fost adresate țăranilor din sat 9 întrebări:

I. Are acum satul acesta urbarium? De oare ce feliuri acela? De câtă vreme s-au adus înăuntru?

II. Dacă n-are urbarium, pe lângă contractuș sau legătură fac slujba cea iobăgească și iobagii și jelerii? Câtă vreme este acum de când acest obicei s-au început, sau au pășit la aceasta legătură locul acesta cu domnii locului? Nu-i așa dară, că și până a se face acest urbarium sau contractuș, au fost altele? Și de au fost, ce feliuri și când s-au început împlinirea datoriei acestui de-acum obicei?

III. Unde nu-i nice urbarium nice contractuș, din ce stă darul, slujba și datoria iobăgească sau gelerească către domnii locului, care acum s-au obicinuit? Când și în ce chip s-au adus înăuntru acea datorie, slubă sau alte daruri?

IV. Ce feliuri de venituri și dobânzi are locul și hotarul acesta? (Beneficia). Sau, iar ce feliuri de pagube, sau scăderi și lipsă au obicinuit a agiunge locul și hotarul acesta?

Beneficia

1. Locuri de arătură.
2. Fânețe.
3. Târguri.
4. Pășuni.
5. Apă pentru adăparea vitelor.
6. Lemne de foc și pentru construit.
7. Vii.
8. Jir sau ghindă.
9. Dacă plătesc arendă fiscului.
10. Livezi „pometuri” și grădini de zarzavat.
11. Trestie.
12. Exploatarea sării, cărăușie.
13. Posibilități de câștig bănesc prin muncă la mine sau „fabrici” apropiate.
14. Pescuit sau cursuri de apă navigabile.
15. Alte surse de venit în locuri de muncă învecinate.
16. Se practică bocșeritul sau vărăritul

⁹⁷ David Prodan, Răscoala lui Horea, I, p. 79.

⁹⁸ Liviu Botezan, Roland Schiling, Conscripții urbariale hunedorene din 1785 (I), în sargetia VII, 1970, p. 121-140.

17. Alte venituri obștești ale satului.
18. Apă de „topit” cânepa.
19. Mori.

Maleficia.

- 1-5. Ca și la beneficia.
6. Ca și la pct. 15 de la „beneficia”.
7. Ca și la pct. 19 de la „beneficia”.

V. Câte și ce feluri de fărdașe de arat și de fânațe are o gazdă întreagă, și câte ferdele, cu ferdela Sibiului, poate sămăna într-un fărdaș de arătură? De acela felu-s răturile ca și de două ori să le poată cosi?

VI. Câtă slujbă au făcut până acum o gazdă, și cu câte vite trăgătoare? Și când s-au dus și s-au întors de la slujbă, socotitu-s-o calea și umblarea în zilele slujbii?

VII. Dau lăcuitorii de aicea domnilor locului a noua? Dacă dau, din ce feluri de venituri crescute din pământ o dau aceea? Și de câtă vreme? Și este în obicei aceasta a noua și pe la alte domnii în această cinstită varmeghie? Afară de aceasta, ce au obicinuit până în ziua de astăzi să mai dea pe un an iobagiu domnu-său în rândul altora feluri de daruri? Și mai ales darurile acelea, acar în bani, acar în altceva, din ce au stătit?

VIII. Câte ocini sau locuri de casă sunt în locul acesta pustii? De câtă vreme, pântru ce pricină s-au pustiit? Și acelea locuri, cu cele ce să țin de ele, cine le stăpânește?

IX. Locuitorii locului acestuia sunt iobagi de uric sau ba?

Prezentăm în continuare răspunsurile locuitorilor din satul Biscaria.

I	Urbarium n-are. Precum urbarium, nici contractuș.
II	Nefiind nici urbarium, nici contractuș, slujba iobăgească stă de tătă gazda deschilinită pe săptămână în 3 zile, din a zecea grâului, cucuruzului, ovăsului și a tuturor crescute din pământ, fără de fân, și din dijma porcilor, care dătorie a slujbii s-o adus înăuntru înaintea ahăstuaia cu v-o 16 ani, cu slujba ne-am pomenit.
IV. 1	Pământurile arătoare îs roditoare, să face grâu bun și cucuruz, țarini are 3 locul acesta, pământu să ară cu 4 vite.
2	Fînețele îs și mai bune și mai slabe, hăle mai bune dacă s-ar opri din vreme, s-ar putea cosi de două ori; în loc de un fărdaș să face 12 măji de fîn.
3	Tîrguri avem mai deaproape și cu cale bună la Deva, un ceas și jumătate, la Hînedoara și la Orăștie trei ceasuri și jumătate, unde ce-i de vânzare să poate vinde.
4	Pășune avem pe sama marhălor noastre destulă.
5	Adăpătura este îndemână.

10	Grădini de legumi sunt.
14	Mureșu cură p-aicea, da fără pescuitură slobodă altă haznă nu avem.
18	Apă de topit cînepă îi destulă.
19	Mori sunt la Bîrcea și Sîntuhalm, cale de un ceas.
V	O gazdă întreagă are 5 fărdașe de pământ arător și două de finață; într-un fărdaș de arătură să poate sămăna cu măsura Sibiului 8 ferdele, finațele nu să cosăsc de două ori.
VI	Slujbă o făcut până acum o gazdă, au cu boi, au cu mînele 3 zile. Calea și în loc și la Ocoliș la lucrul viei de un an și jumătate s-au știut în slujbă.
VII	În loc de a noua să dă dijmă din tăt feliu de venituri a pământului, la domni pîntru dijma mielilor și a stupilor dăm arîndă fescușască.
VIII	Este un loc de casă pustiit, mere pe 2 ani de când s-a pustiit murind omul de pe ea, după care ce să ține până s-o afla om pe ea le stăpânește domnul locului.
IX	Locuitorii de aicea s-or pomenit de 32 de ani a sluji iobăgește.

La 31 ianuarie 1784 este emis decretul imperial care prevedea înfăptuirea unei conscripții militare în vederea întregirii regimentelor de graniță. Pe la mijlocul verii începe conscrierea satelor. Satele românești din apropierea Alba Iuliei pornesc unele după altele să se înscrie, pentru a nu mai rămâna în iobăgie. Într-o listă din 22 august 1784 sunt amintite 81 de sate, între care Uroi, Folt și Bampotoc⁹⁹. Odată înscriși, țărani consideră că n-au de ce să se mai teamă de stăpânii lor. Judele nobililor Samuil Racz relatează comitatului Hunedoarei la 15 august din Hărău despre tulburarea și recalitranta satelor din cercul său Chimindia.

„Cei din Banpotoc pustiind pădurea pentru ars var, s-a dus la ei, chemând în fața lui satul. Însă nu numai săteni n-a găsit nici unul, dar nici jurați. Neînfrățirea nu are altă pricină, decât că zi de zi merg la Alba Iulia să se înscrie militari. Numai în cercul Chimindiei s-au dus până acum satele Folt, Bun, Uroi, Banpotoc. Ba și mai multe sate s-au înțeles să meargă și merg în fiecare zi, și la atâta au ajuns cu conscrierea, că nici rânduielele împărătești nu mai pot fi îndeplinite, iau numai cu dispreț poruncile. Din ceea ce e de temut un rău și mai mare, de care Dumnezeu să păzească. Și el numai cu mare teamă umblă printre ei”¹⁰⁰.

Înscrierea masivă a satelor alarmează autoritățile. Tulburările cresc în intensitate și Guvernul cere, la 26 august 1784, Comandamentului militar să sisteze conscripția. Se cere de asemenea protopopilor să liniștească populația satelor. Episcopul ortodox Nichitici scrie protopopilor și preoților ortodocși să nu se amestece în nici un fel în acea conscripție, ci, dimpotrivă, să cheme plebea la

⁹⁹ Ibidem, p. 246.

¹⁰⁰ Ibidem, p. 260.

obligațiile sale și la supunere, să miște toate pietrele, instruind norodul să ducă o viață pașnică, morală și liniștită, făcându-și serviciile domnilor pământești.

Se iau și măsuri militare drastice pentru a liniști locuitorii satelor. Vicecolonelul Karp dă ordin căpitanului Richard, din regimentul Orosz să preîntâmpine tulburările de la Măceu și să inspecteze și satul vecin Ocoliș. Căpitanul Richard, în ziua următoare făcea întâmpinare că prin dislocarea divizionului său ar rămânea descoperit locul unde se află, acum, **Sântandrei**.

După incidentul de la Curechi, din noaptea de 1 spre 2 noiembrie, răscoala se întinde în întreg Zarandul și apoi se revarsă în valea Mureșului. Una dintre cetele de răsculați, după ce devastează Șoimușul, se îndreaptă pe Mureș în sus¹⁰¹. În Șoimuș răsculații au apărut în 4 noiembrie seara și în cursul nopții. Veneau în valuri, care s-au îngroșat mereu cu satele căzute în cale: Vălișoara, Căinel, Crăciunești, Stoieneasa, Fornădia, Nevoieș, Buruiene, Nojag și altele¹⁰². Focul se propagă cu rapiditate. Cei care plecară vineri, 5 noiembrie, spre ziuă încă cu făclii aprinse din Șoimuș, dimineata sunt în Hărău, la 8 ceasuri în Chimindia, la 10 în Banpotoc, **Cărpiniș**, **Uroi**, la 12 în Rapolt, la 2 după amiază în Bobâlna, la 5 în Folt, la 6 în Geoagiu, la 8 seara în Băcăinți și Homorod, în 6 noiembrie dimineata în Bințiți, la 10 ceasuri în Pișchinți, Șibot, Vinerea, la 12 ceasuri în Cioara, Tărtăria, în aceeași zi în Vurpăr, în 7 noiembrie în Vinț, răsculând toate satele, lăsând în seama lor continuarea prăpădului¹⁰³.

În Chimindia a venit mulțime de popor din satele învecinate. Avram Mihoc din Banpotoc indică drept căpitan aici pe Petru Muntean, despre care se zicea că e din Țara Românească. Era îmbrăcat în straie românești și purta o sabie scurtă și îngustă. El a fost acela – mărturisește Mihoc – care i-a convins pe el, pe fiul său și pe alți oameni din sat să meargă la Alba Iulia să se înscrie soldați ca să primească arme. Cu el a mers și în satele următoare¹⁰⁴. În Banpotoc au devastat pe perceptorul Paul Várady. În **Cărpiniș** a fost păgubit nobilul Francisc Kováts, iar în **Uroi**, Samuil Miske. Tot aici a fost devastată și casa copiilor lui Sigismund Mera¹⁰⁵.

Concomitent răscoala s-a întins și în satele de pe valea Cernei și Streiului. În **Bârcea Mare**, devastară casele și bunurile lui Petru și Ludovic Bartsai¹⁰⁶. În Bârcea Mică casa contelui Samuil Gyulay. Anton Cseh, dregătorul moșiilor sale din comitatul Hunedoarei, spune mai apoi că bunurile stăpânului său din Bârcea Mică au fost prădate mai mult de grănicerii din Bârcea Mică și din Cristur, dar și de iobagii din **Bârcea Mare**, **Săulești**, **Sântandrei** și **Sântuhalm**¹⁰⁷.

¹⁰¹ Ibidem, p. 324.

¹⁰² Ibidem, p. 345.

¹⁰³ Ibidem, p. 349.

¹⁰⁴ Ibidem.

¹⁰⁵ Ibidem, p. 351.

¹⁰⁶ Ibidem, p. 340.

¹⁰⁷ Ibidem.

În **Simeria**, răsculații au prădat curtea și casa contelui Gheorghe Bánffi, precum și curțile și crâșmele lui Ludovic și Sigismund Bartsai, arzându-le și recolta¹⁰⁸. Casele contelui Gheorghe Bánffi, casa vămii sale de la podul mare de peste Strei le-au făcut de nelocuit – relatează inspectorul moșiilor sale. Au distrus ori au cărat tot ce s-a găsit. Au dus 120 de vedre de rachiu. Au dus vin, dar cea mai mare parte a buților le-au spart, de după plecarea lor se putea umbla în vin până la genunchi. Dregătorul, ca să-și scape viața, a fugit – relatează Guvernului Francisc Margai, inspectorul moșiilor contelui¹⁰⁹. După lista comitatului au mai prădat aici curțile și crâșmele lui Ludovic și Sigismund Bartsai. În **Biscaria** au prădat curtea generalului Francisc Gyulay¹¹⁰. În satul din apropiere, Totia, au prădat pe Sigismund, Beniamin și Adam Ferencz¹¹¹.

În memoriul său către Comisie, generalul Francisc Gyulay, referindu-se la prădarea bunurilor sale din Lunca, Luncoi, Trestia și **Biscaria**, spune mai apoi că întârzie cu lista pagubelor, care e greu de întocmit. Cu atât mai greu, cu cât au fost distruse scripte, protocoale, socoteli și altele, toate au fost prăpădite, arse, rupte, aruncate în fântână¹¹². Și mai târziu se tânguie generalul, în memoriile sale, de acest dezastru: „Iată încă în viață prăpădul întregii munci, osteneli de o viață. Românimca, mai păgână decât păgânii, a devastat, a prădat, pustiit totul, a ruinat toate clădirile, le-a făcut de nelocuit”¹¹³.

Comitatul Hunedoarei a căzut aproape în întregime în mâinile răsculaților. „Cel puțin satele, domeniile, moșiile nobiliare rămaseră fără stăpâni. Domnii mai mari fugiseră din timp. Cei mai mici, dregătorii domeniali fugiseră și ei sau căzuseră victime furiei dezlănțuite. Cei care rămaseră fură reduși la neputință sau trebuiră să îndure voința foștilor supuși, mizeria sau nivelarea la care-i aduseră”¹¹⁴.

Pe urmele țăranilor nu rămân decât curți, case, acareturi pustii, în ruină, înnegrite de fum sau prefăcute în cenușă. Imaginea prăpădului de acum sau din tot cursul răscoalei circulă insistent în scripte, sub toate culorile, dar cu același fond. „Răsculații își continuă omorurile, arderile, orăzile.

Lucrurile mobile pe care nu le pot duce din case le sfarmă în bucăți ca să nu rămână nimic din ceea ce ar putea fi de vreun folos, sparg și podeaua și o ard, ba dărâmă și zidurile și din fierăria peste care dau își fac prin țigani arme. Nu lasă nici un cui în pereți. Toate pivnițele le sparg, vinul îl beau, iar cât nu-l pot bea sparg buțile pline, așa că în unele pivniți se poate umbla în vin până la genunchi.

¹⁰⁸ Ibidem.

¹⁰⁹ Ibidem, p. 341.

¹¹⁰ Ibidem.

¹¹¹ Ibidem.

¹¹² Ibidem, p. 318.

¹¹³ Ibidem.

¹¹⁴ Ibidem, p. 360.

Bucatele sau le ard sau le cară. Vitele le cară sau le taie. Cu un cuvânt nu se poate vedea decât ruină și pustiu”¹¹⁵.

Memoriul mare al comitatului Hunedoara din 24 decembrie conținea și el descriere oficială a prăpădului: „Începând pustiirile, prăzile de la satul Brănișca, în tot cercul Hunedoarei, dincoace și dincolo de Mureș și în districtul Hațegului, cu puține excepții, dezolară, distruseră castelele, curțile nobiliare, casele parohiale, bisericile, capelele religiilor deosebite de cea grecească neunită, violară arhivele familiare, rupseră și nimiciră documentele, hârtiile, nimiciră de asemenea biblioteci însemnate, răpiră mult aur și argint în bani sau în metal și alte lucruri prețioase, deșertară pivnițele, grânarele, coșerele, așa încât acum în curți, în casele parohiilor, pustiu, urmele lucrurilor prădate, doar ruinele clădirilor. Mulți din cei despoiați, scăpând de primejdia morții desculți, cu capul gol, aproape dezbrăcați, pentru a-și acoperi goliciunea trupului abia își câștigă veșminte de la apropiații lor, ba și pâinea mulți și-o câștigă din ajutorul milostiv al celor de aproape”¹¹⁶.

În 12 noiembrie, baronul Bornemisza îi scria guvernatorului din Sebeș, comunicându-i că a convenit cu generalul următoarele:

- „Pentru siguranța călătorilor să se trimită husari de la Deva la **Simeria** până ce vor putea fi instituite cordoanele militare;

- Peste Mureș, și în sus și în jos, să se trimită armată, cu care să meargă și doi comisari, care să cerceteze toate satele răsculate și să publice că cei care se vor liniști de îndată, vor fi tratați mai blând. Dimpotrivă, aceia care se mai împotrivesc, vor fi prinși și duși la Deva”¹¹⁷.

La 10 noiembrie raportul vicecolonelului Karp confirma desfășurarea răscoalei din zona Simeriei. „Ce priveliște să vadă în flăcări curțile din **Sântandrei, Dedaci (Biscaria), Sângeorz, Batiz, Sântămăria de Piatră** și din celelalte sate învecinate! Au început să incendieze, să prade în același timp toate curțile nobiliare, începând cu cea din **Dedaci** a generalului Gyulay”¹¹⁸. „Prăpădul e general și nu a putut fi împiedecat cu nici un chip, comitatul Hunedoarei, în partea de dincoace de Mureș, fiind întreg cuprins de flăcări într-un răstimp de numai 13 ore. Înverșunarea supușilor împotriva nobilimii a atins maximul, pustiiesc casele fără seamăn, nu cruță nici cele mai mărunte lucruri, până și tocurile de la ferestre au fost făcute țandări. Cel mai mare noroc a fost că n-a suflat vântul, căci altfel totul ar fi fost cuprins de flăcări, chiar și casele țărănești, din care astfel n-a ars niciuna”¹¹⁹.

Pentru liniștirea răsculaților, autoritățile apelează și la episcopul ortodox de la Sibiu, Nichitici. La 27 noiembrie, episcopul se afla la Orăștie, unde s-au înfățișat preoții și credincioșii din cercul Orăștiei, cât și cei de dincolo de Mureș,

¹¹⁵ Ibidem.

¹¹⁶ Ibidem, p. 361.

¹¹⁷ Ibidem, p. 465.

¹¹⁸ Ibidem, p. 489.

¹¹⁹ Ibidem.

ca și cei din Boiu și Băcăinți, care au venit și au promis să înceteze cu totul orice tulburare sau mișcare, să restituie toate lucrurile luate, să asculte de poruncile guvernului și ale domnilor pământești. În 28 s-au înfățișat și preoții neuniți din Bințiți și Rapolt cu câte doi jurați, preoții din Sereca, Beriu, Pricaz cu mai mulți credincioși făcând același legământ¹²⁰.

În 30 noiembrie primește pe protopopul Gheorghe și pe preoții protopopiatului său și îi îndeamnă să meargă pe toate satele, să învețe norodul să fie în pace și ascultare și așa va avea milă de la Guvern, de la comitat și de la domnii săi. Episcopul îi comunica la 1 decembrie lui Mihail Brukenthal „că au venit la el preotul neunit cu doi săteni din **Simeria**, cel din Dâncul Mic cu doi, cel din Pișchinți cu patru, cel din Geoagiu cu doi jurați, cel din Homorod cu doi săteni, cel din Bucium cu doi bătrâni. Ascultând sfaturile lui, din inimă au făgăduit toți să dea ascultare poruncilor Guvernului și să meargă la lucrul domnilor lor¹²¹.

La Deva au venit la el preotul neunit din Bozeș cu patru locuitori din sat și cu doi din Rapolt, cel din **Biscaria** cu doi și alți doi din **Săulești**, promițând aceeași supunere¹²². Răzbunarea nobilimii a fost groaznică. Scaunul de judecată condus de vicecomitele Andrei Forray de Săvârșin a condamnat 2 la tragerea în țeapă, 11 la frângerea cu roata fără sau cu lovitura de grație, 7 la spânzurătoare, 23 la tăierea capului cu tăierea în prealabil a mâinilor și expunerea după execuție a corpului lor pe roată sau arderea lui pe rug¹²³. La Deva numărul celor executați se ridică la 56. Ei au fost asistați de Popa Ioan, preotul neunit din Deva, care i-a petrecut la moarte cu un „Tatăl nostru”¹²⁴. De execuțiile de la Deva a fost îngrozit și un reprezentant al nobilimii, care în trecere prin Deva scrie: „Dară mai groaznică vedere mi se pusă înainte de sus de Deva, în doao dealuri, doao șiraguri de capete pusă în pari și încă unul de popă! Însă aceea de tot ne scârbi că în Deva dintr-o pivniță atâta mort scosese afară, cât făcuse căpiță de ei, carii îmbolziți fiind acolo, se nădușiră unii peste alții”¹²⁵.

Printre cei executați sunt: Ion Ciurdariu, Adam Dănescu, Ion Vințan, Petru Oltean, Pavel Băcăințan, David Mariș, Pavel Giula, Ion Romoșan din Bințiți, Ion Buciuman din Geoagiu, Ștefan Dobra, Ianeș Ignat, Iosif Trif din Homorod, Aron Stoica, Sofronie Cîndea, Avram Cîndea din Rengheț, Șandru Murariu din Șibot, Popa Mihăilă din Gelmar, **Ianăș Temeșan**, **Ianăș Spineanțu**, **Rusalin Maier** din **Seulești**, **Adam Muntean** din **Uroi** și Adam Iacob din Cigmău¹²⁶.

În același timp patentele de liniștire sunt publicate sârguincios de către autorități. Este puțin credibilă supunerea satului **Sântandrei**, mărturisită de

¹²⁰ David Prodan, Răscoala lui Horea, II, p. 89.

¹²¹ Ibidem, p. 90.

¹²² Ibidem.

¹²³ Ibidem, p. 156.

¹²⁴ Ibidem.

¹²⁵ Ibidem, p. 160.

¹²⁶ Ibidem, nota 8.

preotul și de bătrânii satului în numele întregului sat: Preotul neunit de aici, împreună cu bătrânii satului, vine la reședința din Deva a comitelui suprem, adică la casa (arendașului) Ștefan Bosnyák, și mărturisesc la 4 decembrie că azi e săptămâna de când ceva răzvrățiți „trimiși ai acelui om viclean, tulburător de țară care și-a ridicat capul împotriva păcii publice, cu numele Horea” au năvălit în satul lor și i-au tulburat și pe ei împreună cu mai multe sate de au stricat, ars împreună cu ei clădirile domnilor lor, le-au pustiit bunurile, făcând multe pagube.

Dar cunoscând acum că acel „amăgitor netrebnic Horea” a umblat de capul lui și i-a înșelat, se căiesc de faptele lor netrebnice, se întorc la Dumnezeu lor, la regele lor, la înaltul Guvern, dregătorilor nobilului comitat, domnilor lor pământești și dregătorilor acestora le vor fi ascultători până la moarte, pagubele făcute domnilor lor pământești și nobililor le vor restitui, repara fie în natură, fie în valoarea lor. Se leagă apoi ca oriunde ar observa om făcând larmă, zăzanie îl prind numaidecât și prins îl dau pe mâna dregătorilor comitatului...”¹²⁷. Vreo 34 de sate din comitatul Hunedoarei au text asemănător sau identic cu al satului Sântandrei, printre care și cele din zona Simeriei. Și, totuși, din multe sate locuitorii nu pot fi înduplecați să reia slujbele. Dregătorii moșiilor generalului Francisc Gyulay relatau Comisiei că au încercat în toate chipurile imaginabile să înduplece inimile oamenilor răzvrățiți la slujbă.

Din 4 noiembrie încoace însă nu i-au mai putut pune. Ba când sunt chemați în slujbă nu se sfîesc să spună cu curaj că ei nu slujesc nici un domn până când nu-și fac slujbele și iobagii altor domni. Nu plătesc taxă etc. Citează ca nesupuse satele ce țin de **Biscaria**, Balșa, Vărmaga, apoi Trestia, Lunca cu cele ce țin de ele, Cărăstău, Birtin, Tătărăști, Prihodiște, Luncoi, Vaca¹²⁸.

Pentru dezarmarea țăranilor se iau măsuri de strângerea armelor. După un conspect din 17 februarie 1785, din cercurile Peștiș, Bârcea Mare, parte și al Devei, s-au strâns în total 15 puști, 23 pistoale, 2 lănci, 1 târnăcop, 459 furci de fier și 363 securi¹²⁹.

Pagubele nobililor din satele zonei Simeria sunt deosebit de importante.

„Contelui Samuil Gyulay în **Bârcea Mare** și Mintia i-au făcut pagube de 9.693,23 florini.

În **Cărpiniș** Francisc Kovats apare cu 1.912,59 florini.

În **Uroi** Samuil Miske cu 4.780,15 florini.

În **Simeria** pagubele contelui Gheorghe Banffy în Biscaria sunt evaluate la 4.069,32 florini.

Alc generalului Francisc Gyulay în **Biscaria** 6715 florini”¹³⁰.

Autoritățile urmăresc unii dintre conducători care încă nu au fost prinși. La 27 februarie este prins Ilie Ștef zis Ion Fîrțală. Împreună cu el a fost prins și **Popa**

¹²⁷ Ibidem, p. 200.

¹²⁸ Ibidem, p. 204.

¹²⁹ Ibidem, p. 373.

¹³⁰ Ibidem, p. 544-546.

Matei Romanovici din Sântandrei¹³¹. Preotul face mai multe mărturisiri locotenentului. „Se dusesese și el cu tot satul la prădarea curții din **Biscaria** a contelui Gyulay. Cum au fost mulți prinși și fratele său a fost decapitat la Deva, el a stat tot timpul ascuns. Pe urmă s-a asociat cu Fîrțală. Aflând de aceasta, Popa Petru din Trestia i-a scris că dacă va descoperi locul unde se ascunde Fîrțală, el și episcopul se vor strădui să-i obțină grațierea. Așa Popa Matei i-a dezvăluit adevăratul adăpost numaidecât”¹³².

Preotul Matei în plus face și multe mărturisiri despre el. „Fîrțală a omorât-o pe soția lui Nandra și a dat poruncă de continuare a răscoalei în locul lui Horea care era prins. Și vorbește bine nemțește. S-a exprimat și față de el că la venirea primăverii va avea griji mari. I-a propus să rămână la el ca scrib, urmând să stea și el prin păduri, să scrie porunci de adunare a poporului pentru pentru răscoală, pentru care el va hotărî ziua și locul.

Fîrțală i-a spus că a luat parte cu Gheorghe Crișan la toate jafurile și crimele comise, remarcându-se. I-a mai spus că are deplină nădejde că răscoala o dată începută de el aici, vor răspunde și adepții lui din Banat, venindu-i în ajutor, că atunci când îi vor veni ajutoarele din Banat va avea destui oameni credincioși pe care se va putea bizui.

L-a asigurat că va căuta să organizeze răscoala următoare mai bine și cu mai mult popor decum a fost a lui Horea. Corespondență cu Banatul crede că purta prin cumnatul său Adam Sas, în arest acum și el și de aceea se ascundeau împreună în satul Tisa, de unde în trei ore se putea ajunge pe apă în Banat”¹³³. În 5 martie 1785 erau aduși în cetate la Alba Iulia 20 de captivi, printre ei și Fîrțală, cere se declară soldat fugit, Popa Matei și Adam Sas, precum și Ion Nicula, fiul lui Horea¹³⁴.

Ascultat din nou la Alba Iulia, în 9 martie, Popa Matei din Sântandrei dă și mai multe amănunte. „A avut poruncă să-l caute, să-l prindă și să spună tot ce știe despre el. Pe Fîrțală îl cunoaște încă din copilărie, de când a început să încerce literele la el, dar de citit n-a învățat. E născut în Săcărâmb, unde-și are și acum părinții. O știe pentru că și el a fost în 1773 preot în sat. Acum e de vreo 27-28 de ani. Din copilărie până acum a stat acasă, a făcut meserie de cizmar și de miner. Vorbește românește și nemțește. Limba nemțească a învățat-o în Săcărâmb și Hondol, pentru că aici printre mineri sunt mulți nemți”¹³⁵.

„În timpul răscoalei, el, preotul, de teamă, a trecut cu soția și copiii la socrul său Dănilă Stanciu din București. Cum și Fîrțală avea rude acolo, a venit și el și a stat (în sat) vreo două săptămâni. N-a avut însă nici o consfătuire cu sătenii,

¹³¹ Ibidem, p. 557.

¹³² Ibidem.

¹³³ Ibidem.

¹³⁴ Ibidem.

¹³⁵ Ibidem, p. 558.

ci numai s-a ascuns printre ei. Zicea că de aceea pentru că peste tot a fost printre răsculații crișeni, pustiind împreună cu ei și se teme să nu fie recunoscut și prins.

Ducându-se cu el în Hondol, acolo cumnata lui, Magdalena, când l-a văzut i-a zis cu stupoare ce caută acolo, să se păzească, că dregătorul cel mare minier a făgăduit mare răsplată celui care-l va prinde. mergând împreună din Hondol în Buruiene, pe drum Fîrțală l-a întrebat: știi ce am de gând? La ceea ce răspunzând că nu, i-a mărturisit că el are de gând să aprindă din nou răscoala începută de Horea cu mai puțin rezultat, mai bine și cu puteri mai mari, și nu toamna spre iarnă ca Horea, ci primăvara când încep să înverzească și să înflorească pădurile, pe la Paști.

Pe el voia să-l facă scriitor, să trimită carte pentru a aduna din nou pe crișeni, printre care avea oameni credincioși, ca și pe confrății săi bănățeni, ca deodată cu crișenii să se ridice și ei. El (preotul **Matei** din **Sântandrei** n.n.) știind că e un răufăcător și că a avut amestec în uciderea doamnei Naláczi, îngrozit de cele mărturisite, i-a făgăduit să-i fie scriitor în viitor.

I-a mai destăinuit și că răscoala se va îndrepta împotriva domnilor, magnaților și nobililor și că atunci va trimite prin el scrisori. Dar n-a trimis nici una. În Buruiene, unde au stat vreo trei zile, la o rudă a dânsului, Fîrțală și-a făcut meseria de cizmar. Prin 17 sau 18 februarie, simțind că armata vrea să-l prindă, a fugit și de acolo.

Preotul arată apoi împrejurările în care a fost prins, cum a scris armata protopopului din Trestia și cum l-a chemat acesta și l-a jurat, promițându-i că-i va câștiga iertarea chiar dacă a făcut moarte de om, dacă descopere unde se află Fîrțală, cum a aflat de la rudele lui din Buruiene că a fugit în satul Tisa, în casa lui Iosif Furdui din portul Mureșului, unde husarii, după informațiile lui, l-au prins¹³⁶. În 11 martie e ascultat și Fîrțală. El declară că cu „preotul neunit din **Sântandrei** el n-a vorbit nimic, nici nu i-a destăinuit ceva”¹³⁷.

Pentru serviciile aduse la prinderea lui Fîrțală, preotul este eliberat din închisoarea din Alba Iulia. **Popa Matei** din **Sântandrei**, întors (de la închisoare) îi vorbea poporului, care în sărbători obișnuia să se adune pe uliți, că Horea n-a fost omorât, ci e la muscal și azi mâine va veni cu așa putere muscălească în Ardeal, că nu mai rămâne picior de ungar, și atunci își va vedea unгурul amarul, căci n-a avut unгурul nici o poruncă să omoare nici măcar un român, a făcut-o împotriva poruncii, pentru care își va lua plata”¹³⁸.

Patenta de desființare a iobăgiei a fost emisă de împărat la 22 august 1785. Numele de iobag trebuie înlăturat cu totul și în consecință orice țăran, de orice naționalitate, din Ungaria și Transilvania, trebuie considerat ca om de liberă

¹³⁶ Ibidem.

¹³⁷ Ibidem.

¹³⁸ Ibidem, p. 567.

strămutare și că „aceasta o pretinde binele public și libertatea personală care i se cuvine oricărui om de la natură și de la stat”¹³⁹.

Efectul patentei de desființare a iobăgiei a fost provocarea unei noi rezistențe din partea iobagilor de a mai lucra pământurile stăpânilor. Sigismund Jano, administratorul bunurilor din Chimindia și Mintia a le orfanilor lui Ioan Zeik, îi relatează la 2 decembrie lui Mihail Brukenthal, că se străduiește să continue economia orfanilor, dar oamenii lor din Banpotoc, Vărmaga, Bulbuc și Cibul, tot așa și cei din Uroi, Săliștioara, Ormindea sunt atît de neascultători, că nici măcar semănatul nu l-a putut isprăvi, viile sunt netăiate, neîngropate, partea mai bună a fânului a pierit pe afară.

A recurs la vicecomitele Váradi, care împreună cu locotenentul Kempf, în auzul lui au publicat în Vărmaga, Banpotoc și Uroi ordinul împărătesc în această privință, iar celor din Cib și Bulbuc le-a publicat-o maiorul Jezenoski. Dar totul în zadar, căci atîta face cât ai arunca piperul pe perete. Recurgând din nou la vicecomitele Váradi, el a scris pentru asistență militară locotenentului, dar acesta a răspuns că aceasta numai la ordinul lui personal (al lui Mihail Brukenthal) se poate. Cere acum aceasta ca să nu fie învinuit că nu a făcut muncile necesare”¹⁴⁰.

Răscoala a zguduit pentru un moment întreg edificiul feudal, nobiliar sau cameral, întreg edificiul social al țării, de sus pînă jos. Nobilimea de pretutindeni va trăi de acum mereu sub teroarea ridicării posibile a iobăgimii, sub spaima declanșării din nou a mîniei populare. Valurile pe care le ridică nobilimea spre sfârșitul domniei împăratului împotriva iozefinismului, anularea reformelor după moartea sa nu mai pot readuce întocmai vechile raporturi sociale.

Cu toate acestea, abuzurile nobilimii continuă, deși nu cu aceeași intensitate și după momentul răscoalei din 1784. Astfel, comuna Uroi, la 1800, se plînge împotriva abuzurilor perceptorului, care n-a dat oamenilor în nici un an chitanțe, cu toate că ei au plătit întotdeauna, ba mai mult a încasat în plus față de ce era stabilit. Astfel în anul 1798 ei au plătit pentru o oaie taxa de 17 creițari, iar acum perceptorul a încasat 30 creițari¹⁴¹. La sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul celui următor în satul Sântandrei stăpâneau patru stăpâni feudali: Domeniul fiscal Deva, văduva lui Avram Bartsai, Carol Bartsai și Paul Matskási¹⁴².

Domeniul fiscal Deva dispunea de 33 iobagi și de 12 jeleri numai cu intravilane. Iobagii prestau câte 3 zile pe săptămână de primăvara pînă toamna și câte 2 zile pe săptămână pe timpul iernii¹⁴³. La rîndul lor cei 12 jeleri erau

¹³⁹ Ibidem, p. 591.

¹⁴⁰ Ibidem, p. 603.

¹⁴¹ Maria Andrițoiu, Mihai Cerghedeau, Frământări sociale în jurul Devei sub influența răscoalei lui Tudor Vladimirescu, în Sargetia, VI, 1969, p. 94.

¹⁴² Constantin Enea, Liviu Botezan, Unele aspecte ale obligațiilor iobăgești pe domeniul Deva și pe alte moșii din comitatul Hunedoara, la începutul secolului al XIX-lea, în Sargetia, VI, 1969, p. 107.

¹⁴³ Ibidem.

obligați, fiecare, la câte 12 zile pe an. Pe deasupra, 11 dintre ei, mai dădeau fiecare, o taxă de 1 zlot, iar celălalt 3 zloți pe an¹⁴⁴. Văduva lui Avram Bartsai avea 15 iobagi și 2 jeleri. Din cei 15 iobagi, unii, prestând robota cu câte 4 boi, erau obligați la 1 zi pe săptămână.

Ceilalți, efectuând-o cu câte 2 boi sau cu palmele, prestau fiecare câte 2 zile pe săptămână. Cei 2 jeleri erau obligați, fiecare, la câte 15 zile pe an¹⁴⁵. Carol Bartsai stăpânea, în **Sântandrei**, numai 4 iobagi, obligați fiecare la câte 2 zile pe săptămână, fie cu boii, fie cu palmele¹⁴⁶. La rândul său, nobilul Paul Matskásy stăpânea 3 iobagi obligați fiecare la câte 1 zi de robotă pe săptămână¹⁴⁷. În total țărani iobagi din **Sântandrei** prestau 4.982 zile de robotă și dădeau 15 zloți pe an¹⁴⁸.

Obiceiul pretinderii de robotă suplimentară, în contul unor împrumuturi acordate iobagilor, era des practicat de stăpânii de moșii. Acest fenomen era impus de lipsa brațelor de muncă în perioadele de vârf ale muncilor agricole, îndeosebi la seceriș, prășitul porumbului și la săpatul viilor, la cosit, la culesul viilor, la căratul recoltei de pe câmp etc. Astfel la 26 mai 1785, Petru Bartsai a vândut unui număr de 17 săteni din **Bârcea Mare** și **Cristur**, 37 gălete și 2 mierțe de porumb pentru suma de 100 florini. Deoarece sătenii n-au putut plăti această sumă, în momentul preluării porumbului, ei s-au angajat ca până la achitarea banilor, să presteze anual, drept dobândă, pentru fiecare găleată împrumutată, câte 2 zile de clacă la cositul fânului¹⁴⁹.

Tot la 2 zile de clacă, pentru fiecare găleată s-au angajat să presteze și 21 săteni din **Sântandrei**. Aceștia au cumpărat, în 27 mai 1785, de la Petru Bartsai, 32 gălete porumb, în valoare de 80 florini, pe care nu i-au putut achita imediat¹⁵⁰.

Marea foamete care a început în Transilvania în anii 1813-1814 și a durat pînă prin anii 1817-1818 a forțat un mare număr de țărani din satele hunedorene să facă mai mulți ani la rând împrumuturi masive de cereale și furaje de la stăpânii lor feudali, care, pe lângă prețul exorbitant, le-au impus și numeroase zile de clacă. Trebuie să menționăm că dacă în anii cu recolte compromise de la începutul secolului al XIX-lea prețul unei mierțe de grâu sau porumb n-a urcat peste 2 florini, în anii 1816-1817, o mierță de grâu sau porumb a ajuns să se vândă frecvent cu 12-15 florini și uneori chiar cu 20-30 florini¹⁵¹.

O altă obligație a țăranilor dependenți era dijma, prin care trebuiau să dea a zecea parte din toate produsele obținute pe pământurile lor arabile, adică din grâu, secară, orz, mei, porumb, cânepă, in, vin, iar din a doua jumătate a secolului al

¹⁴⁴ Ibidem.

¹⁴⁵ Ibidem.

¹⁴⁶ Ibidem.

¹⁴⁷ Ibidem.

¹⁴⁸ Ibidem.

¹⁴⁹ Ibidem, p. 110-111.

¹⁵⁰ Ibidem, p. 111.

¹⁵¹ Ibidem, p. 124.

XVIII-lea și din fasole, mazăre, linte, ceapă, varză, cartofi etc. Dijmele cuprindeau, de asemenea, și obligația iobagilor de a da a zecea parte din animalele mărunte, și anume din porci, miei, iezi, precum și din stupi¹⁵².

Prin Diploma Leopoldină, din anul 1691, nobilimea transilvană a impus și dreptul de a arenda dijma de la stat. Conscripțiile de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul celui următor arată că nobilii continuau să arendeze, total sau parțial, dijmele. Cu prilejul efectuării Conscripției czirákiene, iobagii din satele Brănișca, Săcămaș, **Sântandrei** și din alte sate au declarat că stăpânii lor răscumpărau integral dijmele. Astfel, în iulie 1820, locuitorii din **Sântandrei** confirmau că dijma din satul lor era fiscală. Dar, cu excepția domeniului fiscal Deva, ceilalți stăpâni feudali plăteau anual fiscoșului o arendă și, de aceea, iobagii proprii le dădeau lor dijma din tot felul de bucate, precum și din miei și porci. Cei ce aveau sub zece miei sau porci, răscumpărau dijma cu câte 2 creștari de fiecare miel sau porc¹⁵³. La 1820, satul **Sântandrei** (cele 69 familii de iobagi), ce era sub stăpânirea a patru feudali, presta anual 4.982 zile de clacă, torcea 55 fonți de lână sau cânepă anual, țesea 48 coți de pânză, dădea 37 de găini, 21 de cocoși tineri și 481 ouă, și plătea o taxă de 19 florini, 24 creștari¹⁵⁴.

La începutul secolului al XIX-lea are loc o antrenare tot mai accentuată a gospodăriilor țărănești din Transilvania în economia de schimb marfă-bani. La acest fenomen a contribuit tot mai mult adâncirea diviziunii sociale din diferite regiuni al Transilvaniei, precum și înmulțirea populației care se desprinde de agricultură, mai ales în centrele miniere și cu topitorii de metale. De asemenea, impozitele mereu sporite obligă țărănimea să vândă produse pentru a face rost de bani în vederea achitării lor.

Acest fenomen este mai accentuat în satele situate de-a lungul căilor de comunicație, cum erau cele de pe valea Mureșului și care era situate în apropierea acestor centre industriale. Sătenii din **Sântandrei** au subliniat că dispuneau de târguri săptămânale la Deva, situată la o distanță de un ceas, la Hunedoara cale de două ceasuri și la Orăștie, aflată la patru ceasuri depărtare de comuna lor¹⁵⁵.

Locuitorii din **Sântandrei** scot în evidență importanța șoselei ce trecea prin satul lor, pentru comercializarea produselor gospodărești proprii: „Drumul țării prin satu nost trece și de acasă toate cele putem vinde”¹⁵⁶. În toate cele trei orașe, mai subliniau ei, „putem mere pe cale bună și toate cele ce ducem putem face lesne bani din ele”¹⁵⁷.

¹⁵² Ibidem, p. 117.

¹⁵³ Ibidem.

¹⁵⁴ Ibidem, p. 121-122.

¹⁵⁵ Liviu Botezan, Constantin Enea, Antrenarea gospodăriilor iobăgești din comitatul Hunedoara în economia de mărfuri, la începutul veacului al XIX-lea, în Sargetia, VII, 1970, p. 151.

¹⁵⁶ Ibidem.

¹⁵⁷ Ibidem.

Locuitorii din satele **Simeria Veche** (Dedaci), **Biscaria**, **Sântandrei** și **Bârcea Mare**, situate în zonă de șes, vindeau frecvent, în anii cu recolte normale, diferite cantități de cereale, legume și zarzavaturi. Iobagii din ținuturile deluroase, între care amintim și pe cei din satele **Uroi** și **Cărpiniș**, comercializau rachiul, vinul, produsele lactate și animaliere. De asemenea, fierul și produsele din fier constituiau obiect de negoț pentru locuitorii din **Sântandrei** care le procurau de la Hunedoara.

Declarațiile iobagilor din Densuș, Sântămăria de Piatră și **Sântandrei** permit să se tragă concluzia că ei mai aveau obiceiul să negustorească porțelanul și teracota, pe care le puteau procura de la Manufactura baronului Nalátzi Jozsef din Batiz¹⁵⁸. De asemenea, o serie de locuitori, printre care și cei din **Sântandrei**, lucrau la viile din comitatul Hunedoarei, de unde, de asemenea, puteau câștiga bani¹⁵⁹.

Asemenea vii se aflau în Măceu, Plopi, Ocolişul Mare, Bobâlna, **Uroi**, **Rapolt Simeria** și **Jeledinți**¹⁶⁰. Iobagii din **Sântandrei** declarau că-și pot procura bani lucrând la viile de la Deva, Șoimușul de Mureș, Chimindia și Peștiș¹⁶¹. Posibilitățile de câștig ale unor locuitori a dus la accentuarea unei diferențieri de avere între locuitorii din diverse date, dar și din același sat.

Cu prilejul efectuării conscripției din anul 1820 unele gospodării dispuneau de 6-8 boi, 5-10 vaci, 5-10 junci și juninci, 10-20 porci, 50-60 oi și altele ce nu dispun de nici un fel de animale, sau aveau câteva capre și în cel mai bun caz de câte o vacă¹⁶². Intravilanele sesiilor iobăgești constituiau acele părți ale gospodăriilor în care se găseau casele ce serveau ca locuință familiilor, grajdurile, cotețele, șoproanele unde ei își adăposteau animalele, șoproanele pentru diferite unelte agricole, car, sanie, plug, grapă; șurile pentru depozitarea furajelor sau a cerealelor până la îmblătit, dacă nu erau clădite în ogradă sub formă de stoguri sau clăi.

Cu un cuvânt, intravilanele adăposteau întregul inventar viu și mort al gospodăriilor țărănești și toată recolta strânsă de pe pământurile arabile și de pe fânatele ce aparțineau sesiilor în afara vetrei satelor. În anul 1813, situația a două localități din zona Simeriei¹⁶³ se prezenta în felul următor:

Nr. crt.	Denumirea localității	Numele stăpânului feudal	Anul conscripției	Nr. familiilor cu animale	Boi de jug
	Biscaria	Șt., Fr., și Ecat. Gyulai	1813	34	36
	Uroi	Șt., Fr., și Ecat. Gyulai	1813	10	18

¹⁵⁸ Ibidem, p. 155.

¹⁵⁹ Ibidem, p. 157.

¹⁶⁰ Ibidem.

¹⁶¹ Ibidem, p. 158.

¹⁶² Ibidem, p. 160.

¹⁶³ Liviu Botezan, Constantin Enea, Contribuții la studiul organizării sesiilor iobăgești din comitatul Hunedoara la începutul secolului al XIX-lea, Sargetia, V, 1968, p. 198.

Din cele două exemple de mai sus rezultă că gospodăriile iobăgești erau slab înzestrate cu animale, în special cu boi de jug. Animalele prezentau o mare importanță pentru gospodăriile țărănești. Cele înzestrate cu un număr mai mare de animale dispuneau de o alimentație mai variată și de surplusuri pentru vânzare. Dacă, din diverse cauze, iobagul pierdea vitele de muncă, el putea fi depozitat de către stăpânul său, parțial sau total, de pământurile și fânețele ce depindeau de sesia lui internă. Conviețuirea a două sau mai multe familii pe aceeași sesie nu ducea la divizarea ei dacă conveneau să folosească împreună casa, toate sau o parte din acareturile existente pe intravilan și, eventual, extravilanele.

În satul **Sântandrei** existau la 1820 un număr de 55 sesii cu extravilane având o suprafață arabilă de 522, 1/8 iugăre. Media arabilului unei sesii era de 9 iugăre, 698 stânjini patrați. Suprafața fânețelor era de 83, 3/8 iugăre, cu o medie de 1 iugăr și 912 stânjini patrați¹⁶⁴. În concluzie, viața locuitorilor satelor din Transilvania, iobagi, jeleri sau țărani liberi era departe de cea a locuitorilor din celelalte provincii ale Imperiului și cu atât mai mult din statele Europei apusene.

ISTORIA ORAȘULUI SIMERIA ȘI A LOCALITĂȚILOR APARTINĂTOARE ÎN PERIOADA 1848-1918

Perioada se deschide cu tumultuosul an revoluționar 1848-1849. Declanșarea revoluției europene și primele mișcări social politice din Imperiu, i-au luat prin surprindere pe românii din Transilvania. Românii nu aveau un nucleu de lideri gata să-și asume conducerea revoluției, vreme de câteva săptămâni au loc ezitări la exprimarea unor opțiuni politice divergente, formulate sub imperiul șocului produs de explozia revoluționară europeană.

Societatea românească evoluase, avându-și propriile sale deziderate pe care le-a vehiculat încă înainte de anul 1848. Deși s-a structurat într-un complex politic extrem de complicat, programul revoluționarilor români are trăsături identice cu cel european. Românii din Orăștie invocau Europa ca pe o națiune politică și nu geografică: „*Națiunile europene ale omenirii au ajuns din bunăvoința lui Dumnezeu la această strălucită epocă, fapt pentru care se bucură foarte mult... soarele libertății cetățenești al acestei epoci și-a trimis, în sfârșit, razele sale și spre ochii românilor*”¹⁶⁵.

Dar speranțele românilor vor fi curând înșelate. Revendicărilor românilor formulate și adoptate de către Marea Adunare Națională de la Blaj, din 3-15 mai 1848, li s-a răspuns de către conducătorii revoluției maghiare prin represiune.

¹⁶⁴ Ibidem, p. 206.

¹⁶⁵ Liviu Maior, 1848-1849. Români și unguri, București, 1998, p. 50.

Pentru români, sloganul „Libertate, egalitate, fraternitate” a venit în același timp cu ridicare spânzurătorilor pe sate, pe dealuri sau la marginea drumurilor. Autoritățile maghiare din Transilvania nu fac altceva decât să impună restricții, să urmărească, să întărească paza, să-și înarmeze oamenii, să aresteze, și încă de la începutul revoluției să proclame starea de asediu, care din aprilie și până în iunie se generalizează în toată țara. Execuțiile militare a satelor românești care nu mai voiau să presteze robote feudalilor maghiari erau deosebit de brutale. Ele aveau drept scop să-i împiedice pe români să se elibereze din iobăgie prin propriile forțe, pentru ca apoi eliberarea să o condiționeze de acceptarea uniunii Transilvaniei cu Ungaria.

Chiar la adunarea de la Deva, din 10 iunie 1848, convocată de către autoritățile comitatense maghiare, pentru alegerea deputaților în Dieta de la Pesta, delegații românilor simt ostilitatea maghiarilor. Conform scrisorii adresată de protopopul Nicolae Crainic al Dobrei episcopului Andrei Șaguna „protopopii națiunii române de aici nu s-au înștiințat și așa numai din auzite, ne-am dus și noi pe numita zi, parte mică din preoțimea, pe care în scurt i-am putut înștiința”¹⁶⁶.

Din cei 5 protopopi prezenți la Deva nici unul nu a fost lăsat să vorbească. Cerând să vorbească românește, ne relatează protopopul Crainic, am „fost poftit eu, de a cuvânta în contra și numaidecât au început a striga la mine Palfi, Domokos și Turi Iosif de întărătător (bujtogato)”¹⁶⁷. Nemulțumindu-se doar cu strigăte și înjurături „solgăbirăul Horvath Janos m-a prins de piept așîșderea, apoi bătând doba de alarm, zicând Garda națională la rând să se prindă, iar Varadi Iosif al lui Antonie, spăimântând reprezentanții poporului să fugă, că-i taie Garda națională maghiară”¹⁶⁸.

După acest moment de timorare a românilor, s-a dat voie protopopului Crainic să-și continue cuvântul. El a cerut reluarea alegerilor, dar comitele suprem i-a răspuns că „operatul acesta s-a sfârșit”¹⁶⁹. La sfârșit, o nouă serie de amenințări și înjurături contra reprezentanților românilor. „Într-aceasta din gura mai sus numiților – scrie Nicolae Crainic – s-a auzit strigând pe mine, fiul meu, pre Măria Ta și pre domnul Ladislau Noptsa, de <bujtogatok>, preoții românești toți la spânzurători, moarte peste ei”¹⁷⁰. Despre adunarea de la Deva a lăsat relatări amănunțite și preotul Nistor Socaci din Biscaria. În cronica sa versificată el prezintă momentul adunării în modul următor¹⁷¹:

¹⁶⁶ Costin Feneșan, Informații noi privind revoluția din Transilvania în vara anului 1848, în Sargetia, XIV, 1979, p. 382.

¹⁶⁷ Ibidem.

¹⁶⁸ Ibidem.

¹⁶⁹ Ibidem.

¹⁷⁰ Ibidem. Baronul Vasile Nopcea, nobil de origine română, fost comite suprem de Hunedoara, participant la Adunarea de la Blaj, din 3/15 mai 1848, unde a depus jurământul de credință națiunii române, are apoi de suferit din partea ungarilor și a trupelor generalului Bem. Vasile Nopcea, până la sosirea lui Șaguna la Vena, la mijlocul lui iunie 1848, s-a aflat în fruntea deputăției române.

¹⁷¹ Victor I. Șuiaga, Cronica preotului Nistor Socaci din Biscaria, în Altarul Banatului, Anul III (XLII) nr. 7-9, iulie septembrie 1992, p. 121-122.

<p>Iar atunci în acea vară Fusă și la Deva iar În vreme de seceriș Un nume de marçașiș Unde fusă adunare Ungur, român, fieștecare În douăzeciși opt de zile Atunci toate națiile În luna lui iunie Nimenea să nu întârzie Într-o luni s-a hotărât Și tare s-a poruncit Din tot satul să se ducă Să-mplinească acea poruncă. Popa și birăul mare Doi din bătrâni fiecare, Că la Pesta avea să fie Dietă mare să se știe.</p>	<p>Și trebuie deputați De acia din Ardeal mânați Pentru aceea să s-aleagă Ungur, român cari să meargă Iar acolo înțeleșul N-a fost precum ni-a fost mersul Noi am mers cu bucurie Căci se vestise frăție Dară noi când am sosit Lucrurile s-au pornit Atuncia într-acea zi Un fișpan se denumi Nimeni n-a întrebat Voi aicia ce-ați căutat Sau la ce ați ostenit De la Deva ați venit Se vorbea tot ungurește Nici o vorbă românește.</p>
---	---

Preotul Nistor Socaci redă în versuri și tabloul pitoresc al prezenței românilor la adunare precum și rolul conducător al protopopilor și preoților¹⁷²:

<p>Cinci protopopi de odată Fură atunci la olaltă Petru Pipos Hondoleanul Mihai Maxim Hățăganul Nicolae Crainicul Protopopul Dobreanul Orbanașul Ilianul Și cu Duma Peștișanul Ceata întreagă de preoți De la protopopii toți Și românii cei chemați Ședeau la umbră culcați La umbra zidurilor Și la umbra pomilor</p>	<p>Și soarele îi ardea Căci n-avea unde șădea Mai pe urmă să gândiră Între sine și vorbiră Nicolae Crainicul Protopopul Dobreanu Și cu popa Bobâlneanu Pop Simion Moldoveanul Nimic n-au tănuit Din cele ce au gândit C-ar fi bine să vorbească Nimic să tănuiască Având râvnă și dorire Cătră națiune iubire</p>
---	---

După cum se desprinde și din versurile de mai sus, ungurii au ales un comite suprem, și un deputat în dietă, amândoi unguri, apoi când au văzut că românii încep a se sfătui, au tăbărat înarmați asupra lor, i-au alungat din curte și au scos din casă pe protopopul Crainic al Dobrei împreună cu preotul Simion Pop pe care i-au maltratată, strigându-le că agită poporul¹⁷³.

Din comitatul Hunedoara, țărani români au fost duși la Deva pentru a depune jurământul față de guvernul maghiar. Refuzul acestora are la bază un

¹⁷² Ibidem, p. 122-123.

¹⁷³ Ibidem.

argument ce se generalizase deja: „Ei stau sub jurământul de la Blaj”¹⁷⁴. Țăranii din Ghergheș și Mănerău au refuzat să se supună ordinelor venite de la guvern, declarând la 25 iunie, că ei se țin după hotărârile de la Blaj. La Banpotoc și Rapoltul Mare țăranii declară că ei nu cred în autenticitatea „uniunii” Transilvaniei cu Ungaria¹⁷⁵. Românii din Țara Hațegului – se menționează în documente – „se orientează după hotărârile luate la Adunarea de la Blaj”¹⁷⁶. Generalizarea acestei atitudini se regăsește în poziția locuitorilor din satele Sântămăria Orlea, Vâlcelele Bune, Cârnești.

În comitatul Hunedoara au loc execuții militare și sunt aplicate amenzi grele locuitorilor din satele Visca, Fuiеști-Băgara, Bretea Mureșană, Cuiеș, Gothatea, Bacea, Cărmăzinești și Dănulești¹⁷⁷. Foștilor iobagi li s-au alăturat jelerii care declară că „ei sunt încă slobozi ca și ceilalți foști iobagi și până nu va veni comisia în sate în treburile pământurilor, nici ei nu fac robotele ca și ceilalți foști iobagi slobozi”¹⁷⁸.

Din satul Hondol, protopopul Petru Pipoș raporta episcopului Andrei Șaguna despre poziția jelerilor de aici față de legea din 18 iunie: „Românii noștri jeleri care sunt pe pământ domnesc, alodial și nu colonicatură, pentru că nu vreau a face slujbele domnilor săi, a-i pedepsi și a-i îndatora să facă slujbă pentru acele locuri domnești”¹⁷⁹. Locuitorii din satele Rapoltul Mic și Rapoltul Mare, declarau că nu cred „în autenticitatea uniunii Transilvaniei cu Ungaria”¹⁸⁰.

Aflat la Pesta, la 15 august, episcopul Andrei Șaguna cere informații protopopilor Terentie Bogat și lui Mihail Maximilian al Hațegului despre frământările care au cuprins regimentele de graniță românești. Mihail Maximilian pune accent, în relatarea sa, pe poziția antiunionistă manifestată de grănicerii Regimentului de la Orlat, începând cu 26 iunie, când, la Hațeg, au dat jos de pe clădiri steagul unguresc – „flamura unionului”, cum îl numește el, refuzând să execute ordinele maiorului Riebel, comandantul lor. Protopopul Hațegului relevă nemulțumirea grănicerilor ce urmau să plece spre granițele Banatului¹⁸¹.

Protopopul Mihail Maximilian scrie și despre situația preoților români de pe teritoriul grăniceresc: „Cine-i învață despre aceia? Nu știu, că noi, preoții, nu îndrăznim a-i învăța mai multe decât țircularele venite, că suntem și de români și de unguri amenințați cu pierderea vieții de când a răsărit libertatea, egalitatea, frățietatea”¹⁸².

¹⁷⁴ Costin Feneșan, op. cit., p. 215.

¹⁷⁵ Ibidem.

¹⁷⁶ Ibidem.

¹⁷⁷ Ibidem, p. 216.

¹⁷⁸ Ibidem.

¹⁷⁹ Ibidem.

¹⁸⁰ Mihai Cerghelean, Ștefan Marinescu, Contribuții privind desfășurarea revoluției de la 1848-1849 în comitatele Hunedoara și Zarand, în Sargetia, XIV, 1979, p. 397.

¹⁸¹ Costin Feneșan, op. cit., p. 229.

¹⁸² Ibidem.

Românii refuză de asemenea să se încorporeze. Protopopul Nicolae Crainic îi scria episcopului Andrei Șaguna, la 14 septembrie, în legătură cu refuzul românilor de a da recruți: „Eu, cât și preoții, cu tot deadinsul ne-am sârguit destul chemării noastre, însă, durere! că nu știu cine au băgat în capul poporului, precum că pe seama maghiarilor să nu dea soldați. De bună seamă sunt întărați și răspund că pe cum de ar ști că pe seama înălțatului împărat se cer așa, ar da. Destul ne-am sârguit a le explica cum că împăratul Ferdinand e domnitorul și că cu întărirea maiestății sale se cer acei recruți, însă în zadar, că nu se încred”¹⁸³. „Aducerea sub escortă la Deva a mai mult de 100 de recruți care s-au dovedit a fi inapți pentru serviciul militar, cauzând locuitorilor din care au fost recrutați cheltuieli inutile”¹⁸⁴, a provocat un alt val de nemulțumiri în satele respective.

Și preotul Nistor Socaci din Biscaria redă în versuri refuzul românilor de a se înrola sub steagul maghiar. Astfela la o adunare a satelor convocate în fața unei comisii de recrutare ținută la pretura din Jeledinți, românii adoptă o atitudine de refuz:

„Feciorii să-i cătănească
Pentru țara ungurească
Și-ntr-un glas cu toți strigară
Eșiți toți din curte afară
Nici un om să nu rămâie
În curte la comisie,
Că cine vrea să rămâie
Într-a lui sat să nu mai vie
Că noi înapoi îl mânăm
La unguri îl îndreptăm
Cu ungerii să trăiască
Într-a lor țară ungurească”¹⁸⁵.

De această misiune neplăcută, de a lămuri credincioșii să se înroleze în armata revoluționară maghiară nu sunt scutiți nici preoții satelor. Din această cauză, însuși preotul cronicar Nistor Socaci spune că este hulit de săteni și amenințat de autorități. În încercările de recrutare de la Peștișul Mare, unde preotul este chemat cu protocolul născuților și cu feciorii din **Șăulești**, se remarcă din nou împotrivirea românilor de a da cătane la unguri¹⁸⁶. Preotul mai descrie apoi și „rebelia” grănicerilor unguri din satul Răcăștie care au fost reprimate de către grănicerii români.

În luna septembrie 1848 are loc a treia Adunare Națională de la Blaj ce hotărăște ridicarea armată a românilor pentru apărarea drepturilor lor seculare,

¹⁸³ Ibidem, p. 245.

¹⁸⁴ Mihai Cerghedeon, Ștefan Marinescu, op. cit., p. 394.

¹⁸⁵ Victor I. Șuiaga, op. cit., p. 123-124.

¹⁸⁶ Ibidem, p. 124.

pentru înlăturarea asuprii și terorii. În toamna anului 1848, Transilvania este organizată din punct de vedere militar, fiind împărțită în 15 prefecturi. Județul Hunedoara făcea parte din Legiunea Ulpia Traiana, în frunte cu prefectul Nicolae Solomon, iar ca administrator era denumit Dimitrie Moldovan din Deva.

Comitetul Național este recunoscut de comanda austriacă din Transilvania „încă de la finitul lui octombrie și începutul a organiza și încă după principiu național districtele curățate de rebeli”¹⁸⁷. La începutul lunii octombrie, autoritatea prefectului Kun Gothard, numit de guvernul din Cluj, începea să se clatine vizibil. Pentru a potoli spiritul revoluționar al românilor, el apelează la episcopul Andrei Șaguna, cerându-i a interveni în sensul calmării tulburărilor revoluționare, mai ales în cercul Hațegului „unde sunt adunați 4-6.000 de oameni”¹⁸⁸. În 14 octombrie 1848, episcopul Andrei Șaguna răspundea la adresa comisarului Vay din 12 octombrie prin care îi cerea să ceară românilor să păstreze liniștea și ordinea în Ardeal. Episcopul Șaguna îi scrie următoarele:

„Cunoscând situația în care se află poporul român, ale cărui aspirații și deziderate de egalitate politică nu sunt satisfăcute, deși legile respective au fost sancționate de Suveran, este evident că persoana comisarului este singura chemată să înlătore aceste lipsuri. Aceasta cu atât mai mult, cu cât străduințele de până acum ale Sale nu au avut rezultatul așteptat de națiune, ceea ce a contribuit într-o măsură simțitoare la scăderea prestigiului său față de preoțime și credincioși și o intervenție în care nu s-ar cuprinde promisiuni compatibile cu spiritul vremii, ar provoca doar o tensiune sporită la români.

La aceasta mai contribuie și împrejurarea că nici preoțimea nu mi-ar secunda intervenția, până când nu se acordă reparațiile convenite pentru faptele sistemului teroristic aplicat față de protopopi și preoți, ca întemnițări, violări de domiciliu și ceea ce este mai oribil și de imaginat numai, pângărirea unor biserici prin devastarea cărților de rugăciune și zdrobirea potirelor, toate aceste manopere și fapte petrecându-se fără știrea sa și a preoțimii sale. Ce să mai zic despre tristele întâmplări de la Lonea? Excelența Voastră este rugată să creadă că cei care au îndrăznit să făptuiască astfel de silnicii sunt oameni recționari.

Anticipând toate acestea, îndrăznesc a ruga cu umilință pe Excelența Voastră să binevoiască a aprecia circumstanțele arătate de mine și, date fiind împuternicirile de comisar, să ordone autorităților îndrumările necesare, iar poporului să-i adreseze o proclamație în nădejdea că, în aceste zile de cumpănă, nimic nu ar putea avea o influență mai binefăcătoare, ca o astfel de intervenție a Excelenței Voastre în numele Maiestății Sale, regele nostru, deoarece poporul este foarte atașat regelui și locțiitorului său”¹⁸⁹.

¹⁸⁷ Liviu Maior, Aspecte ale desfășurării revoluției din anii 1848-1849 în comitatul Hunedoara, în Sargetia, V, 1968, p. 228.

¹⁸⁸ Ibidem, p. 229.

¹⁸⁹ Studii și documente, ... II, p. 190-191. Doc. nr. 138.

Controlorul Laszlo Iosif de la Întreprinderile de fier din Hunedoara spunea că „nu poate privi fără să-l cuprindă groaza miile de români ce se adună din toate părțile, prevăzuți cu tot felul de arme”¹⁹⁰. Aceeași atmosferă revoluționară se reflectă și din circulara maiorului Riebel, comandantul Regimentului de grăniceri din Hațeg, care relevă faptul că românii refuză a mai plăti „bir și alte dări care sunt poruncite de înălțatul împărat”¹⁹¹.

Vechiul sistem se prăbușește sub loviturile revoluționare. Solgăbirăii, funcționarii atât de urâți de popor, sunt primii împotriva cărora mulțimea își îndreaptă atacurile și sunt alungați din posturile lor. Același maior Riebel ordona printr-o altă circulară că „de vreme ce solgăbiraiele care au fost până acum nu mai voiește nația română a le recunoaște așa, capătă toate satele poruncă în care va publica dumnealui Densușianu Beniaminus porunca aceasta, de aici încolo să-l recunoască în loc de ocârmuitor”¹⁹².

La 22 noiembrie 1848, Comitetul Națiunii Române din Sibiu trimite o scrisoare lui Dimitrie Moldovan prin care îl informa că maiorul Teuchert de la regimentul 63 Infanterie a raportat superiorilor săi că magistratul Orăștiei i-a cerut forță militară deoarece „românii din 16 sate din comitatul Hunedoarei s-au adunat la Geoagiul de Jos, unde au săvârșit niște omoruri, după aceea au cerut să li se dea nobilii fugiți din comitatul Zarand și din Valea Hațegului, care au găsit scăpare în Orăștie, amenințând că într-alt chip vor să aprindă orașul”¹⁹³. Conduși de frații Damian, revoluționarii din Geoagiu își îndreaptă loviturile și împotriva funcționarilor austrieci pretinzând că „și oficialii împărătești de la Săcărâmb să se desarme”¹⁹⁴.

Pentru pacificarea populației adunate la Geoagiu a fost trimis maiorul Teuchert cu două companii de infanteriști și un escadron de călăreți, unde s-a dat la represalii și, arestând un mare număr de români, i-a dus la Deva, unde au fost închiși într-o casă fără ferestre”¹⁹⁵. După ce i-a lăsat închiși la Deva, maiorul s-a deplasat la Orăștie.

Deoarece întreaga zonă hunedoreană era cuprinsă de mișcări revoluționare, Dimitrie Moldovan a cerut comandantului să le înregistreze numele și domiciliul și să le dea drumul, care apoi vor putea fi cercetați”¹⁹⁶. La 1 decembrie 1848, administrația comitatului Hunedoara este înștiințată că a început investigația întâmplărilor de la Geoagiu. Îndată Dimitrie Moldovan se deplasează la Geoagiu unde îl află pe Georgie Demian pe care-l audiau căpitanul Nalik și Popovici Servian”¹⁹⁷.

¹⁹⁰ Liviu Maior, Aspecte ale desfășurării, ... p. 229.

¹⁹¹ Ibidem.

¹⁹² Ibidem. Benimin Densușianu era cel mai mare dintre frații Densușianu și a îndeplinit în timpul revoluției postul de tribun în zona Hațegului.

¹⁹³ Studii și documente privitoare la Revoluția românilor din Transilvania în anii 1848-1849, vol. II, Sibiu, 1944, p. 35, Doc. nr. 22.

¹⁹⁴ Liviu Maior, Aspecte ale desfășurării revoluției, ... p. 229.

¹⁹⁵ Studii și documente..., p. 38-39. Doc. nr. 25.

¹⁹⁶ Ibidem.

¹⁹⁷ Ibidem.

Dimitrie Moldovan cere ca cei ce urmează a fi cercetați să se trimită „la administrația districtului Hunedoarei spre judecare ca la un forum competent”¹⁹⁸. Dar căptanul Nalik spune că acest lucru nu este posibil arătându-i „ordinațiunea Înaltului general Comando unde despre influența administrației pomenire nu este”¹⁹⁹.

Din partea Comitetului Național este însărcinat să cerceteze întâmplările de la Geoagiu prefectul Dobra. Deplasându-se la casa unde era prefectul Dobra, Dimitrie Moldovan a strâns toți oamenii din Geoagiu pe care i-a „provocat ca toate uneltele, ce ar fi dus din curți, să le deie înapoi”²⁰⁰.

Locuitorii au promis că vor asculta și vor împlini cerința. La rândul lor, și locuitorii au cerut îndepărtarea cătanelor, fiind foarte tare asupriți de către ei. Această cerere a locuitorilor a fost comunicată căpitanului Nalik, căruia i s-a mai spus că „administrația a ordonat ca bucatele să fie sechestrate de pe la curți, ca din acele întrebuintările pe seama magazinului provincial să se îplinească”²⁰¹. Dimitrie Moldovan comunica Comitetului Național de la Sibiu următoarele concluzii asupra întâmplărilor de la Geoagiu:

1. „Că românii fiind trimiși prin Butean pentru dezarmare la Geoagiu crudelități n-ar fi făcut de nu s-ar fi dat cu foc în ei prin unguri.

2. Magistratul Orăștiei, prin falsă relație, a îngroșat lucrul zicând că românii l-au amenințat cu arderea orașului. În urmare companiile maiorului Teuchert, care erau trimise pentru apărarea țării, fuseră întoarse la Orăștie, unde nici o primejdie nu era. Nici se poate cugeta că românii să aprindă orașul, care mai mare parte a românilor este. Mă tem că sașii vreau să aducă în confuzie cauza comună.

3. Maiorul Teuchert, care a dat crezământ magistratului, cu magistratul acesta împreună are de a da înaintea mai marilor seama despre nenorocirea ce s-a întâmplat la Zam, prin a cui cumpeneală rămase granița de cătane despoiată și inamicii năvăliră la Zam, aprinseră curțile de acolo și furară sarea împărătească.

4. Căpitanul Nalik, după ce a făcut, cercetarea, ar avea a o da spre judecată forului competent și a nu cuprinde în escortarea bucatelor de la curți”²⁰².

La rândul său Petru Dobra, în raportul înaintat Comitetului de la Sibiu, descriind desfășurarea evenimentelor de la Geoagiu, sublinia legătura firească între răscoala condusă de Horea și revoluția din 1848, poporul din această parte a țării „a urmat cursul revoluțiunii din anul 1784, să răstoarne și să deprede curțile proprietarilor aristocrați de unde au izvorât atâtea tiranii și barbarii în contra iobagilor”²⁰³.

Preotul Nistor Socaci descrie tabăra prefectului Nicolae Solomon de pe dealul Archia, pregătindu-se pentru atacarea și ocuparea Devei. De asemenea, el

¹⁹⁸ Ibidem.

¹⁹⁹ Ibidem.

²⁰⁰ Ibidem.

²⁰¹ Ibidem.

²⁰² Ibidem, p. 39.

²⁰³ Liviu Maior, Aspecte ale desfășurării revoluției, ... p. 229.

mai relatează și despre chemarea și participarea românilor în legiunea prefectului Nicolae Solomon la Hațeg, unde au depus jurământul cerut și au fost sfătuiți să aștepte liniștiți legea de ștergere a iobăgiei. Preotul Nistor Socaci mai vorbește despre circularele primite de la episcopul Andrei Șaguna și Comitetul Național de la Sibiu care îndemneau poporul la liniște și opreau devastările sau furturile din bunurile altora.

În zilele de 17-18 octombrie, românii înconjură orașele Deva, Hunedoara și Hațeg, dezarmând și înlăturând aparatul administrativ existent, ușurând misiunea Comitetului din Sibiu, de a institui un adevărat guvern românesc al Transilvaniei. Într-o scrisoare a Comitetului din Sibiu, care-și asumase conducerea revoluției românești, trimisă lui Dimitrie Moldovan se atestă instalarea funcționarilor români: „Am înțeles cu bucurie că acolo în comitatul Hunedoarei s-a săvârșit restaurarea oficiatului și că românii au intrat în folosul drepturilor ce li se cuvin”²⁰⁴.

Într-un manifest către românii hunedoreni, din 7 decembrie 1848, Dimitrie Moldovan încunoștința poporul despre rolul noilor organe: „Fără îndoială și administratura se va sili ca fiecărui om să i se întoarcă drepturile și bunurile cuprinse de vrăjmași cu înșelăciune și ca poporul mai mult să nu se asuprească”²⁰⁵. În ziua de 12 ianuarie 1849, comanda militară austriacă recunoaște noua administrație hunedoreană în următoarea alcătuire: D. Moldovan administrator, Barbu Nicolae notar, Iacob Alexandru prim-vicenotar, Toma Gergely al doilea vicenotar și Demeșor Petru al treilea vicenotar²⁰⁶.

Comitatul a fost împărțit în 11 cercuri conduse de inspectori numiți de către administrator. Inspectorii numiți sunt: Petre Demian, Dimi George, Cini Ivan, Peovici Mihai, Anton Grigorescu, Aron Crainic, Tăbăcariu George, Pop Petruș, Cazon Ioan, Mărcuț Popescu, Nicolae Solomon²⁰⁷. Formula de jurământ pentru funcționarii hunedoreni cuprindea hotărârea acestora de a lucra pentru concetățenii lor pe „temeiul dreptății, frăției și egalității”²⁰⁸. Cu prilejul instalării lui Mărcuț Popescu ca inspector în preturile Mățești și Clopotiva populația din satele aparținătoare, adunată în satul Râu Alb a aclamat numirea acestuia²⁰⁹.

La începutul lunii decembrie 1848 a intrat în Transilvania armata revoluționară maghiară condusă de generalul Bem. În data de 13/25 decembrie 1848 generalul intră în Cluj, de unde lansează o proclamație prin care cheamă la unirea forțelor revoluționare române și maghiare. La Orăștie vestea ocupării Clujului a determinat ungerii refugiați în oraș să devină tot mai îndrăzneți.

²⁰⁴ Ibidem, p. 230.

²⁰⁵ Ibidem.

²⁰⁶ Ibidem, p. 231.

²⁰⁷ Ibidem, p. 231-232.

²⁰⁸ Ibidem, p. 232.

²⁰⁹ Mihai Cerghedeau, Ștefan Marinescu, op. cit., p. 398.

Mai întâi, o fost interceptată o scrisoare trimisă de unul dintre unguri rebelului Kuhn, sub a cărui comandă a fost pustiită și jefuită localitatea Zam²¹⁰. Apoi, la sfârșitul lunii trecute (decembrie n.n.), când se auzea despre intrarea rebelilor în Cluj, ungurii de la Orăștie au scris pe biserica săsească „Uniune sau moarte”²¹¹.

De atunci, pe locuitorii din jur „îi amenință de mai multe ori”²¹². Dându-și seama de pericolul pe care îl reprezintă pentru securitatea românilor și sașilor din Orăștie, în momentul în care generalul Puchner ordonă să se plece spre Alba Iulia, orăștienii au „declarat scurt că ei nici un pas nu vor face până când sau nu vor duce pe unguri din Orăștie la Sibiu, sau nu se vor muia prin altă formă”²¹³. Generalul Bem, după o campanie contra colonelului Urban, pe care-l obligă să se retragă spre Moldova, se îndreaptă spre Sibiu pe care însă nu reușește să-l cucerească. Generalul Puchner, sprijinit de un numeros contingent de lănceri români, printre care și de cetele lui Nicolae Solomon, a respins atacul, iar Bem se retrage spre Sebeșul Săsesc. Urmărit îndeaproape, își continuă retragerea spre Orăștie, pe care o părăsește, după o luptă scurtă, întărindu-se la Simeria²¹⁴.

George Barițiu descria această localitate și zona încojurătoare care va deveni locul de desfășurare a uneia din cele mai crâncene bătălii în felul următor: „Comuna Simeria (Simeria Veche), cu vreo 400 de suflete era situată pe malul drept al râului Strei, care la vreo 2.300 de pași se varsă în Mureș. Foarte aproape de sat era un pod de lemn de 20 stânjeni în lungime, foarte lat, despărțit cu perete de scânduri în două pentru care ce vin și merg. Podul însă e dominat de coline. Tocmai lângă pod este o cârciumă. În distanță mai mare este de o parte sătulețul Spini numit și Padu, iar dincolo de râu, în drum spre Deva este un alt sat Dedaciu (Biscaria) cu o reședință a grofilor Kun. Peste tot în acea regiune sunt sate multe, mai tot mici de câte 3-800 de suflete, însă dese”²¹⁵.

La Simeria se concentrează trupele celor doi combatanți, Puchner și Bem, pentru o nouă confruntare. Generalul Puchner, din motive greu de înțeles, își dispersează o parte din trupe: Brigada de rezervă o lasă la Sebeș, un batalion îl trimite pe la Alba Iulia-Zlatna-Abrud, în Zarand și un alt Batalion din regimentul Carol Ferdinand și cu un despărțământ de dragoni, sub comanda căpitanului Ressenar, a fost trimis pe la Partoș, să urmeze malul drept al Mureșului și să ajungă la Deva²¹⁶.

²¹⁰ Studii și documente privitoare la revoluția românilor, ... p. 421-422. Doc. nr. 406.

²¹¹ Ibidem.

²¹² Ibidem.

²¹³ Ibidem.

²¹⁴ Mihai Cerghedeau, Ștefan Marinescu, op. cit., p. 403.

²¹⁵ George Bariț, Părți alese din Istoria Transilvaniei pe două sute de ani din urmă, Vol. II, Ediția a II-a, Brașov, 1994, p. 437.

²¹⁶ Ibidem.

Din această împărțire a trupelor, austriecii ajung la Simeria cu 4.225 infanteriști, 510 cavaleriști și 24 tunuri²¹⁷. În același timp, căpitanul Cernoevici îl informa pe baronul Puchner că va avea o luptă cu mai multe mii de insurgenți veniți în sprijinul lui Bem, ceea ce însemna că el nu va putea interveni în luptă. Retrăgându-se din fața austriecilor după bătălia pierdută de Bem la Ocna Sibiului, baronul Kemeny, ce conducea avangarda trupelor, sosește la Deva încă din data de 5 februarie. El își împarte trupele în două. O parte alcătuită dintr-un batalion, 1 escadron și 2 tunuri îl însoțește la Deva. Cealaltă parte din trupă și 4 tunuri le lăsase intenționat la Podul Simeriei²¹⁸, pentru apărarea podului și a asigura trecerea grosului trupelor lui Bem.

Baronul Kemeny cu ajutoarele trimise din Ungaria se deplasă încă din data de 8 februarie pentru a apăra podul. Sosind avangarda imperială pe malul drept al Streiului, cele două trupe încep un schimb de focuri în așteptarea bătăliei decisive.

Kemény trimite de urgență un curier la Deva pentru a-i spune lui Bem că austriecii sunt la Simeria. Atunci Bem zise către ofițerii săi: „Pierzând podul de la Pisky este pierdută Transilvania”²¹⁹. Apoi trimise pe Czezc înainte ca să ia toate dispozițiile pentru lupta din ziua următoare. Cu sprijinul sosit din Ungaria, generalul Bem avea sub comanda sa 10 batalioane sau 7.000 infanterie, 7 escadroane sau 1.000 călărime de husari și 28 tunuri. Baronul Puchner fiind bolnav, rămâne la Orăștie și dă comanda lui Kalliani. Acesta pleacă din Orăștie la 6 dimineața și pe la orele 9 ajunge cu trupele la Spini, unde stabilește ordinul de bătaie. Poziția insurgenților era bine aleasă și avea în front râul Strei, în stânga Mureșul, iar în spate unele coline favorabile pentru amplasarea tunurilor. În dreapta stricaseră podul de peste Strei, iar cârciuma și curtea ei o înțesaseră cu pedestrime și tot în aceeași parte erau amplasate 10 tunuri²²⁰.

Această poziție oricât de tare, trupele imperiale trebuiau să o cucerească. În acest scop căpitanul Herle este însărcinat să așeze 18 tunuri în partea de către satul Spini și alte 3 tunuri mai spre sud, iar pentru apărarea artileriei a fost afectat 1 batalion Parma și 2 escadroane Chevaux legers. Un locotenent cu pionierii săi aștepta ca în urma bombardamentului de artilerie să refacă podul, pentru ca infanteria să poată trece la asalt²²¹. Aripa stângă a trupelor imperiale era comandată de maiorul Kunich, iar centrul de baronul Stutterheim, rezerva întreagă fiind lăsată în satul Spini.

Bătălia începu prin tirurile de artilerie care a durat aproape 2 ore. Generalul Bem își retrase bateriile mai înapoi pentru a nu fi lovite de tirurile austriece. Cârciuma de lângă pod era apărată cu îndârjire de către trupele maghiare, nu numai din interiorul ei, ci și din păduricea de pe malul stâng al

²¹⁷ Ibidem, p. 438.

²¹⁸ Ibidem, p. 446.

²¹⁹ Ibidem, p. 438.

²²⁰ Ibidem, p. 438.

²²¹ Ibidem, p. 439.

Streiului, plină de gropi în care se putea adăposti trăgătorii. Pe gheața Streiului puteau să treacă grupuri de pedestrași, fără ca aceasta să se spargă. Era imposibil să fie trecută cavaleria și artilerie. De asemenea, pe marginile podului puteau trece mulți luptători dacă nu-i împiedecau gloanțele trăgătorilor.

Un batalion Bianchi a trecut și după un măcel sălbatec a luat de la insurgenți cărciuma, însă capul podului mai era apărat cu disperare. O divizie de vânători trecu peste pod cu destule pierderi și după ce fugăriră pe insurgenți, vânătorii cu Bianchi și cu pionerii restaurară podul. Acum Herle alerga iute cu o baterie de la stânga, cu alta de-a dreapta podului. În acele momente, generalul Bem, legat la mână, ajunse în fruntea trupelor sosite din Ungaria la Dedaci (Biscaria), de unde și pleacă îndată în marș forțat un batalion din regimentul de linie Măriási cu alte batalioane de honvezi, cu două escadroane de husari și cu tunuri drept la Simeria și cu scopul de a recuceri podul.

În acest moment se petrece o scenă greu de explicat chiar de către contemporanii evenimentelor. Unele regimente împărătești rămase sau trecute la unguri, nu au avut timp să-și maghiarizeze montura, ci ele luptau tot în uniforma cu care trecuseră și care la regimentele de linie se distingea foarte clar, mai ales prin curelele albe. Pe când batalionul Măriási se apropia de trupele austriece, unii ofițeri ai aceluia începură să dea semne prin gesticulații, iar dintre soldați cu câte o batistă albă pusă în baionete, creiau impresia că vin cu scop de pace și de supunere²²². În acel moment focul încetă.

Un sergent austriac, anume Prager de la Bianchi, luă steagul de la batalionul regimentului Măriási, care până la revoluție era cesaro-regesc, iar ofițerii și soldații se deteră în vorbă confidențială unii cu alții, când un ofițer de honvezi sare dintr-odată asupra locotenentului Lepier de la husarii grăniceri și-l întrebă dacă este ofițer împărătesc și când i se răspunse cu Da, honvedul îl și declară prizonier și-l provocă să-i dea sabia, iar când încercă să i-o smulgă cu forța, un soldat de la Bianchi, străpunse pe ofițerul honved și-l culcă la pământ²²³.

După reluarea luptei au loc și alte confuzii. După ce ungurii și austriecii se încaieraseră din nou de-a lungul podului, tunarii unguri înșelați prin curelele albe ale batalionului Măriási, crezând că și aceia sunt austrieci, traseră în grămadă și acoperiră podul cu morți și răniți²²⁴. După ce lupta se relua între cei dintâi căzuți a fost eroicul colonel Losenau, care se apropiase de pod ca să afle cauza încetării focurilor. Lovit de moarte de un glonț de pușcă, Losenau muri a patra zi. Evenimentul descris a produs o mare confuzie între austrieci. Cărciuma fu pierdută, îmbulzeala pe pod era teribilă, trecerea înapoi fu însoțită de pierderi foarte mari. Doi ofițeri erau morți, 6 răniți, locotenentul Hietsch rănit și prins, un

²²² Ibidem, p. 440.

²²³ Ibidem.

²²⁴ Ibidem.

tun și un car cu munițiune pierdute, peste 200 soldați uciși, parte răniți²²⁵. Cele două brigăzi austriece, care trecuseră podul se retraseră pe pozițiile anterioare.

Trupele maghiare trec podul și ocupă poziții pe malul drept al Streiului cu centrul și cu aripa stânga a dispozitivului lor de luptă. Aripa dreaptă este lăsată la Simeria, iar rezerva era lăsată la Dedaci (Biscaria). Dincolo de pod, pe colină, erau așezate tunuri. După ce a trecut Streiul husarii unguri se aruncă asupra unei părți din cavaleria austriacă, care inițial se retrage, după ce însă primește noi efective și, sprijinită de două batalioane, printr-o șarjă înfricoșată se aruncă asupra escadroanelor de husari și le pune pe fugă.

La rândul său, comandantul Stromfeld cu batalionul comandat atacă la baionetă două escadroane de husari, iar artileria austriacă reușește să alunge pe cea ungurească de pe colinele de lângă pod unde numai infanteria ungurească mai ține punctul acela. În aceste momente ale luptei apare de peste Mureș batalionul Carol Ferdinand, iar baronul Puchner care sosise de la Orăștie ordonă să ia parte la asalt.

Atunci acel batalion, compus în cea mai mare parte din soldați recrutați abia din toamnă, „strâns în coloane, umăr la umăr, dând asalt pe deal în sus în pași repezi, trânti batalionul unguresc, așa încât acela o luă la fugă disperată spre pod ca să apuce a trece înaintea altora”²²⁶. În Ordinul de zi al Comandei de corp, din 13 februarie 1849, acelui batalion de recruți se dete laudă specială pentru luarea cu asalt a pozițiunii de la Simeria²²⁷.

Batalionul românesc înaintând după cel unguresc este sprijinit și de jumătate de batalion Bianchi, comandat de căpitanul Polovina. În timpul când se executa acel asalt strălucit, artileria austriacă silise și centrul corpului inamic a se retrage, când apoi ambele brigăzi austriece înaintând iarăși pe râu, împinseră înapoi atât centrul, cât și aripa stângă ungurească, ca să apuce tot spre pod, ca și cea dreaptă, spartă mai dinainte și să treacă iarăși pe malul stâng²²⁸. Acum îmbulzeala către pod atinsese paroxismul.

Căpitanul Herle amplasă repede o baterie întreagă încărcată cu mitralii și o descărcă către masele ungurești care se înghesuiseră pe ambele părți ale podului. Podul și amândouă țărmurile se acoperiră cu morți și răniți. Satul Simeria era în flăcări. Ungurii și austriecii, care îi luaseră la fugă, ajung dintr-odată pe podul acoperit de morți. Măcelul începe din nou. Ostașii regimentelor Carol Ferdinand și Bianchi sar asupra unui tun de 6, pe care ungurii voiau să-l descarce în ei, și-l iau cu cai cu tot, însă numai după ce împrăștiară pe toți insurgenții care-l apăraseră.

Un călăreț ungar privea înmărmurit la acel măcel fioros. Căpitanul Polovina îl întrebă cine este. Eu sunt Bem, răspunse călărețul. Ești prizonierul meu, îi zice căpitanul. În acel moment călărețul, întorcându-se o ia la fugă. N-a fost Bem, ci baronul Kemény. Pe la orele 3 ½ după amiază insurgenții au fost

²²⁵ Ibidem.

²²⁶ Ibidem.

²²⁷ Ibidem. Nota 1.

²²⁸ Ibidem.

aruncați peste pod și luați la fugă până în satul **Dedaciu** (Biscaria), unde Bem își avusese rezerva compusă mai ales din secui.

Autorul maghiar Kővári scrie că ungurii s-au mai recules odată la Dedaci, apoi; deși lipsiți de munițiune, au încercat din nou să-i respingă pe austrieci. La rândul lor austriecii susțin că Bem cu toate trupele sale s-a pus de la Dedaci pe fugă, precum au văzut și locuitorii din acele comune, anume cei din **Sântandrei**, **Sântuhalm**, cărora insurgenții le-au dat foc, spre a împiedica pe austrieci ca să-i mai poată urmări²²⁹.

Austriecii nu i-au mai urmărit pe unguri, ci s-au mulțumit cu aruncarea lor peste pod și i-au îndepărtat de la râul Strei. Apropiindu-se nopatea, austriecii se ocupă de cei morți, pe care îi îngroapă, și de ridicarea celor răniți în luptă. Baronul Puchner s-a îndreptat cu trupele sale spre Sibiu unde a ajuns în ziua de 12 februarie. Comandanții austrieci și-au notat pierderile suferite în bătălia de la Simeria:

Ofițeri morți – Colonelul Losenau, locotenenții baron Canitz și Wolf de la regimentul Bianchi, prim-locotenentul Wagner de la Chevaux legers și 121 de soldați de la sergenți în jos.

Ofițeri răniți: Maior Kunisch de la regimentul Sivković, căpitani Meisner și Bergou, locotenenții Mosing, Schlingeschlögel, Kövecs, Mold, Hirling, Flamm și 381 soldați.

Prim locotenentul Hietsch de la artilerie, rănit, a ajuns în captivitate împreună cu 22 feciori²³⁰.

Pierderile maghiare, după diversele surse, variază între 400 și 700 morți și răniți²³¹. Că maghiarii au pierdut foarte mulți oameni se desprinde și din însemnările autorului maghiar Kőváry care spune că în momentele când ardeau Simeria și batalioanele insurgenților fugeau disperate, Bem stând cu Kemény la pod se uita cu ochii plini de lacrimi la trupe cum fugeau și striga în urma lor: „Nu fugi, maghiare, nu fugi, maghiare! cu podul se pierde patria. Eu trebuie să țin podul sau că voi pieri și eu”²³². Însă tot strigătul său dureros nu i-a folosit nimic. În acea confuziune fioroasă trupele își pierduseră capul. Cu toată acea spaimă și teroare intrată în trupele ungurești, trei scriitori maghiari, Kőváry, Jakab și Czeck, susțin că „pe înnoptate, trupele lor s-au mai recules odată și cu puțină munițiune câtă mai aveau, mai aruncându-se asupra podului iarăși îl mai luară”²³³.

Desigur era ușor să-l recucerească întrucât baronul Puchner își îndreptase oastea către Șibot. În ziua bătăliei sosește de la Hunedoara căpitanul Cernoevici cu 1.700 de pedestrași și 40 călăreți, ajunge până la **Bârcea Mare** și Peștiș, fără a intra în luptă împotriva trupelor maghiare²³⁴.

²²⁹ Ibidem.

²³⁰ Ibidem, p. 443.

²³¹ Ibidem

²³² Ibidem.

²³³ Ibidem.

²³⁴ Ibidem, p. 447.

Preotul Nistor Socaci din Biscaria ne redă în cronica sa desfășurarea evenimentelor din aceste locuri și suferințelor românilor. Bătălia din 9 februarie e descrisă în versurile următoare:

„Și până la pod veni ră
Precum din Deva porni ră
Până la podul Simeriei
Podul morții și-al pieirii
Ba și podul l-au trecut
Și pe Bem l-au întâlnit
Și-apoi cu toții s-au întors
Iar către Deva în jos
Și trecând în sus și-n jos
Da foc la sate vârtos
Ba și oameni au împușcat
Pe carele i-au aflat
Și copii și femei
I-a pușcat ca vai de ei”²³⁵.

Bătălia de la Podul Simeriei a fost observată foarte clar de către biscăreni, în frunte cu preotul lor, care se refugiaseră pe dealul Uroiului. Trecerea trupelor maghiare a dus la noi incendieri și pustiiri de sate românești, printre care se numără satele Sântuhalm și **Sântandrei**. Din fața năvălitorilor, locuitorii se refugiază pe dealurile din apropiere sau în tufișurile de lângă Mureș. Locuitorii din **Biscaria** au fugit de mai multe ori peste Mureș, la Uroi, sau în bercul mare de lângă Mureș²³⁶.

Cei mai vânați de către maghiari sunt preoții și învățătorii satelor. Încă înainte de sosirea armatelor maghiare, preotul Nistor Socaci s-a dus la „popa devenilor”, acest „Anghel al românilor” pentru sfat, care nu i-a putut spune altceva decât să-și scape fiecare capul cum poate. La venirea ungarilor a fost împușcat un om lângă Biscaria, paznic de măierişte, apoi l-au prins și bătut pe **Popa Todor Sârb Cărpinișanu**²³⁷. Au căutat să-l prindă și pe preotul din **Sântandrei**, care fugise mai înainte și au lăsat o poruncă scrisă a generalului Bem către toți preoții care să fie citită sătenilor, în care se cerea românilor să nu se împotrivescă lor.

Chiar pentru preotul Nistor Socaci începe o adevărată tragedie. Într-o duminică, fiind mare panică în sat, Nistor Socaci a făcut repede o slujbă la biserică fără să tragă clopotul sau să bată toaca. Întors acasă, l-au căutat doi oameni din **Sântandrei**, care i-au spus să se ferească cât mai grabnic, deoarece

²³⁵ Victor I. Șuiaga, op. cit., p. 127.

²³⁶ Ibidem, p. 126.

²³⁷ Ibidem.

ungurii au întrebat de el și au zis că îl vor vedea la reîntoarcerea lor²³⁸. Auzind acestea, preotul Nistor Socaci s-a ascuns la vecini, dormind într-o cămară, apoi a fugit peste Mureș în satul vecin Uroi, la popa de acolo. De aici a văzut foc mare la Deva, și se auzeau pușcături multe.

Era atacul cetelor prefectului Nicolae Solomon asupra Devei, dat în noaptea de 5/6 februarie 1849, atac ce a fost respins de o armată maghiară intrată în aceeași zi în oraș. De aici, de la **Uroi**, preotul a urmărit și bătălia de la **Podul Simeriei**. Însăpăimântat de furia bătăliilor și a oștirilor care tăbărăseră în hotarul **Biscariei**, și-a îngropat bucate și lucruri în grădină, apoi a plecat în satul natal Folt, aflat dincolo de Mureș, dar și de acolo oamenii erau fugiți la Boiu, un sat ascuns între dealuri, unde și-a găsit frații²³⁹.

„Și preoți încă am aflat,
Fugiți într-același sat
Sentivani Turdășanu
Și Alexandru Pricăjanu
Petru Budai Bobâlneanu
Ion Păcurariu Foltianu”²⁴⁰.

Din satul Boiu, de pe dealul Pleșa a privit cum trec oștile ungurești pe drumul mare și cum au dat foc satelor **Simeria**, **Râpaș** și **Spini**, unde au prins pe popa și l-au tăiat în bucăți²⁴¹. Soseau însă alte vești despre sosirea a noi trupe ungurești, din calea cărora preoții trebuiau să fugă pe unde puteau. Preoții Pop Simion Bobâlneanu și **Adam Preda Uroianul** i-au lăsat vorbă că ei fug spre Hațeg, ca să treacă în Țara Românească și-l cheamă să plece cu ei. A și pornit până la Batiz, dar nu i-a mai ajuns și atunci a trecut la Hunedoara, pentru sfaturi, și toți îi ziceau: „Te păzește și în lături te ferește”²⁴².

Fiind informat că nu sunt unguri în **Biscaria**, s-a reîntors acasă să-și ia „singhelia” ca să-și dovedească preoția pe unde merge, apoi a voit să plece spre Hațeg, dar n-a putut trece printre unguri pe drumul mare. A reușit să treacă prin Sântuhalm și să ajungă în satul Cristur la preotul Nica, dar nu l-a găsit, fiindcă fugise cu soția și copiii la preotul Gârcocea în Almașul Sec²⁴³.

Pornit pe urmele acestuia, s-au întâlnit și au ajuns la Peștișul de Sus, apoi la Josani. În aceste împrejurări se gândea să fugă în Banat, dar neavând bani s-a înfundat tot mai mult în Țara Pădurenilor²⁴⁴. A peregrinat prin satele Josani, Nandru, Găunoasa, Muncelul Mare, Poenița, și Ghergheș și apoi la întoarcerea

²³⁸ Ibidem.

²³⁹ Ibidem, p. 127.

²⁴⁰ Ibidem, p. 128.

²⁴¹ Ibidem.

²⁴² Ibidem.

²⁴³ Ibidem.

²⁴⁴ Ibidem.

acasă prin Cârjiți, Archia, Sântuhalm, Șăulești și Biscaria. În trecerea sa prin aceste sate ne arată cum toți locuitorii erau înspăimântați de venirea și teroarea ungarilor. Astfel, când au ajuns în Muncelul Mare, el și cu popa Cristureanu au fost crezuți drept unguri după îmbrăcămintea neagră și era gata să-i omoare sătenii:

Au ieșit cu mic cu mare
Înfricoșați de unguri tare
Toți cu puști și cu pistoale
Nimeni cu mâinile goale,
Muieri și fetele
Cu toți cu furcerile
Cu săcuri și cu topoare
Cu furceri și cu cosoară.

Au scăpat prin intervenția unui flăcău din Sântandrei, care, trecând pe acolo, a lămurit cine sunt ei. În timpul șederii la Muncelul Mare, preotul Socaci din Biscaria descrie grelele situații petrecute aici. Astfel, sfințirea Paștilor la biserică în Joia Mare s-a făcut cu străji pe dealuri, iar când erau la prânzul dat de cel ce făcuse Paștile, zvonindu-se că vin ungarii în sat, a trebuit să se ascundă într-un fund de părau pe dealul Dârcești, unde au dus Paștile și cărțile bisericesti, făcând acolo toate slujbele Paștilor de Joi până Marți, acolo venind sătenii să se roage și să ia Paștile²⁴⁵.

Sătul de primejdiile prin care a trecut, preotul Nistor Socaci a plecat pe jos până în satul Ghergheș la popa Bera cel bătrân, care l-a sfătuit să mai stea, că riscul e prea mare. S-a întâlnit acolo cu Pop Petru fugit din Deva, care fusese numit căpitan în oraș la români, apoi a trimis pe un țaran la Șăulești să-i aducă un „pașuș” de la doi nemeși unguri ca să poată veni iarăși fără frică. Cu actul primit a plecat iarăși pe jos prin Archia și Șăulești, ajungând acasă la 10 aprilie 1849, după 23 de zile de refugiu²⁴⁶.

Aici este martorul sosirii armatei ruse, care și-a organizat un lagăr la Podul Simeriei și un altul în Câmpul Biscariei (pe locul unde se află astăzi o parte a orașului Simeria) și apoi la predarea la Deva a unor unități ale armatei maghiare²⁴⁷. Deși s-au retras din fața combatanților, locuitorii satelor **Biscaria**, **Simeria**, **Bârcea Mare** și **Sântandrei** au suferit pierderi imoportante, în oameni, produse vegetale și animale și case și anexe.

Satele **Simeria**, **Sântandrei** și **Sântuhalm** au fost incendiate, primul în timpul bătăliei, celelalte două la retragerea trupelor maghiare. Cantonarea trupelor maghiare la **Biscaria** a obligat sătenii să contribuie cu produse la întreținerea lor.

²⁴⁵ Ibidem, p. 129.

²⁴⁶ Ibidem, p. 130.

²⁴⁷ Ibidem, p. 131.

Satele din apropiere, Sântuhalm, **Sântandrei**, **Uroi**, Bârcea Mică și **Bârcea Marea** au contribuit cu diferite cantități de furaje ca hrană pentru caii armatei maghiare.

Dar cele mai grele pierderi au fost cele umane. Numai în satul **Sântandrei**, în februarie 1849, 9 bărbați și 4 femei au fost omorâți de insurgenți²⁴⁸. În satul vecin Sântuhalm au fost împușcați de rebeli, în februarie 1849, 12 bărbați și 4 femei²⁴⁹. Din **Simeria** (Simeria Veche n. n.), în timpul luptelor, au fost omorâți 5 bărbați și 1 femeie²⁵⁰, deși locuitorii au fugit în pădurile de pe dealurile din apropiere.

După intrarea celei mai mari părți a Transilvaniei sub controlul armatelor maghiare, vechii stăpâni se reîntorc la domeniile lor. La Biscaria a revenit groful Kun Laszlo, care a început să-și evalueze pagubele suferite în timpul revoluției. Groful are o întâlnire și cu preotul Nistor Socaci, care îi relatează despre cele întâmplate în timpul revoluției, evenimente pe care nimeni nu le-a putut împiedica. Întrucât groful avea nevoie de brațele de muncă ale sătenilor, se comportă destul de civilizată cu aceștia, spunându-le că „nu vrea răzbunare sau pedepsire, dar îi roagă să aducă înapoi ce au luat sau să plătească paguba”²⁵¹.

Apoi preotul Socaci a fost chemat, întrebât și reținut de către o comisie și la solgăbirăul din Simeria (Simeria Veche n.n.) pentru a „spune pe oamenii răi din sat, care au stricat și furat de la moșie, sau care trec noaptea la **Uroi** în lagărul lancului. Preotul Socaci însă n-a pârât pe nimeni, a spus doar că toți au luat, dar au dus înapoi și însuși groful a venit în sat și cu toți s-a împăcat, de aceea el roagă să nu facă nimic comisia și să nu pedepsească pe cineva, ceea ce s-a și întâmplat”²⁵². Partea a 10-a a Cronicii preotului Nistor Socaci mai consemnează despre momentul exploziei cetății Deva și sosirii armatei ruse în zona Simeriei. Explozia cetății Deva s-a întâmplat în ziua de 1/13 august 1849, într-o zi de luni, pe la orele 10 sau 11, când preotul spune că a auzit din Biscaria „o așa troznitură de i s-a părut că se clatină pământul în casă, apoi satul întreg văzu un fum mare asupra cetății, care atunci s-a huluit”²⁵³.

Armata rusă de sub comanda generalului Lüders se afla în urmărirea trupelor maghiare conduse de Stein, pe care Bem îl lăsase la comandă, după înfrângerea suferită în 6 august, la Șura Mare, lângă Sibiu. Armata rusă, relatează preotul Nistor Socaci, a organizat 2 lagăre de staționare, unul la **Podul Simeriei** și al doilea la **Biscaria**²⁵⁴. Aici au rămas până în 18 august 1849, când resturile armatei maghiare, rămase sub comanda maiorului Beke, depuneau armele. În această zi, vreo opt mii de oameni, câți au mai rămas, punându-se la Deva în linie, transpuseră armele și toate aparatele: 42 tunuri și 12 steaguri, partea cea mai mare

²⁴⁸ George Bariț, op. cit., p. 491.

²⁴⁹ Ibidem.

²⁵⁰ Ibidem.

²⁵¹ Victor I. Șuiaga, op. cit., p. 130.

²⁵² Ibidem.

²⁵³ Ibidem.

²⁵⁴ Ibidem, p. 131.

salvate din bătălia de la Timișoara, care s-au transportat la Alba Iulia, iar 350 de ofițeri au fost duși în prisoare la Sibiu²⁵⁵.

Prin înfrângerea trupelor maghiare, cruzimile și prăzile revoluției s-au curmat, dar au rămas câțiva ani înainte rănile și durerile populației românești. Prin decretul din 24 septembrie 1849, guvernatorul Wohlgemuth, Transilvania e împărțită în 6 districte militare: Sibiului, Albei Iulii, Clujului, Odorheiului, Reteagului și Făgărașului. La rândul lor, districtele se împărțeau în cercuri, iar acestea în subcercuri.

Localitățile comitatelor Hunedoara, Zarand și districtului Orăștiei aparțineau districtului Alba Iulia, care avea o populație de 449.677 locuitori²⁵⁶. Odată cu revoluția de la 1848, Transilvania își trăia ultimii ani ai autonomiei sale economice-periferice. Prin instaurarea regimului neoabsolutist centralist la 1849-1850, centrul de dirijare a politicii se instaurează ferm la Viena, iar din 1867 la Budapesta. Cele două etape și-au avut formele de manifestare și au produs efecte diferite.

În perioada 1850-1866 s-au creat premisele instituțional-legislative esențiale, care au determinat, mai târziu, evoluția economică a Transilvaniei și care a produs primele efecte în planul vieții materiale. Etapa de după 1867, din punct de vedere economic înseamnă continuarea celei dintâi. Dar asupra evoluției economice intervine influența politicii economice din considerente de natură etnico-religioasă. Astfel, politica economică a guvernelor de la Budapesta tinde să rămână mai mult politică decât economică²⁵⁷.

După revoluție în Transilvania s-au luat măsuri radicale de către administrația militară austriacă. La baza legislației moderne din Transilvania au stat Codul Civil Austriac și Codul de Procedură Civilă, elaborate imediat după 1850-1852²⁵⁸. Patenta imperială din 7 iunie 1850 propunea ștergerea interliniei de vamă care separa Ungaria, Croația și Slovenia, Voivodina Sârbească, Banatul și Transilvania de celelalte țări de coroană care a creat condițiile favorabile expansiunii tehnologiei și pieței de capital.

La fel de importantă a fost Instrucțiunea provizorie din 25 noiembrie 1851 privind reglementarea comerțului și industriei în Transilvania. Adoptarea acestei legi fundamentale privind organizarea vieții economice în Transilvania s-a dorit a fi o fază intermediară între eliminarea vechilor structuri ale breslelor și corporațiilor și așezarea vieții economice pe temeiul liberei concurențe²⁵⁹.

S-a schimbat sistemul impozitelor prin înlăturarea tuturor privilegiilor existente până atunci. În martie 1850 s-a introdus contribuția generală pe pământ, apoi s-a introdus monopolul statului pe tutun și taxa de consum pentru băuturi

²⁵⁵ George Bariț, op. cit., p. 576.

²⁵⁶ Ibidem, p. 589.

²⁵⁷ Victor Jinga, Probleme fundamentale ale Transilvaniei, ed. II-a, Brașov, 1995, p. 208-210; Idem, Problema spațiului în economia politică, Brașov, 1944, p. 9-12.

²⁵⁸ Tradiție și modernizarea în societatea transilvăneană, 1850-1918, Cluj-Napoca, 2003, p. 35.

²⁵⁹ Ibidem, p. 39.

spirtoase. În ianuarie 1851 s-au înființat Camere comerciale la Sibiu și Brașov, compuse fiind din negustori, fabricanți sau meseriași fără nici o deosebire de naționalitate sau confesiune. În anul 1852, printr-o instrucțiune s-au înlăturat o serie de abuzuri și monopoluri ale breslelor. Prin aceste măsuri s-a deschis câmp liber de activitate pentru toți locuitorii care puteau demonstra că au învățat vreo meserie.

Dar cea mai importantă a fost legea sau Patenta din 21 iunie 1854, prin care mii de familii de țărani sunt împrăștiate definitiv pe moșiile lor, iar proprietarilor li se garantează despăgubirea care ajunge până în anul 1864 la peste 72 de milioane de florini²⁶⁰. Wohlgemuth a fost primul guvernator în Transilvania a cărui misiune, alături de a pacifica provincia, a fost și aceea de a o reorganiza și din punct de vedere economic. Prin Ordonanța din 27 noiembrie 1849 se asigura populația că „robotele și iobăgia nu se vor mai reînființa niciodată”²⁶¹. Ordonanța mai adăuga necesitatea intrării în normalitate în privința producției agricole care în cei din urmă doi ani revoluționari a fost dezastruoasă și care cerea reconsiderarea atitudinii foștilor iobagi față de muncă.

Feudalii ardeleni care s-au remarcat prin cruzimile lor în timpul revoluției, care au sărăcit și spoliat mii de familii române, au ajuns să nu mai beneficieze de forța de muncă a acestora. Fără o înțelegere prealabilă, la astfel de proprietari nu mai mergea nici un român la lucru, nici pe simbric bună nu le lucra nimeni. De curțile lor se fereau ca de locuri infectate. La mulți le rămăneau moșiile în parte nearate, neșemănate. Alții nici servitori la curțile lor nu aflau. Au existat situații în care nici după zece ani, proprietarii nemeși căutând cu bani în mână lucrători la sapă, la coasă și la seceră, prin alte comune unde nu erau cunoscuți.

Ordonanța din 27 noiembrie 1849 încerca să-i pacifice pe țărani, care în foarte multe locuri nu mai voiau să audă de îndeplinirea datoriilor față de stăpânii de pământ. În acest sens tonul ordonanței este moderat, dar clar: „Propria lenevire este cel mai mare dușman al poporului țăran; ca să o acopere pe aceasta se înfricoșează pe sine cu pretinsa reintroducere a iobăgiei și împinge de la sine agoniseala lucrului care în anii cei vitregi i-ar da un ban de ajutor. Ca fiecare să știe și să nu mai creadă în zvonuri, încă odată declar sărbătorește, cum că iobăgia s-a șters odată pentru totdeauna și niciodată nu se va mai introduce! Fiți lucrători și întrebuințați timpul care vă prisosește din purtare propriei voastre economii ajutând pe acela care vă îmbie cu lucrul, pe lângă plată câștigând pentru copiii voștri un ban de păstrat”²⁶²

Perioada 1850-1854 reprezintă o etapă de tranziție pregătitoare în vederea definitivării legii agrare din 1854. „Cugetând a pune în faptă într-un mod pe cât se va putea mai împăcătoriu de toate interesele, dispozițiile despre desființarea legăturilor urbariale și despre desărcinarea pământului în Marele nostru Principat al Ardealului... apoi dorind a reglementa în mod definitiv raporturile între domnii

²⁶⁰ George Bariț, op. cit., p. 636.

²⁶¹ Tradiție și modernizare în societatea transilvăneană, ... p. 52.

²⁶² Ibidem.

de pământ de mai înainte și foștii lor coloni ... dăm această normă pentru toate lucrurile de acest tip ce vor apare” se preciza în expunerea de motive din preambului Patentei împărătești din 21 iunie 1854 pentru Ardeal²⁶³.

Patenta definea pământurile urbariale care erau considerate terenurile care la 1 ianuarie 1848 se aflau în posesia foștilor supuși domeniali, precum și acele terenuri aflate în litigiu care vor fi supuse arbitrajului judecătorilor urbariale luându-se ca limită anul 1819. Patenta prevedea dispoziții amănunțite în privința formelor de răscumpărare și a despăgubirilor ce urmau a fi achitate de către stat în beneficiul foștilor proprietari.

Legea din 1854 venea în sprijinul acestor proprietari, dintre care mulți erau înglodăți în datorii încă din perioada anterioară anului 1848, iar alții zăceau în închisori pentru neplata datoriilor. Dar eliberarea iobagilor și împrumutarea lor nu au constituit elemente suficiente în crearea premiselor pentru o agricultură modernă orientată spre relații de tip capitalist. Patenta din 21 iunie 1854 recunoștea dreptul de proprietate al țăranilor eliberați și dreptul de a dispune liber de pământurile lor, dar ea conținea și prevederi ce împiedicau fărâmițarea proprietăților țărănești.

În proprietatea iobagilor a trecut și partea ce le revenea din pășunea și stufărișul aflate în stăpânire comună. Patenta a dispus organizarea judecătorilor urbariale pentru reglementarea diferendelor dintre foștii proprietari și țărani. „Stăpânirea vrea – explica Ioan Pușcariu – ca o moșie țărănească să o capete numai un copil harnic, iar ceilalți frați ai lui să-și capete părțile de moștenire în zestre mișcătoare sau în bani”²⁶⁴. Împrumutarea țăranilor la 1854 și evoluția progresivă a agriculturii, ca urmare a creșterii efectivului de animale de tracțiune și a procurării de unelte de producție mai perfecționate, a determinat creșterea producției de cereale la hectar.

În satele care au fost incendiate în timpul revoluției s-a rezolvat problema procurării lemnăriei, mai ales din pădurile statului, în valoare de 32.400 florini. De asemenea, a mai fost acordată suma de 80.000 florini pentru restaurarea mai multor biserici românești arse sau distruse²⁶⁵. Chiar biserica din **Biscaria**, relatează preotul Nistor Socaci, fiind slabă și în pericol de a se dărâma a fost închisă câteva luni în anul 1856 și nu a fost deschisă decât după îndelungi stăruințe ale preotului și credincioșilor și în urma punerii „unor proptele la clădire”²⁶⁶.

Și în satele aparținând orașului Simeria, încet-încet viața revine la normal. Cu eforturi deosebite, locuitorii ale căror gospodării au fost incendiate de către trupele maghiare de represiune și-au refăcut, chiar dacă în primii ani prin improvizatii, casele de locuit și celelealte anexe gospodărești. Pentru a cunoaște

²⁶³ Ibidem, p. 53.

²⁶⁴ Ioan Pușcariu, Comentarii la Preînalta patentă din 21 iunie 1854 pentru Ardeal, Vol. I, Sibiu, 1857, p.18.

²⁶⁵ George Bariț, op. cit., p. 655.

²⁶⁶ Victor I. Șuiaga, op. cit., p. 132.

situația din principatul Transilvaniei, guvernatorul Transilvaniei, Wohlgemuth, efectuează o vizită și în ținuturile hunedorene, ajungând până la Deva. Aici a fost întâmpinat de elita intelectuală din Deva și celelalte orașe hunedorene. A purtat printre alții convorbiri și cu protopopul Devei, Stoica, la care a luat parte și preotul Nistor Socaci din Biscaria²⁶⁷.

În anul 1850 se efectuează un recensământ al locuitorilor și animalelor pe care le dețin, în scopul cunoașterii unei situații cât mai clare după încetarea revoluției. Conform recensământului, locuitorii din satele aparținând orașului Simeria prezentau la 1850²⁶⁸ următorul efectiv de cabaline și bovine:

Nr. crt.	Localitatea	Case	Populație	Cabaline	Bobine
1	Biscaria	72	349	1	271
2	Bârcea Mare	53	236	6	159
3	Cărpiniș	54	237	1	71
4	Simeria Veche	87	388	12	163
5	Sântandrei	108	500	-	261
6	Săulești	59	302	2	138
7	Uroi	99	428	3	186

Unele sate au reușit mai repede să-și refacă efectivele de animale între care amintim Biscaria, Bârcea Mare, Simeria Veche, Sântandrei, Săulești și Uroi, altele cum e în cazul nostru satul Cărpiniș, mult mai greu. Cel mai bine se situează Biscaria unde revin unei case o medie de 3,7 bovine, urmată de Bârcea Mare (3,0), Sântandrei (2,4), Săulești (2,3), Simeria Veche și Uroi (1,8), în timp ce la o casă din Cărpiniș revine o medie de 1,3 bovine. Mult mai sărace sunt satele în ceea ce privește numărul cailor. Doar Bârcea mare și Simeria Veche dispun de un număr de 12 și respectiv 6 cai.

În celelalte sate numărul cailor este foarte mic, câte 1 în Biscaria și Cărpiniș, 2 în Săulești, 3 în Uroi. În schimb satul Sântandrei nu dispune de nici un cal. Un mare număr de cai au fost rechiziționați de către trupele maghiare, mai ales după bătălia de la Podul Simeriei, unde un mare număr de cai s-a prăpădit. Dar sporirea numărului de animale este împiedicat și de insuficiența suprafețelor de pășune și fânețe necesare, situație ce se va rezolva într-o oarecare măsură prin Patenta din 1854.

După Patenta din 1854, când foștii iobagi și jeleri devin proprietari, efectivele de animale ale țăranilor sporesc considerabil. Acum ei dețin pe lângă terenuri arabile, pășune, suprafețe de fânețe și chiar pădure acolo unde aceasta era mai aproape de hotarele satelor respective. Schimbările survenite în urma Patentei

²⁶⁷ Ibidem, p. 131.

²⁶⁸ Studia Censualia Transsilvanica, Recensământul din 1850, 1996, p. 174-175.

din 1854, în ceea ce privește structura populației după ocupații, se pot surprinde ușor din datele recensământului din anul 1857:

Nr. crt.	Localitatea	Familii	Populația după ocupații					
			Preoți	Funct.	Militari	Propr.	Rentieri	Industr.
1	Biscaria	85	1	-	-	38	14	-
2	Bârcea Mare	65	1	-	-	41	2	-
3	Cărpiniș	59	-	-	1	42	7	1
4	Simeria Veche	110	1	-	-	77	-	3
5	Sântandrei	135	1	2	-	65	26	1
6	Șăulești	74	-	1	-	39	11	-
7	Uroi	101	-	-	-	91	1	-

În perioada 1855-1865 a avut loc extinderea maximă a „pământului de hrană”. Creșterea demografică a contribuit și la dezagregarea organizării tradiționale a terenului arabil și a producției, provocând creșterea suprafeței cultivabile și trecerea de la agricultura alternativă la agricultura continuă²⁶⁹. Legea LIII din anul 1871 a anulat restricțiile asupra repartizării pășunilor, dar a menținut și pe mai departe principiul indiviziunii pădurilor țărănești. Către sfârșitul secolului al XIX-lea suprafața terenurilor după regimul de folosire se împarte în terenuri proprietate, uzufruct și arendă. Iată situația acestor terenuri înregistrată în anul 1895²⁷⁰ în satele ce aparțin orașului Simeria:

Nr. crt.	Localitatea	Număr gospodării	Suprafața terenurilor după regimul de folosire (în iugăre)			Observații
			Proprietate	Uzufruct	Arendă	
1	Simeria	118	70	5	9	
2	Biscaria	92	1.124	19	25	
3	Bârcea Mare	119	1.386	29	665	
4	Cărpiniș	89	426	-	-	
5	Sântandrei	166	974	171	13	
6	Simeria Veche	149	1.823	7	-	
7	Șăulești	118	880	-	-	
8	Uroi	207	1.491	30	241	

Cele mai mari suprafețe de terenuri sunt în proprietate țăranilor în toate localitățile. În Bârcea Mare 667 iugăre și în Uroi 241 iugăre sunt în regim de arendă. Celelalte suprafețe, poate cu excepția celor 171 iugăre din Sântandrei

²⁶⁹ Istoria Românilor, vol. VII, tom. I, București, 2003, p. 721.

²⁷⁰ Recensământul agricol din 1895. Transilvania, vol. I, 2003, p.170.

folosite ca „uzufruct”. Suprafețele gospodăriilor după modul de folosire cuprind teren arabil, grădină, fânaț, pășune și pădure. Se mai înregistrează terenuri cultivate cu vie, dar și stufărie și teren neproductiv după cum se observă din tabelul următor²⁷¹:

Comuna	Suprafața totală a gosp.	Suprafața gospodăriilor după modul de folosire (iugăre)							
		Arabil	Grădină	Fânaț	Vie	Pășune	Pădure	Stuf.	Neprod.
Simeria	84	29	43	12	-	-	-	-	-
Biscaria	1.168	601	31	161	-	138	90	9	138
Bârcea M.	2.080	1100	8	324	-	586	-	-	62
Cărpiniș	426	187	32	18	8	7	166	-	8
Sântandrei	1.158	668	48	194	-	181	-	-	67
Simeria V.	1.830	816	65	346	-	251	110	-	242
Șăulești	880	358	36	140	-	120	-	-	226
Uroi	1.762	625	28	145	10	213	536	-	205

Terenul arabil ocupă ponderea cea mai însemnată din suprafața unei gospodării, fiind urmat de suprafețele folosite ca fânațe sau pășune. Din analiza tabloului de mai sus se desprind câteva concluzii:

- Lipsa suprafețelor ocupate de vie, pășune, pădure, stufăriș și neproductiv în cazul Simeriei. Aici au pondere mai mare grădinile amenajate pe lângă gospodăriile muncitorilor de la CFR. Suprafața arabilă sau cea ocupată de fânațe este neglijabilă, revenind 0,34 iugăre teren arabil și 0,14 iugăre fânațe pe o gospodărie.

- Suprafețe mici cultivate cu vie se întâlnesc doar în satele Cărpiniș și Uroi. La Uroi 1 iugăr de vie se află în paragină sau este distrusă.

- În localitățile Simeria, Bârcea Mare, Sântandrei și Șăulești lipsesc în totalitate terenurile acoperite de pădure.

- Suprafețe considerabile de terenuri neproductive sunt înregistrate în Biscaria (138 iugăre), Simeria Veche (242 iugăre), Șăulești (226 iugăre) și Uroi (205 iugăre).

- Ocupațiile de bază ale locuitorilor din Biscaria, Bârcea Mare, Sântandrei, Simeria Veche, Șăulești și Uroi sunt agricultura și creșterea vitelor, la care se mai adaugă și pomicultura. Credem că o problemă deosebită era insuficiența suprafețelor ocupate de pășune (18 iugăre) și pășune (7 iugăre) aparținând satului Cărpiniș.

Pentru practicarea agriculturii locuitorii trebuiau să dispună de atelaje agricole și de animale de tracțiune. Conform recensământului efectuat în anul 1895²⁷² localitățile din zona Simeria dispuneau de un număr desul de modest de atelaje:

²⁷¹ Ibidem.

²⁷² Ibidem.

Nr. crt.	Localitatea	Nr. gosp.	Atelaje tractate de:					
			1 cal	2 cai	2 boi	4 boi	Catări Măgari	Vaci
1	Simeria	118	1	8	-	-	-	8
2	Biscaria	92	1	8	31	5	1	43
3	Bârcea M.	119	7	7	28	-	-	12
4	Cărpiniș	89	-	-	5	-	-	19
5	Sântandrei	166	6	4	44	2	-	61
6	Simeria V.	149	-	6	16	1	-	22
7	Șăulești	118	1	5	14	1	-	27
8	Uroi	207	3	-	16	2	-	36

Pentru practicarea agriculturii și a celorlalte activități complementare (transportul recoltei, lemnului de foc, cărașie etc.) locuitorii satelor trebuiau să dispună de un număr important de animale. Potrivit recensământului din 1895²⁷³ acest efectiv de animale avea următoarele cantități:

Nr. crt.	Localitatea	Gospod.	Cai	Bovine	Porci	Ovine	Păsări	Stupi
1	Simeria	118	22	22	420	-	2.669	173
2	Biscaria	92	17	358	223	11	1.096	5
3	Bârcea Mare	119	26	289	55	17	540	-
4	Cărpiniș	89	-	101	45	42	256	-
5	Sântandrei	166	17	324	139	662	1.448	-
6	Simeria Veche	149	20	218	111	80	699	5
7	Șăulești	118	11	148	45	-	605	-
8	Uroi	207	4	257	156	80	1.199	4

Rasele de bovine care se întâlnesc în localitățile simeriene sunt „Mocănească”, „Bălțată”, „Sură” și „Alt colorit”. Este interesant de observat faptul că lucrătorii de la calea ferată care locuiesc în Simeria dezvoltă una dintre ocupațiile care le îmbunătățește traiul și anume stupăritul.

Alături de agricultură, o deosebită dezvoltare a luat-o pomicultura. Se cultivă meri, peri, cireși, vișini, piersici, caiși, pruni, nuci, duzi, dar și migdali și castani²⁷⁴. Județul Hunedoara se situa printre cele mai dezvoltate, din punct de

²⁷³ Ibidem.

²⁷⁴ Ibidem, p. 325.

vedere al pomiculturii, cu circa 2.400.648 pomi fructiferi, situându-se pe locul doi după Caraș-Severin²⁷⁵.

Se cultivau în satele și orașele județului Hunedoara 57.863 peri, 44.564 cireși, 43.219 piersici, 1.963.283 pruni, 66.170 nuci și 1.094 migdali²⁷⁶. Numărul cel mai mare de pomi fructiferi se întâlnesc în Simeria, Biscaria, Cărpiniș, Simeria Veche și Uroi. Dar iată ce înregistrează recensământul din 1895²⁷⁷ pentru fiecare localitate:

Satul	Pomi fructiferi după soi:										
	Meri	Peri	Cireși	Vișini	Piersici	Caiși	Pruni	Nuci	Migd.	Cast.	Duzi
Simeria	840	220	135	357	155	196	330	150	1	-	143
Biscaria	248	69	77	38	78	33	633	453	4	-	268
Bârcea M.	113	26	-	4	7	-	307	13	-	2	40
Cărpiniș	75	18	1	-	129	7	1.606	19	-	-	15
Sântandrei	54	7	11	3	2	-	297	9	-	-	48
Simeria V.	187	39	39	17	48	-	3.155	33	30	8	67
Șăulești	-	-	-	-	-	-	43	-	-	-	1
Uroi	145	33	8	6	297	30	2.958	18	-	-	77

Cei mai numeroși pomi fructiferi sunt prunii, care se cultivă pe scară mare, mai ales în satele Simeria Veche (3.155), Uroi (2.958) și Cărpiniș (1.606). În Biscaria și Simeria sunt cultivați un număr important de nuci. Cei mai puțini pomi fructiferi sunt înregistrați în satul Șăulești, unde se află doar 43 de pruni și 1 dud. Un număr mare de pomi fructiferi, de toate soiurile, sunt cultivați în grădinile de pe lângă casele locuitorilor din Simeria. Aici cresc un număr mare de meri (840), peri (220), cirești (135), vișini (357), piersici (155), caiși (196), pruni (330), nuci (150) și duzi (143).

Paralel cu dezvoltarea economică, s-a ridicat și nivelul de trai al populației, exprimat și prin calitatea dezvoltării locuințelor, creșterea duratei de viață, reducerea mortalității în rândul copiilor etc. Cu prilejul recensământului din 1900 se observă materialele folosite la construcția și acoperișul caselor:

Nr. crt.	Localitatea	Case	Pereții casei din:				Acoperișul casei din:		
			Piatră, cărămidă	Piatră Pământ	Chirpici Pământ	Lemn	Țiglă	Șindrilă	Trestie, paie
1	Simeria	299	228	20	21	30	76	221	2

²⁷⁵ Cristu S. Negoescu, Ardealul nostru – Transilvania, Banatul, Crișana, Maramureșul din punct de vedere geografic, economic, administrativ și mai ales financiar, București, 1919, p. 100.

²⁷⁶ Ibidem, p. 100-101.

²⁷⁷ Recensământul agricol din 1895...p. 325.

2	Biscaria	128	68	-	1	59	16	80	32
3	Bârcea Mare	63	21	-	-	42	1	36	26
4	Cărpiniș	67	32	-	29	6	11	10	46
5	Simeria Veche	118	44	-	74	-	18	34	66
6	Sântandrei	180	79	-	-	101	39	89	52
7	Șăulești	87	15	-	-	72	8	24	55
8	Uroi	120	105	-	12	3	39	17	64

În timp de numai 10 ani a crescut numărul caselor construite din materiale mai rezistente atât la incendii, cât și ca durată în timp. Cu ocazia recensământului din anul 1910 se înregistrează următoare situație existentă în localitățile simeriene:

Nr. crt.	Localitatea	Case	Pereții casei din:				Acoperișul casei din:		
			Piatră, cărămidă	Piatră Pământ	Chirpici	Lemn	Țiglă	Șindrilă	Trestie, paie
1	Simeria	346	274	60	11	1	178	168	-
2	Biscaria	205	167	-	-	38	124	53	28
3	Bârcea Mare	66	27	-	1	38	18	25	23
4	Cărpiniș	70	41	-	1	28	26	16	28
5	Simeria Veche	141	23	60	2	56	68	26	47
6	Sântandrei	182	98	-	3	81	63	85	34
7	Șăulești	96	29	1	-	66	22	37	37
8	Uroi	127	125	-	-	2	92	16	19

În 10 ani, în evoluția caselor s-a înregistrat o creștere atât numerică, cât și din punctul de vedere al materialelor folosite în construcție. În primul rând, trebuie remarcată explozia demografică a localităților Simeria și Biscaria în urma dezvoltării nodului de cale ferată. Numărul caselor din Simeria a crescut de la 299 în 1900 la 346 în 1910. Creșterea este și mai mare în Biscaria, de la 128 la 205. În această perioadă Simeria, practic, s-a unit cu Biscaria. Numărul caselor construite din piatră, cărămidă, piatră și pământ crește în detrimentul nu numai a celor construite din chirpici sau pământ, dar și a celor din lemn.

La Simeria, în perioada 1900-1910, numărul caselor din chirpici se reduce de la 21 la 11 și a celor din lemn de la 30 la 1. În Biscaria se produce același fenomen. Numărul caselor din piatră sau cărămidă crește de la 68 la 167, iar al celor din lemn scade de la 59 la 38. În celelalte localități ale orașului Simeria schimbările se produc într-un ritm mai lent. Ceea ce trebuie observat și aici este dispariția aproape în totalitate a caselor din pământ sau chirpici. În Cărpiniș numărul acestor case se reduce de la 29 în 1900 la 1, iar la Simeria Veche de la 74 la 2 în aceeași perioadă.

Schimbări importante au loc și în ceea ce privește materialele folosite la acoperirea caselor. În aceeași perioadă numărul caselor acoperite cu țiglă câștigă teren în defavoarea celor acoperite cu șindrilă și mai ales cu paie sau trestie. În perioada 1900-1910 în localitățile zonei Simeria se înregistrează următoarea situație: Simeria (76 → 178), Biscaria (16 → 124), Bârcea Mare (1 → 18), Cărpiniș (11 → 26), Simeria Veche (18 → 68), Sântandrei (39 → 63), Șăulești (8 → 22), Uroi (39 → 92). Numărul caselor acoperite cu șindrilă înregistrează următoarea reducere: Simeria (221 → 168), Biscaria (80 → 53), Bârcea Mare (36 → 25), Simeria Veche (34 → 26), Sântandrei (89 → 85), Uroi (17 → 16). Doar în Cărpiniș și Șăulești numărul caselor acoperite cu șindrilă crește de la 10 la 16 și respectiv 34-37.

Numărul caselor acoperite cu paie sau trestie se reduce în perioada 1900-1910, în modul următor: Simeria (2 → 0), Biscaria (32 → 28), Bârcea Mare (26 → 23), Cărpiniș (46 → 28), Simeria Veche (66 → 47), Sântandrei (52 → 34), Șăulești (55 → 37) și Uroi (64 → 19).

Din anul 1870, colonia Simeria se dezvoltă într-un ritm accelerat. După etatizarea căii ferate Tisa (Tszavidéky Vasut) în anul 1872, prima cale ferată din Transilvania (Első Erdélyi Vasut – EEV) trebuie să execute și reparații mai mari. Astfel, în acest an are loc prima extindere a activității. Se construiește o hală de montaj locomotive (dărâmată în anul 1944) și o hală de reparat vagoane, vechiul vagonaj transformându-se în rotărie²⁷⁸.

Atelierele au fost dotate cu mașini unelte, macarale, ventilatoare, două mașini cu abur pentru asigurarea energiei de antrenare a mașinilor unelte din strungărie și tâmplărie. Construcția și dotarea tehnică se termină în anul 1878²⁷⁹. În anul 1872 personalul atelierelor a sporit la 100 de muncitori aduși din Viena și de la Sudbahn, de diferite naționalități: germani, cehi și italieni.

În anul 1884, în baza unei legi, linia ferată se statifică, când calea ferată și întreprinderile adiacente au fost preluate de MAV (Magyar Államvasutak), iar Societatea EEV s-a desființat. Statul maghiar a ales Colonia Simeria ca punct important pentru propaganda ungurească într-o regiune curat românească²⁸⁰. Prin anul 1883, Colonia Simeria a fost anexată preturii Deva. În anul 1890 ea își obține dreptul de comună independentă sub numele de „Colonia Simeria – Piskitelep”²⁸¹.

După preluarea de către MAV se dezvoltă și atelierul din Simeria. Colonia trece printr-o nouă perioadă de dezvoltare, devenind un important nod de cale ferată în partea de vest a Transilvaniei. În anul 1887 se mărește capacitatea castelului de apă de la 40 mc la 90 mc, construindu-se totodată un grup social pentru muncitori, dotat cu vane, bazine, dușuri și baie cu aburi²⁸². Apoi în anul

²⁷⁸ 125 ani în slujba căii ferate, 1869-1994, Simeria, 1994, p. 11.

²⁷⁹ Ibidem, p. 12.

²⁸⁰ S. Jula, op. cit., p. 7.

²⁸¹ Ibidem.

²⁸² 125 de ani în slujba căii ferate... p. 15.

1896 se montează două cazane, cu suprafața de încălzire de 125 mp, cu o presiune de 12 atm. și ardere cu combustibili (sistem Steinmuller), fabricat de firma Eisele din Budapesta²⁸³.

Urmează montarea în anul 1898, în fierărie, a unui ciocan cu abur de 1.500 kg și se mărește spațiul de extindere al atelierelor și stației de cale ferată prin montarea depoului de locomotive pe amplasamentul unde se află și în prezent²⁸⁴. În anul 1901 se termină construcția stației de cale ferată, iar în anul 1904 construirea secției de întreținere. Între anii 1907-1909 se construiește gara Simeria Triaj²⁸⁵. Administrația MAV întocmea în anul 1916 un plan pentru dezvoltarea atelierului Simeria, împărțit în trei faze din care, până în anul 1918 s-a realizat doar faza I constând din:

- Executarea de lucrări la atelierelor contrale, din apropierea stației de cale ferată Simeria.

- Construirea, în partea de nord a halei de montaj locomotive, a două poduri rulante, a instalației fixe de ridicat locomotive, montarea unui strung pentru biele și a 3 mașini de găurit.

- Construirea centralei termoelectrice, cu o cameră pentru mașini și o alta pentru cazane.

- Instalarea unui cablu subteran și a două transformatoare pentru transmiterea energiei electrice la stația Triaj²⁸⁶.

Aceasta este situația din punct de vedere economic al Atelierelor Simeria la 1918, anul Marii Uniri, când trece sub administrația Căilor Ferate Române, primind denumirea de „Atelierul CFR Simeria”²⁸⁷.

Creșterea nivelului de trai și al confortului va determina și o intensificare a activităților culturale. Satele Biscaria, Șăulești și Sântandrei făceau parte din Despărțământul Deva al Astei, care avea un membru fondator, 3 membri pe viață, 16 membri ordinari și 17 ajutători. Unul dintre obiectivele Astei era susținerea unor cursuri de analfabeți în vederea reducerii numărului neștiutorilor de carte. Un astfel de curs s-a desfășurat în iarna anilor 1910-1911 și la Sântandrei, susținut de către învățătorul Ioan Popoviciu²⁸⁸. Cu această ocazie, aproximativ 15-20 cetățeni din Sântandrei au învățat să scrie și să citească²⁸⁹.

În primul deceniu al secolului al XX-lea au loc și la Simeria primele reprezentații cinematografice. În anul 1905, întreprinde un turneu în Transilvania compania de „teatru cu electrică a lui Jensen Antal”. Interesul stârnit de peliculele

---

²⁸³ Ibidem.

²⁸⁴ Ibidem, p. 16.

²⁸⁵ Ibidem, p. 18.

²⁸⁶ Ibidem.

²⁸⁷ Ibidem, p. 19.

²⁸⁸ Pentru libertate și unitate națională, Documente hunedorene 1848-1920, București 1990, p. 316-320. Doc. nr. 176.

²⁸⁹ Ibidem.

ce prezentau oameni, locuri și fapte de pe alte meridiane ale globului a fost așa de mare, încât cinematograful ambulant a lui Jansen, pentru a satisface cerințele publicului, a trebuit să dea la Deva spectacole timp de 5 zile consecutiv, în loc de 2 cât fusese programat inițial²⁹⁰. A mai prezentat spectacole și la Hunedoara, timp de 4 zile consecutiv. De aici a plecat la Simeria, Orăștie și Petroșani²⁹¹.

În anul 1919, primarul comunei Șăulești, Visirin Anghel, se adresa prefecturii județului Hunedoara să intervină pentru a fi „plătit prețul celor 2 care rechiziționate pentru corpul Horia”²⁹². Cererea primarului din Șăulești este trimisă de către primpretorul plasei Deva, Simion Câmpeanu, în 12 iulie 1919.

În adresa de înaintare a cererii se precizau următoarele: „Am onoare a vă înainta în original cererea primarului din comuna Șăulești, Visirin Anghel, și dovada comisiunii de rechiziționare din 20 II 1919, semnată de căpitanul Ianculovici și pretorul perian, referitor la restituirea prețului carelor rechiziționate pentru corpul Horia din Brad, rugându-vă să binevoiți a o înainta forului în drept pentru achitarea costului carelor”²⁹³.

Cererea primarului din Șăulești este înaintată de prefectură către Consiliul Dirigent din Sibiu, Resortul Afacerilor Interne, la 16 iulie 1919. Are loc o corespondență între forul din Sibiu și comandantul Corpului VI de armată din Cluj pentru a afla unitatea căpitanului Ianculovici, cel care rechiziționase cele două căruțe. Comandantul Regimentului nr. 86 Beiuș, cu locația în Salonta Mare, comunica Corpului VI armată din Cluj, la 8 august 1919, următorul răspuns: „Căpitanul Ianculovici nu este la Regimentul de infanterie Beiuș și rechiziția nu a fost făcută de acest corp”²⁹⁴. În situația creată, Comandantul Corpului VI Armată Cluj se adresează subprefectului din Deva, cerându-i să precizeze „unde se află căpitanul Ianculovici, în care unitate și, eventual, lămuriri de ce nu s-a făcut plata rechiziției”²⁹⁵. Noile date sunt trimise Serviciului de intendență al Corpului VI Armată la 7 octombrie 1919. Se preciza, printre altele, că ofițerul „Ianculovici face parte din Regimentul 41 artilerie Timișoara”²⁹⁶. În aceeași corespondență este trimisă din nou cererea „primarului Visirin Anghel din comuna Șăulești în cauza sus ridicată, rugându-vă să binevoiți a dispune achitarea prețului celor 2 care rechiziționate pentru trebuințele corpului Horia”²⁹⁷.

²⁹⁰ Ioan Andrițoiu, Vasile Găinaru, Roland Schilling, Date privind începuturile reprezentațiilor cinematografice în orașele Alba Iulia, Orăștie, Deva, Hunedoara și împrejurimi pînă la primul război mondial, în Contribuții la istoria cinematografului în România 1896-1948, București, 1971, p. 208.

²⁹¹ Ibidem.

²⁹² ²⁹² Direcția Județeană Hunedoara a Arhivelor Naționale (în continuare DJHAN), Fond Prefectura județului Hunedoara, Dosar 8/1919, f. 1.

²⁹³ Ibidem, f. 3.

²⁹⁴ Ibidem, f. 4.

²⁹⁵ Ibidem, f. 4 v.

²⁹⁶ Ibidem, f. 5.

²⁹⁷ Ibidem.

Izbucnirea primului Război Mondial a determinat concentrarea a numeroși fii ai românilor din Transilvania, ceea ce a dereglat viața comunităților. Un număr important de fii ai românilor din aceste localități au căzut pe diverse câmpuri de luptă sau au fost dați dispăruți²⁹⁸:

Nr. crt.	Numele și prenumele combatantului	Localitatea	Unitatea militară	Mort sau dispărut	Observații
1	Șargi Francisc	Simeria Veche	23 honv.	Dispărut 1917	
2	Igna Ioan	"	64 inf.	† 9.04.1918	
3	Dânșoreanu Nistor	"	23 honv.	† 21.08.1917	
4	Crișan Nicolae	"	64 inf.	† 25.02.1918	
5	Todor Nicolae	"	64 inf.	† 22.06.1918	
6	Medrea Luca	"	23 honv.	Dispărut 1918	
7	Popovici Aron	"	23 honv.	Dispărut 1915	
8	Munteanu Petru	Biscaria	23 honv.	Dispărut 1917	
9	Crișan Ioan	"	64 inf.	† 5.11.1918	
10	Oprișa Spiridon	"	23 honv.	Dispărut 1915	
11	Nagy Ioan	Colonia Simeria	23 honv.	Dispărut 1916	
12	Tamas Ștefan	"	23 honv.	Dispărut 1918	
13	Pogab Iosif	"	3 honv.	† 29.07.1917	
14	Takacs Alexa	"	21 honv.	Disp. 1914	
15	Vereș Dominic	"	9 husari	† 15.08.1915	
16	Gyarmati Francisc	"	23 honv.	† 18.11.1915	
17	Șerban Ioan	Biscaria	23 honv.	Dispărut 1916	

Preotul Tiruța Inocențiu, în monografia păstrată în manuscris, menționează numele a 13 eroi din Uroi căzuți pe fronturile din Rusia și Italia. Din păcate, enumeră doar numele a 8 dintre ei care au căzut pe frontul din Galiția: Sabău Gheorghe, Moga Ioan, Sabău Alexandru, Lungu Ioan, Tot Agustin, Lădar Petru și Tot Nicolae²⁹⁹. Pe monumentul eroilor din curtea Școlii Primare sunt înscrise numele următorilor eroi: **Tot N. Ion, Tot E. Nicolae, Iancu Solomon, Săbău Alexandru, Mic I. Valer, Radu Alex., Tot P. Aron, Tot Augustin, Bălaș Rusalin, Lungu Alex., Moga I. Ion, Tot I. Solomon, Lădar Petru, Săbău I. Alex., Săbău C. Gheorghe.** Pe spatele monumentului este înscris următorul text: „*Recunoștință stolului școlii primare și a supraviețuitorilor binevoitori. 15 noiem. 1938. Credință și muncă pentru țară și rege*”.

Din satul Șăulești au căzut, în războiul din 1914-1918, Crișan Alexandru (30 ani), Crișan Avram (27 ani), Dăhălean Ion (37 ani), Lădarius Nicolae (29 ani), Lădarius Pătru (30 ani), Muntean Aron (35 ani), Pădurean Gheorghe (27 ani),

²⁹⁸ Ibidem, Dosar 204/1922, f. 1-110.

²⁹⁹ Tiruța Inochentie, op. cit., f. 155.

Pădurean Ion (23 ani) Pădurean Nicolae (28 ani), Pârvu Ion (35 ani) și Șerban Gheorghe (35 ani)³⁰⁰. În memoria lui Crișan Avram a fost ridicată o cruce lângă drumul țării, pe care era înscris următorul text: „Această Sfântă cruce s-a ridicat întru amintirea tânărului soldat Avrâmică Crișan din Șeulești, născ. La 3/15 nov. 1889 și reposat ca erou la frontul italian la 28 ian. 1918, în etate de 27 ani. În veci pomenirea lui. S-a ridicat de părinții săi Avram și Căta și fratele său Ioan”³⁰¹.

În anul 2000, la intrarea în satul Șăulești a fost ridicată o cruce din marmură dedicată eroilor din cele două Războaie Mondiale cu următorul text: „În memoria eroilor satului Șăulești căzuți în cele două războaie mondiale. Dumnezeu să-i odihnească”.

Din Bârcea Mare, au căzut în primul război mondial un număr de 9 eroi. În memoria lor, la capătul aleii care duce la biserică s-a ridicat o troiță în anul 1939. Pe troița din lemn este înscris textul:

„Ridicată în amintirea eroilor căzuți pe câmpul de luptă pentru întregirea neamului 1914-1919: Danciu G., Herpenciu N., Herpenciu I., Modola M., Modola P., Visirin A., Băda G., Danciu A., Popa I.” Pe partea laterală stângă este săpat textul: „Sculptată de pr. Iova Ioan, Oradea 1939”.

În cimitirul din Bârcea Mare se află ridicate și două cruci pentru trei dintre eroii al căror nume apar și pe troiță. În partea dreaptă a turnului clopotniță se află o cruce pe care este săpat textul: „George Băda Șerban, ostaș în vârstă de 26 ani, care a murit la 4 XI 1918 în spitalul din Pecs. Această cruce se ridică de George Șerban și soția sa Maria”.

În partea dreaptă a turnului se află o a doua cruce, ridicată în memoria fraților Modola cu următorul text: „Această cruce se ridică pentru pomenirea fraților Mihai Modola și Petru Modola morți amândoi pe câmpul de lupte în anul 1915. Întristați părinți Mihai și [?], anul 1919”.

În urma celor căzuți sau dispăruți au rămas văduve și un număr important de orfani. În urma lui Șargi Francisc din Simeria Veche a rămas o soție văduvă având vârsta de 43 ani cu 4 copii³⁰². Fiecare din acești orfani primea o pensie lunară de 75 lei. O listă a văduvelor din localitățile Biscaria, Colonia Pisch, Simeria Veche, Șăulești, Sântandrei și Bârcea Mare ne arată numărul mult mai mare a celor căzuți pe front sau dispăruți. Tabelul întocmit în anul 1922 menționează numele următoarelor văduve de război:

Nr. crt	Numele și prenumele văduvei	Localitatea	Vârsta	Observații
1	Crișan Hortensia	Biscaria	26	
2	Șerban Apostol Crucița	"	40	
3	Muntean Maria	"	39	
4	Oprișa Sofia	"	33	

³⁰⁰ G.T. Niculescu-Varone, op. cit., p. 101-102.

³⁰¹ Ibidem, p. 93.

³⁰² Tiruța Inochentic, op. cit., f. 155.

5	Văduva Kallay Mihaj	Pischi	32
6	Benkő Luiza	"	30
7	Văduva Kenyeres Ludovic	"	30
8	Nagy Berta	"	28
9	Văduva Pogal Iosif	"	38
10	Dudaş Sabina	"	29
11	Crişan Ilca	"	40
12	Dangai Ester	"	40
13	Gyarmati Ester	"	33
14	Dâncşoreanu Maria	Simeria Veche	48
15	Şargi Maria	"	43
16	Dâncşoreanu Ana	"	39
17	Dărăbanţ Maria	"	38
18	Popoviciu Maria	"	48
19	Medrea Maria	"	35
20	Luca Anica	"	37
21	Igna Juja	"	29
22	Todor Maria	"	37
23	Lădar Ana	Şăuleşti	33
24	Dehelean Maria	"	36
25	Lădar Ana	"	42
26	Muntean Susana	Sântandrei	35
27	Andreşel Maria	"	39
28	Motaciu Lidia	"	64
29	Crişan Maria	"	33
30	Murar Maria	"	42
31	Susan Fani	"	32
32	Herpenci Susana	Bârcea Mare	38
33	Viserin Sofia	"	30
34	Danciu maria	"	35

În memoria eroilor căzuți în primul Război Mondial, s-a aplicat o placă comemorativă pe monumentul din Piața Unirii din Simeria cu următorul text: „Eroilor și martirilor care s-au jertfit pentru realizarea idealurilor naționale 106-1918”³⁰³. Monumentul are forma de piramidă trapezoidală cu un vultur, fiind construit din piatră și a fost ridicat în anul 1937³⁰⁴.

Și în satul Uroi a fost ridicat un monument al eroilor în anul 1938³⁰⁵. El a fost ridicat de către locuitorii satului și are înscris pe el numele eroilor căzuți în primul Război Mondial. În Simeria Veche, în iulie 1940, s-a terminat și inaugurat Monumentul Eroilor³⁰⁶.

După terminarea războiului, o telegramă trimisă din București către prefectul județului Hunedoara cerea să se înainteze o listă „a tuturor intelectualilor,

³⁰³ Ibidem, Fond Primăria orașului Simeria, Dosar 5/1963, f. 195-196 și 202.

³⁰⁴ Ibidem.

³⁰⁵ Ibidem

³⁰⁶ Ibidem, Fond Prefectura județului Hunedoara, Dosar 25/1940, f. 156.

militarilor și țăranilor care înainte de 1918 s-au distins și au câștigat merite pentru cauza națională a unirii Ardealului și Banatului cu țara mamă³⁰⁷.

„În acest tablou veți binevoi a indica calitatea fiecărui pe care a ocupat-o, atât în eventualele oficii publice, cât și în organizația Partidului Național Român, fără nici o deosebire de culoarea politică actuală. Vă rugăm să menționați și militarii D-voastră care s-au distins la Viena și în Rusia, sau în alte țări pentru cauza națională, în timpul arătat mai sus³⁰⁸.

În baza telegramii primite, la 18 noiembrie 1930, prefectul județului Hunedoara trimitea un „Ordin circular” tuturor preturilor din județ și primarilor din orașe, pentru a lua măsuri și înainta datele cerute „prin curier direct Prefecturii³⁰⁹. Câteva zile mai târziu, la 24 noiembrie 1930, primpretorul preturii Deva înainta prefectului „tabloul recapitulativ despre luptătorii distinși în revoluțiunea din 1918 pentru Unirea Ardealului și Banatului cu Țara Mamă și despre cei distinși în Rusia și la Viena³¹⁰.

În toamna anului 1918 a izbucnit revoluția în Transilvania. Vechile autorități maghiare au fost înlăturate. În localitățile orașului Simeria s-au format consilii și gărzi naționale române. În fruntea acestora au fost aleși cei mai destoinici intelectuali ai comunităților, eroi reveniți de pe diferitele fronturi ale monarhiei prăbușite.

După revenirea de pe front a soldaților din Uroi, aceștia sunt organizați în Gardă Națională care avea să „țină ordine și liniște în sat, precum și paza publică³¹¹.

Preoții din fiecare localitate au organizat câte o frumoasă serbare națională, unde li s-a vorbit participanților despre importanța momentului pe care-l trăiau. Apoi se alege un Consiliu național local, alcătuit din plugari, meseriași și intelectuali.

Primul Consiliu Național Român din județul Hunedoara s-a constituit, la 2 noiembrie 1918, în Ilia. Procesul de constituire a Consiliilor Naționale a continuat cu înființarea Consiliilor Naționale din Hunedoara (5 noiembrie), Orăștie și Deva (7 noiembrie), Brad, Dobra, Hațeg și Petroșani (12 noiembrie). „În ziua de 17 noiembrie 1918 s-a format și la noi Comitetul național românesc sub prezidiul preotului Valeriu Garon cu următorii membri³¹²:

Ioan Pașca sen. Alexandru Irinca Solomon Irinca jun. Ioan Săbău I Zah. Dumitru Irinca Ventu Aron Totu	Petru Bril Nicolae Cigmăian Nicolae Lepădatu Petru Voin Ion Poenaru Alexandru Costa
--	--

³⁰⁷ Ibidem, Dosar 103/1931, f. 12.

³⁰⁸ Ibidem.

³⁰⁹ Ibidem, f. 15.

³¹⁰ Ibidem, f. 71.

³¹¹ Tiruța Inocențiu, op. cit. f. 157.

³¹² Ibidem.

Pavel Lungu Alexandru Moga Gheorghe Lepădat Alexandru Brândușa	Partenie Sabău Petru Sabău I T. Andrei Brândușa Anghel Sabău
---	---

Vicepreședinte al Comitetului este ales Nicolae Lepădat, iar notar Ion Pașca jun. După depunerea jurământului de fidelitate și ascultare Comitetului Național Central, în mâinile preotului prezident, Comitetul local s-a întrunit în ședința primă³¹³. Ei au hotărât de urgentă trebuință înființarea gardei naționale pentru susținerea ordinii în comună.

S-a decis ca, pe lângă cei 45 de militari care au jurat de mult să fie obligați la serviciu de noapte, toți locuitorii comunei să fie împărțiți în grupe de 10 spre serviciul de noapte³¹⁴. Cei ce se vor retrage de la acest serviciu au să plătească o amendă de 10 cor. din caz în caz³¹⁵. De asemenea, se decide „alegerea biraelor comunale care au să intre în serviciu de aici încolo în slujba comitetului naț[ional] și nu în slujba administrației maghiare ca până acum”³¹⁶.

În Simeria și alte câteva sate aparținătoare se constituie de asemenea consilii și gărzi naționale³¹⁷:

Nr. crt.	Localitatea	Numele președintelui consiliului național	Numele comandantului gărzii naționale	Observații
1	Simeria	Adam Lula, preot	Adam Costa	
2	Simeria Veche	Dănșoreanu Alexandru	?	
3	Șeulești	-	Visirin Anghel	
4	Sântandrei	Murari Petru Gheorgesc	Murari Nicolae Răboaca	
5	Uroi	Valeriu Garon	?	

Între luptătorii pentru realizarea Marii Uniri din Simeria s-a remarcat în mod deosebit preotul **Adam Lula**. În tabloul întocmit de către pretura Deva, referitor la activitatea preotului Adam Lula se consemnează următoarele: „A luat parte la toate activitățile pentru pregătirea adunării de la Alba Iulia și proclamarea Unirii”³¹⁸. Prin aceleași activități desfășurate în anul 1918 s-a remarcat și farmacistul **Dima Aurel** din Simeria³¹⁹. Perceptorul de mai târziu, **Costa Adam** a fost comandantul Gărzii Naționale Române din Simeria și „în calitate de comandant a[l] gărzii naționale a asigurat ordinea publică, fiind la ordinul Sfatului Național”³²⁰.

³¹³ Ibidem.

³¹⁴ Ibidem, f. 158.

³¹⁵ Ibidem.

³¹⁶ Ibidem.

³¹⁷ DJHAN, Fond Prefectura județului Hunedoara Dosar 103/1931, f. 3.

³¹⁸ Ibidem, f. 73.

³¹⁹ Ibidem.

³²⁰ Ibidem.

Garda națională din Simeria era alcătuită din soldați reîntorși de pe front. Ea avea de făcut față unor probleme multiple, determinate de mai mulți factori între care amintim: componența multiethnică a localității, locul de așezare, nivelul economic de dezvoltare etc. Trebuie să amintim că în Simeria, conform datelor din 1900 trăiau aici 178 români, 1918 maghiari, 350 germani, 29 slovaci, și 30 de diferite naționalități³²¹. Garda Națională Română din Simeria, sub conducerea Comandantului Costa Adam și-a îndeplinit cu mult tact misiunea, fără a se ajunge aici la incidente majore.

După constituirea gărzii membrii ei depuneau în fața Consiliului Național jurământul: „Jur sărbătorește atotputernicului Dumnezeu că voi fi cu credință neclintită către Consiliul Național Român Central, pe care-l voi cinsti și apăra, voi îndeplini toate poruncile sale; jur că în toate manifestările mele voi fi fiu credincios națiunii române, jur că voi îngriji, în caz de trebuință chiar și cu arma, de viața și averea concetățenilor mei, fie aceia de orice neam. Așa să-mi ajute Dumnezeu !”³²².

Populația din Cărpeneș și Uroi se va declara solidară cu Hotărârile Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia, din 1 Decembrie 1918, după cum reiese din Hotărârile decise în cadrul unor adunări locale semnate de un mare număr de cetățeni ai satelor respective. În cadrul unei adunări a locuitorilor din satul Cărpeneș, care a avut loc în data de 16/29 noiembrie 1918, s-a adoptat următorul document³²³:

„HOTĂRÂREA NOASTRĂ

Obștea poporului român din comuna **Cărpeneș** din îndemn propriu și fără nici o silă sau ademenire din vreo parte, dă la iveală dorința fierbinte, ce însuflețește inima fiecărui Român, și declară, că voința sa nestrămutată este:

Voim să fim alăturați, împreună cu teritoriile românești din Ardeal, Bănat, Ungaria și Maramurăș, la Regatul României, sub stăpânirea Maiestății Sale, Regelui Ferdinand I.

În această hotărâre a noastră așternem tot ce au dorit strămoșii noștri, tot ce ne încălzește pe noi, cei de față, și tot, ce va înălța pururea pe fii și nepoții noștri.

Așa să ne ajute Dumnezeu !

Cu prezentarea acestei hotărâri se încredințează Dl. **Ioan Stanciu**.

Cărpeneș în 16/29 Noiembrie 1918.

(Locul și data)

Subscrierile:

³²¹ S. Jula, op. cit., p. 15.

³²² V. Arimia, Gărzile naționale în lupta pentru înfăptuirea unității de stat a României, în Revista arhivelor, anul XI, nr. 2/1968, p. 157.

³²³ 1918 la Români. Documentele Unirii, Vol. VIII, București, 1989, p. 331-332. Doc. nr. 381.

<p><i>Ioan Stanci, - bărbați</i> <i>Alexandru Colcer, de încredere</i></p> <p>Stancs Nicolae Stancs Floarea Stancs Nicolae Stancs Treja Adam Stoica Jefa Stoica Nikulae Stoika Maria Stoika Petru Stoica Lodovica Stoica Solomon Filimon Gafta Filimon Maria Filimon Pătru Piscoi Pătru Irimie Lisaveta Irimie Aron Irimie Nicolae Irimie Jefa Irimie Nicolae Bența Lina Bența Niculaie Colceri Jefa Colceri Ion Irimie Jefa Irimie Colcer Nicolae Colceri Serafim Sapta Colceri Fica Colceri Pătru Colceri Augustin Colceri Floria Colceri Maria Colceri Fiuța Colceri Nicuța Colceri Manasie Piscoi Trejia Piscoi Pătru Piscoi Dumitru Irinca Căta Irinca Solomon Fodor Niculae Piscoi Piscoi Lina Gafta David Ana David Maria David Ion David Ilisie Irinca</p>	<p>Maria Cigmăian Alisandru Delapeta Csumăian Pavel Csumăian Alisandru Csumăian Aron Csumăian Ileana Alisandru Ciumăian Maria Ciumăian Niculaie Ciumăian Alecsandru Colcer Maria Kolceri Simion Kolceri Ceccon Angela Kolcer Ioan Kolcer Petru Ion Fodor Maria Fodor Genja Fodor Pătru Fodor Dumitru Irinca Solomon Irinca Măgduța Irinca Jefa Irinca Mariea Irinca Treja Irinca Irinka Solomon Ștef Maria Ion Irinca Maria Irinca Sandu Colceiri Ilian Colcieri Ion Colcieri Treja Colcieri Gyorgyi Irimie Ilian Irimie Irimie Lina Ion Ciona Niculaie Irimie Maria Ciona Savina Irimie Ion Irinca Căta Irinca Pătru Colcieri Alesandru Colcieri Fika Colcieri Irimie Ion Lina Irimie Ilian[a] Suci Ion Suci Ilie Irimie</p>
--	--

Rafil Irinca
Alicsandru Irinca
Pătru Coulcseri
Lidia Colcseri
Floriea Colcseri
Alisandru Stoica
Măriea Stoica
Ana Stoica
Tinu Dalopetea
Floarea Dalopetea
Ioan Dalopetea
Bortola Bruc
Jeva Bortola
Prîv Maria
Prîv Lodovian
Ioan Colceri
Iliana Cigmăian
Treja Colcer
Lina Crăciun
Ioan Crăciun
Niculaie Crăciun
Fica Crăciun
Ioan Crăciun
Pătru Crăciun
Pătru Colcieri
Treja Colceri
Iluța Colceri
Alisandru Irinca
Marie Irinca
Alisandru Irinca
Pătru Irinca
Ana Irinca
Pătru Irinca
Ion Irinca
Mihai Irinca
Dumitru Popa
Floaria Popa
Popa Nicolae
Fiuța Popa
Petru Delapeta

Tidia Irimie
Valeri Irimie
Antonie Dragostin
Dafina Dragostin
Niculaie Tot
Maria Tot
Păscuț Tot
Iacob Vlaic
Maria Vlaic
Floria Vlaic
Toma Suci
Sapta Suci
Tidia Suci
Fiuța Suci
Valeri Suci
Fodor Maria
Pătru Căz
Anica Căz
Maria Stanci
Ioan Stanci I. Ion
Pătru Pârv
Floaria Pârv
Ana Colceri
Jefa Pârv
Păscuți Piscoi
Tidia Piscoi
Ion Piscoi
Ion Stanci
Lodovica Stanci
Pătru Stoica
Lidia Stoica
Niculae Stoica
Ioan Stoica
Pătru Stoica
Delamondo Anton
Delamondo Lina
Sofia Drăgan
Alisandru Costa
Florea Costa
Florea Costa”

În aceeași dată de 16/29 noiembrie 1918, în urma adunării care a avut loc în satul Uroi, s-a luat următoarea hotărâre³²⁴:

„HOTĂRÂREA NOASTRĂ

Obștea poporului român din comuna **Uroi** din îndemn propriu și fără nici o silă sau ademenire din vreo parte, dă la iveală dorința fierbinte, ce însuflețește inima fiecărui Român, și declară, că voința sa nestrămutată este:

Voim să fim alăturați, împreună cu teritoriile românești din Ardeal, Bănat, Ungaria și Maramurăș, la Regatul României, sub stăpânirea Maiestății Sale, Regelui Ferdinand I.

În această hotărâre a noastră așternem tot ce au dorit strămoșii noștri, tot ce ne încălzește pe noi, cei de față, și tot, ce va înălța pururea pe fii și nepoții noștri.

Așa să ne ajute Dumnezeu !

Cu prezentarea acestei hotărâri se încredințează Dl. **Valeriu Goron.**

Uroi în 16/29 noiembrie 1918.

(Locul și data)

Subscrierile:

<i>Valeriu Goron</i>	Ioan Ilinca
<i>Alexandru Irinca</i>	V. Tregia Lădar
<i>Niculai Lapadat</i>	Niculae Irinca
<i>Petru Mic, bărbați de încredere</i>	Ludovica Irinca
Petru Totu I. Lazar	Maria Bădica
Tidia Totu Lazar	Ludovica Bădica
Ioan Pasca	Avram Micu
Iozefa Pasca	Firuca Micu
Ion Pasca	Maria Irinca
Maria Pasca	Ioan Totu
Nicolae Pasca	Maria Totu
Elisaveta Pasca	Ioan Săbău I. Nic.
Victoria Pasca	Fiuța Săbău
Solomon Irinca sen.	Dumitru Susan
Eva Irinca	Maria Susan
Ana Irinca	Maria Susan
Solomon Irinca jun.	Salomia Susan
Ana Irinca	Petru Susan
Ioan Bertoiu	Tregia Susan
Niculae Tetea	Todor Morariu
Rozalia Goron	Anica Morariu
Ion Tot	Zaharia Morariu
Floarea Tot	Tidia Totu

³²⁴ Ibidem, p. 509-511. Doc. nr. 498.

Ion Săbău
Vaszi Pătru
Vasi Ana
Vasi Ion
Aron Irinca
Floarea Irinca
Floarea Tetea
Alexandru Costea
Floarea Costea
Alisandru Popa
Eva Popa
Ana Tetea
Dumitru Irinca
Iosif Tetea
Niculae Tetea
Solomon Tetea
Fira Goron
Maria Pîrvu
Ioan Cigmăian
Maria Balșea
Petru Balșa
Aron Totu
Silvia Totu
Alexandru Pavel
Tregia Pavel
Pavel Lungu
Ileana Lungu iun.
Pavel Lungu
Ioan Totu sen.
Ana Totu
Vasilie Totu
Ioan Micu
Alexandru Micu
Ana Micu
Gafia Brîndușă
Ioan Brîndușă
Alexandru Moga
Tregia Moga
V. Ileana Moga
George Lepadat
Evuța Lepadat
Fiuța Lepadat
Floarea Cizmașiu
Ioan Brîndușă sen.
Sapta Brîndușă
Alexandru Brîndușă
Petru Stanciu
Gafia Stanciu
Petru Stanciu iun.
Floarea Stanciu
Anica Stanciu

Solomon Moga
Floarea Moga
Ioan Moga
Maria Moga
Ioana Moga
Serafim Totu
Sanda Sârbu
Savina Sârbu
Partenie Săbău
Gherasim Lungu
Tregia Săbău
Tregia Lungu
Tregia Lungu
V. Ana Lungu
Solomon Totu
Ana Totu
Ioan Totu
Solomon Totu
Iosefa Totu
Alexandru Cornea
Lidia Cornea
Alexandru Cornea
Ioan Popa
Paraschiva Popa
Zafei Popa
Ioan Muntean
Alexandru Brîndușă
Vuța Brîndușă
Alexandru Brîndușă
Ioan Brîndușă
Sabin Irinca
Maria Irinca
Petru Cigmăian
Marina Cigmăian
Ioan Benkő
Ana Benkő
Alexandru Benkő
Florea Brîndușă
Maria Brîndușă
Ioan Brîndușă
Solomon Brîndușă
Zaharie Morariu
Maria Morariu
Adam Bertoiu
Maria Bertoiu
Ioan Bertoiu
Nistor Bertoiu
Alexandru Ocolişan
Sofia Ocolişan
Juja Ocolişan
Niculae Totu

Chentu Todor
Tregi Todor
Fica Chentu
Niculae Danica
Floarea Danica
Ioan Danica
Zaharie Totu
Elisaveta Micu
Eftimie Brîndușa
Lidia Brîndușa
Toma Bălșan
Ioan Stef
Ileana Iancu
Maria Micu
Ana Micu
Maria Micu
Maria Stef
V. Ana Micu
Solomon Groza
V. Ileana Groza
Ioan Lupșa
Tregia Lupșa
Niculae Lupșa
Susana Lupșa
Nuculae Cigmăian
Iluța Cigmăian
Niculae Lepedat
Paulina Lepedat
V. Maria Lepedat
Ioan Tetea
Aron Lepedat
V. Ileana Lepedat
V. Floarea Săbău
Dumitru Irinca
Evuța Irinca
Matei Pavel
Maria Pavel
Ion Bădica
Tregia Bădica
Vuța Bădica
Floarea Bădica
V. Ana Boldor
Niculae Groza
Maria Groza
Floarea Groza
Fira Vasi
Sofia Totu
Simion Totu
Aron Tetea
Floarea Irimie
Floarea Tetea

Maria Totu
Petru Micu
Tidia Micu
Ioan Moga
Tidia Moga
Alexandru Micu
Ioan Sabău
Ioan Sabău iun.
Niculae Săbău
Floarea Săbău
Ileana Săbău
Ioan Barbu
Iosefa Barbu
Zaharie Săbău
Ileana Săbău
Aron Săbău
Ana Săbău
Maria Săbău
Tidia Săbău
Alexandru Săbău
Ana Săbău
Alexandru Săbău iun.
Alexandru Bădica
Tregia Bădica
Maria Săbău
V. Paraschiva Săbău
Tidia Săbău
Niculae Onesc
Sabina Onesc
Adam Onesc
Ana Onesc
Ioan Săbău
Ioan Pârvu
Iozefa Pârvu
Maței Irinca
Lina Irinca
Solomon Groza
Tregia Groza
Mundiu Bozesc
Emilia Bozesc
V. Maria Săbău
Ioan Groza
Lina Groza
Petru Groza
Tregia Irinca
Iozefa Irinca
Alexandru Irinca
Mariți Irinca
Ioan Săbău
Ioan Bădica
Maria Bădica

Petru Ocolişan	Tidia Săbău
Sofia Ocolişan	Ioan Pîrvu iun.
Ananie Ocolişan	Roza Săbău
George Olariu	Anica Săbău
Firuca Olariu	Floarea Totu
Ioan Poenariu	Iozefa Brînduşa
Maria Poenariu	Mafei Irinca
V. Maria Popa	Ioan Susan
V. Maria Ştef	Todor Săbău
Vasile Cigmăian	Niculae Bădica
Alexandru Ştef	Petru Tetea
Ana Ştef	Jofia Bud
Aron Turmeşan	Ioan Pârvu
Nicolae Irimie	Marica Pârvu
Treja Irimie	Victor Săbău
V. Ana Moga	Iluţa Săbău
Puiţa Irimie	Petru Irinca
Iluţa Moga	Mafeiu Irinca
George Bădica	Ioan Irinca
Tregia Bădica	Tidia Susan
Ioan Totu	Sofia Săbău
Vuţa Totu	Iozefa Bădina
Petru Săbău I. T.	Alexandru Bădina
Tregia Săbău	Ioan Săbău I. Ion
Petru Totu	Floarea Pârvu
Lina Totu	Anghel Săbău
Maria Totu	Geosim Săbău
Petru Totu sen.	Iozefa Săbău
Petru Pop	Tidia Irinca
Ioan Pop	Lina Irinca
Floarea Pop	Mihai Irinca
	Niculae Susan

Din Cărpiniş au semnat adeziunea la Hotărârea de unirea a Transilvaniei, Banatului, Crişanei şi Maramureşului cu Regatul Român, de sub conducerea Majestăţii Sale, Regelui Ferdinand I, un număr de 179 locuitori iar din Uroi, 313³²⁵.

După intrarea armatei române în Transilvania şi crearea jandarmeriei, gărzile naţionale vor fi dizolvate, iar armamentul ridicat. În primul rând s-au ridicat armele de la „elementele de neîncredere”³²⁶. La 27 decembrie comandantul Gărzii naţionale din judeţul Hunedoara raporta că dezarmarea populaţiei continuă. Comandantul român a dat termen pentru strângerea armelor până la 7 ianuarie 1919³²⁷.

³²⁵ Ştefan Pascu, Marea Adunare Naţională de la Alba Iulia, Cluj, 1968, p. 407-408.

³²⁶ Ibidem, p. 163.

³²⁷ Ibidem.

ISTORIA SIMERIEI ȘI A SATELOR APARTINĂTOARE ÎN PERIOADA 1919-1952

Marile schimbări provocate de primul Război Mondial au dus la realizarea visului milenar, întregirea hotarelor și unirea tuturor românilor sub scutul României Mari. Consiliul Dirigent a preluat administrația și conducerea Transilvaniei. În județul Hunedoara este numit prefect Toma Vasinca, pretor al plășii Deva, Popa Petru, notar al Circumscripției Coloniei Simeria, Tănase Nicolae, iar primar, Deac Petru din Biscaria³²⁸. După 1918 au loc dese numiri de primari în Simeria și satele aparținătoare.

În anul 1919 primarul din Simeria (Veche), Alexandru Dâșoreanu, înaintează o plângere către Prefectura județului Hunedoara împotriva numirii noului primar Ioan Maier³²⁹. Vechiul primar consideră numirea lui Ioan Maier drept o „desconsiderare a voinței poporului”³³⁰. În 2 martie 1919 se înaintează cererea comunei Piski către pretura Deva pentru a se alătura secretariatului Piski³³¹. La discuții au luat parte Ioan Maier, primar, Andrei Truca și Ioan Iar, preoți în Simeria (Veche n.n.). Din cercul secretarial Piski se prezintă secretarul cercului, Nicolae Tănase, și Adolf Bahni, primarul comunei Piski, și Nicolae Visirin, primarul din Biscaria³³².

Ei consideră că așezarea comunei Simeria o îndreptățește a se alipi la cercul secretarial Piski³³³. Și locuitorii din Simeria doresc acest lucru și la 2 august 1919 un număr de 93 locuitori din Simeria cer desfacerea ei „de la cercul secretarial Băcia și alăturarea ei la cercul secretarial Piski”³³⁴.

În 19 aprilie 1921 are loc un incendiu la depozitul de lemne din gara Simeria unde au ars circa 100-150 vagoane de lemne³³⁵. Focul a fost localizat numai noaptea târziu cu ajutorul soldaților sosiți diun Deva și Orăștie³³⁶. Unul dintre notarii remarcați, cu o bogată experiență, energic și un excelent organizator, a fost Nicolae Tănase, care a condus notariatul Simeria în perioada 1918-1926³³⁷.

În anul 1926 notarul Nicolae Tănase este înlocuit din funcție și trimis la Cugir. De aici el scrie la 16 august 1926 o plângere către prefectura Deva în care își descrie în mare parte activitatea desfășurată la Simeria. „Când am preluat administrarea acelei comune, față de subscrisul și șeful gării, Jura, toți locuitorii

³²⁸ S. Jula, op. cit., p. 11.

³²⁹ DJHAN, Fond. Prefectura județului Hunedoara,

³³⁰ Ibidem, Dosar 54/1919, f. 3.

³³¹ Ibidem, Dosar 254/1921, f. 6.

³³² Ibidem.

³³³ Ibidem, f. 4-5.

³³⁴ Ibidem, Dosar 254/1921, f. 3-5.

³³⁵ Ibidem Dosar 168/1921, f. 1-7.

³³⁶ Ibidem, Dosar 165/1921, f. 2.

³³⁷ Sabin Jula, op. cit., p. 12.

acelei comune erau străini de neamul nostru, erau dușmanii cei mai înfricoșați ai statului și neamului românesc, erau socialiști și bolșevici bine organizați și totuși „am reușit ca să fac din tigri cetățeni români, muncitori pașnici și folositori statului român”³³⁸.

„Am avut partea leului la înființarea Parohiei române, am înființat Cooperativa pentru muncitori, Clubul sportiv, Casina maghiară românizându-se, am plasat muncitori și meseriași români în comună”³³⁹. El a fost urmat la conducerea notariatului, până la apariția monografiei lui Sabin Jula (1935), de notarii Pârvu Emanoil, Trif Ioan și Săbău Romul³⁴⁰.

Până prin anul 1934 la conducerea primăriei Simeria au mai urmat Böhm A., Nedelcu I., Dima A., Glodean M., Andreica V. și Sasu Ilariu³⁴¹. Primarii s-au îngrijit de bunul mers al administrației și de buna înțelegere în rândul populației sosită aici de prin toate regiunile Ungariei, cu diferite obiceiuri și mentalități. În același timp s-au realizat o serie de lucrări edilitare care vor apropia colonia Simeria tot mai mult de statutul unei așezări urbane. La 15 septembrie 1931, primarul Simeriei, Ioan Nedelcu, solicită preturii Deva autorizația pentru intentarea unui proces de presă pentru calomnie, contra ziarului Ujság unde a fost calomniat în calitatea sa de primar”³⁴².

Pentru o scurtă perioadă (1926-1930), Simeria a fost centru de plasă, în fruntea ei perindându-se trei pretori: Buda B., Nistor I. și Popovici Iosif³⁴³. Pentru a face posibil ca Simeria, care nu avea încă statutul de oraș, să devină centrul de plasă, în anul 1925 comuna Biscaria a fost anexată Simeriei.

Legea din 17 iulie 1921 institua exproprierea totală a pământului cultivabil și necultivabil al moșiilor arendate neîntrerupt timp de 10 ani (între 25 aprilie 1910 și 24 aprilie 1920)³⁴⁴. Pentru pământul expropriat, moșierii primeau din partea statului despăgubiri importante. Până la definitivarea vânzării pământului către țărani, aceștia îl primeau în folosință pentru care plăteau arendă.

Prețul arendei era stabilit de către comisiile județene pentru reforma agrară. În județul Hunedoara, comisia județeană pentru reforma agrară din Deva, fără să mai aștepte tablourile oficiale de prețuri, stabilea, în iunie 1921, prețul unui iugăr de pământ ce urma să fie arendat, la suma de 100-140, trecând la delimitarea suprafețelor destinate a fi arendate țăranilor, după bunul plac al membrilor comisiei³⁴⁵.

³³⁸ DJHAN, Fond Prefectura județului Hunedoara, Dosar 146/1926, f. 1-3.

³³⁹ Ibidem.

³⁴⁰ S. Jula, op. cit., p. 12.

³⁴¹ Ibidem..

³⁴² DJHAN, Fond Prefectura județului Hunedoara, Dosar 77/1931, f. 15.

³⁴³ Sabin Jula, op. cit., p. 12.

³⁴⁴ Relații agrare și mișcări țărănești în România, București, 1967, p. 514.

³⁴⁵ Din trecutul de luptă al țăranimii hunedorene, Deva, 1967, p. 265.

În satul Biscaria, peste 600 de iugăre teren arabil, fânaț și pășune din suprafața de circa 1.000 iugăre, cât cuprindea hotarul satului, era în stăpânirea grofului Ocskay³⁴⁶. Fiind favorizat de către autoritățile de stat austro-ungare, moșierul acaparase – după cum arătau țărani într-o cerere adresată prefectului de Hunedoara – „tot pământul bun din jurul satului, iar pământul puțin al oamenilor este la depărtare considerabilă de comună, fiind expus cu totul inundării Mureșului”³⁴⁷.

Moșia lui Ocskay a fost arendată țăranilor în 1918, pe timp de 9 ani, pe baza unui contract încheiat între aceștia și moșier, în urma cărui fapt numeroși țărani săraci și-au înjghebat mici gospodării pe terenul arendat. În iulie 1920, țărani „au fost scoși cu forța armată din moșia domnească”, spunându-li-se că, totuși, în câteva zile, se vor rezolva lucrurile în favoarea lor.

Groful încerca pe toate căile să-și transforme moșia în „fermă model”, scoțând-o astfel de sub incidența legii agrare. „Ce se va întâmpla cu sărmanii oameni care porniseră în cei doi ani trecuți o gospodărie atât de frumoasă a căror proprietate, în general, nu este mai mare de ½ - 1 ½ iugăre pământ³⁴⁸? – se întrebau locuitorii din Biscaria. „Vor fi siliți din nou să ia pe grumazul lor jugul iobăgiei, acum modernă, pe care cu rușine l-au purtat de veacuri”³⁴⁹.

Locuitorii din Biscaria îl reclamau prefectului Hunedoarei pe groful Ocskay care era „posesorul a mai multor palate din Budapesta, mine de aur și alte bogății în Cehoslovacia, a căror valoare ajunge la mai multe zeci de milioane” și cereau „dreptate pentru popor”³⁵⁰. În martie 1920 o delegație din satul Biscaria se deplasează la București, unde explicau plini de amărăciune lui Garofild că „dreptatea” ce li s-a făcut consta în primirea în arendă forțată a 100 iugăre „calitatea cea mai rea” din moșia lui Ocskay. Ministrul Garofild trimite un inginer la Biscaria pentru a cerceta cele reclamate la fața locului.

Ministrul le mai promitea că va propune comisiei județene pentru reforma agrară satisfacerea cererilor lor de a primi loturi de pământ cu o întindere mai mare. Dar locuitorii devin tot mai nerăbdători. Timpul fiind înaintat pentru semănături, locuitorii au ieșit cu plugurile și au intrat pe moșia grofului. În această situație, consilierul agricol județean împreună cu o unitate de jandarmi a intervenit brutal, amenințând cu închisoarea pe cei răzvrățiți³⁵¹.

În anul 1928 țărani din Rapolt și Uroi au alungat pe argații grofului Simeny Bela de pe moșie și au ocupat-o cu forța, demonstrând prefectului printr-un memoriu că moșierul și-a scutit pământul de la expropriere prin acte false³⁵².

---

³⁴⁶ Ibidem.

³⁴⁷ Ibidem.

³⁴⁸ Ibidem, p. 266.

³⁴⁹ Ibidem.

³⁵⁰ Ibidem.

³⁵¹ Ibidem.

³⁵² Ibidem, p. 273.

Proprietățile nobililor din jurul Simeriei: Holtzinger, Schulleri, Barcsay, Tischler și Ocskay, au fost împărțite țăranilor din comune, dându-se și loturi de case de câte 300 st. p. micilor meseriași, muncitorilor și funcționarilor din Simeria³⁵³.

Reprezentanțele celor două localități, Biscaria și Colonia Simeria, se întrunesc în data de 24 martie 1923 în ședință extraordinară pentru modificarea statutului lor. Reprezentanta comunală a Coloniei Simeria este compusă din Bahni Adolf, prima, ca președinte, Tănase Nicolae, notar și referent, Toma Badiu, Iacob Tănase, George Szabo, Gustav Zeidner, Izidor Juhasz, Iosif Hoboth, Ioan Pinter, Ștefan Grosz, Victor Markesz, Aurel Dima, Ioan Nedelcu, Toma Toduță, Herczeg Alexandru și Francisc Lainpe, membrii ai consiliului³⁵⁴.

Adunarea întrunind numărul de membrii pentru a adopta hotărâri valide, se dă cuvântul notarului Nicolae Tănase pentru a da citire statutului județean referitor la organizarea poliției de noapte. Se face cunoscut adunării că localitatea constă din 24 de străzi și o populație de peste 4.500 locuitori, fapt care o apropie de aspectul orașelor. Din cauza insuficienței forțelor de ordine și a slabei organizări au loc „multele spargerii și furturi”³⁵⁵. Totodată se propune și sporirea personalului primăriei și o nouă salarizare, având în vedere sarcinile sporite pe care le are de îndeplinit.

În aceeași dată se desfășoară în biroul secretarului din Colonia Simeria și adunarea reprezentanței comunei Biscaria. Sunt prezenți: Glodean Aron, primar și președintele ședinței, notarul Nicolae Tănase și membrii Ioan Muntean I Zorilă, Ioan Glodean, Eugen Filip, Nicolae Visirin, Sofron Todorescu, George Măgurean, Petru Deac, Simion Bobei, Ioan Barbu, Petru Crișan, Nistor Muntean, preotul Ioan Dragoș și Ioan Pepenar³⁵⁶. Notarul prezintă și aici materialele citite reprezentanței Coloniei Simeria privind asigurarea pazei și oridinii pe timp de noapte. Reprezentanta comunei Biscaria consideră că strada Principele Carol este așezată „în șirul străzilor Coloniei Pischi”, se aprobă materialele prezentate și se decide și o mărire a personalului primăriei comunei Biscaria, având în vedere faptul că populația sa a ajuns la aproape 1.400 locuitori.

În data de 4 noiembrie 1924 are loc alegerea reprezentanței comunale din Șăulești. Modul de desfășurare a alegerii provoacă nemulțumirea unei părți a populației. Sunt aleși bărbați de încredere: Crișan Adam, Dâșoreanu Nicolae, Susan Ioan și Susan Nicolae care au supravegheat votul celor 47 de alegători³⁵⁷. Sunt aleși 12 membrii ordinari ai Consiliului și 2 supleanți. Ca membri ordinari sunt aleși:

Lădar Nistor I. Nistor

47 voturi.

³⁵³ S. Jula, op. cit., p. 16.

³⁵⁴ DJHAN, Fond Prefectura județului Hunedoara, Dosar 31/1923, f. 4-7.

³⁵⁵ Ibidem.

³⁵⁶ Ibidem, Dosar 32/1923, f. 3-4.

³⁵⁷ Ibidem, Dosar 150/1925, f. 9.

Ivanici Avram	47 voturi
Ivanici Aron al Sofiei	47 voturi
Crișan Petru	46 voturi
Ghilea Andrei	45 voturi
Dînșoreanu Ion	45 voturi
Susan Avram	45 voturi
Lădar Nicolae Agafti	46 voturi
Lădar Petru a Lidiei	44 voturi
Hueț Ion	42 voturi
Ivonici Aron	40 voturi
Dânșorean Petru	42 voturi.

Ca membri supleanți întrunesc cele mai multe voturi Pădurean Nistor și Josan Ioan Lupu³⁵⁸. Alegerea desfășurată la 4 noiembrie 1924 a nemulțumit pe cei mai înstăriți locuitori din Șăulești, care au înaintat o plângere către pretura plasei Simeria. Plângerea este semnată de către Muntean Alexandru și Crișan Ioan care susțin că „alegerea s-a făcut în mod ilegal și este viciată și ca formă. La votare li se puneau bilete înaintea pregătite în mână și cu acest bilet trebuia să voteze. În acest fel alegerea nu a fost voința liber exprimată”³⁵⁹. Ei invocă ca martori pe Pădurean Petru, Muntean Mihai și Susan Petru domiciliați în Șăulești.

Cercetarea plângerii este efectuată în biroul pretorial din Deva, când se discută și apelul pentru anularea alegerii semnat de Visirin Anghel care declara că „din cauza numărului mic de votanți, ei nu au obținut voturile necesare”³⁶⁰. Sunt ascultați ca martori Dînșoreanu Nicolae și Crișan Adam care cer aprobarea alegerii și respingerea apelului³⁶¹. Locuitorii nemulțumiți din Șăulești înaintează, la 18 decembrie 1924, un nou apel semnat de 40 persoane și cer admiterea apelului întrucât „cercetarea s-a făcut de una și aceeași persoană”³⁶². Ei consideră că „procedura numai atunci ar fi fost potrivită dacă se rânduia votarea prin buletine de diferite culori ca oamenii să se știe orienta”³⁶³.

Ei motivează rezultatul votului prin faptul că „cea mai mare parte a sătenilor sunt analfabeți”. „Așa o ceată de oameni care nu reprezintă nimic ca avere și garanță au ales acel consiliu comunal”, iar „noi care reprezentăm partea cea mai însemnată a contribuțiilor de tot felul suntem excluși de la conducerea acestei comune în urma acestor apucături a lor”³⁶⁴.

³⁵⁸ Ibidem.

³⁵⁹ Ibidem, f. 8.

³⁶⁰ Ibidem, f. 3.

³⁶¹ Ibidem.

³⁶² Ibidem, f. 8.

³⁶³ Ibidem.

³⁶⁴ Ibidem.

„În consecință, cerem ca în această lume a drepturilor minorităților, chiar dacă nu am fi egali în număr cu acești dușmani ai noștri, dușmani numai pentru faptul că prin munca noastră ne-am agonisit oarecare bunăstare, să se ia în considerare și interesele noastre, cu atât mai vârtos că toate sarcinile comunei noastre apasă pe noi în primul rând și aici e vorba de averile noastre pe care nu voim să le lăsăm pradă nimănui”³⁶⁵.

În final ei cer „ca cel puțin 1/2 din numărul membrilor Consiliului să fie aleși dintre noi”³⁶⁶. Plângerea este cercetată de primarul Andrei Ghilean din Sântuhalm care certifică că „alegera din 4 XI. 1924 a fost publicată în comună cu 8 zile înainte de îmfăptuire”³⁶⁷. Și de astă dată apelul este respins, considerându-se că alegerile au fost legale și corecte. Comisia de justificare „respinge apelul înaintat ca nefundat și aprobă în întregime alegerile îmfăptuite”³⁶⁸.

Doi ani mai târziu au loc alegeri în toate localitățile plasei Simeria. Plasa Simeria era compusă din localitățile Băcia, Crișeni, Călanul Mic, Sântămăria de Piatră, Rapolt, Rapolțel, Cărpiniș, Almașul Sec, Cozia, Ghergheș, Cârjiți, Cristur, Bârcea Mare, Bârcea Mică, Archia, Sântandreș, Sântuhalm, Șăulești, Tâmpa, Petreni, Popești, Simeria Veche, Totia Mare, Uroi, Simeria și orașul Deva³⁶⁹.

La 2 iunie 1926 locuitorii din unele localități reclamau Ministerului de Interne că „popularul și afabilul nostru primpretor Adalbert Buda, al plasei Simeria, din motive necunoscute nouă a fost transferat în plasa Șoimuș”³⁷⁰. În memoriul lor ei cer să fie readus „la postul său în mod definitiv, cu posibilă urgență”³⁷¹. Memoriul este semnat de 159 locuitori din comunele Tâmpa, Petreni, Tămășasa și Rapoltul Mare.

La 17 noiembrie 1926 are loc ședința Consiliului din Simeria care ia în discuție două probleme: cinematograful și delegarea unei comisii care să preia lucrările de la abator³⁷². Sunt prezenți Ilariu Sassu, primar, ca președinte, Ioan Groza, Constantin Comșa, Gheorghe Măgurean, Petru Deac, Aurel Dima, Nistor Muntean, Aron Glodean, membri ordinari, Dr. Victor Jula, Iosif Habath, Teofil Bărbat, Sabin Jula, membri de drept și Francisc Lampe, secretar comunal³⁷³. Participanții la ședință aprobă demersurile făcute de delegația permanentă în cauza cinematografului și după obținerea autorizației Ministerului de Culte să-l pună în exploatare³⁷⁴. Din comisia de recepție a lucrărilor de la abator sunt

---

³⁶⁵ Ibidem.

³⁶⁶ Ibidem.

³⁶⁷ Ibidem, f. 7.

³⁶⁸ Ibidem, f. 2.

³⁶⁹ Ibidem, Dosar 286/1926, f. 77.

³⁷⁰ Ibidem, Dosar 269/1926, f. 1.

³⁷¹ Ibidem.

³⁷² Ibidem, Dosar 137/1926, f. 1.

³⁷³ Ibidem.

³⁷⁴ Ibidem.

desemnați să facă parte primarul, notarul, Dr. Jula Sabin, Constantin Comșa, Nicolae Muntean, consilieri și medicul veterinar și inginerul E. Maras³⁷⁵.

Comercianții din Simeria reclamă negustorii ambulanti care comercializează „în colonie, produse de manufactură și diferite mărunțișuri și le diminuează veniturile lor”. Ei cer pretorului plasei Simeria să se interzică „negustorilor ambulanti de a mai desface șatra în piață”³⁷⁶. Pretorul plasei Simeria, la 30 aprilie 1926, înaintează cererea comercianților din Simeria prefectului și propune interzicerea acestora de a-și mai așeza șatra în piață din Simeria în zilele de târg³⁷⁷. În anul 1926 au loc alegeri în toate localitățile aparținând Simeriei pentru constituirea Consiliilor comunale și desemnarea primarilor. Cu această ocazie au fost aleși următorii primari:

Nr, crt	Comuna	Numele primarului	Observații
1	Bârcea Mare	Ioan Toloș	
2	Cărpiniș	Stanciu Nicolae I Nicolae	
3	Sântandrei	Ioan Modola	
4	Simeria Veche	Ioan Maier	
5	Uroi	Irinca Alexandru	

În data de 12 iunie 1926 are loc ședința de constituire a Consiliului comunal din **Uroi**. Iau parte primarul Irinca Alexandru, ca președinte de ședință, notarul Dancea Petru, și membrii Lăpădat Nicolae, Irinca Solomon, Benci Alexandru, Mic Petru, Olari Gheorghe, Ștef Solomon, Moga Alexandru, Tot Ion și Lupu Teodor. În urma ședinței și a voturilor exprimate de către săteni sunt aleși în rândul noilor consilieri care vor constitui Consiliul comunal Uroi următorii: Lăpădat Nicolae, Irinca Solomon, Irinca Alexandru, Benkó Alexandru, Sabău Aron I Zucu, Petru Mic, Olar Gheorghe, Ștef Solomon, Tot Ioan I Monica³⁷⁸.

Membrii supleanți sunt aleși Moga Alexandru, Cigmăian Ioan și Bozeșan Petru³⁷⁹. Ca membru de drept a intrat în consiliu învățătorul Lupu Teodor. În urma verificării fiecăruia dintre cei aleși s-a constatat un caz de incompatibilitate: Sabău Aron I Zucu, fiind prim focar (fochist n.n.) la depoul C.F.R. din gara Simeria, nu putea fi ales³⁸⁰. În locul său a fost ales Moga Alexandru. Consilierii nou aleși s-au întrunit în ședință pentru a vota primarul. În urma votului a fost ales în funcția de primar al comunei Uroi, Lăpădat Nicolae³⁸¹.

Primarul și consilierii aleși depuneau apoi următorul jurământ: „Eu, Lăpădat Nicolae, Irinca Solomon, Benkó Alexandru, Moga Alexandru, Olar

³⁷⁵ Ibidem.

³⁷⁶ Ibidem, Dosar 267/1926, f. 2.

³⁷⁷ Ibidem, f. 3.

³⁷⁸ Ibidem, Dosar 286/1926 f. 6-7.

³⁷⁹ Ibidem.

³⁸⁰ Ibidem.

³⁸¹ Ibidem.

Gheorghe, Ștef Solomon, Tot Ioan I Monica, Cigmăian Ioan, Bozeșan Petru și Lupu Teodor, jur credință regelui, supunere constituției și Legilor Țării Mele, jur să apăr și să sprijinesc interesele comunei”³⁸². Aceeași formulă de jurământ era rostită și de consilierii din celelalte comune ale județului.

La 25 octombrie 1930 primarul Simeriei își înaintează demisia în fața membrilor consiliului comunal motivând că acesta este divizat și el nu mai poate servi interesele comunității. Primarul demisionat mai cere ca „Prefectura să ordone o anchetă în această privință la fața locului pentru clarificarea situației și a responsabilității mele față de motivele aduse de consiliul comunal contra mea”³⁸³.

În urma demisiei primarului Miron Glodean ședința Consiliului comunal Simeria la care participă Deac Petru, ajutor de primar, Jula Sabin, Hirsch Emanoil, Groza Ioan, Medrea Iosif, Chirian Gheorghe, Măgurean Gheorghe, Bârcean Ioan, Muntean Nistor, Maniuș Liviu, membrii reprezentanței comunale și Emanoil Pârvu, notar. Se citește abdicarea primarului.

Consiliul primește demisia cu data de 1 noiembrie și până la alegere însărcinează ajutorul de primar, Deac Petru, să îndeplinească prerogativele primarului³⁸⁴. La 6 noiembrie 1930, notarul trimite o notă către administrația județului și cere să se ordone o nouă alegere pentru postul devenit vacant³⁸⁵. Prefectul ordonă organizarea alegerii pentru data de 10 ianuarie 1931³⁸⁶.

În urma alegerii se înregistrează următoarea situație:

Buletine în urnă	433.
Alegători înscriși în liste	1.176.
Numărul total al voturilor	433.

Nici unul dintre cei patru candidați nu obține numărul de voturi necesar, se declară balotaj și se fixează noi alegeri pentru 17 ianuarie 1931³⁸⁷, în urma cărora este ales primar Ioan Nedelcu³⁸⁸. La 25 ianuarie 1932 are loc ședința Consiliului comunal Simeria. Sunt prezenți primarul Ioan Nedelcu, Romul Sabău, notar referent, Deac Petru, ajutor de primar, și consilierii Jula Sabin, Hirsch Emanoil, Groza Ioan, Chirian Gheorghe, Măgurean Gheorghe, Rajka Carol, Maniuș Liviu, Bîrcean Ioan, Muntean Ioan, Medrea Iosif, Crișan Adam și Draia Gheorghe³⁸⁹.

Ținând cont de situația de criză în care se afla România, s-a luat în dezbatere bugetul pentru anul 1932. Cea mai importantă reducere se aplică la

³⁸² Ibidem.

³⁸³ Ibidem, Dosar 23 /1931, f. 300.

³⁸⁴ Ibidem.

³⁸⁵ Ibidem, f. 303.

³⁸⁶ Ibidem, f. 304.

³⁸⁷ Ibidem, f. 309.

³⁸⁸ Ibidem, Dosar 85/1932, f. 65-66.

³⁸⁹ Ibidem.

salarii, care au fost micșorate cu 15%, afară de reducerea din curba de sacrificiu³⁹⁰. Salariu primarului este redus de la 3.000 la 2.500 lei, iar al șefului biroului populației de la 4.000 la 3.000 lei³⁹¹.

Cu prilejul ședinței Consiliului comunal Simeria din 24 februarie 1932 se aprobă înființarea unei bucătării pentru șomeri și bătrânii săraci³⁹². În ședința următoare a consiliului, din 30 martie, bucătăria este desființată, motivându-se că „șomeri nu prea sunt, ci mai mult văduve și bătrâni”³⁹³. La 11 ianuarie 1931 Consiliul comunal Simeria a decis lărgirea străzii Andrei Mureșanu. În acest scop, cere prefectului ca delegații prefecturii să iasă la fața locului pentru a constata necesitatea lărgirii străzii³⁹⁴.

Primăria Cărpiniș este solicitată să-și plătească datoriile de pe anii 1929 și 1930. Ea avea o restanță de 2.190 lei din 1929 și 8.000 din 1930 diferiților prestatori de servicii. Ea nu și-a achitat restanțele lui „Popa Nicolae din Vărmaga, distribuitor de lemne”³⁹⁵. La 17 mai 1932 are loc ședința extraordinară a Consiliului local Cărpiniș care discută la ordinea de zi „starea drumurilor” și „reclamația lui Popa Nicolae contra consiliului”³⁹⁶. Primarul Stanci Nicolae arată starea drumurilor „deplorabilă în care se află toate drumurile și cele de hotar”³⁹⁷. Consiliul adoptă următoarea hotărâre:

„Noi, membrii Consiliului comunal, am hotărât ca primăria să ordone tuturor locuitorilor să-și reguleze porțiunea de drumuri comunale, împărțite pentru fiecare. Să se scoată locuitorii la drumurile de hotar, să le aducă în bună regulă prin munca publică.

Proprietarii care au ocupat drumurile să le elibereze, cei care nu se conformează să fie dați în judecată”³⁹⁸.

În 18 aprilie se desfășurase și ședința Consiliului comunal din Simeria Veche, la care au participat: Ioan Maier, primar-președinte, Romul Sabău, notar-referent, Iacobescu Alexandru, ajutor de primar, Truca Andrei, Popovici Nicolae, Faur Nicolae, Dâșorean Alexandru, Iar Aron, Solea Adam și Dărăbanț Nicolae. La ordinea de zi au discutat „restaurarea drumului de la moară”; luarea drumului de la riverani în arendă; licitația terenurilor proprietatea comunei”³⁹⁹. Terenurile licitate au fost acordate următorilor licitanți:

„Terenul „Grădina satului” se aprobă în arendă pe 3 ani lui Todor Manase cu 2.000 lei anual. Terenul „Ogoară” a fost acordat în arendă pe 3 ani lui Cornea

³⁹⁰ Ibidem.

³⁹¹ Ibidem.

³⁹² Ibidem, f. 67.

³⁹³ Ibidem, f. 70.

³⁹⁴ Ibidem, f. 78 și 80.

³⁹⁵ Ibidem, Dosar 17/1932, f. 96.

³⁹⁶ Ibidem.

³⁹⁷ Ibidem.

³⁹⁸ Ibidem, Dosar 85/1932, f. 40.

³⁹⁹ Ibidem

Nicolae cu 1.250 lei anual. Terenul arător „La luncă” s-a aprobat pe 3 ani lui Radu Marcu cu 1.500 lei”⁴⁰⁰. În data de 24 februarie 1938 locuitorii cu drept de vot din întreaga țată sunt chemați la urne să voteze Constituția⁴⁰¹.

Nr. crt.	Localitatea	Înscriși în liste	Votat		Observații
			Da	Nu	
1	Simeria	1.691	1690	1	Bucurescu Nicolae strungar C.F.R.
2	Șăulești	154	92	-	
3	Simeria Veche	171	125	-	
4	Sântandrei	220	196	-	
5	Bârcea Mare	75	67	-	
6	Uroi	151	99	-	
7	Cărpiniș	74	53	-	

Se înregistrează un absenteism important, dar cei care se prezintă la vot votează în favoarea constituției, cu excepția lui Bucurescu Nicolae, strungar la C.F.R. În perioada anilor 1918-1940 se ridică câteva edificii importante și în Simeria, și localitățile aparținătoare. În această perioadă s-a ridicat Spitalul Direcțiunii C.F.R. Simeria (8 milioane lei), Bisericile ortodoxe din Simeria și Sântandrei, Școala și căminul de ucenici din Simeria, precum și școlile din Simeria Veche, Sântandrei, Șăulești și Cărpiniș⁴⁰².

La 10 februarie 1940 are loc vizita pretorului plășii Deva, Dionisie Socol, în Simeria, unde este însoțit de către primarul Săcăreanu Petru. Cu acest prilej se constată că străzile sunt pline de noroi până la trotuare⁴⁰³. Același neajuns îl constată pretorul și cu prilejul inspecției din satul Șăulești: „drumuri desfundate, lipsa șanțurilor și canalelor de scurgere”⁴⁰⁴. Se ordonă primarului ca în timp de 20 de zile să se curețe șanțurile.

Lucrătorii și salariații de la C.F.R. Simeria înaintau, la 17 septembrie 1940, un memoriu prefectului județului Hunedoara în care reclamau prețurile mari de pe piață. În memoriu cer prefectului ca: „Toate produsele alimentare provenite de la țară (lapte, unt, ouă, brânză, carne de vițel, porc) prețurile să fie reglementate de către autoritățile locale săptămânal, prin afișarea prețurilor în piață”⁴⁰⁵. De asemenea, cer ca și comerțul cu cereale să fie reglementat simultan pe tot cuprinsul județului.

⁴⁰⁰ Ibidem.

⁴⁰¹ Ibidem, Dosar 2/1938, f. 1-2.

⁴⁰² Ibidem, Dosar 13/1940, f. 1-27.

⁴⁰³ Ibidem, f. 26.

⁴⁰⁴ Ibidem, f. 34.

⁴⁰⁵ Ibidem, Dosar 170/1940, f. 1-2.

Prefectul dă ordin pretorului plășii Deva să cerceteze sesizarea muncitorilor de la Simeria în legătură cu prețurile de pe piață. La 10 februarie 1940, pretorul Dionisie Socol raportează prefectului că „prețurile în raport cu cele din Deva, de unde comercianții din Simeria se aprovizionează, nu sunt exagerate”⁴⁰⁶.

La rândul său, și Direcțiunea Administrației de Stat cerea prefectului, la 17 ianuarie 1940, verificarea prețurilor pretinse de „negustorii din Simeria și acele ce se vor găsi exagerate să fie reduse la nivelul real al piețelor înconjurătoare”⁴⁰⁷. Pretorul se deplasează la Simeria și cercetează prăvăliile lui Fărău Ioan, Dobrava Adam, Baisanschi Nicolae (brutar), Peter Alexandru (comerț mixt), Brezonski Gheorghe, Waibel Gustav și Predoviciu Ioan (comerț mixt)⁴⁰⁸. După verificarea prețurilor afișate, pretorul ajunge la concluzia că „toate sunt în consonanță cu prețurile oficiale, în afară de petrol”⁴⁰⁹.

Situația internațională și mai ales izbucnirea celui de-al doilea Război Mondial determină guvernul să solicite prefecturilor cunoașterea situației cât mai exacte a resurselor și dotărilor comunelor. Prefectura județului Hunedoara solicită primăriilor și notariatelor din județ întocmirea unor monografii. Formularul tipizat la care trebuia să se răspundă cuprinde 34 de întrebări. Au fost întocmite monografii ale tuturor localităților din zona Simeriei.

---

⁴⁰⁶ Ibidem, f. 3.

⁴⁰⁷ Ibidem, f. 4.

⁴⁰⁸ Ibidem, f. 7.

⁴⁰⁹ Ibidem.

MONOGRAFIA COMUNEI BÂRCEA MARE⁴¹⁰

1. Cum s-a numit comuna?	Bârcea Mare
2. Ce nume are acum?	Bârcea Mare
3. Numărul locuitorilor – români	178
minoritari	12
4. Câte locuințe sunt?	46
5. Câți oameni înstăriți?	43
6. Câți oameni săraci?	3
7. Școli	1
8. Biserici	1
9. Dispensare	-
10. Băi populare	-
11. Cămine culturale	-
12. Câți cai are?	34
13. Câți boi de jug?	8
14. Câte vaci?	85
15. Câți porci?	48
16. Câte oi?	112
17. Suprafața totală în:	479 ha
arabil	36 ha
grădini	95 ha
fânețe	352 ha
pășune	-
pădure	52 ha
neproductiv	
18. Ce întindere teren semănat cu:	181 ha
grâu	173 ha
porumb	44 ha
orz, ovăz	1
cânepă și in	
19. Ce producție are în:	120.000 kg
grâu	58.000 kg
porumb	12.000 kg
ovăz	160.000 kg
fânețe	145 kg
lână	13.000 kg
fructe, mere	20.000 kg
prune	1000 kg
nuci	
20. Ce disponibil rămâne?	30.000 kg.
grâu	10.000 kg
porumb	-
orz	25.000 kg
fân	-
fructe, mere	-
prune	-
nuci	Nu are

⁴¹⁰ Ibidem, Dosar 186/1940, f. 223.

21. Dacă are moară de apă sau cu motor?	-
22. De ce lucrări are nevoie comuna, ca: drumuri, poduri, școli, biserici, dispensare, băi populare, cuptor de uscat fructe etc.	-
23. Data la care trebuie terminate?	-
24. Din ce fond se execută, prin muncă obștească sau cu bani de la buget.	-
25. Câți tauri are și ce rasă? comunali autorizați	1 taur împreună cu Comuna Bârcea Mică, rasa Simenthal.
26. Câți armăsari și ce rasă?	-
27. Câți vieri și ce rasă?	-
28. Starea de spirit a populației?	Mulțumitoare.
29. Câți s-au înscris în Frontul R.N.?	108
30. Sunt curente extremiste?	Nu sunt.

Certificăm datele

Data Bârcea Mare la 2 iunie 1940

Primar

Ss indescifrabil LS

Notar

ss indescifrabil

MONOGRAFIA COMUNEI CĂRPINIȘ⁴¹¹

1. Cum s-a numit comuna?	Gjertyanosz
2. Ce nume are acum?	Cărpiniș
3. Numărul locuitorilor – români	277
minoritari	2
4. Câte locuințe sunt?	94
5. Câți oameni înstăriți?	2
6. Câți oameni săraci?	2
7. Școli	1
8. Biserici	1
9. Dispensare	-
10. Băi populare	-
11. Cămine culturale	-
12. Câți cai are?	1
13. Câți boi de jug?	13
14. Câte vaci?	56
15. Câți porci?	48
16. Câte oi?	36
17. Suprafața totală în:	
arabil	203 ha
grădini	½
fânețe	15 ha
pășune	-
pădure	-
neproductiv	1
18. Ce întindere teren semănat cu:	
grâu	87 ha
porumb	112 ha
orz, ovăz	4 ha
cânepă și in	½ ha
19. Ce producție are în:	
grâu	174.000 kg
porumb	224.000 kg
ovăz	3.000 kg
fânețe	400.000 kg
lână	40 kg
fructe, mere	2.000 kg
prune	4.000 kg
nuci	300 kg
20. Ce disponibil rămâne?	
grâu	-
porumb	-
orz	-
fân	-
fructe, mere	-
prune	-
nuci	-

⁴¹¹ Ibidem, f. 107-109

<p>21. Dacă are moară de apă sau cu motor?</p> <p>22. De ce lucrări are nevoie comuna, ca: drumuri, poduri, școli, biserici, dispensare, băi populare, cuptor de uscat fructe etc.</p> <p>23. Data la care trebuie terminate?</p> <p>24. Din ce fond se execută, prin muncă obștească sau cu bani de la buget.</p> <p>25. Câți tauri? Comunali autorizați</p> <p>26. Câți armăsari are și ce rasă?</p> <p>27. Câți vieri are și ce rasă?</p> <p>28. Starea de spirit a populației?</p> <p>29. Câți s-au înscris în Frontul R.N.?</p> <p>30. Sunt curente extremiste?</p>	<p>Nu sunt.</p> <p>Pod peste Mureș.</p> <p>-</p> <p>-</p> <p>-</p> <p>-</p> <p>-</p> <p>Satisfăcătoare.</p> <p>94</p> <p>Nu</p>
--	---

1. Cum s-a numit comuna?	Piskiteleap
2. Ce nume are acum?	Simeria
3. Numărul locuitorilor – români	2.911
minoritari	2.014
4. Câte locuințe sunt?	950
5. Câți oameni înstăriți?	4.641
6. Câți oameni săraci?	284
7. Școli	Școala primară CFR, Școala de meserii CFR, Școala de meserie particulară, Grădinița de copii.
8. Biserici	Biserica ortodoxă, Biserica romano-catolică, Biserica română unită, Biserica reformată.
9. Dispensare	1
10. Băi populare	Baia proprietatea CFR-ului.
11. Cămine culturale	Căminul „Aurel Vlaicu”.
12. Câți cai are?	62
13. Câți boi de jug?	4
14. Câte vaci?	42
15. Câți porci?	23
16. Câte oi?	-
17. Suprafața totală în:	
arabil	347,5 ha
grădini	25,5 ha
fânețe	107 ha
pășune	174 ha
pădure	89 ha
neproductiv	85,5 ha
18. Ce întindere teren semănat cu:	
grâu	220 ha
porumb	160 ha
orz, ovăz	25 ha
câneapă și in	2 ha
19. Ce producție are în:	
grâu	200.000 kg
porumb	270.000 kg
ovăz	30.000 kg
fânețe	250.000 kg
lână	-
fructe, mere	2.000 kg
prune	1.200 kg
nuci	2.240 kg
20. Ce disponibil rămâne?	
grâu	-
porumb	-

⁴¹² Ibidem, f. 157

orz	-
fân	50.000 kg
fructe, mere	-
prune	-
nuci	-
21. Dacă are moară de apă sau cu motor?	1 moară cu apă, 1 moară cu motor
22. De ce lucrări are nevoie comuna, ca: drumuri, poduri, școli, biserici, dispensare, băi populare, cuptor de uscat fructe etc.	Pavarea străzilor, canalizarea străzilor, un local administrativ, una pasarelă, una fântână sacă.
23. Data la care trebuie terminate?	Nu sunt în lucrare.
24. Din ce fond se execută, prin muncă obștească sau cu bani de la buget.	-
25. Câți tauri? comunali autorizați	1 taur comunal, Simental.
26. Câți armăsari are și ce rasă ?	1 taur, rasa Simental.
27. Câți vieri are și ce rasă?	1 Mura. 1 Bazna.
28. Starea de spirit a populației?	Bună.
29. Câți s-au înscris în Frontul R.N.?	1.958
30. Sunt curente extremiste?	Nu

Data Simeria 25 iunie 1940

Primar

Ss indescifrabil LS

Notar

ss indescifrabil

MONOGRAFIA COMUNEI SIMERIA VECHÉ⁴¹³

1. Cum s-a numit comuna?	O Pisci
2. Ce nume are acum?	Simeria Veche
3. Numărul locuitorilor – români	517
minoritari	27
4. Câte locuințe sunt?	117
5. Câți oameni înstăriți?	101
6. Câți oameni săraci?	16
7. Școli	Școala primară.
8. Biserici	Biserica ortodoxă.
9. Dispensare	-
10. Băi populare	-
11. Cămine culturale	Căminul Voievodul Mihai
12. Câți cai are?	64
13. Câți boi de jug?	16
14. Câte vaci?	144
15. Câți porci?	61
16. Câte oi?	38
17. Suprafața totală în:	
arabil	450 ha
grădini	27 ha
fânețe	115 ha
pășune	247 ha
pădure	55 ha
nereproductiv	128 ha
18. Ce întindere teren semănat cu:	
grâu	250 ha
porumb	170 ha
orz, ovăz	10 ha
câneșă și in	2 ha
19. Ce producție are în:	
grâu	170.000 kg
porumb	100.000 kg
ovăz	10.000 kg
fânețe	500.000 kg
lână	280 kg
fructe, mere	1.685 kg
prune	1.500 kg
nuci	2.400 kg
20. Ce disponibil rămâne?	
grâu	70.000 kg
porumb	-
orz	-
fân	120.000 kg
fructe, mere	-
prune	-

⁴¹³ Ibidem, f. 162.

nuci	-
21. Dacă are moară de apă sau cu motor?	1 moară cu motor.
22. De ce lucrări are nevoie comuna, ca: drumuri, poduri, școli, biserici, dispensare, băi populare, cuptor de uscat fructe etc.	Dispensar, 1 cuptor de uscat prune.
23. Data la care trebuie terminate?	Nu sunt în lucrare.
24. Din ce fond se execută, prin muncă obștească sau cu bani de la buget.	-
25. Câți tauri	Un taur comunal.
26. Câți armăsari are și ce rasă?	-
27. Câți vieri are și ce rasă?	-
28. Starea de spirit a populației?	Bună
29. Câți s-au înscris în Frontul R.N.?	67
30. Sunt curente extremiste?	Nu

Simeria Veche la 25 iunie 1940

Primar,
Ss indescifrabil LS

Notar,
ss indescifrabil

MONOGRAFIA COMUNEI SÂNTANDREI⁴¹⁴

1. Cum s-a numit comuna?	Sântandrei
2. Ce nume are acum?	Sântandrei
3. Numărul locuitorilor – români	835
minoritari	6
4. Câte locuințe sunt?	176
5. Câți oameni înstăriți?	136
6. Câți oameni săraci?	40
7. Școli	1
8. Biserici	1
9. Dispensare	-
10. Băi populare	-
11. Cămine culturale	1
12. Câți cai are?	140
13. Câți boi de jug?	93
14. Câte vaci?	314
15. Câți porci?	193
16. Câte oi?	245
17. Suprafața totală în:	
arabil	606 ha 9237 m ²
grădini	31 ha 6600 m ²
fânețe	84 ha 8900 m ²
pășune	104 ha 6000 m ²
pădure	-
nereproductiv	49 ha 2400 m ²
18. Ce întindere teren semănat cu:	
grâu	328 ha
porumb	250 ha
orz, ovăz	9 ha
câneșă și in	2 ha
19. Ce producție are în:	
grâu	650.000 kg
porumb	375.000 kg
ovăz	18.000 kg
fânețe	210.000 kg
lână	600 kg
fructe, mere	20.000 kg
prune	10.000 kg
nuci	500 kg
20. Ce disponibil rămâne?	
grâu	300.000 kg
porumb	-
orz	-
fân	-
fructe, mere	-
prune	-
nuci	-

<p>21. Dacă are moară de apă sau cu motor?</p> <p>22. De ce lucrări are nevoie comuna, ca: drumuri, poduri, școli, biserici, dispensare, băi populare, cuptor de uscat fructe etc.</p> <p>23. Data la care trebuie terminate?</p> <p>24. Din ce fond se execută, prin muncă obștească sau cu bani de la buget.</p> <p>25. Câți tauri</p> <p>26. Câți armăsari are și ce rasă?</p> <p>27. Câți vieri are și ce rasă?</p> <p>28. Starea de spirit a populației?</p> <p>29. Câți s-au înscris în Frontul R.N.?</p> <p>30. Sunt curente extremiste?</p>	<p>1 moară de apă.</p> <p>Local de primărie, Baie populară.</p> <p>-</p> <p>-</p> <p>Un taur comunal, Simental</p> <p>3 - 1 lipițan, 2 mocan.</p> <p>-</p> <p>Liniștită.</p> <p>116</p> <p>-</p>
---	--

MONOGRAFIA COMUNEI ȘĂULEȘTI⁴¹⁵

1. Cum s-a numit comuna?	Sarfalva
2. Ce nume are acum?	Șăulești
3. Numărul locuitorilor – români minoritari	507 -
4. Câte locuințe sunt?	101
5. Câți oameni înstăriți?	89
6. Câți oameni săraci?	11
7. Școli	Școala primară.
8. Biserici	Biserica ortodoxă română.
9. Dispensare	-
10. Băi populare	-
11. Cămine culturale	Căm. cultural Principele
12. Câți cai are?	Mircea
13. Câți boi de jug?	56
14. Câte vaci?	16
15. Câți porci?	152
16. Câte oi?	59
17. Suprafața totală în:	-
arabil	
grădini	261 ha
fânețe	19,5 ha
pășune	73,50 ha
pădure	47,50 ha
neproductiv	-
18. Ce întindere teren semănat cu:	33,50 ha
grâu	
porumb	150 ha
orz, ovăz	118 ha
câneapă și in	8 ha
19. Ce producție are în:	2 ha
grâu	
porumb	90.000 kg
ovăz	70.000 kg
fânețe	10.000 kg
lână	20.000 kg
fructe, mere	-
prune	325 kg
nuci	400 kg
20. Ce disponibil rămâne?	500 kg
grâu	
porumb	20.000 kg
orz	10.000 kg
fân	-
fructe, mere	-
prune	-
nuci	-

⁴¹⁵ Ibidem, Dosar 196/1940, f. 366-367.

<p>21. Dacă are moară de apă sau cu motor?</p> <p>22. De ce lucrări are nevoie comuna, ca: drumuri, poduri, școli, biserici, dispensare, băi populare, cuptor de uscat fructe etc.</p> <p>23. Data la care trebuie terminate?</p> <p>24. Din ce fond se execută, prin muncă obștească sau cu bani de la buget.</p> <p>25. Câți tauri</p> <p>26. Câți armăsari are și ce rasă?</p> <p>27. Câți vieri are și ce rasă?</p> <p>28. Starea de spirit a populației?</p> <p>29. Câți s-au înscris în Frontul R.N.?</p> <p>30. Sunt curente extremiste?</p>	<p>-</p> <p>Nu este în comună.</p> <p>Un canal pentru scurgerea apei din comună.</p> <p>-</p> <p>-</p> <p>-</p> <p>-</p> <p>-</p> <p>Bună</p> <p>108</p> <p>Nu sunt</p>
---	---

1. Cum s-a numit comuna?	Aran
2. Ce nume are acum?	Uroi
3. Numărul locuitorilor – români	508
minoritari	14
4. Câte locuințe sunt?	97
5. Câți oameni înstăriți?	2
6. Câți oameni săraci?	-
7. Școli	1
8. Biserici	1
9. Dispensare	-
10. Băi populare	-
11. Cămine culturale	-
12. Câți cai are?	14
13. Câți boi de jug?	22
14. Câte vaci?	25
15. Câți porci?	70
16. Câte oi?	39
17. Suprafața totală în:	
arabil	281 ha
grădini	1 ha
fânețe	70 ha
pășune	16 ha
pădure	-
neproductiv	-
18. Ce întindere teren semănat cu:	
grâu	154 ha
porumb	126 ha
orz, ovăz	1 ha
cânepă și in	1 ha
19. Ce producție are în:	
grâu	308.000 kg
porumb	252.000 kg
ovăz	500 kg
fânețe	50.000 kg
lână	400 kg
fructe, mere	5.000 kg
prune	4.000 kg
nuci	200 kg
20. Ce disponibil rămâne?	
grâu	-
porumb	-
orz	-
fân	-
fructe, mere	-
prune	-
nuci	-

⁴¹⁶ Ibidem, Dosar 199/1940, f. 230-232.

<p>21. Dacă are moară de apă sau cu motor?</p> <p>22. De ce lucrări are nevoie comuna, ca: drumuri, poduri, școli, biserici, dispensare, băi populare, cuptor de uscat fructe etc.</p> <p>23. Data la care trebuie terminate?</p> <p>24. Din ce fond se execută, prin muncă obștească sau cu bani de la buget.</p> <p>25. Câți tauri</p> <p>26. Câți armăsari are și ce rasă?</p> <p>27. Câți vieri are și ce rasă?</p> <p>28. Starea de spirit a populației?</p> <p>29. Câți s-au înscris în Frontul R.N.?</p> <p>30. Sunt curente extremiste?</p>	<p>una cu motor.</p> <p>Diguri la Mureș, biserică și pod peste Mureș.</p> <p>-</p> <p>Încă nu s-au început lucrările.</p> <p>Comunal 1, autorizați 1.</p> <p>-</p> <p>-</p> <p>Satisfăcătoare.</p> <p>125</p> <p>Nu</p>
---	---

Certificăm exactitatea
Data 3 aprilie 1940
Primar,
SS indescifrabil LS

Notar,
SS indescifrabil⁴¹⁷

⁴¹⁷ Ibidem.

Cu același prilej se realizează și un chestionar pentru fiecare localitate, în care se precizează câteva date referitoare la posibilitățile de a contribui în caz de primejdie la apărarea țării: capacitatea de cantonare de ofițeri, soldați și cai, alimentarea cu apă, clădirile mai importante etc. În acest chestionar se reiau principalele date consemnate în monografiile întocmite în 1940. Pentru edificare, redăm chestionarele întocmite pentru localitățile Bârcea Mare și Simeria:

CHESTIONAR COMUNEI BÂRCEA MARE⁴¹⁸

1	Data când a luat ființă comuna?	De circa 30 de ani.
2	Denumirea veche și nouă a satelor ce o compun?	-
3	Numărul sufletelor și a capilor de familie pe profesioniști?	43 capi de familie cu 185 suflete, agricultori și 3 capi de familie cu 6 suflete funcționari publici.
4	Dacă există coloniști în comună, în ce număr și de unde au venit?	Nu sunt.
5	Ce sumă reprezintă bugetul comunal la venituri și cheltuieli?	142.777 lei.
6	Câte debite de cârciumă sunt în comună; numele arendașilor, când expiră contractele de arendare și ce arendă se plătește anual pentru fiecare cârciumă în parte?	Nu sunt.
7	Dacă în comună mai există alte întreprinderi comerciale sau industriale (mori, fabrici, darac de lână, cărămidărie etc.) Dacă sunt bănci populare, cooperative și denumirea lor?	Nu sunt.
8	Care este ocupația de căpetenie a locuitorilor?	Agricultura.
9	Starea lor materială; Modul cum se hrănesc, ce consumă în mod constant ca hrană de bază. Dacă locuitorii mai au și alte îndeletniciri afară de agricultură?	Stare materială mijlocie, hrana este normală țărănească, mai mult vegetală. O parte foarte mică a locuitorilor sunt muncitori industriași și C.F.R.
10	Suprafața totală a comunei?	21 ha ?

⁴¹⁸ Ibidem, f. 224.

11	Dacă locuitorii posedă unelte agricole necesare și muncesc pământul în bune condițiuni?	Da
12	Suprafața izlazului, ce buget are și ce anuități se plătesc anual. Dacă izlazul este curățat de buruieni și ce suprafață este semănată cu plante furajere?	78 ha., 13.850 lei bugetul, Prețul total 33941 a izlazului. Izlazul este curățat de buruieni, însămânțări de furaje nu sunt
13	Ce persoane cu situație morală și materială mai însemnate sunt în comună, cum se numesc, ce fel de oameni sunt?	Taloș Ioan, Borița Abel, Visirin Petru și Gh. Anghel.
14	Numărul animalelor aflate în comună pe specii (cai, boi, vaci, oi, capre, porci)?	34 cai, 8 boi, 85 vaci, 48 porci și 112 oi.
15	Dacă comuna posedă reproducători și câți anume?	1 taur cu comuna Bârcea Mică.
16	Numărul locuințelor, din ce sunt construite, ce clădiri mai de seamă se găsesc în comună?	145 locuințe construite din cărămidă, localuri mai de seamă, biserica, școala și edificiul pepinierii.
17	Dacă primăria funcționează în local propriu sau cu chirie. În acest din urmă caz, ce chirie plătește anual și dacă localul este corespunzător nevoilor autorității?	În local propriu, în asociere cu comunele Cristur, Bârcea Mică și Archia, care formează circumscripția notarială Cristur.
	Numărul grajdurilor comunale?	
18	Starea de igienă a populației și a locuințelor; Dacă în comună există boli contagioase (de piele, tuberculoză etc.) sau alte boli. Dacă în urma ofensivelor sanitare locuitorii au început să se îngrijească mai mult de curățenia lor și a locuințelor ?	Starea de igienă a populației este mulțumitoare, boli contagioase nu sunt. În urma ofensivei sanitare locuitorii au început să se îngrijească mai bine de curățenia lor și a locuințelor.
19	Dacă în caz de boală cer asistența medicului?	Da
20	În comună există dispensar, spital, farmacii, numele medicului, agent sanitar, moașe etc?	Nu este.
21	Numărul școlilor, nr. claselor, nr. elevilor, dacă elevii frecventează școala în mod regulat. Modul cum își fac învățătorii datoria. Dacă în comună mai sunt alte școli, afară de cele primare?	1 școală cu 7 clase și 32 elevi, care frecventează regulat școala. Învățătorul își face pe deplin datoria, alte școli nu sunt.
22		

23	Dacă în comună există cămin cultural ? Modul cum este organizat. Cine este președinte. Dacă locuitorii frecventează șezătorile date de cămin, denumirea căminului?	Nu sunt.
24	Dacă locuitorii merg la biserică? Câți trăiesc în concubinaj?	Da. Numărul concubinilor 7 perechi.
25	Dacă în comună există biserică (ortodoxe, protestantă, case de rugăciuni)?	1 biserică română unită.
26	Dacă există secte religioase. Numărul sectanților și dacă au case de rugăciuni. Cine conduce aceste secte; dacă există secte interzise?	-
27	Dacă sunt cazuri dese de beție și dacă există alcoolici, calificați ca tare?	-
28	Dacă în comună există monumente istorice, monumente de eroi, poduri etc? Enumerarea lor?	-
29	Dacă starea drumurilor și a șoselelor este bună?	Da
30	Distanța în km până la reședința plășii?	9 km
31	Ce nevoi are comuna din orice punct de vedere și cu ce mijloace s-ar putea realiza?	Construire școală primară cu ajutor bănesc dat din partea comitetului județean de construcție publică și materialul brut de către comună, precum și salahorii.
32	Numele tuturor șefilor de autorități din comună?	Septimiu Câmpean, preot român unit, Trufaș Miron, învățător, Victor Culceriu, inginer agronom și Ioan Anghel, primar.
33	Capacitatea de cantonament a comunei (ofițeri, oameni, cai)	10 ofițeri, 250 oameni și 80 cai.
34	Capacitatea de alimentare cu apă a comunei?	Fântâni cu apă abundentă.

Certificăm exactitatea
Primar
Ss Indescifrabil LS

Notar,
SS indescifrabil

CHESTIONAR

LOCALITATEA SIMERIA⁴¹⁹

1	Data când a luat ființă comuna?	1866
2	Denumirea veche și nouă a satelor ce o compun?	Colonia Pischi, Dedaci.
3	Numărul sufletelor și a capilor de familie pe profesioniști?	Agricultori 160, muncitori, meseriași 1.800, funcționari 300, particulari 250, liber profesioniști 4.
4	Dacă există coloniști în comună, în ce număr și de unde au venit?	Nu
5	Ce sumă reprezintă bugetul comunal la venituri și cheltuieli?	1.500.000 lei.
6	Câte debite de cârciumă sunt în comună; numele arendașilor, când expiră contractele de arendare și ce arendă se plătește anual pentru fiecare cârciumă în parte?	În comună sunt debite de cârciumă arendate următorilor: Oprea Pavăl, Nedelcu Petru, Oană Ioan, Florea Iosif și Josan Alexandru cu o arendă totală de 48.000 lei.
7	Dacă în comună mai există alte întreprinderi comerciale sau industriale (mori, fabrici, darac de lână, cărămidărie etc.) Dacă sunt bănci populare, cooperative și denumirea lor?	Atelierul CFR, Depoul de locomotive, Darac de lână, moara sistematică țărănească, moară de apă, Banca populară Victoria, Societatea Coop. de Consum „Gloria”.
8	Care este ocupația de căpetenie a locuitorilor?	Angajați CFR, agricultori și pensionari
9	Starea lor materială; Modul cum se hrănesc, ce consumă în mod constant ca hrană de bază. Dacă locuitorii mai au și alte îndeletniciri afară de agricultură?	Stare materială este bună.
10	Suprafața totală a comunei?	180 ha.
11	Dacă locuitorii posedă unelte agricole necesare și muncesc pământul în bune condițiuni?	Comuna posedă unelte agricole necesare și muncesc pământul în bune condițiuni.
12	Suprafața izlazului, ce buget are și ce anuități se plătesc anual. Dacă izlazul este curățat de	Suprafața izlazului 168 ha și are un buget de 33.148 lei.

⁴¹⁹ Ibidem, f. 158.

	buruieni și ce suprafață este semănată cu plante furajere?	
13	Ce persoane cu situație morală și materială mai însemnate sunt în comună, cum se numesc, ce fel de oameni sunt?	Ocskay Ștefan, moșier, Steiner Iosif, proprietar, Kaluja Antonia, brutar, Szekely Margareta n. Iuhasz, Schneider și Gabert, morar.
14	Numărul animalelor aflate în comună pe specii (cai, boi, vaci, oi, capre, porci)?	62 cai, 4 boi, 42 vaci, oi – capre - 83 porci.
15	Dacă comuna posedă reproducători și câți anume?	2 tauri, 1 comunal și 1 autorizat.
16	Numărul locuințelor, din ce sunt construite, ce clădiri mai de seamă se găsesc în comună?	930 locuințe construite din piatră și cărămidă, și acoperite cu țiglă.
17	Dacă primăria funcționează în local propriu sau cu chirie. În acest din urmă caz, ce chirie plătește anual și dacă localul este corespunzător nevoilor autorității?	Primăria funcționează în local cu chirie și plătește o chirie de 54.000 lei.
18	Numărul grajdurilor comunale?	-
19	Starea de igienă a populației și a locuințelor; Dacă în comună există boli contagioase (de piele, tuberculoză etc.) sau alte boli. Dacă în urma ofensivelor sanitare locuitorii au început să se îngrijească mai mult de curățenia lor și a locuințelor?	Bună. În comună nu există boli contagioase.
20	Dacă în caz de boală cer asistența medicului?	Da
21	În comună există dispensar, spital, farmacii, numele medicului, agent sanitar, moașe etc?	Un dispensar. Dr. Ovidiu Tănase, medic de circ. și un agent sanitar; două farmacii particulare și 1 a spitalului CFR.
22	Numărul școlilor, nr. claselor, nr. elevilor, dacă elevii frecventează școala în mod regulat. Modul cum își fac învățătorii datoria. Dacă în comună mai sunt alte școli, afară de cele primare?	Școala primară CFR, Școala de meserie CFR, Școală de meserie particulară, Grădinița de copii
23	Dacă în comună există cămin cultural? Modul cum este organizat. Cine este președinte. Dacă locuitorii frecventează șezătorile date de cămin,	În comună există cămin cultural Aurel Vlaicu, al cărui președinte este d-l Sabin Jula,

	denumirea căminului?	iar locuitorii frecventează șezătorile date de cămin.
24	Dacă locuitorii merg la biserică? Câți trăiesc în concubinaj?	Locuitorii din comuna Simeria merg regulat la biserică și 20 perechi trăiesc în concubinaj
25	Dacă în comună există biserică (ortodoxe, protestantă, case de rugăciuni)?	Biserica ortodoxă, Biserica română unită, Biserica reformată, Biserica romano-catolică
26	Dacă există secte religioase. Numărul sectanților și dacă au case de rugăciuni. Cine consuce aceste secte; dacă există secte interzise ?	Sectă baptistă, Creștini după evanghelie
27	Dacă sunt cazuri dese de beție și dacă există alcoolici, calificați ca tare?	Sunt
28	Dacă în comună există monumente istorice, monumente de eroi, poduri etc? Enumerarea lor?	Monumentul eroilor, 2 poduri
29	Dacă starea drumurilor și a șoselelor este bună?	Bună
30	Distanța în km pînă la reședința plășii?	9 km
31	Ce nevoi are comuna din orice punct de vedere și cu ce mijloace s-ar putea realiza?	De un local pentru primărie și pavarea străzilor
32	Numele tuturor șefilor de autorități din comună?	Dl. Oliviu Pinciu, notar cercual, dl. Georgescu Cristian, inspector Ateliere CFR, dl. Trandafir Luminos, șef de depou, dl. Ștefan Puican, diriginte poștal, dl. dr. Gaițulescu C., director spital, dl. Sabin Jula, director școala primară, dl. Tănase Marin, șeful secției jandarmi.
33	Capacitatea de cantonament a comunei (ofițeri, oameni, cai)	300 ofițeri, 3.000 oameni și 200 cai.
34	Capacitatea de alimentare cu apă a comunei?	Comuna este înzestrată cu fântâni, fiind fântâni aproape la fiecare casă.

Spre sfârșitul deceniului patru al secolului al XX-lea, viața localităților a fost tulburată de evenimentele internaționale care anunțau războiul ce se apropia. În anii 1939 –1940 continuă seria concentrărilor, fapt ce tulbură viața satelor,

simțindu-se o lipsă tot mai acută a muncii bărbaților în agricultură. În anul 1940 s-a întocmit o listă cu proprietarii cu rechizițiile ce trebuie duse la Deva:

TABLOU

Cu numele proprietarilor împreună cu rechizițiile ce trebuie aduse la Deva în 25 mai 1940⁴²⁰

Nr. crt.	Numele proprietarului	Localitatea	Rechiziția
1	Veta Murar	Sântandrei	1 ham
2	Artean Ion Teică	"	1 cal, 2 ham
3	Huț Petru	"	1 cal
4	Chirilă Petru	"	1 cal
5	Bugaci Adam Gabor	"	1 cal, 2 ham.
6	Ocoș Aron Cocoș	"	1 cal
7	Muntean Lăscuț	"	1 cal
8	Murari Mihai Tabac	"	½ ham
9	Ocoș Iacob	"	½ ham
10	Popa Avram Puiț	"	1 cal, ½ ham
11	Oltean Petru Mița	"	½ ham
12	Muntean Ion Busuioc	"	1 ham
13	Ocoș Ion Cicu	"	1 ham
14	Maxim Nicolae	"	½ ham
15	Modola Ion Costa	"	1 ham
16	Muntean Mihai	"	1 ham
17	Băda Aron Rotar	"	1 cal
18	Muntean Ion Șchiopu	"	½ ham
19	Băda Ion I Moise	"	1 ham
20	Sâncrăian Mihai	"	½ ham
21	Adam Ion	"	1 cal
22	Ocskay Ștefan	Simeria	4 cai
23	Măgurean Luca	"	2 cai, 1 ham
24	Măgurean George	"	1 cal, 1 ham
25	Filip Bugar	"	2 cai, 1 ham
26	Poenar Nistor I Ion	"	1 ham
27	Văd. Farcaș George	"	2 cai, 1 ham
28	Davidesc Ion	"	1 cal, 1 ham
29	Cigmăian Pavel	"	1 cal, 1 ham
30	Muntean Nistor	"	1 cal
31	Balsan Petru	"	2 cai, 1 ham
32	Pădurean Ion	"	2 cai
33	Văd. Crișan Ana	"	2 cai, 1 ham
34	Tot Nicolae	"	1 cal, 1 ham
35	Balsan Andronic	"	2 cai, 1 ham
36	Deac Cizma	"	1 ham

⁴²⁰ Ibidem, Pretura plasei Deva, Dosar 2/1941, f. 10.

37	Fleișer Carol	"	1 cal, ½ ham
38	Risto Ștefan	"	2 cai
39	Muntean Nistor I Todor	"	1 cal, 1 ham
40	Göblös Ion	"	1 cal
41	Bercovici Albert	"	1 ham
42	Văd. Seder Ioan	"	3 cai
43	Rumel Eugen	"	1 ham
44	Pepenar Nicolae I N.	"	1 cal, 1 ham
45	Balcean Ion	"	½ ham
46	Bodesc Gheorghe	Simeria Veche	1 cal
47	Crișan Todor	"	1 cal
48	Nandra Ion	"	2 cai
49	Cărmăzan Augustin	"	1 cal
50	Cozac Ion	"	1 cal
51	Josan Ion	"	2 cai
52	Bârcean Adam	"	1 cal
53	Văd. Demeter Elisabeta	"	1 cal
54	Muntean Petru I Mihai	Șăulești	1 cal
55	Văd. Murar Treja	"	1 cal
56	Randițanu Octavian	"	2 cai, 1 ham
57	Dâncșorean Ion	"	1 ham
58	Susan Ioan	"	½ ham
59	Ladar Nistor	"	1 ham
60	Pădurean Mihai	"	1 cal, ½ ham
61	Dâncșorean Petru	"	1 cal
62	Crișan Petru I Adam	"	1 cal
63	Dâncșorean Nicolae Suster	"	1 cal
64	Crișan Petru Cantor	"	2 cai, 1 ham
65	Lădar Ion I Gafter	"	1 cal
66	Curtean Aron	"	1 cal
67	Văd. Visirin Maria	"	1 cal, 1 ham
68	Dâncșorean Nicolae Suster	"	1 cal
69	Muntean Ana	"	1 cal
70	Pădurean Arghir	"	1 cal
71	Lădar Mihai I Nicolae	"	1 cal
72	Dâncșorean Nicolae Bulg.	"	1 cal
73	Susan Nicolae	"	1 calș, 1 ham
74	Lăpădat Ion	"	1 cal
75	Crișan Adam	"	1 ham
76	Visirean Ioan	"	1 ham
77	Crișan I Ion Avram	"	1 ham
78	Visirean Ioan	"	1 ham
79	Muntean Mihai	"	1 ham
80	Văd. Cornea Firuța	"	2 cai, 1 ham
81	Gabor Avram	"	1 cal

Pentru a veni în sprijinul familiilor celor concentrați, se acordă modeste ajutoare în bani. Locuitorii din Simeria au contribuit, prin semnarea bonurilor

pentru înzestrarea armatei, cu suma de 372.400 lei⁴²¹. Vremurile grele de război se manifestă și în cadrul administrației localităților, prin suspendarea sau amânarea unor lucrări prevăzute de către primării.

După rapturile teritoriale, prefectura județului Hunedoara și administrația localităților s-au confruntat cu valul de refugiați cărora trebuie să le acorde cazare și locuri de muncă. În același timp, o serie de minoritari de origine etnică maghiară optează pentru cetățenia statului care răpise României Ardealul de Nord. Din Simeria au optat pentru această cetățenie următorii locuitori⁴²²:

Nr. crt.	Numele și prenumele	Ocupația	Anul opțiunii	Domiciliul
1	Szöcs Alexandru	Secretar primărie	1940	Simeria
2	Csipai Nicolae	Mecanic	"	"
3	Hercegh Iuliu	Mecanic	"	"
4	Miklos Vilhelm	Fochist	"	"
5	Bula Francisc	Mecanic	"	"
6	Szentpali Ștefan	Mecanic	"	"
7	Szalay Zoltan	Comerciant	"	"
8	Lonard Elisabeta	Muncitoare	"	"
9	Gola Alexandru	Comerciant	1941	"
10	Mrazek Rudolf	Lăcătuș	"	"
11	Csekö Emilia n. Biro	Casnică	"	"
12	Szacsva Luiza n.	-	"	"
13	Legény	-	"	"
14	Kravitz Aurelia n. Varnegy	pantofar	"	"
15	Gyarmati Alex și soția	elev	"	"
16	Miklos Elisa Sulyok Francisc Sulyok Adalbert	student	"	"

Un număr de 8 cetățeni au depus declarația de optare pentru cetățenia maghiară în fața notarului public din Deva, Valeriu Pocol⁴²³.

⁴²¹ Ibidem, Dosar 25/1940, f. 5.

⁴²² Ibidem, Dosar 235/1940, f. 52-53

⁴²³ Ibidem, f. 246.

În anul 1939, la împlinirea a 100 de ani de la nașterea regelui Carol I, se decide de către guvern acordarea „Medaliei Centenarului Carol I”, celor mai merițiți cetățeni români. Din Simeria au fost propuși pentru a primi această medalie următorii locuitori⁴²⁴:

Nr. crt.	Numele și prenumele	Domiciliul	Brevetul		Observații
			S.	Nr.	
1	Munteanu	Simeria	G	9.077	
2	Gheorghe	"	G	9.084	
3	Filip Ioan	"	G	9.088	
4	Furdui Gheorghe	"	G	9.093	
5	Irinca Matei	"	G	9.097	
6	June Iosif	"	G	9.136	
7	Toda Gheorghe	"	G	9.142	
8	Vălean Avram	"	G	9.146	
9	Vișan Ghiță	"	G	9.052	
10	Popescu Mihai	"	G	9.056	
11	Puico Ștefan	"	G	9.061	
12	Sabău Iacob	"	G	12.654	
13	Lungu Iosif	"	G	12.680	
14	Pinciu Oliviu	Sântandrei	G	12.700	
15	Todoran Liviu	Bârcea Mare	G	12.703	
16	Trufaș Miron	Sântandrei	G	12.710	
17	Voicu Eugen	Bârcea Mare	I	691	
18	Câmpian Septimiu	Simeria Veche	G	694	
19	Cigmăian Nicolae	Biscaria-Simeria	G	695	
20	Dragoș Ioan	Simeria	G	697	
21	Gazda Ludovic	"	G	699	
22	Hoboth Iosif	"	G	704	
23	Jula Adam	"	G	707	
24	Marton Andrei	Sântandrei	G	711	
25	Popovici Nicolae	Uroi	G	12.781	
26	Boldea Ștefan	"	G	12.782	
27	Boldea Isabela	Cărpiniș	G	12.783	
28	Bâldea Ioan	Uroi	I	871	
	Tiruța Inocențiu				

⁴²⁴ Ibidem, Dosar 237/1940, f.13 și 21-23

După intrarea Rămâniei în război alături de Germania pentru eliberarea Basarabiei și Bucovinei, guvernul acordă o serie de ajutoare familiilor celor plecați pe front. În perioada 1 iulie – 1 octombrie 1941 s-au acordat familiilor celor mobilizați după cum se vede din tabelul următor:

Nr. crt.	Comuna	Nr. familiilor ajutate	Nr. membrilor de familie	Suma distribuită
1	Simeria	30	61	21.200
2	Simeria Veche	12	25	8.600
3	Șăulești	7	12	4.500
4	Bârcea Mare	1	1	500
5	Sântandrei	7	18	5.100

În același an 1941, în gara Simeria s-a înființat cantina pentru ostașii răniți, aflați în tranzit spre gara Deva, fiindcă în gara Simeria trenurile opresc mai mult⁴²⁵

Primii ani de război au însemnat și primii eroi căzuți pe frontul din est. Autoritățile județului Hunedoara au cerut primăriilor ca până la 15 august 1943 să organizeze în fiecare sat locuri speciale pentru comemorarea celor căzuți la datorie. Pe câmpul de luptă al celui de-al doilea Război Mondial au căzut și câțiva fii ai satului Uroi. Unul dintre ei a fost studentul teolog, din anul II al Institutului teologic din Sibiu, Nicolae Lepădat, căzut eroic în luptele de la Sevastopol, în ziua de 11 iunie 1942⁴²⁶.

Alți eroi căzuți în al doilea Război Mondial sunt Aron Moga I Ion, Stanciu Nicolae I Nicolae din Cărpiniș, Irinca Alexandru I Dumitru din Cărpiniș, Vasile Turcu din Uroi și Irimie Nicolae Cuculeu din Uroi⁴²⁷. Unii dintre răniții de pe front au devenit invalizi, cum a fost cazul lui Berboi Miron și Sabău Emilian din Uroi, ultimul decedând acasă în urma rănilor primite⁴²⁸. Pentru sprijinirea soldaților de pe front s-au strâns ajutoare, constând din ciorapi și mănuși de lână care erau trimise pe front.

Din comuna Șăulești au căzut în al doilea Război Mondial, Gabor Petru de 23 de ani și Dan I. Miron, fost învățător, locotenent în rezervă, în vârstă de 32 ani⁴²⁹

Legile stării de asediu, supravegherea din partea jandarmeriei au dus la întocmirea unor liste cu locuitorii care dețineau aparate de radio sau de fotografiat. De asemenea, armele au fost strânse de către posturile de jandarmi. Armele celor socotiți loiali țării au fost redade posesorilor lor. Există și cazuri când se refuză cererile înaintate de către deținători autorităților militare.

⁴²⁵ Ibidem, Dosar 95/1941, f. 1.

⁴²⁶ Tiruța Inocențiu, op. cit., f. 167.

⁴²⁷ Ibidem.

⁴²⁸ Ibidem.

⁴²⁹ G.T.Niculescu-Varone, op. cit., p. 102.

Astfel, cererea lui Faur Ioan din Simeria Veche, din 21 februarie 1941, care posedă o armă de vânătoare cu două țevi, calibrul 16, pe care a depus-o împreună cu permisul la postul de jandarmi Tâmpa și pe care o cere înapoi⁴³⁰. El își motivează cererea prin faptul că „este membru al Societății de vânătoare Diana din Simeria”⁴³¹. Dar șeful postului de jandarmi din Tâmpa notează pe spatele cererii următoarele: „Solicitantul este cunoscut de noi ca cel mai mare rebel. În ziua de 22-23 I 1941 a luat parte activă la rebeliunea din Deva și după ce s-a împăcat a spus în sat ce bravură a făcut el la Deva”⁴³².

În 2 iunie 1944 a avut loc bombardamentul aviației anglo-americane asupra Simeriei, unde au fost distruse o serie de obiective industriale și au murit mai mulți muncitori. Satul Uroi n-a fost atins de bombe „decât Lunca, la punctul Crucea Biscării și parțial Bercul”⁴³³. Victime omenești n-au fost. În urma bombardamentului în satul Uroi a fost dispersată o unitate militară, care până atunci staționase în Simeria. De frica unor noi bombardamente, o serie de familii din Simeria s-au refugiat în Uroi, unde a fost evacuată și Contabilitatea Atelierelor CFR.

La efectuarea bombardamentului din 2 iunie 1944 au participat un număr de circa 200 de avioane care au bombardat o parte din Simeria aruncând vreo 150 de bombe, distrugând 4 case și avariind în bună parte atelierul de montat locomotive și 32 de case, stricând linia ferată Simeria-Petroșani pe o lungime de circa 400 m⁴³⁴. Numărul morților a fost de 7 și al răniților de 32⁴³⁵.

În hotarul și raza satului Tâmpa avioanele „au aruncat circa 350 de bombe, distrugând 40 de case. Numărul morților este 10, răniți 26 și dispăruți 12. Drumul comunal este total distrus, linia ferată distrusă pe circa 1 km. Gara Simeria Triaj și edificiile proprietatea CFR sunt mai ușor avariate. Au mai aruncat pe izlazul comunei Șăulești din hotarul satului Bârcea Mare circa 108 bombe în apropierea aerodromului”⁴³⁶.

În hotarul comunei Sântandrei pe semănături au mai aruncat 12 bombe. Sinistrații din Tâmpa au fost cazați la Băcia și Batiz, iar cei din Simeria la Vărmaga. În total au fost 15 morți și 59 răniți⁴³⁷. Bombardamentul din 2 iunie 1944 a produs degringoladă în rândul populației și a echipelor de intervenție. Chiar a doua zi, în 3 iunie 1944, a sosit la locul dezastrului mareșalul Antonescu, care a trasat o serie de dispoziții ce urmau a fi luate în cazul unor noi bombardamente⁴³⁸. Între defecțiunile echipelor de intervenție au fost constatate următoarele neajunsuri:

---

⁴³⁰ DJHAN, Fond Prefectura județului Hunedoara, Dosar 24/1941, f. 123.

⁴³¹ Ibidem.

⁴³² Ibidem.

⁴³³ Tiruța Inocențiu, op. cit., f. 170.

⁴³⁴ DJHAN, Fond Prefectura județului Hunedoara, Dosar 10/1944, f. 20.

⁴³⁵ Ibidem.

⁴³⁶ Ibidem.

⁴³⁷ Ibidem.

⁴³⁸ Ibidem, f. 17.

Echipele n-au intervenit imediat.

Măsurile de evacuare a sinistraților n-au fost luate.

Nu s-a asigurat hrana și echiparea sinistraților. Răniții s-au adunat greu, morții și mai greu. Se dă exemplul celor doi cai aparținând unui moț, care au fost omorâți și care au rămas lângă șoseaua Deva-Simeria timp de 3 zile fără a fi îngropați⁴³⁹. Din lipsa bărbaților, gropile făcute de bombe au rămas mult timp neastupate.

După 23 august 1944, odată cu trecerea României de partea Națiunilor Unite, Simeria și Simeria Triaj a mai suferit câteva bombardamente, de astă dată din partea aviației germane. Simeria a fost bombardată de către aviația germană în zilele de 14, 15, 22 septembrie, 6 și 8 octombrie 1944⁴⁴⁰.

Sinistrații din Simeria și Tâmpa se adresau, prin intermediul prefecturii județului Hunedoara, primului ministru Petru Groza pentru a fi sprijiniți material la refacerea gospodăriilor distruse sau avariate⁴⁴¹. Tabelul sinistraților din Tâmpa cuprindea 70 de familii cu 244 membri, iar cel din Simeria 41 capi de familie⁴⁴².

Pagubele bombardamentului din 2 iunie produse în Simeria se ridicau la 63.541.790 lei, din care 29.236.790 lei la Atelierele CFR și 34.305.000 lei la imobile și instituții particulare⁴⁴³. Pagubele din localitatea Tâmpa se ridicau la 10.769.120 lei la instalațiile CFR și 98.140.300 imobile particulare⁴⁴⁴.

După lovitura de stat din august 1944, România a trecut de partea națiunilor unite, luptând alături de armata sovietică. Au urmat apoi trecerea trupelor sovietice peste teritoriul României spre linia frontului, trecere însoțită de rechizițiile de război, dar și abuzurile unor unități sovietice care au confiscat produse, cai și atelaje de la locuitorii satelor de pe traseul trecerii acestor trupe. În ziua de 13 septembrie 1944 și-au făcut apariția în Uroi primele unități ale armatei sovietice. Cu ocazia trecerii trupelor sovietice spre vest, preotul Tiruța notează că nu „s-a produs stricăciuni”. Nu același lucru s-a întâmplat în localitățile Simeria Veche, Simeria, Șăulești și Sântandrei unde s-au produs adevărate jafuri ale populației. Cantonati aici, în afluirea lor spre front, soldații izolați luau de prin gospodăriile populației tot ce le cădea la mână.

Trecerea armatelor sovietice eliberatoare prin satele românești a însemnat o perioadă de abuzuri în confiscarea de animale, produse agricole, cereale etc., fără nici o formă de plată. Printre cei mai năpăstuiți de acest fenomen au fost locuitorii satului Sântandrei. Conform unor documente întocmite, din satul Sântandrei trupele sovietice au ridicat fără nici o formă animale, cereale, furaje, atelaje, lenjerie, ceasuri, briciuri de la următorii săteni:

---

⁴³⁹ Ibidem

⁴⁴⁰ Ibidem, f. 6.

⁴⁴¹ Ibidem, f. 23-26.

⁴⁴² Ibidem, p. 29-32.

⁴⁴³ Ibidem, f. 37.

⁴⁴⁴ Ibidem.

1. **Modola Ioan Costa**, 1 căruță (80.000 lei), 1 ham (20.000 lei), fân 1200 kg (12.000 lei).
2. **Murar Ioan Tuldan**, 1 iapă (60.000 lei), 1 ham (20.000 lei), 100 kg sămânță trifoi (5.000 lei).
3. **Muntean Petru Flețu**, 400 kg orz (7.600 lei), 100 kg cartofi (1.500 lei), 1.000 kg fân (13.000 lei)
4. **Muntean Lăscuț**, 1.200 kg fân (15.600 lei), 100 kg sămânță trifoi (5.000 lei).
5. **Murar Ioan Cioncu**, 1 iapă (90.000 lei).
6. **Murar Ioan Diacu**, 500 kg fân (4.500 lei), 1 cearșaf (4.000 lei).
7. **Dugaci Adam Dulu**, 2 roți (10.000 lei), 1500 kg fân (13.500 lei), 1 iapă (100.000 lei).
8. **Chirilă Maria**, 3.000 kg varză (27.000 lei), 500 kg fân (4.500 lei).
9. **Murar Nicolae Rohoaza**, 1 porc (14.000 lei), 1.000 kg fân (9.000 lei), 2 hamuri (6.000 lei), 150 kg cartofi (2.250 lei), 1 funie și 1 lanț (7.000 lei).
10. **Murar Aron Șoric**, 1 iapă (100.000 lei), 1.000 kg fân (9.000 lei), 1 frânghie (6.000 lei), 4 m pânză (12.000 lei), 1 mașină de tuns (1.000 lei).
11. **Modola Adam Adămici**, 1.500 kg trifoi (13.500 lei), 300 kg porumb (8.400 lei).
12. **Ocoș Petru Ciapa**, 1 căruță (50.000 lei), 1.000 kg fân (9.000 lei).
13. **Popovici Gheorghe**, 1 iapă (80.000 lei), 1 țol de lână (30.000 lei), 1 cearșaf (16.000 lei), 1.000 kg fân (9.000 lei).
14. **Artean Nicolae Crețu**, 600 kg lucernă (5.400 lei), 1 ceas de masă (3.000 lei), 1 toc rezervor (4.000 lei), 2 saci (2.000 lei).
15. **Septimiu Câmpeanu**, 1 radio (100.000 lei), 2 găște (4.000 lei).
16. **Elisabeta Hertș**, 2 bluzuri (20.000 lei), 1 cămașă (3.000 lei) 1 naframă (2.000 lei).
17. **Danciu Ioan**, 700 kg porumb (19.600 lei).
18. **Visirin Petru**, 1 porc (34.000 lei), 2 oi (10.000 lei).
19. **Mariș Alexă**, 1 porc (27.600 lei), 1 oaie (5.000 lei).
20. **Toloș Ioan**, 1 porc (27.600 lei).
21. **Anghel Gheorghe**, 2 hamuri (30.000 lei).
22. **Borița Abel**, 3 oi (15.000 lei).
23. **Rotea Ioan**, 1 vițel (20.000 lei).
24. **Bardoș Mihai**, 1 vițel (20.000 lei).
25. **Anghel Ioan**, 1.000 kg fân (9.000 lei).
26. **Mărcuș Francisc**, 2 căciuli (10.000 lei).
27. **Popa Dionisie I Aron**, 300 kg orz (5.700 lei).
28. **Anghel Ioan**, 1 ceas (5.000 lei).
29. **Popa Ioan Nandra**, 1.000 kg trifoi (12.000 lei), 1.200 kg măzăroi (10.800 lei), 1.000 kg lemne de foc (6.000 lei), 2 briciuri de ras (2.000 lei), 1 cojoc (10.000 lei).

- 30.Popa Avram Pintaluc**, 2 hamuri (40.000 lei), 1 funie (6.000 lei), 1 lanț (2.000 lei), 500 kg fân (4.500 lei), 300 kg porumb (8.400 lei).
- 31.Crișan Mihai**, 1.000 kg fân (9.000 lei), 800 kg porumb (22.400 lei), 800 kg cartofi (12.000 lei), 1 mână (25.000 lei).
- 32.Andreșel Ioan Ciciu**, 900 kg fân (8.100 lei), 1.500 kg sfeclă (11.250 lei).
- 33.Murar Nicolae Busuioc**, 1 iapă (45.000 lei), 2 hamuri (40.000 lei), 2.000 kg cartofi (30.000 lei).
- 34.Ocoș Ioan Cocoș**, 400 kg ovăz (7.600 lei), 1.000 kg fân (9.000 lei), lemn construcție (1.500 lei), 1 cojoc (7.000 lei).
- 35.Ocoș Gheorghe Ciapa**, 1.000 kg fân (9.000 lei), 300 kg varză (2.700 lei).
- 36.Sora Ioan Florica**, 900 kg porumb (20.700 lei), 200 kg cartofi (3.000 lei).
- 37.Murar Aron I Aron**, 15.000 kg varză (135.000 lei).
- 38.Sâncrăian Mihai**, 1.200 kg trifoi (14.400 lei), 200 kg porumb (5.600 lei).
- 39.Munteanu Mihăilă**, 2 cai (200.000 lei), 3.000 kg fân (27.000 lei), 7 găște (14.000 lei), 1 roată (10.000 lei), 9 găini (5.400 lei).
- 40.Chirilă Veronica**, 1.200 kg fân (10.800 lei), 1 căruță (100.000 lei).
- 41.Ocoș Aron Cocoș**, 1.000 kg lucernă (13.000 lei), 3.500 kg fân (35.000 lei), 1.000 kg trifoi (13.000 lei), 2 oi (4.000 lei), 200 kg cartofi (3.000 lei), 200 kg porumb (5.600 lei), 500 kg grâu (4.500 lei).
- 42.Roman Adam**, 600 kg lucernă (8.400 lei), 600 kg orz și trifoi (8.400 lei), 12 scânduri (6.000 lei).
- 43.Murar Ioan I Petru**, 2.000 kg cartofi (30.000 lei), 1.000 kg porumb (28.000 lei), 500 kg fân (4.500 lei).
- 44.Băda Adam Saie**, 1.200 kg fân (10.800 lei), 1.000 kg porumb (28.000 lei).
- 45.Murar Gheorghe Serof**, 600 kg trifoi (7.200 lei).
- Sâncrăian Ioan Teicu**, 600 kg orz (11.400 lei), 1.200 kg lucernă (15.600 lei), 1.500 kg porumb (42.000 lei).
- 46.Dugaci Adam Cobor**, 1.000 kg sămânță trifoi (50.000 lei), 1.200 kg cartofi (18.000 lei), 2.000 kg sfeclă (15.000 lei).
- 47.Artean Petru, R. Murar**, 1.500 kg fân (18.000 lei).
- 48.Ocoș Ioan Licu**, 500 kg sămânță trifoi (25.000 lei),
- 49.Simonfi Francisc**, 600 kg cartofi (9.000 lei), 350 kg ovăz (5.700 lei), 500 kg porumb (14.000 lei), 600 kg trifoi (7.800 lei)⁴⁴⁵.

⁴⁴⁵ Ibidem, Pretura plășii Deva Todor Ioan, Dosar 16/1946, f. 221-223.26

Pagube la fel de importante au suferit locuitorii din Simeria Veche, Simeria și Șăulești, după cum se poate observa din tabloul de mai jos⁴⁴⁶:

Nr. crt.	Numele și prenumele	Valoarea pagubei	Domiciliul	Data confiscării
1	Bobeu Chirilă	94.700	Simeria	27.IX.1944
2	Bilegan Gavrilă	102.000	"	18.X
3	Suta Gheorghe	126.000	"	-
4	Niculescu Floarea	34.260	"	18.X
5	Muntean Nistor	45.550	"	5.X
6	Toth Ioan	225.500	"	18.X
7	Cigmăian Pavel	49.000	"	5.X
8	Lugojan Nicolae	7.900	"	25.IX
9	Pepenar Nicolae I N.	8.600	"	5.X
10	Teodorescu Șofron	18.000	"	-
11	Muntean Ioan I Nistor	77.000	"	3.X
12	Crișan Nistor	48.000	"	15.X
13	Filip Eugen	105.000	"	25.IX
14	Nistor Iosif	22.200	"	28.IX
15	Visirin Nicolae	27.000	"	5.X
16	Rat Carolina	38.000	"	15.IX
17	Pepenar Maria și Paraschiva	18.800	"	5.X
18	Balaj Pavel	301.000	"	27.IX
19	Școala de meseriași	254.100	"	X
20	Pepenar Nistor	39.000	"	29.IX
21	Tătaru Alexandru	130.000	"	-
22	Văd. Oprișa Sofia	18.000	"	28.IX
23	Muntean Ioan I Z.	11.000	"	5.X
24	Modola Zamfira	7.200	"	5.X
25	Nedelcu Ioan	24.000	"	-
26	Miheț Ioan	30.900	"	15.X
27	Maier Ioan	141.100	Simeria Veche	23.IX
28	Cărmăzan Augustin	215.950	"	26.IX
29	Cândroi Achim	104.100	"	5.X
30	Gros Nicolae	123.000	"	23.IX
31	Muntean Adam	582.200	"	14 și 23 IX
32	Boldor Petru	88.300	"	23.X
33	Luca Aron	112.850	"	24.IX
34	Lazăr Adam	55.500	"	20.X
35	Gruescu Susana	44.500	"	26.IX
36	Humiță Romulus	45.000	Simeria	-
37	Samoilescu Alexandru	56.000	Simeria Veche	27.IX
38	Ripoșan Lidia	110.000	Simeria	20.IX
39	Pralea Ioan	8.800	"	18.X
40	Luț Avram	7.000	Simeria Veche	-

⁴⁴⁶ Ibidem, Dosar 13/1946, f. 148-305.

41	Rusta Gheorghe	167.000	"	10.IX
42	Socol Ioan	129.000	Simeria	27.IX
43	Martin Ioan	151.000	"	29.IX
44	Muntean Aron	68.700	"	-
45	Muntean Ioan	150.000	"	16.IX
46	Pral Xenofon	96.700	"	18.X
47	Nehez Alexandru	74.700	"	15.X
48	Hernea Lazăr	81.000	"	14.X
49	Chendinescu Petru	54.000	"	-
50	Vasiu Gligor	141.000	"	12.IX
51	Pleter Ioan	8.800	"	12.IX
52	Miko Gavrilă	206.000	"	16.X
53	Lazăr Ioan	40.600	Simeria Veche	12.X
54	Văd. Dobra Terezia	32.670	Simeria	14.X
55	Popovici Nicolae	44.250	Simeria Veche	23.X
56	Mohor Aron	83.000	"	27.IX
57	Ivonici Margareta	10.000	Șăulești	18.IX
58	Receanu Ioan	9.400	Simeria	12.IX
59	Benea Eugen	175.000	"	27.IX
60	Barbu Maftei	80.000	Șăulești	-
61	Dânșorean Valer	109.500	Simeria Veche	23.IX
62	Dan Ioan	197.500	Simeria	15.X
63	Filimon Gheorghe	104.500	Șăulești	10.X
64	Faur Ioan I Nicolae	80.000	Simeria Veche	-
65	Faur Ioan I Aron	26.050	"	12.X
66	Vlad Petru	165.600	"	20.X
67	Muntean Victor	17.000	Șăulești	25.IX
68	Trufaș Nicolae	36.400	"	20.X
69	Lădar Petru	217.700	"	16.IX
70	Chetan Silvia	22.750	"	10.X
71	Pepenar Nicolae	14.700	Simeria	28.IX
72	Notar Mocanu Ioan	130.000	"	8.X
73	Dărăbanț Nicolae	179.000	Simeria Veche	14.X
74	Oancea Ana	15.100	"	25.IX
75	Solea Aron	17.150	Șăulești	-
76	Măgurean Mihai	23.000	Simeria	12.X
77	Todor Manase	67.000	Simeria Veche	15, 20, 24 IX
78	Cigmăian Nicolae	6.300	"	-
79	Ghinea Alexandru	25.250	"	26.X
80	Balșan Andronică	12.600	Simeria	27.IX
81	Ivonici Aron	16.400	Șăulești	10.X
82	Crișan Ioan	270.200	"	18.IX
83	Muntean Dionisie	52.250	"	IX, X
84	Cornea Miron	20.000	"	18.IX
85	Baciu Nicolae	259.000	Simeria	29.IX
86	Susan Petru	39.000	Șăulești	18.IX
87	Văd. Susan Firuca	26.300	"	15.X
88	Ocskay Ștefan	1.515.120	Simeria	20.IX
89	Murar Busuioc	11.125	Simeria Veche	16.X

90	Văd. Iar Olivia	276.300	"	22.X
91	Filip Salvina	19.040	"	22.X
92	Bera Gheorghe	81.500	Simeria	16.IX
93	Ludvig Arsenie	32.600	"	27.IX
94	Muntean Dionisie	40.000	"	-
95	Crișan Solomia	37.000	Șăulești	20.IX
96	Iacobescu Alexandru	43.500	Simeria Veche	12.X
97	Neguescu Nicolae	13.200	"	15.IX
98	Bârcean Aron	571.360	"	-
99	Visirin Ioan	73.000	Șăulești	18.IX
100	Văd. Demeter Elisabeta	387.000	Simeria Veche	-
101	Petric Livia	43.000	Simeria	27.IX
102	Măgurean Livia	100.000	"	28.IX
103	Lucaci Matei	104.000	"	15.IX
104	Lădar Aron	5.000	Șăulești	15.X
105	Rusu Gaspar	10.000	"	15.X
106	Lesciarean Ioan	23.200	Simeria	20.X
107	Lădar Adrian	120.000	"	-
108	Pădurean Ioan	40.000	"	20.IX
109	Rumel Ludovic	40.000	"	18.IX
110	Văd. Toth Viorel	100.000	"	16.IX
111	Olar Constantin	25.000	"	-
112	Irimie Lazăr	10.300	"	12.X
113	Văd. Bozdog Căta	400.000	"	2.X
114	Popescu Susana	110.000	"	26.IX
115	Mohora Ioan	120.000	"	26.IX
116	Sgura Ioan	958.000	"	-
117	Tarevenco Paraschiva	200.000	Simeria Veche	IX
118	Crișan Traian	41.000	Simeria	18.X
119	Văd. Varga Margareta	20.000	"	18.X
120	Văd. Farcaș Gheorghe	20.000	"	15.X
121	Curățiu Teodor	800.000	"	14.IX
122	Negrea Ioan	76.000	"	25.IX
123	Bodrean Octavian	380.000	"	15.II.1945
124	Muntean Nisor	36.000	"	-
125	Teodorescu Nicolae	54.000	"	28.IX.1944
126	Pașca Nicolae	144.000	Simeria Veche	12.X
127	Stanciu Ioan	28.500	"	25.X
128	Alexandrescu Ioan	33.000	Simeria	27.IX
129	Crișan Nae	11.000	"	2.X
130	Păcurar Dănilă	65.000	"	-
131	Irimie Ioan	30.000	"	-
132	Poienar Ioan	26.400	"	27.IX
133	Maiorescu Marin	406.000	"	12.XI
134	Nemeș Ilie	116.500	"	-
135	Crișan Petru	308.000	Șăulești	-
136	Gămărie Ileana	186.500	Simeria	-
137	Muntean Ioan	281.500	Simeria Veche	-
138	Berindei Gheorghe	40.000	Simeria	-

139	Faur Eva	173.000	Simeria Veche	-
140	Hueț Milidon	71.000	Șăulești	-
141	Doda Ioan	160.000	Simeria	-
142	Medruț Iosif	110.000	"	-
143	Muntean Petru	235.000	Șăulești	-
144	Crișan Adam	360.000	"	-
145	Ivonici Nicolae	55.000	"	-
146	Muntean Avram	551.000	"	-
147	Murariu Ioan	104.000	"	-
148	Dânșorean Petru	160.000	"	-
149	Todosoi Petru	15.000	Simeria	-
150	Lădariu Petru	214.000	Șăulești	-
151	Lădariu Manasie	75.000	"	--
152	Herman Ioan	519.000	Simeria	-
153	Bohățel Leon	1.470.400	"	-
154	Chendimean Petru	200.700	"	-
155	Ivonici Andrei	30.000	Șăulești	20.IX
156	Bertoi Nistor	93.500	Simeria	16.X
157	Todor Ioan	615.600	"	26.IX

În majoritatea proceselor verbale se precizează că ridicarea a avut loc în mod „forțat”⁴⁴⁷. Luca Aron din Simeria Veche declară că atunci când soldații ruși au fost „cantonați pe la noi, când au plecat ne-au luat și lucrurile cu ei”⁴⁴⁸. La rândul său Samoilescu Alexandru din Simeria Veche declară că i-au fost confiscate lucrurile pe când „trupele erau în trecere și cantonate în comună”⁴⁴⁹. Ghinea Alexandru din Simeria Veche declară că „Fiind cantonați și cu bucătăria în curte și fiind timp ploios mi-au ars lemnele puse la adăpost”⁴⁵⁰.

După sfârșitul războiului și instaurarea guvernului Petru Groza, au urmat alte evenimente între care amintim: înfăptuirea reformei agrare din 1945, alegerile trucate din anul 1946 și abdicarea regelui Mihai I, ceea ce însemna intrarea României pentru o lungă perioadă de timp sub dominația sovietică.

Îndată după instaurarea guvernului Petru Groza se trece la înlăturarea vechilor primari, care, pentru a demisiona, sunt acuzați de grave încălcări ale legii. În 16 iulie 1945 are loc adunarea organizației Frontului Plugarilor din Șăulești sub președinția lui Dâșorean Nicolae⁴⁵¹. În cadrul ședinței sunt enumerate abaterile primarului Susan Petru:

Nu dă seama de banii pentru condițiile armistițiului.

Împărțire inegală a rației de zahăr. Părtinirea samsarilor de vite, pentru a nu contribui la cota de vite.

⁴⁴⁷ Ibidem.

⁴⁴⁸ Ibidem.

⁴⁴⁹ Ibidem.

⁴⁵⁰ Ibidem.

⁴⁵¹ Ibidem, Dosar 3/1945, f. 4.

Desconsiderarea Comitetului local al Frontului Plugarilor.

În final se cere supendarea delegatului sătesc Susan Petru, care se constată că lucrează numai cu scop de sabotare a politicii actuale⁴⁵². La ședința din 22 iulie 1945 din Șăulești participă Pepenar Nistor, ajutor de primar în Simeria, Bodea Ioan, Tivică Gheorghe, Iabloceastai Nicolae, Munteanu Laurențiu, Bedea Traian, Vereșteu Petru ca delegați ai FND s-au deplasat la Șăulești pentru alegerea unui delegat sătesc⁴⁵³.

După discuții aprinse, pro și contra, primarul Susan Petru este silit să demisioneze. Din cei doi candidați la funcția de „delegat sătesc”, Dâșorean Nicolae și Susan Trandafir, este ales primul care întrunește 33 de voturi, față de numai 17 ale celui de-al doilea⁴⁵⁴.

Cu aceeași ocazie se alege un nou comitet care va ține loc de Consiliu comunal alcătuit din Dâșorean Nicolae, Susan Petru, Susan Octavian, Tot Ioan, Ivonici Emil, Muntean Arghir, Visirin Iovu, Munteanu Avram, Ivonici Aron, Ivonici Andrei, Ivonici Ioan, Ivonici Nicolae, Munteanu Petru, Murar Ioan, Crișan Alexandru, Dâșorean Tirol și Susan Luca. Dâșorean Nicolae cu unanimitate de voturi a fost ales președinte al Frontului Plugarilor⁴⁵⁵.

Alegerea lui Dâșoreanu Nicolae ca primar al comunei Șăulești „s-a aprobat la Conferința Prefecturii, din 27 iulie, de către Dr. Petru Groza, prim-ministrul României⁴⁵⁶. În condiții asemănătoare au fost înlocuiți primarii din Simeria, Sântandrei, Simeria Veche, Uroi, Bârcea Mare și Cărpiniș. Primarul din Simeria, Suci Ambrozie, a fost înlocuit cu Florea Simion încă la 15 martie 1945⁴⁵⁷, deși 46 de locuitori din Simeria cereau numirea lui Andreica Vasile „care este o persoană cu vază, garanție morală și materială în comună și care a mai fost primarul acestei comune”⁴⁵⁸.

Contrar cererii unui mare număr de locuitori din Simeria, prefectura numește pe Florian Simion, cel care va conduce acțiunea de colectivizare din anii 1950. La Sântandrei este numit ca primar Murar Nicolae Răhoaza, care refuză acceptarea funcției. În 18 ianuarie 1945 se deplasează la Sântandrei primpretorul Mihai Pop, care convoacă pe șefii partidelor din comună:

Ocoș Ioan Cocoș, șeful Partidului Național Țărănesc.

Artean Petru Măța, șeful Partidului Frontul Plugarilor.

Murar Nicolae Răhoaza, șeful Partidului Național Liberal.

---

⁴⁵² Ibidem.

⁴⁵³ Ibidem.

⁴⁵⁴ Ibidem.

⁴⁵⁵ Ibidem, f. 3.

⁴⁵⁶ Ibidem, f. 2.

⁴⁵⁷ Ibidem, f. 32

⁴⁵⁸ Ibidem, f. 22.

În urma tratativelor duse, au căzut de acord asupra alegerii lui Bugaci Adam Cohor, membru al Frontului Plugarilor⁴⁵⁹. În satul Bârcea Mare, decizia de numire a fost aprobată pe numele lui Andreșel Petru Modola, care e președintele Frontului Plugarilor, în locul lui Ioan Taloș⁴⁶⁰. Conducerea județului Hunedoara mai face în anul 1945 și o mișcare administrativă, rupând satul Uroi de la Rapoltul Mare și alipindu-l, începând din 4 decembrie 1945, la comuna Simeria⁴⁶¹.

ATELIERELE CFR SIMERIA ÎN PERIOADA 1919-1948

Situația transporturilor feroviare din România după primul Război Mondial era dezastruoasă. Odată cu încetarea războiului, administrația Căilor Ferate Române întocmește un plan de dezvoltare a celor 15 ateliere CFR existente în România. Dar fiind situate într-o localitate mică, Atelierele Simeria se bucură de investiții modeste. Acestea trebuie să repare locomotive din serii mai vechi și tipuri de vagoane cu utilaje îmbătrânite. După încheierea păcii, se reiau lucrările inițiate de MAV în anul 1917. În primul rând, în cadrul atelierelor centrale se continuă mărirea halei de montaj a locomotivelor, cu cca 1.800 mp și se pune în funcțiune centrala electrică⁴⁶².

Din 1922, după cedarea clădirilor de la Simeria Triaj, de către Ministerul de Război, se continuă și aici cu lucrările de punere în exploatare. Pentru dezvoltarea Atelierului Simeria, în anii 1921-1922 s-au adus de la Arsenalul Armatei mai multe mașini-unelte pentru care au fost necesare noi construcții.

La Atelierele Simeria construcțiile continuă într-un ritm alert: magazia de pompieri, zidul de sprijinire dinspre nord, construcția strungăriei noi, în care s-au montat mașinile-unelte aduse de la Arsenalul Armatei (1923); aducerea și montarea strungului pentru roți de locomotive tipul Hegenscheidt (1925); construirea și instalarea centralei termice, începută în 1916, cu o putere de 200 CP (1926); montarea strungului Hegenscheidt pentru roți de vagoane (1931); este desființată vechea sală de cazane și centrala termică construită de EEV, cazanele cu abur se montează într-o nouă hală și se montează al doilea grup generator (1932); montarea unui cuptor special pentru turnarea compoziției Bahnmetal (1933); se modifică și prelungeste linia transbordorului în curte, electrificându-l (1936); se înființează Biroul Exploatare (1938); se construiește camera compresoarelor, în care pe lângă compresorul existent, se mai aduce un compresor de 7,5 mc/min construit la Atelierele Arad (1939); montarea centralei telefonice

⁴⁵⁹ Ibidem, f. 27.

⁴⁶⁰ Ibidem, f. 103.

⁴⁶¹ Ibidem, f. 97.

⁴⁶² 125 ani în slujba căii ferate...p. 19.

(1940)⁴⁶³. Planul pentru mărirea capacității de producție a atelierelor centrale, întocmit în anul 1942, nu s-a mai realizat din cauza războiului.

Atelierul de la Simeria Triaj, după preluarea clădirilor în 1922, cunoaște o serie de lucrări importante: construirea halei de reparat vagoane (1927); se montează o serie de linii pentru deservirea stației de triaj; se montează podul bascul electric pentru vagoane primit de la firma Smoscheven Breslau (1931); se construiește o turnătorie de fontă cu un calibru mic (1939); reparațiile de vagoane trec la Atelierul Simeria Triaj, la Atelierul central rămânând numai reparațiile de locomotive (1941); în hala de vagoane se construiește pe linia de reparații un canal de 100 m pentru repararea și montarea frânei vagoanelor (1941-1942); a început construirea halei de rotărie-arcurărie (1942-1943) care nu s-a putut finaliza decât în anul 1945⁴⁶⁴.

Încă din anul 1926, Atelierele CFR Simeria au organizat un tren-atelier compus din 14 vagoane, care se va deplasa în diferite gări pentru repararea vagoanelor avariate în timpul primului Război Mondial. Trenul-atelier, deservit de 30 de muncitori de diferite meserii, a fost instalat la Vințul de Jos, Petroșani Triaj, Galați și, în final, la Cernăuți, fiind desființat în anul 1929⁴⁶⁵.

În timpul celui de-al doilea Război Mondial, pentru a se proteja de bombardamente, Atelierele Simeria s-au dispersat la Alba Iulia, Petroșani și Peștișul Mare. Mașinile unelte au fost și ele dispersate în stațiile de cale ferată Bârcea Mică, Mintia, Bretea Mureșană și Ruși, iar materialele la Vințul de Jos, Bretea Streiului, Băiești, Pui, Hațeg și Brănișca⁴⁶⁶. După cum era de așteptat, Simeria n-a scăpat de bombardamentele anglo-americe. În 2 iunie 1944, aviația anglo-americană bombardează Secția de vagoane Simeria Triaj și Gara Simeria Triaj, provocând mari pagube materiale, morți și răniți.

După actul de la 23 august 1944, bombardamentele asupra Simeriei se execută de către aviația germană. La 14 septembrie aviația germană lansează 8 bombe a câte 500 kg, distrugând o mare parte a halei de locomotive, instalațiile și clădirile magaziei. De asemenea, este distrusă baia și clădirile „Coloniei de Jos”⁴⁶⁷. Bombardamentele se repetă și la 15 septembrie, când cad câteva bombe în gara Simeria și Simeria Triaj.

La 22 septembrie 1944 sunt bombardate case civile din Simeria. În zilele 6-8 octombrie 1944, un nou bombardament lovește case civile din Simeria și un vagon cu muniții din gara Simeria. În sectorul Simeria Triaj au căzut 43 bombe care au distrus 88 vagoane aflate în atelier, precum și partea de nord a clădirii

---

⁴⁶³ Ibidem, p. 19-20.

⁴⁶⁴ Ibidem, p. 20.

⁴⁶⁵ Ibidem, p. 20-21.

⁴⁶⁶ Ibidem, p. 22.

⁴⁶⁷ Ibidem.

atelierelor, pe o lungime de 30 m, magazia de materiale, hala de vagoane construită în 1937, rotăria, arcurăria⁴⁶⁸.

După încheierea celui de-al doilea Război Mondial, au început refacerile și chiar în cursul anului 1945 sectorul de locomotive a intrat în funcțiune aproape la întreaga capacitate de producție. Până la înlăturarea totală a distrugerilor din urma bombardamentelor, procesul de reparație a locomotivelor și vagoanelor nu a încetat, lucrându-se în hale descoperite și cu utilaje parțial defecte. Pe lângă repararea materialului rulant CFR, în contul armistițiului încheiat cu URSS au mai trebuit reparate și locomotive, mașini unelte, mobilier și alte materiale, capturate de armatele sovietice de la germani⁴⁶⁹. Odată cu înlăturarea distrugerilor cauzate de bombardamente, a început și executarea unor lucrări de investiții în vederea dezvoltării capacităților de producție și îmbunătățirii tehnologiilor de reparații.

În anii 1945-1946 s-a instalat noua strungărie, lângă hala de montaj locomotive, montându-se aici circa 60 de mașini-unelte care erau răspândite în diverse locuri. În anul 1946 s-a amenajat rețeaua de cale ferată pentru manevrarea locomotivelor și vagoanelor în atelierul central, independent de liniile stației CFR Simeria⁴⁷⁰.

În anii 1945-1947 s-a construit magazia de materiale cu etaj și subsol, pe o suprafață de 1.700 mp. Între anii 1946-1948 se construiește clădirea cazangeriei, cu o suprafață de 4.260 mp. În aceeași perioadă s-a construit hala de turnătorie de fontă și bronz pe o suprafață de 450 mp, având un cubiloru de 800 mm diametru, cu un pod rulant și o uscătorie de nisipuri⁴⁷¹.

Lucrări de refacere au loc și în Stația Simeria Triaj. În paralel cu lucrările de refacere a distrugerilor cauzate de bombardamente, se fac și o serie de investiții. În anii 1945-1946 s-a instalat rotăria și arcurăria în clădirea refăcută după bombardament. În anul 1946 s-a organizat un atelier special pentru repararea frânei automate, dotat cu toate instalațiile necesare⁴⁷².

Până în anul 1946 ridicarea vagoanelor de pe roți și așezarea pe suporturi de lucru în vederea reparării se făcea cu ajutorul unor cricuri cu roți dințate acționate manual, ceea ce necesita un efort fizic deosebit, un mare număr de muncitori și un timp de ridicare îndelungat. Prin concepție proprie au fost construite vinciuri pneumatice cu piston, alimentate cu aer comprimat din rețeaua realizată pe toate liniile de suprafață în vederea reparării și verificării frânei automate a vagoanelor.

Sunt cele mai importante lucrări realizate până la naționalizarea din 11 iunie 1948, când principalele mijloace de producție industriale, miniere, bancare, de asigurări, de transport au fost trecute în proprietatea statului. Atelierele CFR

---

⁴⁶⁸ Ibidem.

⁴⁶⁹ Ibidem, p. 29.

⁴⁷⁰ Ibidem, p. 30.

⁴⁷¹ Ibidem.

⁴⁷² Ibidem.

Simeria se vor dezvolta după această dată conform planurilor economice anuale din anii 1949 și 1950, și apoi prin planurile de perspectivă.

EVOLUȚIA LOCALITĂȚII SIMERIA DE LA STADIUL DE COLONIE MUNCITOREASCĂ LA STATUTUL DE ORAȘ (1866 – 1952)

Drumul parcurs de localitatea Simeria de la înființare și până la ridicarea sa la statutul de oraș, în anul 1952, a fost unul lung și anevoios. Prin refuzul orașului Deva de a permite construcția atelierului pe teritoriul său, acesta s-a construit pe șesul cuprins între hotarele satelor Șăulești, Biscaria și Simeria Veche. Începutul atelierelor s-a făcut în anul 1866 prin ridicarea unui mic atelier de reparat căruțe, roabe și alte unelte. Era momentul care a marcat începuturile unei noi așezări. Au urmat apoi primele clădiri ridicate de persoane particulare.

Comerciantul Bosnyak din Deva a zidit și a deschis o prăvălie mixtă pe teritoriul coloniei în anul 1867⁴⁷³. În același an, Herman Roth a ridicat o casă pentru măcelărie, brutărie, cismărie și cârciumă pe un teren cumpărat de la locuitori din Șăulești. Apoi s-au ridicat gara, depoul, magazia gării și colonia de jos, începute în anul 1867 și terminate în 1868⁴⁷⁴. Atelierul, început în anul 1868, a fost terminat abia în 1870. În aceeași perioadă s-au construit și un număr de 16 case din cărămidă nearsă, „colonia mică”⁴⁷⁵. Dezvoltarea coloniei înaintează anevoios deoarece proprietarii, Csaky și Barcsay, refuzau să-și vândă pământul. În schimb locuitorii din Șăulești îl vând mult mai ușor.

Drept urmare, în anul 1873 se termină Colonia Mare, constând din 15 case cu etaj. După statificarea Căilor Ferate în anul 1884, colonia se dezvoltă într-un ritm accelerat. În anul 1885 se construiesc alte 10 case pentru personal și mai multe case particulare. Apoi episcopul romano-catolic din Alba Iulia a cumpărat 13 iugăre de pământ de la contele Csaky, în anul 1883, pe care s-a ridicat biserica, casa parohială, școala și castelul, care i-a servit ca locuință de vară, restul pământului l-a parcelat în loturi de case și l-a vândut la prețuri foarte modeste⁴⁷⁶. Din punct de vedere administrativ, Colonia Simeria aparținea de notariatul Sântandrei. Prin anul 1874-75 se hotărăște alipirea coloniei Simeria la Biscaria, sub denumirea de Biscaria-Colonia Simeria. Colonia contribuia cu suma de 500 florini pe an la susținerea notariatului din Sântandrei. În anul 1874 sunt supuși la impozit și locuitorii coloniei. Acum se alege și reprezentanța comunală alcătuită din 10 membri aleși de Biscaria și 10 de Colonia Simeria.

⁴⁷³ S. Jula, op. cit., p. 8

⁴⁷⁴ Ibidem.

⁴⁷⁵ Ibidem, p. 9.

⁴⁷⁶ Ibidem.

Primarul era din Biscaria, iar viceprimarul din colonie. Pe la începutul anului 1883, Colonia Simeria este anexată la Pretura Deva. În anul 1890, Colonia Simeria devine comună independentă sub numele de „Colonia Simeria – Piskitelep”. Ca despăgubire cedează Biscariei 1/3 din vamă și scutirea biscărenilor de plata vămii la vânzarea produselor lor pe piața coloniei⁴⁷⁷.

Piața Simeriei se înființează prin anii 1880 pe terenul vândut de episcopul romano-catolic din Alba Iulia către șeful gării din Simeria, Paul Ivan. Acesta donează jumătate din terenul cumpărat coloniei pentru a înființa piața. La rândul său, Svoboda Peter vinde lotul destinat construcției primăriei din Simeria. Prin ordinul Ministerului de Interne de la Budapesta, nr. 7.744 din 1 februarie 1893 sediul notariatului din Sântandrei este transferat la Simeria⁴⁷⁸.

Se construiesc și alte obiective cu destinație socială, economică sau culturală. Se înființează o farmacie, un magazin pentru personalul feroviar, filiala Crucii Roșii și un ambulatoriu pentru bolnavi (1888), un abator comunal, o nouă clădire a poștei (1891), o cantină populară (1892) și actualul cimitir (1894)⁴⁷⁹. Începând din anul 1909 se construiește spitalul ce va fi dat în folosință în anul 1911, având 20 de paturi și doi medici pentru personalul sanitar⁴⁸⁰. Cea mai importantă lucrare a fost gara, care s-a construit în anii 1901-1902. După 1918 s-au luat o serie de măsuri pentru dezvoltarea localității. S-a reparat abatorul, podurile, s-au construit o serie de trotuare, s-a pietruit piața și mai multe străzi, s-a extins rețeaua iluminatului electric al străzilor și s-au întocmit planurile de sistematizare. În apropierea bisericii ortodoxe, Casa Autonomă C.F.R. ridică trei pavilioane mari, destinate ca locuințe pentru personalul de la Calea Ferată.

În anul 1928 primăria comunei Simeria a cumpărat un teren de la proprietarul Ocskay, având suprafața de 4 iugăre, pentru târgul de vite. În același an, Simeria obține dreptul de târg care se desfășura de patru ori pe an la 1 martie, 18 iulie, 14 septembrie și 26 octombrie.

Pe loturile primite în urma împrumutării s-au ridicat aproximativ 100 de case noi, ceea ce a dus la unirea localității cu Biscaria, întinzându-se până la canalul Streiului, Simeria Triaj și Tâmpa. Simeria depășește cu încetul stadiul de localitate cu un caracter rural apropiindu-se tot mai mult de cel de oraș, ceea ce se explică și prin numărul mare de meșteșugari, comercianți și mici întreprinzători. În anul 1935 în Simeria sunt prezente următoarele firme comerciale:

„Farmacii: Aurel Dima, Vilhelm Kutschka și parfumeria „Royal”.

Prăvălii mixte, modă, coloniale, fierărie: M. Trandafirescu, V. Marksz, A. Marjai, S. Grosz, I. Predovici, I. Sasu, M. Glodean, A. Zeidner, Frații Hirsch, I.

⁴⁷⁷ Ibidem, p. 11.

⁴⁷⁸ Ibidem.

⁴⁷⁹ Baci Cornelia, *Istoricul orașului Simeria și al împrejurimilor*, Deva, 2003 (lucrare de gradul I), p. 15-16.

⁴⁸⁰ Ibidem, p. 16.

Hideg, A. Kotsis, I. Groza, Coop. „Gloria”, I. Fărău, G. Weibel, I. Nedelcu, L. Viktor, A. Szabó, I. Crișan, Loher & DivoK, I. Fritsch, A. Baum.

Ateliere industriale mici: 9.

Tâmplari – I. Legény, I. Serfözö, I. Kothay, C. Rajka, N. Zilahy.

Pantofari – I. Almășan, Floria, Răcățaian, Susan, Crișan, Nagy, Giurgiu, Revay.

Blănari: A. Bogdan.

Croitori: I. Izsák, I. Gavenda, Straszinszky Neuhold, Han, Esch.

Brutării: D. Roșu, I. Kaluja, A. Dobra, N. Bajsanschy, L. Wiktor, P. Hedeia.

Frizeri: C. Gyulay, I. Kovács, I. Suciuc, I. Hoffer, Gh. Șerban.

Restaurante: M. Almășan, A. Josan, M. Trandafirescu, I. Oszlansky.

Hoteluri: „Transilvania” și „Central”, în apropierea gării.

Fabrică de rom și licheururi: I. Steiner.

Fabrică de apă gazoasă: I. Göblyés.

Moară sistematică: Gabert & Schneider.

Ateliere fotografice: A. Sükösd.

Medici: Dr. V. Jula, medic de circ, dr. D. Missak, medic primar la spitalul CFR și dr. D. Diosi, medic particular.

Dentist: Garai.

Avocați: A. Hirsch⁴⁸¹.

În perioada crizei economice au loc o serie de concedieri și în rândul ceferiștilor din Simeria. În septembrie 1931, Chestura de poliție din Deva raporta prefecturii că la depoul din Simeria s-au găsit manifeste comuniste⁴⁸². La 15 ianuarie 1933 la Simeria s-au desfășurat manifestații de stradă izbucnite din cauza prețului mare al curentului electric, motiv pentru care unii locuitori au trebuit să recurgă la lămpi cu petrol și chiar lumânări⁴⁸³.

După intrarea României în cel de-al doilea război mondial, se va prelungi ziua de muncă de la 10 ore pe zi până la 16 ore/zi. În anul 1941 rapoartele inspectorilor de poliție de la Deva și Alba Iulia avertizau în legătură cu posibilitatea izbucnirii unor greve în centrul feroviar Simeria din cauze economice⁴⁸⁴. Pentru a preîntâmpina izbucnirea unor astfel de acțiuni vor fi aduse alimente și îmbrăcăminte la Oficiul de aprovizionare din Simeria. În iarna anului 1943-1944 s-au distribuit la Simeria un vagon de secară, două vagoane de orz, un vagon de grâu, 1.500 perechi de bocanci cu talpă de piele, 1.500 perechi bocanci cu talpă de cauciuc și 320 m de stofă⁴⁸⁵.

⁴⁸¹ S. Jula, op. cit., p. 16-17.

⁴⁸² DJHAN, Fond Prefectura județului Hunedoara, Dosar 2/1931, f. 145.

⁴⁸³ Baciuc Camelia, l. cit., p. 21.

⁴⁸⁴ Ibidem.

⁴⁸⁵ Ibidem.

După încheierea războiului la Simeria s-au luat măsuri pentru înlăturarea distrugerilor provocate de bombardamente. Dezvoltarea utilităților din cadrul întreprinderii CFR Simeria a dus la creșterea producției și a veniturilor pe cap de locuitor ceea ce apropia tot mai mult această localitate de momentul declarării sale ca oraș.

Și din punct de vedere al populației Simeria îndeplinea condițiile cerute. În anul 1947, Simeria număra 6.067 locuitori, dintre care 4.550 era români, 1.308 maghiari, 200 germani și 9 de altă naționalitate⁴⁸⁶. Încă din septembrie 1951, Comitetul Executiv stabilea ca o necesitate de primă urgență „recenzarea tuturor locuințelor din Complexul Simeria pentru a se putea face repartitia muncitorilor”⁴⁸⁷. Se iau măsuri pentru executarea de „mici reparații prin centrul comunei și din jurul parcului unde s-a transportat zgură cu mijloacele proprii ale Sfatului”⁴⁸⁸. În același an, serviciul Gospodărie Locală și Drumuri cuprindea în planul de activitate „repararea străzilor Malinovski, Filimon Sârbu, Mihai Viteazu și Victoria”⁴⁸⁹.

În planul de muncă, elaborat la 26 ianuarie 1952, se mai cuprind acțiunile privind „Repararea drumului de la Giarda - Bariera – CFR - Moara de foc - Șoseaua Națională”, „Amenajarea completă a parcului comunal”, „Împrejmuirea cu scânduri a atelierelor comunale de fierărie și rotărie” și „Plantarea de arbori pe ambele părți a străzilor 23 August și 30 Decembrie”⁴⁹⁰. Sunt măsuri care vor grăbi declararea Simeriei ca oraș.

În anul 1952 ia ființă Întreprinderea pentru colectarea metalelor (I.C.M.) și pregătirea acestor metale pentru oțelăriile și turnătoriile din țară. În același an este întocmit un Memoriu de către Comitetul Executiv al Sfatului Popular Simeria, împreună cu Comitetul Sindical și Direcțiunea Atelierelor Simeria prin care se arăta că Centrul feroviar Simeria n-a fost încadrat ca centru muncitoresc, ci ca centru agricol⁴⁹¹. Conform datelor menționate în memoriu Centrul feroviar Simeria⁴⁹² prezenta următoarea situație:

Categoria muncitorilor	Capi de familie	Membri	Total
Muncitori fără case și pământ	1.196	2.460	3.656
Muncitori cu case și fără pământ	523	1.402	1.925
Muncitori cu case și pământ	41	97	138
Total	1.760	3.959	5.719

⁴⁸⁶ Ibidem, p. 22.

⁴⁸⁷ DJHAN, Fond Primăria Orașului Simeria, Dosar 1/1951-1952, f. 10-12.

⁴⁸⁸ Ibidem, Dosar 2/1952, f. 224-227.

⁴⁸⁹ Ibidem, f. 407.

⁴⁹⁰ Ibidem.

⁴⁹¹ Ibidem, Dosar 1/1952, f. 8.

⁴⁹² Ibidem.

În acest tablou – se preciza în memoriu – nu sunt incluși muncitorii care domiciliază în satele componente. Din această cauză din cei 1.719 capi de familie cu 3.862 membri primesc cartele numai 290 capi cu 435 membri care locuiesc în Pavilioanele C.F.R.⁴⁹³. Drept urmare a memoriului înaintat către factorii de decizie ai Regiunii Hunedoara în cursul anului 1952 Simeria este declarată oraș fapt ce îi conferea un alt statut. La 3 noiembrie 1952, membrii Comitetului Executiv orășenesc iau măsuri pentru stabilirea perimetrului unde vor fi construite locuințe muncitorești⁴⁹⁴. Comitetul Executiv al orașului Simeria stabilește prin decizie că „proprietarii actuali ai parcelelor care intră în perimetru și care nu au solicitat locuințe vor fi transferați prin schimb la alte parcele”⁴⁹⁵.

Între anii 1955-1956, din moșia lui Ocskay s-au atribuit peste 300 de loturi a câte 800 mp muncitorilor și altor locuitori din Simeria pentru a-și construi case. Prezentăm formula de atribuire a unui astfel de lot lui Mureșan Ioan, mecanic. „Se atribuie în folosință veșnică tov. Mureșan Ioan, care este mecanic la Depoul C.F.R. Simeria, domiciliat în Simeria, str. Gh. Gh. Dej, nr. 2, parcela de teren nr. 325 pentru a-și construi o locuință individuală, 800 mp care a fost proprietatea lui Ocskay Ștefan și predat statului prin reforma agrară din 1945”⁴⁹⁶.

Prin schimbarea statutului localității Simeria, și populația beneficiază de o serie de avantaje. La 26 aprilie 1953, Comitetul Executiv preciza că, întrucât Simeria a devenit oraș, „nu se mai face autoimpunere”⁴⁹⁷. Conformându-se hotărârilor organelor centrale de partid și de stat, Sfatul Popular Simeria a luat măsuri pentru înființarea de „gospodării anexe pe lângă Atelierele CFR, Cantina Drum Nou, Centrocoop și, în perspectivă, la Școala Profesională C.F.R. și altele”⁴⁹⁸.

Potrivit Deciziei Sfatului Popular al orașului Simeria din anul 1961, luată conform Decretului 18/1952 străzile din oraș sunt împărțite în trei clase:

Din clasa I fac parte străzile: **23 August, Piața Unirii, Karl Marx, Decebal, Crișan, Mihai Viteazul, Ștefan cel Mare, Anton Pann, Grigore Preoteasa, Malinovschi, Gh. Gh. Dej, Petru Rareș, Aurel Vlaicu, Filimon Sârbu, Avram Iancu, 11 Iunie.**

Din clasa a II-a fac parte străzile: **Ion Creangă, I. C. Frimu, 1 Mai, Matei Basarab, Andrei Mureșanu, V. Alecsandri, Petru Maior, Olga Bancic, Victoria, Dr. P. Groza, D. Cantemir, Mărășești, 7 Noiembrie, Nicolae Bălcescu, Nicolae Grigorescu, Maxim Gorki, Coșbuc, Șoseaua Națională, 30 Decembrie, Barbu Delavrancea, Ion Creangă, Horia, 6 Martie, Gh. Doja, Ilie Pintilie, Cimitirului.**

---

⁴⁹³ Ibidem.

⁴⁹⁴ Ibidem, Dosar 3/1952, f. 49.

⁴⁹⁵ Ibidem.

⁴⁹⁶ Ibidem, Dosar 6/1955-1956, f. 22.

⁴⁹⁷ Ibidem, Dosar 1/1950-1953.

⁴⁹⁸ Ibidem, Dosar 2/1952, f. 202.

Clasa a III-a cuprinde toate străzile nespecificate, cu excepția străzii **Biscaria, Traian** și a **cartierelor** care au caracter agricol⁴⁹⁹. La 4 iulie 1956, prin Decizia nr. 67, este cedat terenul viran situat în strada 30 Decembrie, nr. 27 A, Întreprinderii I.C.M. Șantier pentru spargerea fontei Șăulești – Simeria cu dreptul de a-l folosi numai pentru a construi birouri⁵⁰⁰. În acest an continuă extinderea electrificării orașului, electrificându-se străzile Plevna, Traian și Grivița.

Miliția raionului Hunedoara, la solicitarea Biroului din Simeria, cerea, la 25 iulie 1956, Sfatului Popular „instalarea de becuri pe străzile orașului și pe timpul nopții să funcționeze lumina în bune condițiuni, întrucât și din această cauză comiterea furturilor este favorabilă”⁵⁰¹.

În anul 1959 se discută amplasamentul viitoarelor blocuri muncitorești ce se vor construi în Simeria⁵⁰². În același an se preiau 8 proiecte referitoare la introducerea gazului metan. Conform unei situații întocmite în anul 1959, Simeria se prezenta din punct de vedere al locuințelor, anexelor și altor mijloace în felul următor⁵⁰³:

Nr. crt.	Felul resurselor	Denumirea cartierelor				
		Orașul Simeria	Simeria Veche	Uroi	Șăulești	Cărpiniș
1	Numărul locuitorilor	5.876	520	453	437	231
2	Număr de gospodării	822	122	150	117	53
3	Case de zid	754	101	125	102	45
4	Case de pământ	22	6	14	6	5
5	Case de lemn	46	15	7	9	13
6	Numărul grajdurilor	125	87	116	89	52
7	Capacitatea grajdurilor	2.500 mp	1740 mp	2332 mp	1780 mp	1040 mp
8	Căruțe cu boi	4	21	22	7	19
9	Căruțe cu cai	26	16	2	35	2

În anul 1961 se amenajează piața Simeria și străzile Malinovschi și Filimon Sârbu⁵⁰⁴. În anul 1962 este terminat blocul „punct” cu 20 apartamente, iar blocul „bară” este terminat în roșu și se fac tencuieli interioare, iar la fabrica de pâine nu sunt terminate lucrările de finisare. În Piața de alimente s-au terminat 8

⁴⁹⁹ Ibidem, Dosar 2/1961.

⁵⁰⁰ Ibidem, Dosar 6/1955-56, f. 85.

⁵⁰¹ Ibidem, Dosar 3/1956, f. 765.

⁵⁰² Ibidem, Dosar 8/1959, f. 9.

⁵⁰³ Ibidem, Dosar 3/1958-1959, f. 24.

⁵⁰⁴ Ibidem, Dosar 4/1961, f. 40.

gherete și s-au asfaltat 500 mp. Se lucrează de asemenea la proiectarea alimentării cu apă și a canalizării orașului⁵⁰⁵.

La 1 aprilie 1962, Simeria avea o populație de 8.200 locuitori, 320 apartamente de stat, 11 apartamente proprietate obștească și 1.642 apartamente proprietate particulară⁵⁰⁶. Sporirea populației orașului duce la construcția de noi blocuri. La 18 martie 1964 se raporta darea în folosință a 88 de apartamente, iar la sfârșitul trimestrului al II-lea se vor da încă 45 apartamente cu 896 mp spații comerciale⁵⁰⁷.

Situația industriilor din Simeria⁵⁰⁸ prezenta, în anul 1962, următoarea structură:

Nr. crt	Denumirea întreprinderii	Profilul	Producția globală	Mijloace fixe	Puterea instalată
	A. Industrii republicane				
1	Atelierele R.M.R.	Reparații mat. rulant	67.000.000	86.000	2570 kv
2	Întreprinderea Marmura	Prelucrare marmură	12.500.000	31.016	883 kv
3	I.C.I.L	Industria laptelui	40.000.000	12.011	185
4	I.C.M.	Colectarea metalelor	-	-	-
	B. Industrii regionale				
1.	Depoul C.F.R.	Transport C.F.R.	23.000	17.000	270
2	Stația Simeria călători				-
3	Stația Simeria Triaj	Direcția Regională			-
4	Revizia vagoane	C.F.R. Timișoara			40 kv
5	Revizia Triaj	"			150 kv
6	District linie Simeria	"			-
7	District Simeria Triaj	"			-
8	Secția poduri C.F.R.	"			-
9	C. T. 4 Simeria	"			-
10	Sector clădiri C.F.R.	"			-
	C. Industrii locale				
1	I.G.O.	Gospodărie oraș			-
2	Coop. Munca Colectivă				-
3	Panificație				-

⁵⁰⁵ Ibidem, Dosar 8/1962, f. 6-12.

⁵⁰⁶ Ibidem, Dosar 9/1962, f. 20.

⁵⁰⁷ Ibidem, Dosar 1/1964, f. 109.

⁵⁰⁸ Ibidem, Dosar 1/1962

Conform situației de mai sus, ființau în Simeria 4 întreprinderi republicane (Atelierele R.M.R., Întreprinderea Marmura, Întreprinderea de Colectare și Industrializare a Laptelui (ICIL) și Întreprinderea de Colectare a Metalelor (ICM)), 10 întreprinderi regionale (Depoul C.F.R., Stația Simeria călători, Stația Simeria Triaj, Revizia de vagoane, Revizia de vagoane Triaj, District linie Simeria, District Simeria Triaj, Secția poduri C.F.R., C.T. 4 Simeria, Sector clădiri C.F.R.) și 3 întreprinderi de Industrie locală (I.G.O., Cooperativa Munca Colectivă și Panificația).

În aceste întreprinderi era cuprins un număr important de muncitori, personal tehnic și funcționari, care depășeau posibilitățile Simeriei de a le asigura locuințe numai de la nivelul orașului și a satelor componente. Un număr important de muncitori erau navetiști, venind din alte localități mai apropiate sau mai îndepărtate. Lucrau aici 3.388 muncitori la care se mai adăugau 489, personal tehnic și funcționari, totalizând 3.877. Dintre aceștia doar 1.725 erau localnici, reprezentând un procent de 44,49 %.

Nr. crt.	Denumirea întreprinderii	Salariați:			Din care:		
		Muncit	Tehnic	Total	Localnici	Vin pe jos	Cu CFR
	A. Industrii republicane						
1	Atelierele R.M.R.	970	210	1180	664	100	416
2	Întreprinderea Marmura	122	62	184	79	-	105
3	I.C.I.L	110	49	159	125	2	32
4	I.C.M.	119	5	124	37	-	87
	B. Industrii regionale						
1	Depoul C.F.R.	438	39	477	281	-	196
2	Stația Simeria călători	424	36	460	150	115	195
3	Stația Simeria Triaj	276	13	289	23	27	239
4	Revizia vagoane	97	1	98	38	-	60
5	Revizia Triaj	155	10	165	28	-	137
6	District linie Simeria	60	8	68	14	-	54
7	District Simeria Triaj	86	1	87	25	2	30
8	Secția poduri C.F.R.	181	9	190	13	-	177
9	C. T. 4 Simeria	71	24	95	15	16	64
10	Sector clădiri C.F.R.	29	1	30	13	1	16
	C. Industrii locale						

1	I.G.O.	60	7	67	37	-	30
2	Coop. Munca Colectivă	167	13	180	160	5	15
3	Panificație	23	1	24	23	-	1
	Total	3388	489	3877	1725	268	1854

De altfel, cu ocazia înființării Întreprinderii de Colectare și Industrializare a Laptelui se întreprinde o cercetare a posibilităților de recrutare a forței de muncă din orașul Simeria și a cartierelor sale. În urma sondării acestor posibilități ale orașului și cartierelor sale a rezultat următoarea situație:

SITUAȚIA forței de muncă existente și a posibilităților de recrutare în Simeria pentru I.C.I.L.

Nr. crt.	Orașul și cele 4 cartiere	Distanța	Populație totală	Din care ocupată			
				Industrie	Deservire	Agricult.	Inactivă
1	Simeria	1	6.539	1.949	154	122	3.545
2	Uroi	3	546	221	1	98	65
3	Cărpiniș	5	286	74	-	45	15
4	Simeria Veche	2	465	203	-	76	56
5	Șăulești	5	552	252	1	84	63

Se mai specifica că un număr de 1.854 muncitori veneau la Simeria din alte localități ale județului Hunedoara⁵⁰⁹.

De altfel și din satele aparținând Simeriei un număr important de locuitori lucrau în alte localități din județ. Astfel, din Simeria Veche lucrau la C. S. H. (32 muncitori), la I.C.S.H, (8) și 6 la Victoria Călan⁵¹⁰. Din localitatea Cărpiniș, 5 muncitori lucrau în cadrul Combinatului Siderurgic Hunedoara. Din satul Uroi făceau naveta un mare număr de locuitori: 21 la C.S.H., 7 la I.C.S.H., 1 la A.D.A..S. Deva, 2 la D.S.A.P.C. Deva și 1 la Victoria Călan⁵¹¹. În Miliția din Simeria lucrau un număr de 11 persoane, la care se mai adăugau 6 din Miliția T.F. și Simeria Triaj.

Din cei 11 salariați ai Miliției orașului 5 locuiau în Simeria, 2 în Deva, 1 în Cugir, 1 în Geoagiu, 1 în Rapolt și 1 în Băcia⁵¹². Din personalul din Miliția T.F. și Simeria Triaj, 4 locuiau în Simeria, 1 în Zam și 1 în Brănișca⁵¹³. Mai exista la

⁵⁰⁹ Ibidem, Dosar 1/1962.

⁵¹⁰ Ibidem, Dosar 11/1963-1964, f. 164-165.

⁵¹¹ Ibidem.

⁵¹² Ibidem.

⁵¹³ Ibidem.

Simeria și o unitate militară cu 330 militari.⁵¹⁴ La nivelul orașului Simeria mai sunt 5 salariați P.M.R și 7 care lucrau în alte organizații de masă⁵¹⁵.

Pentru asigurarea locuințelor mereu solicitate în Simeria s-a construit în ritm intens, asigurându-se un important fond locativ. La 31 decembrie 1962 situația fondului locativ al Simeriei se prezenta astfel:

Localitatea	Denumirea celor 5 proprietăți	Număr imobile	Număr apartamente	Număr chiriași	Suprafață construită
Simeria	Naționalizate	-	-	-	-
	Proprietate de stat	98	348	394	15.480
	Cooperatistă	-	-	-	-
	Parohiale	5	11	6	404
	Particular	1.344	1.642	485	67.200
	Total	1.447	2.001	885	83.084

În anul 1962 s-au desfășurat lucrări la mai multe obiective de investiție:

Nr. crt.	Obiectivul investiții	Plan	Realizat	Procent
1	Construcții locuințe	2.570.000	1.565.630	60 %
2	Spații comerciale	324.000	120.000	37 %
3	Construcția Fabricii de pâine	1.812.000	987.283	54 %
4	Complexul UCCM	500.000	160.000	32 %
5	Sera	600.000	160.000	27 %
6	Dispensarul veterinar	200.000	80.000	40 %
7	Piața de alimente	100.000	94.291	94 %

Fabrica de pâine urma să aibă o capacitate de 12 tone pe zi. Sera era construită în cadrul Parcului Dendrologic. În același an se mai lucra la 2 blocuri cu 20, respectiv 24 apartamente⁵¹⁶. Creșterea numărului populației orașului Simeria a impus dezvoltarea rețelei unităților comerciale. Deservirea populației din orașul Simeria se asigura prin 49 de unități, din care 22 alimentare, 8 unități industriale, 12 alimentație publică, 3 aprozare, 1 farmacie, 1 chioșc farmaceutic, 1 librărie și 1 unitate de produse petroliere⁵¹⁷.

⁵¹⁴ Ibidem.

⁵¹⁵ Ibidem.

⁵¹⁶ Ibidem, Dosar 1/1962, f. 6.

⁵¹⁷ Ibidem, Dosar 12/1963, f. 270.

În anul 1962 orașul Simeria avea o rețea dezvoltată de străzi după cum rezultă din tabelul de mai jos:

Nr. crt.	Denumirea veche a străzii	Denumirea nouă	Numărul caselor	Observații
1	Biscaria	-	92	
2	Câmpului	Ștefan Gheorghiu	40	
3	1 Mai	-	49	
4	Matei Basarab	Ilie Pintilie	26	
5	I.C. Frimu	-	28	
6	Ion Creangă	-	26	
7	Aurel Vlaicu	-	26	
8	Gh.Gh. Dej	Teilor	99	
9	Ștefan cel Mare	-	18	
10	Mihai Viteazul	-	27	
11	Vasile Lupu	Grigore Preoteasa	6	
12	Anton Pann	-	5	
13	23 August	-	26	
14	Filimon Sârbu	-	35	
15	Avram Iancu	-	8	
16	Traian	-	88	
17	Andrei Mureșanu	-	43	
18	G. Coșbuc	-	27	
19	6 Martie	-	10	
20	T. Vladimirescu	-	5	
21	Horea	-	7	
22	Decebal	-	4	
23	Piața Muncii	-	9	
24	Andrei Șaguna	Karl Marx	10	
25	11 Iunie	-	3	
26	Crișan	-	1	
27	Cloșca	-	9	
28	30 Decembrie	-	61	
29	Ion Luca Caragiale	-	10	
30	Șt. O. Iosif	-	4	
31	Delavrancea	-	2	
32	Pictor Grigorescu	-	12	
33	7 Noiembrie	-	10	
34	Cuza Vodă	-	17	
35	Mărășești	-	5	
36	D. Gherea	-	11	
37	Dr. P. Groza	-	26	
38	N. Bălcescu	-	19	
39	Cimitirului	M. Gorki	4	
40	V. Alecsandri	-	17	
41	P. Maior	-	11	
42	D. Cantemir	-	5	
43	Victoria	-	15	
44	Dragalina	Olga Bancic	16	
45	10 Vânători	Gh. Doja	69	

46	Plevna	-	21
47	Grivița	-	26
48	Tache Ionescu	Ioan Slavici	7
49	Brâncoveanu	-	4
50	Șoseaua Națională	-	75
51	M. Sadoveanu	-	2
52	M. Eminescu	-	8
53	Gh. Lazăr	-	4
54	Alex. Vlahuță	-	17
55	Piața Libertății	-	6
56	I. Corvin	-	1
57	Păcii	-	11
58	Malinovschi	Libertății	63
59	Barăci spre Deva	-	7
60	Barăci spre Simeria Veche	-	10
61	George Enescu	-	-
62	V. Roaită	-	4
63	Kogălniceanu	-	10
64	Iancu Jianu	-	2
	Total		1.329

Aruncând o privire asupra listei cu numele străzilor din Simeria se pot desprinde câteva concluzii:

- Multe străzi sunt recent înființate, fapt explicat prin numărul mic de case, spre exemplu Iancu Jianu (2 case). Ioan Corvin (1), M. Sadoveanu (2), Delavrancea (2), Crișan (1), George Enescu (-).

- Numele de eroi ai românilor sau de oameni politici purtate de unele străzi sunt înlocuite cu cele ale unor „eroi” ai comunismului sau alte nume fără nici o legătură cu istoria națională (Matei Basarab cu Ilie Pintilie, Vasile Lupu cu Grigore Preoteasa, Andrei Șaguna cu Karl Marx, Dragalina cu Olga Bancic, 10 Vânători cu Gh. Doja).

- Ca o curiozitate dificil de explicat este renunțarea la numele străzii Gheorghe Gheorghiu Dej, căreia i se atribuie denumirea de strada Teilor.

În anul 1977 Simeria avea o populație de 13.341 locuitori și 3.862 locuințe, iar la recensământul din 1992 număra o populație de 14.320 locuitori, dintre care 11.956 locuiau în Simeria și restul în cele 6 sate aparținătoare⁵¹⁸. Începând din anul 1960, în zona centrală a orașului s-au construit blocuri de locuințe cu spații comerciale la parter. Ultimul bloc a fost terminat în anul 1992. Începând din 1985 s-a introdus gazul metan, mai întâi la blocuri, apoi după 1990 și la celelalte gospodării ale populației. În anul 1993 a început construirea unei impozante Case de cultură, care a rămas neterminată din cauza lipsei fondurilor.

⁵¹⁸ Baci Camelia, *Lucrarea citată*, p. 26.

COLECTIVIZAREA AGRICULTURII DIN SATELE SIMERIEI

După instaurarea guvernului Petru Groza, la 6 martie 1945, are loc o puternică ofensivă a forțelor de stânga pentru preluarea integrală a puterii politice. Ordinile și dispozițiile prefectului comunist Augustin Almășan sosesc neîncetat către preturi și primării. La 19 aprilie 1945, printr-un astfel de ordin se interzice „fabricarea de brânză telemea din laptele de vacă, între 30 aprilie – 1 noiembrie 1945”⁵¹⁹.

Un alt ordin, din 19 iunie 1945, interzicea morarilor să macine făină albă, iar împotriva celor găsiți vinovați se cere aplicarea de „pedepse severe infractorilor”⁵²⁰. Dacă până în anul 1946 singurul tablou care era prezent în instituțiile de stat era cel al regelui Mihai, prefectura județului Hunedoara, ordona pretorilor și primarilor, la 14 iunie 1946, să ia măsuri pentru achiziționarea, contra sumei de 5.000 lei, a tabloului primului ministru Dr. Petru Groza și „să fie afișat în birou la locul cuvenit”⁵²¹.

Victoria în alegerile din anul 1946 avea să intensifice acțiunile guvernului împotriva celor care se opuneau într-un fel sau altul instaurării regimului comunist. S-a introdus pedeapsa cu moartea împotriva dușmanilor clasei muncitoare și ai poporului muncitor. Sunt măsuri luate pentru a se putea trece la politica de naționalizare a industriei și apoi de colectivizare a agriculturii.

Conform politicii Partidului Muncitoresc Român colectivizarea agriculturii urma să se desfășoare după modelul sovietic. În concepția sistemului sovietic proprietatea particulară trebuia să dispară. Procesul colectivizării a debutat oficial odată cu Plenara C.C. al P.M.R. din 3-5 martie 1949, dar primele semne ale acestui proces s-au manifestat încă de la sfârșitul anului 1948 și începutul anului 1949.

Ministerul agriculturii a întocmit un plan de regrupare a terenurilor și proprietăților agricole aparținând statului. Operațiunea era considerată ca fiind de o importanță economică deosebită, deoarece avea menirea de a organiza „G.A.S.-uri puternice, ca să fie pilde pentru țărănimea muncitoare”⁵²². Într-o primă fază s-au făcut lucrări preliminare de identificare și stabilire a unităților de bază, în jurul cărora trebuia să se facă regruparea, iar în faza a doua au fost identificați țăranii și proprietățile lor, care urmau să fie predate, prin schimb, statului. Acțiunile din cea de-a doua fază erau „cele mai importante pentru reușita acțiunii de regrupare, deoarece schimbul trebuie făcut astfel încât să nu nemulțumească țărănimea muncitoare și să nu dea posibilitatea unei solidarizări a acesteia cu chiaburimea”⁵²³.

⁵¹⁹ DJHAN, Fond Pretura Plasei Brad, Dosar 1/1945, f. 21.

⁵²⁰ Ibidem, f. 23.

⁵²¹ Ibidem, Dosar 1/1946, f. 53.

⁵²² Darius Miheț, Întovărășirile agricole din județul Hunedoara, Sargetia, XXXIV/20006, p. 499.

⁵²³ Ibidem.

La 27 decembrie 1949, Comitetul Provizoriu al județului Hunedoara transmitea un ordin confidențial către Comitetele Provizorii ale plaselor prin care cerea aplicarea normelor trasate de Partid și de Guvern. Potrivit ordinului, comitetele de plasă, orașe și comune au sarcina de a da concursul organelor fiscale pentru încasarea taxelor și impozitelor. „Urmărirea se va face de sus în jos, începând cu chiaburii, apoi salariații statului, preoți, medici, învățători, funcționari fiscali, membrii ai Comitetului provizoriu, apoi țăranii mijlocași și pe urmă țăranii săraci”⁵²⁴.

„Față de chiaburi – preciza documentul – urmărirea va fi cât mai severă și la acei ce opun rezistență și de fapt cu posibilități de plată, se vor adresa acte de dare în judecată, iar în caz că este pericol de a se sustrage și face să dispară obiectele de valoare se va aplica sechestru cu ridicata”⁵²⁵.

În data de 21 decembrie 1950 are loc prima sesiune a Sfatului Popular Simeria. Florian Simion, fostul președinte al Comitetului Provizoriu, propune pe deputatul Bozera Petru ca președinte de vârstă al primei sesiuni. Președintele propus este ales și preia conducerea ședinței propunând următoarea ordine de zi:

1. „Validarea alegerii deputaților.
2. Alegerea Comitetului Executiv și a Consiliului Permanent.
3. Expunerea Legii și a Regulamentului de funcționare a Comitetului Executiv și Comisiilor Permanente”⁵²⁶.

Apoi importanța legii este expusă de către deputatul raional Hunedoara, Boureanu Ștefan. După expunere, el cere să se propună alegerea unui președinte, vicepreședinte și a unui secretar care să conducă lucrările sesiunii. Sunt propuși, în ordinea funcțiilor, Pârviucă Cristache, Irimia Rozalia și Oprean Vasile. După formalitățile de rigoare, în Comitetul Executiv sunt aleși: Florean Simion, Ocolișan Ioan, Pârva Mihai, Ivanici Avram, Lungu Iosif și Colcer Ioan⁵²⁷. În final sunt aleși membrii Comisiilor permanente pentru Gospodărie comunală, colectări, sănătate, învățământ, cooperatie și agricultură.

Membri ai diverselor comisii se înscriu la cuvânt, luându-și angajamentul că vor duce la îndeplinire sarcinile trasate de partid și de stat. Deputatul Popa Remus, membru în Comisia permanentă pentru agricultură, își ia angajamentul „de a duce munca de lămurire pentru a se înscrie țăranimea în gospodăriile agricole colective, singura cale de a scăpa de mizerie”⁵²⁸.

Hotărârea din 18 septembrie 1951 a C.C. al P.C.R. considera că „trebuie să se acorde o atenție deosebită organizării țăranimii muncitoare în întovărășiri

⁵²⁴ DJHAN, Fond Pretura Plasei Brad, Dosar 2/1949, f. 198.

⁵²⁵ Ibidem.

⁵²⁶ Ibidem, Primăria orașului Simeria, Dosar 1/1950-1953.

⁵²⁷ Ibidem.

⁵²⁸ Ibidem.

agricole alcătuite după exemplul întovărășirilor cunoscute în U.R.S.S. Se preciza că întovărășirile agricole „reprezintă o formă inferioară de cooperatie agricolă de producție, în care pământul, vitele și mijloacele de producție nu sunt colectivizate, ci rămân în proprietatea țăranilor întovărășiți, în care țăranii întovărășiți, pe baza desființării haturilor, își pun laolaltă parcelele de pământ în scopul aplicării măsurilor agrotehnice și folosirii tractoarelor și mașinilor agricole pentru ridicarea producției agricole, în care țăranii întovărășiți fac în comun muncile agricole și rezolvă în comun toate problemele gospodărești...întovărășirea agricolă se deosebește de gospodăria colectivă, în care pământul, vitele de muncă, uneltele mari, ca și munca membrilor ei, sunt colectivizate”⁵²⁹.

Planul de muncă întocmit pentru trimestrul al II-lea din anul 1952 prevedea intensificarea acțiunilor pentru înființarea întovărășirilor agricole. În Conferința intitulată „Să sprijinim înființarea întovărășirilor agricole” se preciza participanților că în țară existau deja 1.800 G.A.C. și peste 1.700 întovărășiri agricole⁵³⁰.

În finalul conferinței, se cerea activului implicat în colectivizare „să fie demascată orice încercare a chiaburilor de a se strecura în Gospodăriile Colective ori în întovărășiri. Neîncetat în rândul țăranimii muncitoare să fie cultivată vigilența împotriva uneltirilor chiaburești”⁵³¹. Slaba sprijinire a noului leu și mai ales demararea greoaie a procesului de colectivizare și lipsa de fermitate față de „dușmanii poporului” a dus la critica membrilor Comitetului Executiv și la înlocuirea conducerii acesteia.

Cu prilejul Sesiunii extraordinare din 8 iulie 1952, delegatul raional Murariu Alexandru arăta că „lipsurile și greșelile manifestate la Comitetul Executiv s-a alimentat din devierea de dreapta, a lui Vasile Luca”⁵³². În acest context, analizând munca lui Florean Simion și a secretarului Fuică Mihai se constata „că au muncit sectar, nu au controlat executarea planului de muncă, nu au împărțit sarcinile pe om și s-au complăcut într-o situație de moleșeală și comoditate”⁵³³.

„Tov. Florea Simion nu a respectat H.C.M. și a C.C. al P.M.R., s-a rupt de organizația de partid, a alunecat pe panta împăciuitorismului, protejând pe chiaburul Neagu Iuliu, căruia nu i-a dat un plan de muncă concret, datorită cărui fapt acest chiabur a ieșit cu tractorul la lucru atunci când el a vrut”⁵³⁴.

„Practicarea familiarismului de către tov. Florean a dus la angajarea în posturi de răspundere a elementelor necorespunzătoare, prieteni și cunoscuți, cum

---

⁵²⁹ Dan Cătănaș, Octavian Roske, Colectivizarea agriculturii în România. Dimensiunea politică, vol. I, (1949-1953), Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2000, p. 259-260.

⁵³⁰ DJHAN, Primăria orașului Simeria, Dosar 4/1952.

⁵³¹ Ibidem.

⁵³² Ibidem, Dosar 1/1950-1953.

⁵³³ Ibidem.

⁵³⁴ Ibidem.

este cazul tov. Pârvu Olivia de la secția financiară⁵³⁵. Delegatul Sfatului Popular Raional Hunedoara venise cu sarcina concretă a înlocuirii președintelui și secretarului Sfatului popular Simeria. În consecință, el dă citire Deciziei nr. 6 din 1952 a Comitetului Executiv al Sfatului Popular Raional Hunedoara, prin care „se scot din munca de președinte și secretar al Sfatului Popular Simeria tov. Florea Simion și Fuică Mihai și se numesc Gal Carol și Alic Ștefan”⁵³⁶. În finalul sesiunii, delegatul raional trasează noile sarcini prin care se cere „să mobilizeze țărănimea muncitoare la îndeplinirea întocmai și la timp a tuturor îndatoririlor cetățenești, îngrădirea chiaburimii, apărând interesele muncitorilor agricoli și ale țărânimii sărace și mijlocașe față de chiaburi, obligându-i pe chiaburi să dea statului tot ce i se cuvine pe baza legilor țării. Să descopere, conform indicilor stabiliți, pe chiaburii care s-au camunflat în rândurile țărânimii mijlocașe și sărace și încadrarea lor la impunere conform legii”⁵³⁷.

În sală sosește o delegație de U.T.M.- iști și de muncitori „care salută călduros sesiunea extraordinară și își ia angajamentul de a sprijini prin munca lor din producție activitatea Sfatului Popular și pe tov. președinte și secretar”⁵³⁸. Iau apoi cuvântul o serie de tovarăși care critică activitatea tovarășilor Florea și Fuică. Tovarășa Iacob Elena, responsabilă cinematografului, arată că „tov. Florea și Fuică au muncit sectar și că familiarismul a fost în floare, că a susținut pe chiaburi și că tov. Florea era un sprijinitor al Bisericii”⁵³⁹.

La rândul său, tovarășul Radu Laurean arată că „tov. Florea și Fuică nu au sprijinit Cooperativa „Vasile Roaită”, din care cauză munca cooperativei nu s-a desfășurat normal”⁵⁴⁰. Și mai vehement în critica sa se dovedește Dumitriu Constantin, secretarul Organizației de bază P.M.R. cartier, care arată că batozele nu au fost reparate la timp. El mai critică pe tov. Florea pentru că „în loc să meargă ca agitator în munca de lămurire a preferat mai bine să meargă la Biserică”⁵⁴¹.

Cu ocazia ședinței din septembrie 1952, fostul secretar Fuică, care a tras învățăminte din critica tovarășilor de la raion, pune următoarea întrebare:

„Ce măsuri s-au luat contra elementului dușmănos care a sabotat campania de însămânțări”? I s-a dat din partea președintelui Gal următorul răspuns: „Un chiabur a fost trimis în judecată, iar alții sunt în stare de cercetare și trimitere în judecată”⁵⁴².

⁵³⁵ Ibidem.

⁵³⁶ Ibidem.

⁵³⁷ Ibidem.

⁵³⁸ Ibidem.

⁵³⁹ Ibidem.

⁵⁴⁰ Ibidem.

⁵⁴¹ Ibidem.

⁵⁴² Ibidem.

În anul 1952 presiunea asupra țăranilor pentru a se înscrie în cadrul unor întovărășiri agricole se intensifică. Prin „Ghidul planului de muncă” trimis de la nivelul raionului se cerea intensificarea eforturilor în vederea înființării de noi întovărășiri agricole și crearea unei Gospodării Agricole Colective în Sântandrei⁵⁴³. Până în 1952 nu erau criticate metodele folosite în procesul colectivizării. Din 1952, odată cu demascarea grupului antipartinic Ana Pauker, Vasile Luca și Teohari Georgescu, Gheorghe Gheorghiu Dej arunca responsabilitatea pentru eșecul și victimele colectivizării de partea „grupului exterior”⁵⁴⁴.

În activitatea de lămurirea a țăranilor pentru a se înscrie în întovărășirile agricole organele de partid și de stat s-au bazat în primul rând pe cei săraci sau pe cei care erau înregimentați politic. Campania de însămânțări din toamna anului 1952 a început la 15 septembrie și primii care au ieșit au fost:

„Sabău Ioan, deputat și țăran sărac.

Irinca Solomon, membru de partid și țăran sărac.

Lungu Iosif, membru de partid, precum și alți țărani săraci și mijlocași”⁵⁴⁵.

Campania s-a încheiat în 17 octombrie 1952, și s-au însămânțat următoarele suprafețe cu cereale:

Nr. crt.	Tipul cerealelor	Planificat	Realizat	Procent
1	Grâu	676 ha	676 ha	100 %
2	Secară	10 ha	10 ha	100 %
3	Orz	10 ha	10 ha	100 %
	Total	696 ha	696 ha	100 %

În campania din acest an s-au evidențiat cetățenii din Simeria Veche (Sabău Ioan, Gros Ioan), Șăulești (Muntean Arghir), Uroi (Lungu Iosif, Basa Ioan), Cărpiniș (Irinca Solomon, Colcer Solomon) și Biscaria (Visirin Anghel)⁵⁴⁶. Dar și acum, ca în toate campaniile, „dușmanul de clasă, chiaburimea satelor a căutat să saboteze planul de însămânțări. Danciu Irina a avut manifestări dușmănoase, Măgurean Gheorghe nu și-a respectat termenul de însămânțare. La fel au făcut și alți chiaburi, care însă au fost demascați la timp de țăranimea săracă și mijlocașă din satele noastre”⁵⁴⁷.

Mulți dintre țăranii din satele de aici erau bine situați material, deținând suprafețe de teren apreciabile și un număr de animale care le permitea să ducă, până la acțiunea de colectivizare, un trai decent. Dar acum cei mai mulți sunt încadrați în categoria chiaburi. Conform unei statistici a animalelor realizate în anul 1951 în localitățile Biscaria, Simeria Veche, Șăulești, Uroi, Cărpiniș și

⁵⁴³ Ibidem, Dosar 1/1953, f. 6.

⁵⁴⁴ Octavian Roske, Colectivizarea agriculturii în România (1949-1962), în Arhivele totalitarismului, anul I, nr. 1/1993, p. 160.

⁵⁴⁵ DJHAN, , Primăria orașului Simeria, Dosar 2/1952, f. 452-456.

⁵⁴⁶ Ibidem.

⁵⁴⁷ Ibidem.

Simeria sunt înregistrate și suprafețele de teren pe care le dețin locuitorii acestor sate⁵⁴⁸. Cel mai bine situați sunt cei care dețin suprafețe de peste 8 ha de pământ. În rândul acestor proprietari sunt înscriși următorii:

„**Toader Ioan I Partenie** – 14,06 ha, 2 cai, 5 taurine, 3 oi, teren arabil 12,55 ha.

Măgurean Victor – 13,41 ha, 12,91 ha arabil, 2 cai, 2 taurine, 2 porci,

Muntean Avram – 13,68 ha, 10,27 ha arabil, 3 cai, 1 vacă, 2 porci.

Crișan Ioan Tuți – 12,81 ha teren, 11,65 ha arabil, 1 vacă, 2 oi.

Iar Manase – 11,28 ha teren, 7,47 ha arabil, 6 taurine, 5 oi, 2 porci.

Iar Olivia – 10,31 ha teren, 7,51 ha arabil, 4 taurine, 6 oi, 2 porci, 2 stupi primitivi.

Pașca Nicolae – 9,21 ha teren, 5,26 ha arabil, 5 taurine, 2 oi și 2 porci.

Igna Ioan – 9,75 ha teren, 7,44 ha arabil, 5 taurine, 7 oi, 2 porci.

Cornea Miron – 8,23 ha teren, 7,31 ha arabil, 4 cai, 3 taurine, 2 porci.

Lădar Nistor – 8,73 ha teren, 6,85 ha arabil, 2 cai, 3 taurine.

Dărăbanț Nicolae – 8,23 ha teren, 7,11 ha arabil, 5 taurine, 4 oi, 1 porc.

Dărăbanț Petru I Ioan – 8,19 ha teren, 7,99 ha arabil, 2 iepe, 5 taurine, 6 oi, 3 porci”⁵⁴⁹.

În grupa proprietarilor care au o suprafață de teren cuprinsă 7 și 8 ha sunt înscriși următorii 11 locuitori:

„**Măgurean Gheorghe** – 7,73 ha teren, 7,05 ha arabil, 2 vaci, 2 porci.

Butreciu Ioan – 7,01 ha teren, 6,01 arabil, 3 cabaline și 2 taurine.

Pepenar Nistor – 7,23 ha teren, 3 cabaline și 2 taurine.

Morar Aurel – 7,30 ha, 6,22 ha arabil, 3 taurine, 1 oaie, 2 porci.

Muntean Dionisie – 7,24 ha, 6,61 ha arabil, 2 cai, 5 taurine, 1 oaie și 1 porc.

Lădar Manasie, 7,32 ha teren, 5,11 ha arabil, 5 taurine și 1 porc.

Muntean Petru – 7,96 ha teren, 7,26 ha arabil, 4 cabaline, 1 vacă și 1 porc.

Pârvu Ioan I Ioan – 7,75 ha teren,, 6,90 ha rabil, 6 taurine.

Balsan Andronic – 8,00 ha teren, 7,09 ha arabil, 2 cabaline, 3 taurine.

Visirin Ioan – 7,15 ha teren, 6,27 ha arabil, 1 cal și 1 vacă.

Todor Manasie - 7,61 ha teren, 4 taurine și 2 porci”⁵⁵⁰.

Grupa proprietarilor cu suprafețe de pământ ce se situează în limitele a 6-7 ha numără 17 persoane. Cei 17 proprietari dețin o suprafață de 109,47 ha teren din care 95,27 ha arabil, 13 cabaline, 66 taurine, 31 oi, 2 capre și 18 porci⁵⁵¹.

⁵⁴⁸ Ibidem, Dosar 2/1951-1953.

⁵⁴⁹ Ibidem.

⁵⁵⁰ Ibidem.

⁵⁵¹ Ibidem

Grupa proprietarilor care dețin între 5 și 6 ha teren numără 20 capi de familie. Ei dețin o suprafață 109,06 ha din care 96,12 ha arabil, 14 cabaline, 33 oi, 18 porci și 2 stupi⁵⁵².

Din grupul proprietarilor care dețineau proprietăți cuprinse între 4-5 ha sunt înregistrate 55 persoane. Ei dețin o suprafață de teren de 244,15 ha și 24 cabaline, 148 taurine, 79 oi, 39 porci 19 stupi din care 5 sistematici⁵⁵³.

Un număr de 59 proprietari aveau suprafețe de teren cuprinse între 3 și 4 ha. Ei dețin 206,14 ha teren din care 177,81 ha arabil, 19 cabaline, 148 taurine, 55 ovine, 4 capre, 37 porci și 2 stupi⁵⁵⁴.

Din grupul proprietarilor care dețineau suprafețe de teren cuprinse între 2 și 3 ha făceau parte 83 de familii. Acestea posedau, în total, o suprafață de 206,30 ha din care 182,61 ha arabil și avea 7 cabaline, 181 taurine, 76 ovine, 3 caprine și 44 porci⁵⁵⁵.

Un număr de 105 familii făceau parte din grupul proprietarilor cu suprafețe de teren cuprinse între 1 și 2 ha⁵⁵⁶. Cele 105 gospodării erau proprietarii a 158,83 ha teren și dispun de 18 cabaline, 146 taurine, 85 ovine, 17 caprine și 55 porcine⁵⁵⁷.

Urmează un grup de 69 de proprietari care au suprafețe de teren cuprinse între 0,5 la 1 ha⁵⁵⁸. Acest grup avea o suprafață de 43,72 ha teren din care 41,24 ha arabil și dețin un număr de animale constând din 16 cabaline, 53 taurine, 76 ovine, 35 caprine, 35 porcine și 22 stupi⁵⁵⁹.

În ultima grupă sunt cuprinși locuitorii fără pământ, dar care au un număr neînsemnat de animale. Sunt cuprinși în această grupă 134 de familii care au 21 cabaline, 24 taurine, 48 ovine, 7 caprine, 93 porcine și 173 stupi sistematici și 8 primitivi⁵⁶⁰. Din această grupă făceau parte muncitorii angajați la diferite întreprinderi din Simeria, în special dintre cei peste 300 de locuitori care primiseră câte 800 mp pentru a-și construi o locuință. Unii dintre acești locuitori își creșteau câte o vacă, un porc sau câțiva stupi.

De altfel, nici proprietarii din unele sate, cum e cazul celor din **Cărpiniș**, nu dispun de un număr mare de animale. Cele 51 gospodării de aici aveau 111 taurine, 11 oi și 44 porcine⁵⁶¹. Dintre locuitorii fără pământ sau cu puțin pământ, până la cei care dețineau maximul 2 ha de teren, se vor recruta primii membri ai întovărășirilor agricole. Din primele două grupe vor fi declarați de către autoritățile comuniste chiaburii.

---

⁵⁵² Ibidem.

⁵⁵³ Ibidem.

⁵⁵⁴ Ibidem.

⁵⁵⁵ Ibidem.

⁵⁵⁶ Ibidem.

⁵⁵⁷ Ibidem.

⁵⁵⁸ Ibidem.

⁵⁵⁹ Ibidem.

⁵⁶⁰ Ibidem.

⁵⁶¹ Ibidem.

Conform recensământului animalelor efectuat în februarie 1951 se înregistrează în localitățile Simeria, Simeria Veche, Șăulești, Uroi și Cărpiniș următoarele efective de animale⁵⁶²:

Nr. crt	Categorია animalelor	Total animale	Localitatea				
			Simeria	Simeria Veche	Șăulești	Uroi	Cărpiniș
1	Cabaline	166	60	40	61	5	-
2	Taurine	913	171	235	184	212	111
3	Ovine	547	27	236	63	210	11
4	Porcine	381	150	80	63	44	44
5	Stupi	170	126	28	2	5	9

Cei mai mulți stupi aparțin locuitorilor din Simeria. Din cei 170 de stupi, 142 sunt sistematici și 28 primitivi. Această ocupație este foarte redusă în localitățile Șăulești, cu doar 2 stupi primitivi, Uroi, cu 5 stupi, dintre care 2 sistematici și 3 primitivi, și Cărpiniș, unde sunt înregistrați 9 stupi, dintre care 7 sunt sistematici și 2 primitivi⁵⁶³.

După efectuarea recensământului de către comisiile desemnate urma un supracontrol de la nivelul regional. Pentru verificarea realității din teren este trimis inspectorul statistic regional Vasile Găinaru și Catalina Alexandrina, statisticiană, ca delegați ai Direcției generale de Statistică. Lor li se adaugă Pepenar Ioan, agent agricol, și Popescu Vasile, agent zootehnician⁵⁶⁴.

Constituiți în colectiv de muncă pentru verificarea recensământului animalelor, se constată mari diferențe la capitolul porcine și stupi. „La porcine diferența e de 57 capete în plus și se justifică prin faptul că în 26 februarie a fost târg de țară la Simeria, unde au venit mulți porci și s-au vândut mulți”⁵⁶⁵. Comisia a stabilit ca cei 57 de porci să se considere cifră bună de adăugat la rezultatele obținute din zilele de 26-28 februarie⁵⁶⁶. Numărul stupilor a fost mai mare cu 68 familii.

În acest caz, membrii comisiilor de recensământ „au declarat și recunosc că a fost o lipsă de vigilență, nu s-a căutat în fiecare gospodărie să se identifice aceste bunuri”⁵⁶⁷. Și această diferență depistată se va adăuga la rezultatele recensământului, trecându-se în dreptul familiilor care nu i-au declarat. Din adnotările colectivelor de recenzori întocmite la 25 februarie 1952 se desprind câteva concluzii referitoare la creșterea animalelor din aceste sate:

⁵⁶² Ibidem.

⁵⁶³ Ibidem.

⁵⁶⁴ Ibidem, f. 46.

⁵⁶⁵ Ibidem.

⁵⁶⁶ Ibidem.

⁵⁶⁷ Ibidem.

„Grajdurile sunt construite din cărămidă în satele Șăulești, Simeria Veche și Simeria, iar în satele Uroi și Cărpiniș sunt construite din piatră. Sunt, în general, destul de spațioase, dar, în general, umedoase și lipsite de lumină.

- Hrana animalelor constă din fân, coceni și în mică măsură din paie. Vitele nu sunt hrănite cu grăunțe și lipsesc și nutrețurile: trifoi, lucernă, borceag din cauza secetei care a bătuit în anii trecuți.

- Numărul animalelor în raport cu populația este destul de redus din cauza lipsei de pășune. Comuna nu dispune de suprafața necesară de pășune în luncă, pășunea fiind pe deal și în pădure, care a suferit mult din cauza secetei, având ca urmare firească reducerea parcului de vite.

- Vitele sunt de rasă bună, în special de muncă și carne, dar în ce privește laptele trebuie îmbunătățită rasa

-La porcine și ovine se constată o creștere simțitoare față de anul trecut. Porcii sunt de rasă bună, iar numărul oilor cu lâna semifină a crescut față de anii trecuți⁵⁶⁸. Se propune înființarea unui dispensar zootehnic la Simeria pentru evitarea epidemiilor la animale⁵⁶⁹.

Având o situație cât mai exactă, organele locale de partid și stat, impulsionate puternic de cele raionale și regionale, reiau cu mai mare intensitate acțiunile de colectivizare a agriculturii. Reacțiile țăranilor la constituirea întovărășirilor au fost diverse, după cum rezultă și dintr-o dare de seamă asupra comitetului de inițiativă a întovărășirii „Drumul socialismului” din satul Sântandrei în care se spune că „au existat influențe chiaburești, iar oamenii au șovăit.

Chiaburii au afirmat că vor veni americanii în 10 ianuarie, ba mai mult, chiaburul Chirilă Dănilă l-a amenințat pe secretarul organizației de bază, Ursu Pavel, că va fi spânzurat peste puțin timp, deoarece se face vinovat de constituirea întovărășirii în comună. Chiaburul Murari Ioan a spus că până ce el va fi în Sântandrei nu se va face gospodărie colectivă; alți chiaburi înrăiți ca Băda Moise, Razba Mihai, Artean Petru și Ocoș Ioan Licu au căutat pe toate căile să zădărnicească crearea întovărășirii⁵⁷⁰.

La 12 aprilie 1953 era inaugurată întovărășirea „Drumul socialismului” din Sântandrei, care includea 26 de țărani săraci și mijlocași, cu o suprafață de 92,87 ha, reprezentând 14,48 % din terenul arabil al satului. Cu acest prilej, autoritățile sesizau faptul că: „cei înscriși anterior la G.A.C. Sântandrei au trecut la întovărășire, la G.A.C. rămânând doar 16 familii. Tovarășul Boureanu Ștefan, prim.secretar al Comitetului raional P.M.R. Hunedoara, a arătat că era cu mult mai bine dacă toți membrii întovărășirii ar fi rămas la G.A.C., însă părăsirea acesteia se datorește faptului că nu toți au înțeles chemarea și linia partidului de a

⁵⁶⁸ Ibidem, f. 49.

⁵⁶⁹ Ibidem.

⁵⁷⁰ Dariu Miheț, op. cit., p. 505.

se înscrie în G.A.C., pentru a scăpa de exploatarea chiaburilor și a trece la forma superioară de cooperatie pentru lucrarea pământului în comun”⁵⁷¹.

Împotriva chiaburilor se aplică cele mai drastice măsuri, amenințându-se cu închisoarea și mergând până la lipsirea lor de drepturi politice. La 17 august 1955 sunt înregistrate 13 familii chiaburești pe raza orașului Simeria⁵⁷². Trebuie menționat că satele aparținătoare orașului Simeria, Simeria Veche, Șăulești, Uroi și Cărpiniș erau considerate cartiere ale orașului.

La 8 iunie 1956, Sfatul Popular al orașului Simeria întocmea documentul intitulat:

Tabel

de chiaburii pe anul 1956 a orașului Simeria

Nr. crt.	Numele și prenumele	Domiciliul	Observații
1	Muntean Avran	Șăulești	
2	Crișan Ioan	"	
3	Morar Treja	"	Decedată
4	Neagu Iuliu	Simeria	
5	Rumel Izdovici	"	
6	Rumel Elisabeta	"	
7	Schneider Carol	"	
8	Iar Olivia	Simeria veche	
9	Morar Busuioc	"	
10	Samoilescu Maria	"	
11	Ferencz Estera	Uroi	
12	Josan Alexandru	Simeria	
13	Trandafirescu Marin	"	

Dar cei încadrați în categoria chiaburi erau mult mai numeroși, după cum se poate observa și din datele de mai jos. O serie de locuitori încadrați în categoria chiaburilor se adresează organelor raionale, regionale sau chiar celor centrale pentru a fi șterși din această categorie. Dar și aceste organe ale puterii politice se arată inflexibile față de cererile lor pe care refuză să le dea curs favorabil.

Sfatul Popular al raionului Hunedoara, prin adresa nr.277 din 23 aprilie 1954 către Sfatul Popular al orașului Simeria, comunica următoarele: „Puneți în vedere **verbal** locuitorului **Brândușa Ioan**, din satul Uroi, că la cererea sa depusă Sfatului Raional prin care cerea deschiaburirea și despre care s-a hotărât de a rămâne chiabur⁵⁷³. Semnează adresa președintele Avram Mihuț și Toma Petru, șef secție cadre⁵⁷⁴.

⁵⁷¹ Ibidem, p. 513.

⁵⁷² DJHAN, , Primăria orașului Simeria, Dosar 5/1955, f. 85.

⁵⁷³ Ibidem, Dosar 2/1954, f. 11.

⁵⁷⁴ Ibidem.

Același răspuns îl primește și **Rumel Elisabeta**, din strada Biscaria, nr. 8, din partea Biroului Executiv al Sfatului Popular al Regiunii Hunedoara. Cererea ei a fost analizată de Biroul pentru Rezolvarea Reclamațiilor și Sesizărilor Oamenilor Muncii și răspunsul a fost să i se comunice verbal că „cererea prin care solicita deschiaburirea și despre care s-a hotărât a rămâne chiabură”⁵⁷⁵. Aceeași rezoluție este comunicată și locuitorul Pârvu Ioan I Ioan din satul Uroi după cum se poate observa din adresa următoare:

*Sfatul Popular al Raionului Hunedoara
Comitetul Executiv
Nr. 299 R. din 13 iunie 1954*

Către

Sfatul Popular al orașului Simeria

Puneți în vedere verbal locuitorului Pârvu Ioan I Ioan din satul Uroi că cererea sa de revizuirea încadrării lui ca chiabur a fost adresată Sfatului Popular al Regiunii Hunedoara, a fost cercetată și rămâne bine încadrat și pe mai departe în această categorie de chiabur”.

*Președinte,
Mihuț Avram*

*Secretar,
Ion Roșca*⁵⁷⁶.

Unii locuitori își încearcă norocul adresându-se organelor centrale, cum este cazul lui **Măgurean Victor**, domiciliat în Simeria, strada Biscaria nr. 8⁵⁷⁷, care trimite cererea sa către Prezidiul Marii Adunări Naționale din București. Cererea este retrimisă spre rezolvare Comitetului Executiv al Regiunii Hunedoara, care comunică Sfatului Popular al orașului Simeria următoarele: „Vă rugăm să comunicați locuitorului Măgurean Victor din Simeria, str. Biscaria, nr. 8 că în urma cercetării cererii sale primită de la Prezidiul Marii Adunări Naționale s-a constatat că nu poate fi scos din categoria chiaburilor, deoarece întrebuințează brațe de muncă salariată peste 30 de zile anual. Comunicarea se va face verbal”⁵⁷⁸.

Nici cererea lui **Rumel Ludovic** de a fi scos din evidența chiaburilor n-a fost aprobată de către Comitetul Executiv al Sfatului Popular al orașului Simeria⁵⁷⁹.

În anul 1955, Comitetul Executiv al Sfatului Popular al orașului Simeria comunică câteva dispoziții referitoare la preoții chiaburi. Având în vedere că o parte însemnată a preoților au predat terenurile agricole statului, situația lor se va reglementa astfel:

- „ În școli, copiii lor vor avea regimul tuturor copiilor de funcționari.

- Pentru terenurile care le-au mai rămas nu li se vor mai aplica majorările pentru chiaburi, la obligațiile către stat, impozite, cote.

⁵⁷⁵ Ibidem, f. 12.

⁵⁷⁶ Ibidem, f. 18.

⁵⁷⁷ Ibidem, f. 18.

⁵⁷⁸ Ibidem.

⁵⁷⁹ Ibidem, Dosar 7/1958, f. 85.

- În caz de transferări li se va aplica aceleași dispoziții ca și celorlalți funcționari de stat”⁵⁸⁰.

Chiaburii și familiile lor au fost socotiți „nedemni” pentru a participa la alegerile pentru Sfaturile populare. La la 4 ianuarie 1956, Comitetul Executiv al Sfatului Popular al orașului Simeria întocmea, pe baza articolului 10 al Decretului 391, aliniatul B, următorul document⁵⁸¹:

Tabel

Cu nedemnii la drept de vot din orașul Simeria și cartierele aparținătoare.

Nr. crt.	Numele și prenumele	Domiciliul	Observații
1	Crișan Ioan I Avram	Șăulești	
2	Crișan Silvia	"	
3	Dan Olivia	"	
4	Muntean Avram	"	
5	Muntean Alexandru	"	
6	Muntean Maria	"	
7	Murar Moise	"	
8	Murar Busuioc	Simeria Veche	
9	Murar Salvina	"	
10	Samoilescu Maria	"	
11	Iar Olivia	"	
12	Neagu Iuliu	Simeria	
13	Neagu Ana	"	
14	Schneider Carol	"	
15	Schneider Elisabeta	"	
16	Josan Alexandru	"	
17	Josan Elena	"	
18	Trandafirescu Marin	"	
19	Trandafirescu Maria	"	
20	Rumel Elisabeta	"	
21	Rumel Eugen	"	
22	Rumel Ludovic	"	
23	Rumel Rozalia	"	

Alegerile din 3 martie 1958 au constituit o victorie categorică a candidaților susținuți de Frontul Democrației Populare. Au fost aleși 35 deputați în cele 35 de circumscripții electorale ale Simeriei⁵⁸². Pe listele electorale au fost înscrși 6.589 alegători, și au fost prezenți la vot 6.589. Au votat, pentru 6.578, 1 vot împotrivă și 10 voturi anulate⁵⁸³. Au fost aleși 28 muncitori, 5 țărani

⁵⁸⁰ Ibidem, Dosar 5/1955, f. 6.

⁵⁸¹ Ibidem, Dosar 5/1956, f. 568.

⁵⁸² Ibidem, Dosar 4/1958, f. 236-239.

⁵⁸³ Ibidem.

colectiviști sau întovărășiți, 8 intelectuali și 4 funcționari. Din punct de vedere al naționalității, 27 erau români, 8 maghiari și alte naționalități⁵⁸⁴.

Presiunile asupra proprietarilor din satele simeriene pentru colectivizare se reia cu o și mai mare intensitate din anii 1957-1958. Încă de la 17 august 1955 când se efectuează o statistică privind situația numerică a țăranilor de pe raza orașului Simeria pe categorii sociale pentru a fixa direcțiile de acțiune. În urma acestei analize a rezultat următoarea situație⁵⁸⁵:

Țărani săraci	Mijlocași	Muncitori	Alte categorii
364	157	1.088	377

La alte categorii sunt cuprinși preoții, funcționarii, pensionarii, precum și cele 13 familii de chiaburi⁵⁸⁶. Dar rezultatele în ceea ce privește colectivizarea sunt modeste până în anul 1958. Numirea din nou a lui Florian Simion, cel care condusese Comitetul provizoriu al comunei Simeria prin anii 1950-1951, avea să ducă la o nouă politică în domeniul transformării socialiste a agriculturii. Până în anul 1957 se înregistraseră rezultate modeste, un număr mic de de locuitori cu o parte din terenuri se înscriaseră în cadrul întovărășirilor înființate:

„Întovărășirea „1 Mai” Biscaria, 100,81 ha cu 89 membri întovărășiți.

Întovărășirea Săulești, 22 ha cu 20 membri.

Întovărășirea „Mureș” Uroi, 35,61 ha cu 55 familii.

Întovărășirea Cărpiniș, 10,87 ha teren arabil cu 20 familii”⁵⁸⁷.

Noua conducere a Sfatului Popular al orașului Simeria dispune realizarea comasărilor masive ale terenurilor situate în zonele agricole cele mai favorabile. În sprijinul activului din oraș și a funcționarilor Sfatului Popular sunt trimiși muncitori de la Teliuc și Ghelar. Cu prilejul sesiunii Sfatului Popular din 7 iulie 1958, deputatul Fleșeriu ridică problema cooperativizării din satul Uroi, propunând să se reia comasările⁵⁸⁸. El informează sesiunea că „în Uroi sunt cetățeni înstăriți care nu vor să-și plătească contribuția”⁵⁸⁹.

La rândul său, Tidoș Pavel din Uroi informează unele încălcări ale politicii „cu ocazia muncii de lămurire dusă de echipa de la Ghelar și Teliuc, acești tovarăși au avut ieșiri care nu se încadrează cu linia politică a partidului, au manifestat împăciuitorism cu un tovarăș din Uroi”⁵⁹⁰.

Lucrările de comasare sunt impulsionate de către Hotărârile Congresului al II-lea al P.M.R. La Șăulești s-au comasat până în iunie 1958, 263,29 ha prin

⁵⁸⁴ Ibidem.

⁵⁸⁵ Ibidem, Dosar 5/1955, f. 85.

⁵⁸⁶ Ibidem.

⁵⁸⁷ Ibidem, Dosar 5/1957, f. 124.

⁵⁸⁸ Ibidem, f. 8-10.

⁵⁸⁹ Ibidem.

⁵⁹⁰ Ibidem.

înscriserea a 104 țărani⁵⁹¹. Referatul privind lucrările de comasare de la Întovărășirea „30 Decembrie” Șăulești, întocmit la 26 martie 1959, înscris următoarele date: s-au înscris 125 familii cu un teren în suprafață de 361,35 ha. Dintre membrii care s-au înscris, 72 erau familii de țărani săraci, 6 familii țărani fără pământ și 47 țărani mijlocași⁵⁹².

Întovărășirea dispunea de 47 cai, 10 vaci, 73 pluguri, 26 căruțe, 46 care, 50 grape, 24 prășitori, 16 semănători, 1 trier și 1 trăsură⁵⁹³. Potrivit planurilor de colectivizare, urma să se treacă de la întovărășiri la înființarea de Gospodării Agricole Colective. Până în anul 1958 se planifica cooperativizarea unei suprafețe de 1.320 ha, teren arabil, fânaț și livezi⁵⁹⁴. Această suprafață era repartizată pe sate în modul următor:

„Cartierul Cărpiniș	100 ha.
Cartierul Uroi	236 ha.
Cartierul Șăulești	280 ha.
Cartierul Simeria Veche	440 ha
Biscaria	264 ha” ⁵⁹⁵ .

Până la 26 octombrie a.c., din suprafața cooperativizabilă a orașului s-a socializat 1.399 ha cu 657 familii care își au domiciliul pe raza administrativă a Sfatului Simeria ce reprezintă un procent de 66 %, iar terenul colectivizat reprezintă un procent de 46,8 %, adică 996 ha⁵⁹⁶. Se indică de către organele regionale a se pune accent pe cultura sfeclii de zahăr, de floarea soarelui, legume și zarzavaturi. Conform dispozițiilor primite, s-a realizat următorul plan de culturi:

Nr. crt.	Localitatea	Sfeclă de zahăr	Floarea soarelui	Legume
1	Simeria Veche	12 ha	5 ha	10 ha
2	Șăulești	15 ha	2 ha	10 ha
3	Uroi	10 ha	2 ha	10 ha
4	Cărpiniș	3 ha	2 ha	2 ha
5	Biscaria	10 ha	-	21 ha

Către sfârșitul anului 1958 se înființează câteva Gospodării Agricole Colective, iar în alte localități se obțin rezultate „spectaculoase” în munca de colectivizare. G.A.C. din Biscaria și-a stabilit sediul în fostul local al Gostatului și s-a inaugurat la 5 decembrie 1958⁵⁹⁷. G.A.C. din Șăulești s-a înființat la 30

⁵⁹¹ Ibidem Dosar 4/1959.

⁵⁹² Ibidem, f. 141.

⁵⁹³ Ibidem.

⁵⁹⁴ Ibidem, Dosar 1/1958, f. 1-8.

⁵⁹⁵ Ibidem.

⁵⁹⁶ Ibidem, Dosar 2/1958, f. 1-7.

⁵⁹⁷ Ibidem, f. 7.

Decembrie 1958 și cuprindea 126 familii cu o suprafață de 343,9 ha⁵⁹⁸. S-a trecut la munca de colectivizare în satul Uroi, unde s-au rezolvat 100 de cereri cu 200 ha de teren agricol⁵⁹⁹. G.A.C. Simeria Veche cuprinde 122 familii cu o suprafață de 470 ha, după cum își încheia bilanțul la 3 ani de la înființare, conform datelor publicate la 12 ianuarie 1959⁶⁰⁰.

Activul de partid și de stat începe munca de colectivizare și în satul Cărpiniș, unde până la 12 ianuarie 1959 s-au obținut 5 cereri pentru G.A.C.⁶⁰¹. Planul de cooperativizare a satului Sântandrei trebuia finalizat în proporție de 100%, ceea ce însemna o suprafață de 949 ha⁶⁰². Planul de cooperativizare de 100% al orașului Simeria însemna o suprafață de 2125 ha, care trebuia finalizat până la sfârșitul anului 1960⁶⁰³. Repartizat pe localitățile aparținătoare, planul prevedea colectivizarea a 105 ha în Cărpiniș, 360 ha în Uroi, 300 ha în Șăulești, 440 în Simeria Veche și 264 ha în Simeria - Biscaria⁶⁰⁴. În cursul anului 1959 iau ființă G.A.C. din localitățile Uroi și Cărpiniș, în care s-au înscris 186 familii cu o suprafață de 390 ha teren cultivabil⁶⁰⁵.

Proprietarilor care refuzau înscrierea în G.A.C. li se lua pământul care cădea în perimetrul comasat al acesteia și li se repartiza o altă suprafață într-o zonă de deal sau mlaștină, la depărtări cât se poate de mari, ceea ce făcea inacceptabilă propunerea de schimb de către țărani. Câteva exemple din diferite sate sunt deosebit de edificatoare în această privință:

„PROCES VERBAL

*Încheiat azi 15 mai 1959 în localul Sfatului Popular Oraș Simeria de față fiind: Florian Simion, discută cu Irimie Gheorghe, domiciliat în Cărpiniș. I s-a repartizat teren în schimbul celui comasat în perimetrul G.A.C. Cărpiniș, iar susnumitul declară în fața comisiei că refuză a-l primi*⁶⁰⁶. În urma acestui refuz i se trimite o adresă oficială care are următorul conținut:

„Către **Irimie Gheorghe**

Cărpiniș

Vă facem cunoscut că vi s-a repartizat în schimbul terenului comasat în G.A.C. Cărpiniș și Biscaria, aceeași suprafață după cum urmează:

0,41 ha în hotarul Banpotoc, aparținând comunei Rapolt.

⁵⁹⁸ Ibidem.

⁵⁹⁹ Ibidem.

⁶⁰⁰ Ibidem.

⁶⁰¹ Ibidem.

⁶⁰² Ibidem, f. 12.

⁶⁰³ Ibidem, Dosar 4/1958, f. 199.

⁶⁰⁴ Ibidem.

⁶⁰⁵ Ibidem, Dosar 2/1960.

⁶⁰⁶ Ibidem, Dosar 5/1957, f. 91.

0,37 ha în hotarul Banpotoc ce va fi indicat de Sfatul Popular al comunei Hărău.

În hotarul Cărpiniș veți folosi în acest an 0,40 ha cu grâu pentru care, după recoltare, veți primi alt teren în schimb.

Veți curăța Valea Cărpinișului, termen 16 mai 1959⁶⁰⁷.

În schimbul terenului său compact de 1,18 ha era umilit prin acordarea a trei loturi în trei locuri diferite. Pe lângă repartizarea unor terenuri care aparțin de alte comune, Irimie Gheorghe este obligat ca în termen de două zile să curețe Valea Cărpinișului.

În aceeași zi de 14 mai 1959 era expediată o somație și lui **Săbău Ioan I. Nicolae** din satul Uroi, prin care i se comunica următoarele:

„Vă facem cunoscut că prin aplicarea Decretului nr. 151/1950 vi s-a repartizat în schimbul terenului comasat în G.A.C. Uroi și Biscaria, aceeași suprafață după cum urmează:

1,90 ha la Hărău a lui Gyonge Samoilă din Simeria, str. 30 Decembrie, nr. 43.

0,39 ha la Dealu Mic, Băcia, de la Morar Moisă, teren fost al lui Crișan Ariton din Bârcea Mare.

În caz că nu veți lua în primire terenul repartizat până la 16 mai c. va fi declarat rezervă de stat conform Decretului nr. 115/1915.

Președinte,
Florea Simion

Secretar,
Fuică Mihai⁶⁰⁸.

Pe spatele somației se află scrisă o notă: „15. V. 1959, refuză preluarea”. Se iau măsuri disciplinare chiar împotriva unor membrii înscriși în cadrul unor întovărășiri. Astfel, vicepreședintele Comitetului Executiv al Sfatului Popular al orașului Simeria întocmește un referat pentru trecerea lui Măgurean Victor în rândul chiaburilor⁶⁰⁹.

El îl caracterizează ca „un om periculos în cadrul întovărășirii și mai arată că atunci când a fost prins că în perimetru a însămânțat porumb comun în loc de porumb hibrid, i s-a atras atenția spunându-i-se că merită să fie făcut chiabur, iar Măgurean Victor a spus: eu m-am învățat să fiu chiabur⁶¹⁰”.

La rândul său, președintele comitetului Executiv îl caracteriza pe Măgurean Victor ca un exploatator care are „slugă și că în plus de aceasta mai exploatează și alte brațe de muncă dându-le plată în natură sau bani⁶¹¹”.

În noua etapă, președintele Florea Simion nu mai era necesar, așa că s-a trecut la înlocuirea lui începând cu data de 31 ianuarie 1961. Cu 1 februarie 1961

⁶⁰⁷ Ibidem, f. 92.

⁶⁰⁸ Ibidem, f. 94.

⁶⁰⁹ Ibidem, Dosar 7/1958, f. 106.

⁶¹⁰ Ibidem.

⁶¹¹ Ibidem.

se însărcinează în mod provizoriu tov. Mihuț Avram de a exercita funcția de președinte al Comitetului Executiv al orașului Simeria⁶¹². Noul președinte inițiază o serie de întreceri între G.A.C.-urile de pe raza orașului Simeria. În cadrul întrecerii G.A.C. din Simeria Veche se clasează pe locul I. Președintele Avram Mihuț, în numele Comitetului Executiv, trimite conducerii Gospodăriei Colective următoarea scrisoare de felicitare:

„Către

Consiliul de Conducere al G.A.C. „Ogorul Nou” Simeria Veche,

Comitetul Executiv al Sfatului Popular oraș Simeria în întrecerea organizată în etapa I-a 1961 a clasificat Gospodăria Agricolă Colectivă „Ogorul Nou” din Simeria Veche pe locul I pe oraș și i se decernează drapelul de gospodărie fruntașă.

Comitetul Executiv al Sfatului Popular oraș Simeria felicită Consiliul de conducere și pe toți colectivii și urează noi succese la îndeplinirea sarcinilor de plan și ridicării producției la hectar”⁶¹³.

În aceeași întrecere, Gospodăria Agricolă „Octombrie Roșu” din Biscaria este clasată pe locul II, iar gospodăriile „Mureșul” Uroi, „30 Decembrie” Șăulești și „6 Martie” Cărpiniș sunt clasate pe locul al III-lea⁶¹⁴.

Apar și primele semne ale nerentabilității muncii din G.A.C. În ședința Comitetului Executiv din 29 noiembrie 1963 se arăta că „participarea colectivștilor din Biscaria la muncă e foarte slabă”⁶¹⁵. Pentru ridicarea calificării membrilor din G.A.C. în domeniul creșterii animalelor, se organizează o serie de cursuri. La G.A.C. „Octombrie Roșu” din Simeria a funcționat un curs zootehnic, pe cele 4 brigăzi cuprinzând 145 de cursanți⁶¹⁶. Cursanții erau repartizați în modul următor:

„Brigada 1 Biscaria	45 cursanți.
Brigada a II-a Simeria Veche	40 cursanți
Brigada a III-a Uroi	30 cursanți
Brigada a IV-a Cărpiniș	30 cursanți” ⁶¹⁷ .

Una dintre sarcinile cele mai împovărătoare pentru țărănime era predarea produselor în cadrul acțiunilor de colectare. Pentru colectarea lor se întocmește un plan de acțiune, care cuprinde un colectiv compus din Alic Anghel, secretarul Sfatului Popular, Surdu Ana, colectoare, Halas Ștefan, agent agricol, tov. Arnăut,

⁶¹² Ibidem, Dosar 5/1961, f. 1.

⁶¹³ Ibidem, Dosar 6/1961-1962, f. 121.

⁶¹⁴ Ibidem, f. 119-123.

⁶¹⁵ Ibidem, Dosar 1/1963, f. 39-41.

⁶¹⁶ Ibidem, Dosar 5/1963, f. 33.

⁶¹⁷ Ibidem.

șeful postului de miliție⁶¹⁸. Acestui colectiv se adaugă deputați din Comitetul Executiv, repartizați pe localități:

Biscaria – Naihart Iosif, deputat, și delegatul sătesc June Ioan.

Șăulești – Ivonici Avram, deputat, și Crișan Petru, delegat sătesc.

Simeria Veche – Sabău Ioan, deputat, și Gros Aron, delegat sătesc.

Uroi – Lungu Iosif, deputat, și Basa Ioan, delegat sătesc.

Cărpiniș – Colcer Ioan, deputat, și Colcer Solomon și Irinca Ioan, delegați sătești⁶¹⁹.

Se iau măsuri excepționale pentru strângerea cotelor împovărătoare pentru locuitorii satelor. În ședința din 30 august 1951 se cerea predarea cotelor de cereale în aceeași zi în proporție de 100%. Achizițiile la porci să se încheie până în seara zilei de 1 septembrie⁶²⁰. Dar situația din teren ne arată că era imposibilă realizarea acelor măsuri aberante într-un timp așa de scurt. Cu ocazia ședinței Comitetului Executiv, din 29 septembrie 1951, se cere „impulsionarea cotelor de cereale, furaje, lapte, colectarea cartofilor și a porumbului”⁶²¹.

În această problemă se adoptă o hotărâre care prevedea că pentru buna reușită a strângerii „cotelor, deputații de pe sate și delegații sătești vor trece imediat la identificarea celor care nu și-au dat cotele de fân, lână, piei și lapte. În termen de 5 zile să fie predate, în afară de lapte, după care adevărurile să fie aduse la Sfat de către delegați pentru a se face descărcarea în registru. Acei care nu se vor supune vor fi dați în judecată”⁶²².

Pentru ca oamenii să se întrecă în a-și da produsele necesare traiului, Fuică Mihai propune ca, în cinstea zilei de 7 noiembrie, să se facă întrecerea patriotică între sate⁶²³. Întrecerea se va organiza în modul următor: Simeria Veche – Biscaria, Șăulești – Uroi, Cărpiniș – Șăulești și Uroi – Simeria Veche⁶²⁴. La 21 decembrie 1951, cu prilejul vizitei de lucru a unui deputat raional, se ridică problema colectării produselor de la populație. Cu acest prilej, deputatul Eșu Ludovic, membru în comisia de colectări, își ia angajamentul „că va duce la îndeplinire planul de colectări”⁶²⁵.

Comisia trebuia să fie foarte atentă la calitatea produselor: „porumbul se va preda în știuleți sau boabe, cartofii bine curățați de pământ având mărimea oului de găină. Se va organiza transportul produselor pe grupe de case sau ulițe,

⁶¹⁸ Ibidem, Dosar 4/1952.

⁶¹⁹ Ibidem.

⁶²⁰ Ibidem, Dosar 1/1951-1952, f. 38-39.

⁶²¹ Ibidem, f. 12-14.

⁶²² Ibidem.

⁶²³ Ibidem.

⁶²⁴ Ibidem.

⁶²⁵ Ibidem, Dosar 1/1950-1953.

când cetățenii vor merge în convoi cu cotele la baza de recepție. Transportul la baza de recepție se va face prin grija responsabilului de sat⁶²⁶.

Potrivit Dării de Seamă asupra activității Comitetului Executiv pe luna decembrie 1951 se consideră că în domeniul colectărilor comuna noastră a ajuns printre „comunele fruntașe în predarea cotelor obligatorii către stat. În satele Uroi, Cărpiniș și Simeria Veche nu mai există în prezent decât unul sau doi cetățeni care nu și-au predat cotele”⁶²⁷. Au rămas în urmă satele Șăulești și Biscaria, unde „munca de lămurire nu a fost dusă temeinic pe teren și se constată lipsa de interes a delegaților sau tovarășilor deputați din aceste sate”⁶²⁸. Până la 20 noiembrie 1951 se colectaseră următoarele cantități:

Nr. crt.	Articolul colectat	Planificat	Realizat	Procent
1	Grâu	120.753	120.753	100 %
2	Secară	3.096	3.096	100 %
3	Orz	10.480	10.480	100 %
4	Ovăz	19.583	19.583	100 %
5	Fân	40.328	40.328	100 %
6	Porumb	69.932	40.224	70 %
7	Cartofi	171.813	124.224	72 %
8	Floarea soarelui	1.148	648	56 %
9	Ceapă	1.128	303	26 %
10	Trifoi	371	-	-
11	Lucernă	1.752	135	7 %
12	Borceag	9.236	-	-
13	Lapte de vacă	47.910	39.348	82 %
14	Lapte de oaie	689	689	100 %
15	Carne de vacă	34.656	28.513	79 %
16	Carne de porc	3.069	2.722	88 %

Dar se notează în Darea de Seamă că și „aici chiaburimea satelor a căutat să saboteze, astfel chiaburul Crișan Ioan din satul Șăulești nici până în prezent n-a predat cantitatea de 2.800 kg cartofi. La fel și alți chiaburi și țărani mijlocași care nu și-au predat cotele”⁶²⁹.

Conform unei situații întocmite în anul 1952, la sfârșitul trimestrului al II-lea se menționează colectarea a 29.000 litri lapte de vacă, 2.251 litri lapte de oaie și capră și 956 kg de lână⁶³⁰. În ședința din 8 octombrie 1952 este discutată situația secretarului Alic Anghel, care a făcut „abateri grave de la linia partidului prin aceea că a oprit diferite obiecte de la chiaburi fără a fi inventariate”⁶³¹.

⁶²⁶ Ibidem, Dosar 4/1952.

⁶²⁷ Ibidem, Dosar 2/1952, f. 224-227.

⁶²⁸ Ibidem.

⁶²⁹ Ibidem.

⁶³⁰ Ibidem, Dosar 4/1952.

⁶³¹ Ibidem, Dosar 1/1951-1953, f. 43.

Deputatul Ocolișan Ioan, în cuvântul său recunoștea că nu a ajutat „în muncă pe tov. secretar Alic Anghel și că nu a urmărit îndeaproape munca ce a desfășurat pe teren, din care cauză tov. Alic Anghel a alunecat pe panta împăciuatorismului cu chiaburii”⁶³². Ca urmare a abaterilor sale, secretarul Alic Anghel este suspendat din funcție și înlocuit cu Toma Petre, care îndeplinește și funcția de președinte al Comitetului Executiv.

În 20 iunie 1953, pe ordinea de zi a ședinței Comitetului Executiv era colectarea laptelui de vacă și oaie și a cotei de carne. Președintele Jordan Bahni arăta că orașul Simeria și satele aparținătoare stau cât se poate de rău. Deputatul Sabău Ioan întreabă: „ce măsuri s-au luat pentru chiaburii care nu și-au predat cotele de lapte și carne?”⁶³³. Președintele Bahni Jordan îi răspunde că „în urma echipelor ce se vor forma pe fiecare sat și a controlului predării cotelor se va trece la darea în judecată a chiaburilor și elementelor dușmănoase”⁶³⁴. Prin Decizia nr. 21/1953 se constituie următoarele colective:

„Orașul Simeria și Biscaria – Szasz Elisabeta, Teodorescu Ana, Naihart Iosif.

Șeulești – Bahni Jordan, Bedea Maria, Gârliște Ioan.

Simeria Veche – Griobze Margareta, Ivănici Ioan, Sabău Ioan.

Uroi – Lungu Iosif, Lungu Iosif deputat, Ștef Solomon.

Cărpeneș – Halasz Ștefan, Pepenar Ioan, Colcer Ioan”⁶³⁵. Se preciza prin decizie că aceste colective vor lucra din casă în casă, analizând predarea laptelui și a cotei de carne, având ca termen pentru încheierea acțiunii data de 25 iunie 1953. În urma acestor măsuri de constrângere se predau cotele impuse locuitorilor, și în primul rând chiaburilor. Cu ocazia ședinței Comitetului Executiv din 12 septembrie 1953, Costea Eleonora menționa că acțiunea colectărilor produselor animale și vegetale este mulțumitoare⁶³⁶.

La 25 august 1954, cu prilejul ședinței Comitetului Executiv, se cere membrilor săi să urmărească încheierea predării „cotelor restante la fân, lapte și lână”⁶³⁷. Cota de lână s-a predat în proporție de 92%⁶³⁸. Planul de colectare pentru trimestrul I 1955 prevedea cantități importante la porumb și lapte. La porumb erau stabilite următoarele cantități:

⁶³² Ibidem.

⁶³³ Ibidem, f. 68-69.

⁶³⁴ Ibidem.

⁶³⁵ Ibidem.

⁶³⁶ Ibidem, f. 79-80.

⁶³⁷ Ibidem, Dosar 1/1951-1953, f. 1-4.

⁶³⁸ Ibidem.

Nr. crt.	Localitatea	Plan de colectare porumb (kg)			
		Ianuarie	Februarie	Martie	Total
1	Șăulești	200	70	-	270
2	Uroi	50	15	-	65
3	Simeria Veche	50	15	-	65

Cantități importante de lapte erau stabilite a fi livrate de populația satelor Simeria Veche, Șăulești, Uroi și orașul Simeria, după cum se poate observa din tabelul următor:

Nr. crt.	Localitatea	Plan de colectare lapte (litri)			
		Ianuarie	Februarie	Martie	Total
1	Simeria	200	350	650	1.200
2	Șăulești	500	750	1.200	2.450
3	Simeria Veche	200	350	500	1.050
4	Uroi	100	150	250	500
	Total	1.000	1.600	2.600	5.200

Pentru ca activitatea din campaniile agricole să se desfășoare cât mai eficient, Simeria și satele aparținătoare sunt împărțite în sectoare, fiecare sector având responsabilul său, după cum urmează:

Simeria se împarte în 5 sectoare:

Sectorul 1 de la nr. 1 la 25, responsabil Josan Solomon.

Sectorul 2 de la nr. 25 la 50, responsabil Pepenar Nicolae.

Sectorul 3 de la nr. 50 la 75, responsabil June Ioan.

Sectorul 4 de la nr. 75 la 104, responsabil Crișan Avram.

Sectorul 5 de la nr. 104 la 156, responsabil Gârliște Ioan.

Simeria Veche se împarte în 4 sectoare:

Sectorul 1 de la nr. 1 la 25, responsabil Munteanu Petru.

Sectorul 2 de la nr. 25 la 50, responsabil Negoiescu Ioan.

Sectorul 3 de la nr. 50 la 75, responsabil Josan Ioan și Josan Samoilă.

Sectorul 4 de la nr. 75 la 102, responsabil Ungur Iosif.

Șăulești se împarte în 4 sectoare:

Sectorul 1 de la nr. 1 la 25, responsabil Visirin Ioan.

Sectorul 2 de la nr. 25 la 50, responsabil Crișan Petru cant.

Sectorul 3 de la nr. 50 la 75, responsabil Pădurean Nicolae.

Sectorul 4 de la nr. 75 la 106, responsabil Crișan Mihai.

Uroi se împarte în 4 sectoare:

Sectorul 1 de la nr. 1 la 25, responsabil Tot Aron Basa.

Sectorul 2 de la nr. 25 la 50, responsabil Pârvu Ioan I Toma.

Sectorul 3 de la nr. 50 la 75, responsabil Tetea Aron.

Sectorul 4 de la nr. 75 la 136, responsabili Sabău Ioan și Gros Solomon I Ioan.

Cărpiniș se împarte în 2 sectoare:

Sectorul 1 de la nr. 1 la 35, responsabil Colcer Solomon.

Sectorul 2 de la nr. 35 la 62, responsabil Colcer Aron I Ser.

Conform planului de acțiune, în fiecare sat „șefii de sectoare (tarlale) vor culege datele zilnic, vor controla executarea arăturilor și însămânțărilor și vor raporta în fiecare seară datele delegatului sătesc care le va comunica în aceeași seară Comitetului Executiv comunal”⁶³⁹. Planul de muncă a fost prelucrat în 11 septembrie 1952, în ședința Comitetului Executiv la care participă deputații de regiune, raion și comună, salariații, conducătorii organizațiilor de masă și șefii de sectoare din satele respective. De reușita acțiunii răspunde președintele Comitetului Executiv al comunei Simeria, Carol Gal⁶⁴⁰. Deschiderea campaniei în fiecare sat urma să aibă loc la 15 septembrie „în cadru sărbătoresc, mobilizându-se toate atelajele cu drapele și lozinci. Tovarășii agitatori antrenează țărănimea săracă și mijlocașă spre a-și lua angajamente ca însămânțările să se termine înainte de termenul fixat (25 septembrie) cu 2 zile”⁶⁴¹.

Acțiuni deosebite se organizează și cu prilejul campaniei de seceriș. Conform hotărârii Comitetului Executiv, campania de seceriș urma să se încheie în data de 21 iulie, transportul la arie să se încheie la 23 iulie, după care arăturile de dezmiriștit urmau să se încheie în 5-6 zile⁶⁴². De îndeplinirea hotărârilor luate se stabileau următorii responsabili: Sabău Ioan (Simeria Veche), Naihart Iosif (Biscaria), Ștef Solomon (Uroi), Ivonici Avram (Șăulești) și Colcer Ioan (Cărpiniș)⁶⁴³.

Continuă să fie fixate locul ariilor pentru treierat. La Biscaria, aria se stabilește a fi amplasată la „Locul boiler”, iar în Șăulești, pe „pășunea comunală”⁶⁴⁴. În ce privește locul ariilor din Simeria Veche, Uroi și Cărpiniș va fi fixat acolo unde va stabili comisia⁶⁴⁵. De câteva ori pe parcursul campaniei de treierat ariile erau controlate de către pompieri.

⁶³⁹ Ibidem, Dosar 4/1952.

⁶⁴⁰ Ibidem.

⁶⁴¹ Ibidem.

⁶⁴² Ibidem, Dosar nr. 3/1952, f. 19.

⁶⁴³ Ibidem.

⁶⁴⁴ Ibidem, Dosar 5/1957, f. 37.

⁶⁴⁵ Ibidem.

Cu prilejul controlului de la aria Cărpiniș s-a constatat că nu „există plug la arie, mijloacele de alarmare sunt rele, găleți și lopeți insuficiente, butoaiele sunt pe jumătate goale, nu există pompier de serviciu, butoiul cu benzină se ține pe arie, iar motorul este necurățat”⁶⁴⁶. La Simeria Veche „aria nu este curățată de paie, butoaie insuficiente, oamenii nu sunt organizați, măturoaie nu se află pe arie. Pompierul de serviciu nu se află pe arie”⁶⁴⁷. Aceleași neajunsuri sunt constatate și la Șăulești și Simeria. Frecvent au loc o serie de defecțiuni ale motorului care acționa batozele. Astfel, delegatul Colceriu Eugenia, de la aria din Cărpiniș, raporta că batoza nr. 23 a proprietarului Delapeta Alexandru din 22 iulie, orele 11, nu mai funcționează⁶⁴⁸. În zilele de 22 și 23 iulie motorul a fost dus la reparat la Simeria dar s-a întors tot defect⁶⁴⁹. În satul Uroi, din cauza lipsei batozei, nu funcționa aria și se hotărăște a se interveni la raion ca să se asigure o batoză.

Locuitorii din satele aparținătoare Simeriei aveau o serie de obligații privind aprovizionarea cu lemne de foc a muncitorimii din Simeria și a Sfatului Popular. Cu prilejul unor ședințe ale Comitetului Executiv a Sfatului Popular al comunei și apoi a orașului Simeria se discută și se adoptă hotărâri pentru aprovizionarea cu lemne de foc. În ședința din 30 august 1952 se adoptă o decizie privind „mobilizarea totală a atelajelor existente în comună ca până la data de 10 septembrie întreaga cantitate de lemne să fie transportată”⁶⁵⁰. Lemnele erau aduse de la o distanță apreciabilă, din pădurea aflată la „Valea Socilor”.

Cu prilejul sesiunii Sfatului Popular din 24 septembrie 1953 s-a raportat trimiterea în judecată a 18 locuitori care n-au transportat lemne⁶⁵¹. Din cantitatea de 300 m sterni de lemne s-au transportat abia 45, deci circa 15%. Se stabilește că transportul de lemne este obligatoriu pentru fiecare cetățean cu atelaje. În această acțiune s-au remarcat Sabău Ioan de la Simeria Veche și delegatul Gros Aron.

„Nu la fel au înțeles ceilalți tovarăși, ca Lungu Iosif din Uroi, care atunci când îi spui de lemne sau alte sarcini spune întotdeauna că lăsați-mă în pace că eu sunt ocupat și obosit, mergeți la delegatul satului că el capătă plată”⁶⁵². Se cere de către conducerea Sfatului Popular „mobilizarea cetățenilor la transportul lemnului, mai ales satul Șăulești, să se deplaseze tovarășii să lămurească țărănimea de acolo pentru a avea rezultate frumoase și în acest sat”⁶⁵³.

O altă obligație a locuitorilor era contribuția în muncă. Pentru că nu toți locuitorii aveau posibilitatea de a efectua zilele de muncă, Comitetul Executiv

---

⁶⁴⁶ Ibidem, Dosar 1/1952, f. 19.

⁶⁴⁷ Ibidem.

⁶⁴⁸ Ibidem, f. 14.

⁶⁴⁹ Ibidem.

⁶⁵⁰ Ibidem, Dosar 1/1951-1952, f. 1-4.

⁶⁵¹ Ibidem, Dosar 1/1950-1953

⁶⁵² Ibidem, f. 358.

⁶⁵³ Ibidem.

stabilea, prin Decizia 36/1951, tarifele pentru plata în bani a contribuției în muncă:

„Una zi cu căruța cu 1 cal	800 lei.
Una zi cu căruța cu 2 cai	1.500 lei.
Una zi cu carul cu 2 bovine	1.000 lei.
Una zi cu autocamionul	1.500 lei.
Una zi cu tractorul cu remorcă	1.000 lei.
Una zi lucrător pălmaș	250 lei ⁶⁵⁴ .

La 26 aprilie 1955 este instalat noul secretar al Sfatului Popular al orașului Simeria în persoana lui Ioan Faur⁶⁵⁵. Se iau o serie de măsuri pentru instruirea personalului din grupele de autoapărare. Asemenea grupe s-au înființat în mai multe localități aparținând orașului Simeria⁶⁵⁶.

Nr. crt.	Localitatea	Număr grupe	Necesar instruit	Instruiți	Clasificarea		
					F. bine	Bine	Satisf.
1	Simeria	3	195	110	23	42	45
2	Simeria Veche	1	55	45	5	12	28
3	Șăulești	1	55	46	8	16	22
4	Uroi	1	55	39	3	14	22
	Total	6	360	240	39	84	117

După cum se observă din tabloul de mai sus, luptătorii nu s-au ridicat la așteptările autorităților, aproape jumătate obținând doar calificativul satisfăcător.

La 26 martie 1961, în urma alegerilor desfășurate, are loc Sesiunea de constituire a Sfatului Popular al orașului Simeria, al cărui președinte este Mihuț Avram⁶⁵⁷. Peste alți doi ani, la 9 martie 1963, în frunte Sfatului Popular al orașului raional Simeria este confirmat din nou ca președinte Mihuț Avram⁶⁵⁸. În anul 1964, în urma transferului lui Mihuț Avram, în locul său va fi numit Ocoș Viorel, care este rechemat de la școala de partid la care fusese trimis.

În perioada 1962-1977 se derulează un important plan de investiții care vor duce la ridicarea a noi construcții economice și sociale în orașul Simeria. Iată volumul investițiilor din această perioadă (în mii lei):

⁶⁵⁴ Ibidem, Dosar 2/1953, f. 268.

⁶⁵⁵ Ibidem, Dosar 1/1954-1955, f. 27-28.

⁶⁵⁶ Ibidem, Dosar 5/1955, f. 29.

⁶⁵⁷ Ibidem, Dosar 2/1961-1963, f. 1

⁶⁵⁸ Ibidem.

Anul	Volumul investițiilor	Construcții-montaj	Observații
1962	3.079	500	
1963	2.230	646	
1964	1.787	-	
1965	1.872	-	
1966	2.546	751	
1967	745	-	
1968	2.440	850	
1969	3.944	955	
1970	30.257	20.238	
1971	22.372	12.888	
1972	16.429	1.392	
1973	20.151	13.690	
1974	26.500	10.600	
1975	34.900	23.100	
1976	3.000	200	
1877	2.600	200	

Programul de investiții se reduce simțitor în anii dinaintea revoluției din 1989. Populația se confruntă cu lipsa de alimente, iar în unele localități au început demolările unor gospodării pentru transformarea terenurilor respective în terenuri agricole. În aceste împrejurări, populația Simeriei a luat parte masiv la evenimentele din decembrie 1989.

ORAȘUL SIMERIA ÎN PERIOADA 1989-2007

Evenimentele din 1989 au deschis o nouă perspectivă în evoluția României. Frontul Salvării Naționale, constituit la nivel național, și-a asumat conducerea politică și administrativă a țării, dizolvând toate structurile și organizațiile din perioada comunismului. Constituția României din anul 1991 și Legea administrației publice locale au instituționalizat autoritățile publice locale – consiliile locale și primăriile – care să fie alese în mod democratic, prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat. Până la alegerile din 1992 funcția de primar a fost îndeplinită de către Udrescu Nicolae⁶⁵⁹.

În acest cadru legislativ, s-au organizat alegerile locale din 9 februarie 1992. Componenta Consiliului orașenesc Simeria, validat prin Hotărârea Consiliului Local nr. 3/26 februarie 1992, a fost următoarea: Pienar Petru, Tomoni Vizante Dumitru, Stoica Gheorghe, Berzovan Nicolae, Socaciu Nicolae, Mureșan

⁶⁵⁹ Adresa Primăriei orașului Simeria, nr. 1731 din 22 februarie 2008.

Mircea, Boaru Petru, Benea Pompiliu Virgil (F.S.N.); Bădilă Liviu, Bozdog Mircea, Popa Ovidiu Emil, Kaluzsa Francisc, Mățiș Nicolae (P.N.L.); Borcan Mircea, Ștefan Ioan și Manea Dorin (C.D.); Petruș Emil, Resiga Horea (M.E.R.) și Dara Avram (P.U.N.R.)⁶⁶⁰. În perioada 1992-1996, în funcția de primar a fost numit Păun-Jura Petru Radu⁶⁶¹.

Frontul Salvării Naționale a obținut 8 locuri de consilieri, Partidul Național Liberal 5 locuri, Convenția Democratică 3 locuri, MER două locuri și PUNR 1 loc⁶⁶². În perioada următoare s-au produs, din diverse motive (demisii, decese), o serie de modificări în componența consiliului. Consilierii Pienar Petru (FSN), Tomoni Vizante (FSN) și Ștefan Ioan (CD) și-au înaintat demisia, iar Consiliul orășenesc Simeria a validat, în locul lor, mandatele de consilier ale lui Popa Ioan (FSN), Popescu Mitică (PDFSN), și Murar Eugen (PNTCD)⁶⁶³. În urma decesului consilierului Murar Eugen, prin Hotărârea Consiliului Local nr. 77 din 28 decembrie 1995, a fost validat mandatul de consilier al domnului Ardean Constantin (CD)⁶⁶⁴.

În urma alegerilor din 1996, prin Hotărârea Consiliului Local nr. 30 din 20 iunie 1996, au fost validate mandatele următorilor consilieri: Stoica Edith (MER), Mățiș Nicolae (MER), Rovinaru Ioan (USD), Benea Pompiliu Virgil (USD), Brădeanu Florian (PPR), Mânja Ioan (PPR), Bădilă Liviu (CDR), Manea Dorin (CDR), Bozdog Mircea (PUR), Toma Gelu Florin (PL 1993), Ștefan Vladimir (PSM), Bălțat Mircea (PDSR), Dara Avram (PUNR), Irimie Pavel (PS), Ivoniciu Adelaida (PRM), Munteanu Minodora (PDAR) și Ardean Constantin, Colcer Cosmin Laurențiu și Nițiu Marius - independenți⁶⁶⁵. În funcția de primar a fost ales Rovinaru Ioan, în locul său Consiliul Local validând mandatul de consilier al lui Stoica Gheorghe (USD)⁶⁶⁶. De asemenea, ca urmare a alegerii în funcția de viceprimar a consilierului Mățiș Nicolae, în locul său Consiliul local a validat mandatul de consilier al domnului Oană Ioan Sorin (MER)⁶⁶⁷.

În urma legerilor locale din anul 2000 s-a constituit Consiliul Local al orașului Simeria. Prin Hotărârea sa nr. 22 din 22 iunie 2000 au fost validate mandatele următorilor consilieri: Bera Gabriel (PRM), Bobe Aurel (PDSR), Budean Pavel (PDSR), Cizmaș Viorel Dorel (APR), Cozma Gheorghe (PDSR), Crișan Radu Daniel (PDSR), Dan Nicolae Robert (PDSR), Delagramatica Aurel (FER), Hotoiu Ioan (APR), Ivoniciu Adelaida (PRM), Mățiș Nicolae (FER), Oană Ioan Sorin (FER), Pascu Liviu Viorel (APR), Popa Marin (APR), Sârb Titus

---

⁶⁶⁰ Ibidem.

⁶⁶¹ Ibidem.

⁶⁶² Ibidem.

⁶⁶³ Ibidem.

⁶⁶⁴ Ibidem.

⁶⁶⁵ Ibidem.

⁶⁶⁶ Ibidem.

⁶⁶⁷ Ibidem.

(APR), Stoica Edith (FER), Tomoni Vizante Dumitru (APR), Tot Ioan (PRM), Velniceru Ștefan Ioan (APR)⁶⁶⁸.

Prin alegerea în funcția de viceprimar a consilierului Sârb Titus, Consiliul Local, în data de 28 iunie 2000, a validat mandatul de consilier al lui Trifan Dumitru. În anul 2003, ca urmare a alegerii în funcția de viceprimar a lui Dan Nicolae Robert, a fost validat mandatul de consilier al lui Moguț Emil⁶⁶⁹. În perioada 2000-2004, funcția de primar al orașului Simeria a fost îndeplinită de domnul Rovinaru Ioan⁶⁷⁰, care a mai îndeplinit această funcție și în perioada 28 octombrie 1997-22 iunie 2000, în urma încetării mandatului de primar, înainte de termen, a domnului Păun-Jura Petru-Radu⁶⁷¹.

Alegerile din iunie 2004 au dus la constituirea Consiliului Local al orașului Simeria având următoarea componență: Ban Fântână Ioan (PNL), Bozdog Adrian Florin (PNL), Cărmăzan Romi (PNL), Coardă Anișoara (PNL), Dan Nicolae Robert (PSD), Dörr Paul (PNL), Hațegan Pavel (PUR), Ivonicu Adelaida (PRM), Joldoș Daniela Alexandra (PNL), Magda Cornel (PD), Mărean Ioan (PD), Poenar Ioan (PSD), Roman Mircea Aurel (PNL), Rovinaru Ioan (PSD), Stoica Gheorghe (PNL), Tomoni Vizante Dumitru (PSD) și Toma Florian (PD)⁶⁷². În perioada următoare au avut loc numeroase modificări în componența Consiliului Local al orașului Simeria:

Prin HCL nr. 40/30.06.2004 a fost validat mandatul de consilier al domnului Sohorca Emil (PUR), ca urmare a alegerii în funcția de viceprimar a domnului Hațegan Pavel⁶⁷³.

Prin HCL nr. 1/25.01.2005 s-a constatat încetarea de drept a mandatului de consilier al domnului Roman Mircea Aurel (PNL)⁶⁷⁴, ca urmare a numirii sale în funcția de director executiv - Direcția Urbanism și Amenajarea Teritoriului, din cadrul Primăriei orașului Simeria..

Prin HCL nr. 2/25 01.2005 a fost validat mandatul de consilier al doamnei Bălțat Doina (PNL), ca urmare a încetării de drept a mandatului de consilier al domnului Roman Mircea Aurel⁶⁷⁵.

Prin HCL nr. 49/30.03.2005 s-a constatat încetarea de drept a mandatului de consilier al domnului Bozdog Adrian Florin (PNL)⁶⁷⁶, ca urmare a numirii sale în funcția de șef al Poliției Comunitare a orașului Simeria.

---

⁶⁶⁸ Ibidem.

⁶⁶⁹ Ibidem.

⁶⁷⁰ Ibidem.

⁶⁷¹ Ibidem.

⁶⁷² Ibidem.

⁶⁷³ Ibidem.

⁶⁷⁴ Ibidem.

⁶⁷⁵ Ibidem.

⁶⁷⁶ Ibidem.

Prin HCL nr. 52 din 28.04.2005 a fost validat mandatul de consilier al domnului Mateevici Petru Mircea (PNL), ca urmare a încetării de drept a mandatului de consilier al domnului Bozdog Adrian Florin⁶⁷⁷.

Prin HCL nr. 101/28.06.2005 s-a constatat încetarea de drept a mandatului de consilier al domnului Toma Florian (PD)⁶⁷⁸, ca urmare a numirii sale în funcția de director cancelarie - Instituția Prefectului județului Hunedoara.

Prin HCL nr. 102/28.06.2005 a fost validat mandatul de consilier al doamnei Danciu Marcela Elena (PD), ca urmare a încetării de drept a mandatului de consilier al domnului Toma Florian⁶⁷⁹.

Prin HCL nr. 50/28.06.2006 s-a constatat încetarea mandatului de consilier al domnului Sohorca Emil (PC), ca urmare a decesului acestuia⁶⁸⁰.

Prin HCL nr. 51/28.06.2006 a fost validat mandatul de consilier al domnului Stoica Valeriu (PC), ca urmare a încetării mandatului de consilier al domnului Sohorca Emil⁶⁸¹.

Prin HCL nr. 134/22.12.2006 s-a constatat încetarea de drept a mandatului de consilier al doamnei Joldoș Daniela Alexandra (PNL)⁶⁸², ca urmare a numirii sale în funcția de director executiv – Direcția Economică, Primăria orașului Simeria.

Prin HCL nr. 135/22.12.2006 a fost validat mandatul de consilier al domnului Mureșan Mircea (PNL), ca urmare a încetării de drept a mandatului de consilier al doamnei Joldoș Daniela Alexandra⁶⁸³.

Prin HCL nr. 84/12.07.2007 s-a constatat încetarea de drept a mandatului de consilier al domnului Cărmăzan Romi (PNL)⁶⁸⁴, ca urmare a demisiei sale din Partidul Național Liberal.

Prin HCL nr. 88/16.08.2007 s-a constatat validarea a mandatului de consilier al doamnei Pienar Suzana (PNL), ca urmare a încetării mandatului de consilier al domnului Cărmăzan Romi⁶⁸⁵.

Prin HCL nr. 129/29.11.2007 s-a constatat încetarea de drept a mandatului de consilier al domnului Dan Nicolae Robert (PSD)⁶⁸⁶, ca urmare a demisiei acestuia din Partidul Social-Democrat.

Prin HCL nr. 142/19.12.2007 s-a constatat validarea mandatului de consilier al domnului Budean Pavel (PSD), ca urmare a încetării de drept a mandatului de consilier al domnului Dan Nicolae Robert⁶⁸⁷.

---

⁶⁷⁷ Ibidem.

⁶⁷⁸ Ibidem.

⁶⁷⁹ Ibidem.

⁶⁸⁰ Ibidem.

⁶⁸¹ Ibidem.

⁶⁸² Ibidem.

⁶⁸³ Ibidem.

⁶⁸⁴ Ibidem.

⁶⁸⁵ Ibidem.

⁶⁸⁶ Ibidem.

În ședința Consiliului Local al orașului Simeria din data de 8 aprilie 2008, domnul consilier Magda Cornel și-a anunțat demisia din această funcție, ca urmare a demisiei sale din PD-L.

În perioada 1990 – 2008 au îndeplinit funcția de primari ai Primăriei orașului Simeria următorii domni:

- 1990 – 1992 – Udrescu Nicolae.
- 1992 – 1996 – Păun-Jura Petru-Radu.
- 20.06.1996 – 1. 07. 1997 - Păun-Jura Petru-Radu.
- Prin HCL nr. 41/01.07.1997 s-a constatat încetarea înainte de termen a mandatului de primar al domnului Păun-Jura Petru-Radu.
- 01.07.1997 – 28.10.1997 – primar interimar Mățiș Nicolae.
- 20. 10. 1997 – 22. 06. 2000 – Rovinaru Ioan.
- 2000 – 2004 – Rovinaru Ioan.
- 2004 până în prezent domnul Păun-Jura Petru-Radu⁶⁸⁸.

Pentru perioada 1992 – 2008, funcția de viceprimar a fost ocupată de următorii domni:

- 1992 – 1996 – Popa Ovidiu-Emil, conform HCL nr. 56/26.02.1992.
- 1996 – 01.07.1997 - Mățiș Nicolae, conform HCL nr. 31/26.06.1996.
- 01.07.1997 – 28.10.1997 – Rovinaru Ioan.
- 28.10. 1997 – 2000 – Mățiș Nicolae.
- 2000 – 19.06.2003 – Sârb Titus, conform HCL nr. 23/22.06.2000.
- 19.06.2003 – 2004 – Dan Nicolae-Robert, conform HCL nr. 30/19.06.2003.
- 2004 – până în prezent domnul Hațegan Pavel⁶⁸⁹.

Din analiza nominală și a apartenenței politice, rezultă că la alegerile din 2004 au fost realeși doar 3 consilieri. Alegerile din 2004 au sporit cu unul numărul partidelor care au reușit să-și trimită consilieri în cadrul Consiliului Local al orașului Simeria.

⁶⁸⁷ Ibidem.

⁶⁸⁸ Ibidem.

⁶⁸⁹ Ibidem.

BISERICA ȘI VIAȚA SPIRITUALĂ

Până la cucerirea Transilvaniei de către regii unguri, populația băștinașă, românii, și-au putut practica nestingheriți libertatea cultului religios ortodox. Ei se bucurau de aceleași drepturi ca și noii veniți până către mijlocul secolului al XIX-lea. Dar religia ortodoxă a românilor din Transilvania constituia o piedică puternică în realizarea planurilor papalității de extindere a catolicismului spre sud-estul Europei.

Încă la 14 noiembrie 1234, papa Grigore al IX-lea trimitea o scrisoare regelui Ungariei, Bela al IV-lea, în care îi reproșa următoarele: „Am înțeles că în episcopatul cumanilor, se află niște popoare care se numesc români și cu toate că se socotesc a fi creștini, totuși au diferite rituri și datini, ce sunt contrare cu numele de creștin. Disprețuiesc biserica romană, nu primesc tainele de la episcopul cumanilor din acea dieceză ci de la niște pseudo-episcopi deritul grecilor și mulți unguri, teutoni (sași) și alții trec la dânsii, făcându-se un popor cu românii și primind prescrisele taine de la ei”⁶⁹⁰. Marea invazie tătară din 1241 care a zdruncinat din temelii regatul feudal maghiar a amânat pentru câteva decenii luarea unor măsuri de constrângere împotriva românilor.

Dar la sinodul episcopilor unguri, desfășurat la Buda, în anul 1279, se cerea regalității să se „interzică ortodocșilor construirea de biserici și de a lua parte la slujbă”⁶⁹¹. Românii ortodocși din Transilvania erau considerați „schismatici” fiind persecutați atât de către puterea de stat cât și de biserica catolică. Regele Ludovic de Anjou ordona dregătorilor din comitate să prindă preoții ortodocși, împreună cu familiile lor și să-și scoată din țară⁶⁹².

În a doua jumătate a secolului al XIV-lea și prima jumătate a secolului al XV-lea, un sprijin deosebit în primesc românii din Transilvania din partea mitropolitului Țării Românești, care avea și însărcinarea specială din partea Patriarhiei din Constantinopol. Politica prozelită a bisericii catolice continuă cu o intensitate sporită și fără întrerupere folosind toate metodele, de la propagarea

⁶⁹⁰ Ștefan Meteș, Istoria bisericii și a vieții religioase a românilor din Ardeal și Ungaria, vol. I, Arad, 1918, p. 36.

⁶⁹¹ N. Dobrescu, Istoria bisericii române, București, 1926, p. 14.

⁶⁹² Ibidem.

catolicismului de către călugări și preoți, la construirea de biserici și înzestrarea acestora cu cele necesare și până la scutirea de dijme a celor convertiți la catolicism. În anul 1428, Sigismund de Luxemburg adăuga noi dispoziții la persecutarea românilor ortodocși care prevedeau că „nobililor și cnezilor români li se interzice să posede moșii, de a întreține preoți de altă religie decât catolică, iar preoții care încercau să-i atragă pe catolici la biserica ortodoxă erau arestați și bunurile lor confiscate. Copiii nobililor și ai cnezilor nu puteau fi botezați decât de preoții catolici, iar cei care se converteau la religia ortodoxă își pierdeau bunurile și moșiile.

În perioada lui Iancu de Hunedoara și a fiului său, regele Ungariei, Matia Corvinul (1458-1490) situația românilor s-a îmbunătățit printr-o serie de privilegii obținute. Dar și aceste drepturi, după moartea lui Matia Corvinul au fost pierdute. Români din Transilvania și Ungaria au avut, până în secolul al XV-lea, o organizare bisericească în frunte cu episcopi, protopopi și preoți. După întemeierea Mitropoliilor Țării Românești și a Moldovei, influența lor asupra fraților de același sânge și credință din Transilvania va crește, biserica de aici ajungând dependentă de ele, dependență care s-a păstrat, cu mici întreruperi, până la 1700⁶⁹³.

Primele piedici în folosirea bisericilor ortodoxe ridicate în secolele XIV-XV, apar după mijlocul secolului al XVI-lea, odată cu răspânduirea Reformei. Nici nu scăpase bine de prigoana catolicismului și Biserica română ortodoxă din Transilvania va fi amenințată de aceleași intenții prozelite, de astă dată din partea bisericilor reformate, luterană și calvină, susținute și de către principii Transilvaniei.

Dieta Transilvaniei, desfășurată la Cluj, în anul 1556, desființa Episcopia catolică de Alba Iulia și seculariza averile bisericii catolice⁶⁹⁴. În același timp confesiunea ortodoxă era considerată idolatră și trebuia să se stârpească din țară⁶⁹⁵. Reforma religioasă din Transilvania s-a propagat cu repeziciune. Invocarea repunerii creștinătății pe făgașul creștinismului primar a fost și în Transilvania ca și în alte părți ale Europei, un deziderat frumos dar imposibil de realizat. Ea venea în contradicție cu pretențiile nobilimii de a-și însuși averile Bisericii catolice, probând prin acest gest însăși apartenența sa la Reformă.

Din anul 1560 ungerii erau de orientare calvină, câștigându-l de partea lor și pe principele Transilvaniei, Ioan Sigismund Zapolya⁶⁹⁶. Dietele Transilvaniei desfășurate în a doua jumătate a secolului al XVI-lea și în secolul al XVII-lea vor adopta o serie hotărâri împotriva românilor ortodocși. Astfel Dieta din 30 noiembrie 1566, desfășurată la Sibiu, hotărăște „stârpirea doctrinelor religioase contrare luteranismului și calvinismului”⁶⁹⁷. În anul 1579 s-a stabilit că românii sunt obligați să ceară episcop de la principe, care să fie „cunoscut ca om capabil,

⁶⁹³ Ștefan Meteș, op. cit., p. 38.

⁶⁹⁴ George Popoviciu, *Uniunea românilor din Transilvania cu Biserica romano-catolică sub împăratul Leopold I*, Lugoj, 1901, p. 13.

⁶⁹⁵ Ibidem.

⁶⁹⁶ *Relații interconfesionale româno-maghiare în Transilvania*, Alba Iulia, 2000, p. 29.

⁶⁹⁷ George Popoviciu, op. cit., p. 14.

pe care principele să-l întărească, dacă va afla cu cale”⁶⁹⁸. De asemenea episcopilor ortodocși li se interzice a face vizitațiuni canonice fără știrea nobililor. În secolul al XVII-lea absolutismul princiar calvin a condus la constituirea unui absolutism episcopal calvin, caracterizat prin conservatorism și prin reacții de anihilare a altor confesiuni.

Dar principii Transilvaniei nu numeau numai preoți și protopopi calvini ci și episcopi. Pentru convertirea cât mai grabnică a românilor sunt tălmăcite cărțile calvine și în românește. Cu toate eforturile, dar mai ales presiunile Dietei, principelui și clerului superior calvin reforma a prins rădăcini, aproape numai exclusiv în mediul nobiliar.

Momentul Mihai Viteazul a însemnat un reviriment pentru ortodocșii Transilvaniei. În tratatul încheiat cu Sigismund Bathory, la 20 mai 1595, se prevedea că „toate bisericile românești care sunt în ținuturile Craiului vor fi sub jurisdicția și dispusul Arhiepiscopiei din Târgoviște, potrivit cu dreptul bisericesc și cu rânduielile acelei țări muntene, și-și vor avea veniturile obișnuite”⁶⁹⁹.

În condițiile unor noi presiuni făcute de către principele Mihail Apafi I (1679-1688), care a impus preoțimii române ortodoxe contribuții grele, situația credincioșilor ortodocși se deteriorează și mai mult. Chiar și o serie de familii nobile române sunt decăzute din statutul lor, diplomele nobiliare fiind anulate. Dar cea mai gravă încălcare a drepturilor naturale ale românilor a constat din osândirea capului bisericii lor, mitropolitul Sava Brancovici.

Clerul ortodox a fost împins până la treapta cea mai de jos a culturii. Educația preoților cuprindea simple noțiuni de scris-citit, iar de o cultură teologică-științifică nici nu putea fi vorba. În întreaga Transilvanie nu exista un singur institut de educație pentru preoții ortodocși, sumara lor instrucție o primeau pe la mănăstiri, înainte de hirotonire⁷⁰⁰. În mentalitatea religioasă a românilor, pe lângă ținerea postului, un sens similar îl avea venerarea icoanelor și troițelor ridicate la răspânții de drumuri. Cu toată presiunea exercitată de principii calvini majoritatea comunităților ortodoxe au rămas la credința strămoșească cum este și cazul celor din zona Simeriei.

La sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea asupra românilor din Transilvania s-a abătut o nouă furtună, trecerea la Unirea cu Biserica Romei. După anexarea provinciei, Curtea din Viena și Papalitatea tind să-și subordoneze comunitățile de rit bizantin din Transilvania. Prin atragerea românilor la catolicism se intenționa întărirea partidei catolice care în timpul principilor calvini aproape că dispăruse.

Curtea din Viena socotea că o dominație de durată asupra Transilvaniei, presupune întărirea catolicismului. Calea cea mai rapidă în realizarea acestui scop consta în crearea unor avantaje materiale pentru clerul ortodox, prin care apoi s-ar

⁶⁹⁸ Ibidem, p. 15.

⁶⁹⁹ Relații interconfesionale, ... p. 49.

⁷⁰⁰ George Popoviciu, op. cit., p. 19.

atrage și credincioșii. Mitropolitul Teofil (1692-1697) atras și ele de aceste avantaje materiale câștigate în urma unirii cu Biserica catolică convoacă un sinod în care, după serioase dezbateri, asupra condițiilor unirii o acceptă.

Contestarea ținerii acestui sinod a dus la convocare unui alt sinod convocat de către mitropolitul Atanasie. La acest sinod, desfășurat la Alba Iulia, la 7 octombrie 1698 au participat mai mulți protopopi din ținutul Hunedoarei: Gheorghe din Hațeg, Ioan din Hunedoara, Ilie de la Criș, Daniel din Ilia, Simion din Silvaș și Adam din Cugir⁷⁰¹. Protestul clerului rămas fidel legii strămoșești se manifestă curând după instalarea lui Atanasie. Atât calvinii, care sufereau o grea lovitură prin unirea unei părți a românilor cât și comercianții greci din țară îndemnau pe români la rezistență. La 18 iulie 1700 mitropolitul Atanasie a adresat o circulară prin care admonesta clerul și poporul românesc din comitatul Hunedoarei.

Mișcările românilor împotriva unirii a luat amploare în urma acțiunii călugărului sârb Visarion Serai și a lui Sofronie din Cioara. Teama autorităților că mișcarea condusă de Sofronie ar putea merge și mai departe determină Curtea din Viena să ia măsuri pentru a restabili ordinea. În conferința ministerială din 12 martie 1761, se hotărăște să fie încredințat cu pacificarea românilor generalul Adolf de Buccow. Generalul a fost numit președinte al comisiei însărcinate să cerceteze și să pună capăt certurilor religioase din Transilvania⁷⁰². Îndată după sosirea generalului la Sibiu se prezintă înaintea sa o delegație de 40 români în frunte cu protopopul Ioan din Săliște care cer în numele tuturor românilor din Transilvania „liberul exercițiu al religiei ortodoxe, să li se dea episcop de legea grecească cu voia și binecuvântarea mitropolitului din Karlowity, să fie eliberați cei închiși și să nu se mai întemnițeze și chinuie nimeni”⁷⁰³.

Generalul le dă un răspuns împăciuitoare: „li se vor împlini dorințele dacă vor fi și ei în liniște și pace”⁷⁰⁴. Sofronie se înfățișează în fața generalului Buccow la 1 mai 1761 și asigurările de împăcare cu care a venit comisia și promisiunile generalului îl dezarmă și pe el. După audiența ce a obținut-o Sofronie a dat o declarație că se supune comisiei aulice, îndemnând pe toți credincioșii să-i urmeze pilda. Apoi comisia a început lucrările de „dismimbrare” adică de separare a uniților de neuniți.

Rezultatul a fost înregistrarea a 127.712 familii ortodoxe și 25.174 unite și 2.238 preoți uniți și 1380 ortodocși⁷⁰⁵. În comitatul Hunedoarei comisia a stabilit existența a 14.895 familii ortodoxe și 3.973 unite, 58 preoți ortodocși și 233 uniți, atribuind 213 biserici ortodocșilor și 71 uniților⁷⁰⁶.

⁷⁰¹ Ibidem, p. 127-128.

⁷⁰² David Prodan *Supplex Libellus Valachorum*, București, 1984, p. 207.

⁷⁰³ Ibidem.

⁷⁰⁴ Ibidem.

⁷⁰⁵ Ibidem, p. 207.

⁷⁰⁶ Silviu Dragomir, *Istoria dezrobirii religioase a românilor din Ardeal în secolul XVIII*, vol. II, Sibiu, 1930, p. 274.

În acest climat de frământări religioase sunt menționate și parohiile ortodoxe din jurul Simeriei. Primele mențiuni ale acestor parohii apar cu ocazia întocmirii conscripției religioase din anul 1733, ordonată de către episcopul unit Ioan Inochentie Micu.

PAROHIA ORTODOXĂ BISCARIA ȘI FILIA ȘĂULEȘTI

Parohia Biscaria este amintită pentru prima dată la 1733, când cele 16 familii înregistrate ca unite, dispun de o biserică, dar fără a avea preot⁷⁰⁷. Parohia Biscaria aparținea la data efectuării conscripției de Arhidiaconatul Hunedoarei, al cărui protopop era Popa Georgie⁷⁰⁸. În anul 1750 parohia Biscaria făcea parte din același Arhidiaconat al Hunedoarei, când dispune de o biserică și casă parohială dar tot fără preot. Una dintre cele mai importante conscripții religioase este cea realizată în anii 1760-1762. Acum sunt înregistrate aici 30 de familii neunite care dispun de o biserică, tot neunită, dar fără a avea un preot⁷⁰⁹. Conform tradiției păstrate în satul Biscaria, biserica era situată pe locul grădinii lui Murg.

Cu prilejul conscripției din anii 1786 la Biscaria sunt înregistrați 120 de credincioși ortodocși din care 70 bărbați și 50 femei⁷¹⁰. În anul 1784-1787, comunitatea Dedacs (Biscaria) la un număr de 213 credincioși dispune de un preot⁷¹¹. Date mult mai complete ne oferă Statistica din anul 1805 publicată de către Matei Voileanu, conform căreia Biscaria este înregistrată ca filie avînd un număr de 29 familii de credincioși ortodocși⁷¹². Aceștia dispun de 1 biserică și sunt păstoriți de preotul **Andrei Precup** a fost sfințit la Buda în anul 1780⁷¹³. Câteva cărți bisericești aparținînd Bisericii din Biscaria conțin o serie de însemnări importante. Pe un Strasnic, apărut la Blaj în anul 1753 este însemnarea: „În anul 1818 iulie 27 s-au legat această sfîntă carte ce să zice Strasnic pă cheltuiala satului și a sfintei beserici Biscaria și s-au legat de mine Gheorghe Ivanici, dascăl normalicesc din satul Sărăcsău”⁷¹⁴. Pe un Octoih, tipărit la Blaj, în anul 1760 este însemnarea: „Anul 1818, iulie 27 acest Ofoih l-au cumpărat pă sama sfintei biserici noastre a Biscariei pomenire și au dat florinți 10 și am dat eu

⁷⁰⁷ Augustin Bunea, Episcopul Ioan Inocentiu Klein (1728- 1751, Blaj, 1900, p. 391.

⁷⁰⁸ Ibidem, p. 389.

⁷⁰⁹ Virgil Ciobanu, Statistica românilor ardeleni din anii 1760-1762, Cluj, 1926, p. 38.

⁷¹⁰ Statistica românilor ortodocși din Transilvania din anul 1766, în Mitropolia Ardealului, nr. 7-9, an. XXII, iulie-septembrie.

⁷¹¹ Az első Magyarországi népszámlálás (1784-1787) Budapest, 1960, p. 314-315.

⁷¹² Mateiu Voileanu, Contribuțiune la istoria bisericească din Ardeal, Sibiu, 1928, p. 60-61.

⁷¹³ Ibidem.

⁷¹⁴ Maria Basarab, Cuvinte mărturisitoare. Însemnări de pe cărți românești vechi din județul Hunedoara, Deva, 2001, p. 118.

robul lui Dumnezeu, Ștefan și cu soțu meu Borița să le fie de pomenire la tot neamul, în anul 1818, iulie 27 zile s-au legat acest oțtoih cu cheltuiala sfintei beserici a Biscariei și au dat pentru legătură 7 zloți”⁷¹⁵. Pe un Penticostar, tipărit la Blaj, în anul 1808, stă scris: „Acest sfânt Penticostar este pe sama besericii Biscării, s-au cumpărat în schim pe un alt Penticostar și s-au mai dat 10 zloți adaos”⁷¹⁶

După Andrei Precup i-a urmat ca preot în parohia Biscaria, probabil fiul său **Ioan Precup**, cel care a încetat din viață în primăvara anului 1837⁷¹⁷. Chemat de credincioșii din Biscaria la candidația de preot vine și tânărul cantor din Folt, **Nistor Socaci**. El se căsătorește cu Sofia, fiica preotului decedat, la 23 mai 1837⁷¹⁸.

Pe o Liturghie, apărut la Sibiu în anul 1814

se păstrează câteva însemnări din viața preotului Nistor Socaci. La pagina 256 se află însemnarea făcută de preot: „La anul 1837, în luna lu mai, în ziua părintelui Mihai Ispoveretnicul m-am cununat eu Nistor Socaci, parohul Biscaria și a Șăuleștilor cu Popovici Sofia, fata răposatului Popa Ioan care au și murit în 5 noiembrie 1837, fiind Duminica Orbului, în ziua de 7, zisă în care m-am cununat”⁷¹⁹.

După căsătorie, Nistor Socaci este chemat la Sibiu, unde este hirotonit preot de către episcopul Vasile Moga la 25 iunie 1837⁷²⁰. „Întru această zi am dobândit eu Popa Nistor, darul diaconiei la anul 1837 (3 iunie) fiind joi, înaintea Rusaliilor, în ziua Mucenicului Lucian. Întru această zi, 25 iunie am dobândit darul preoției, eu, Popa Nistor, la anul 1838, în ziua de Cuvioasa Mucenică Fevronia”⁷²¹.

Dar după numai 5 luni și 2 săptămâni de la căsătorie, tânăra preoteasă înceta din viață, preotul Nistor Socaci rămânând să întrețină soacra văduvă și cei 5 copii. Conform unei alte însemnări se menționează: „La anul 1837, 5 noiembrie au murit preoteasa Popovici Sofia, vineri ssara, în 5 noiembrie au murit și s-au îngropat în zi de Duminică, 7 novembre 1837”⁷²².

Preotul Nistor Socaci trece prin marile încercări ale anilor 1848-1849 când este silit să-și părăsească parohia și să se refugieze în Ținutul Pădurenilor. În vara anului 1848, preotul Nistor Socaci este chemat la Peștișul Mare cu protocolul născuților din satul Șăulești, pentru a alege feciori ca să fie luați cătane la unguri⁷²³. Întrucât Nistor Socaci, preotul din Biscaria este solicitat de către autoritățile maghiare să se prezinte cu protocoalele bisericesti din Șăulești, ne confirmă faptul că satul Șăulești era filie a parohiei Biscaria încă din perioada anterioară revoluției din 1848.

⁷¹⁵ Ibidem.

⁷¹⁶ Ibidem, p. 91.

⁷¹⁷ Victor Șuiaga, *Cronica preotului Nistor Socaci din Biscaria*,... p. 117.

⁷¹⁸ Ibidem.

⁷¹⁹ Maria Basarab, *Cartea românească veche în Muzeul din Deva*, Deva, 1998, p. 107-108.

⁷²⁰ Victor Șuiaga, op. cit., p. 117.

⁷²¹ Maria Basarab, op. cit., p. 108.

⁷²² Ibidem, p. 107.

⁷²³ Victor Șuiaga, op. cit., p. 124.

Nistor Socaci a fost unul dintre cei mai destoinici preoți din protopopiatul Devei, fiind solicitat în numeroase rânduri să slujească la biserica din Deva. Biserica din Biscaria era destul de șubredă, întrucât autoritățile au dat ordin să fie închisă și a fost redeschisă numai în urma mai multor stăruințe și a și a punerii unor propte la edificiu. În situația dată preotul Nistor Socaci lămurește credincioșii din parohie și în primăvara anului 1857 noii biserici.

După trei ani de susținute eforturi bănești și a muncii prestate de către credincioșii parohiei Biscaria, biserica este finalizată în anul 1860. În biserica din Biscaria, pe usciorul ușii de la intrare se află următoarea inscripție: „Această Sfântă Biserică s-au zidit prin binecuvântarea Escelenței Sale Arhiepiscopul Prea Sfințit Arhiereu Andreiu Baron de Șaguna al Bisericii Greco-Răsăriteane, în aprilie 8, anul d. 1860. Nistor Socaci – paroh Biscaria”.

Biserica s-a construit pe terenul dăruit de către familia Pepenar Iacob, care adihnește somnul de veci în primul loc la dreapta intrării din față⁷²⁴. Preotul Nistor Socaci a funcționat în parohia Biscaria și filia Șăulești până la moartea sa întimplată în anul 1870. Biserica a fost restaurată în anul 1926, sub părintele Ioan Dragoș, după planurile și devizul în valoare de 285.000 lei, lucrate de către arhitectul Wagner din Hunedoara⁷²⁵.

În Turnul clopotniță al bisericii din Biscaria se află două clopote. Pe clopotul mare este inscripția: Biserica ort. rom. Biscaria, 1924. (Biserica ortodoxă română Biscaria, 1924). Clopotul cel mic este mai valoros fiind turnat pe la mijlocul secolului al XVIII-lea, el aparținând vechii biserici, în care a slujit și renumitul preot Nistor Socaci. Pe el se poate descifra următoarea inscripție: „Georgius Nemes fecit anno 1743”.

Biserica din Biscaria are hramul „Adormirea Maicii Domnului”. Parohia Biscaria a rămas fără pământurile bisericii în perioada colectivizării. Membrii Consiliului bisericesc sunt obligați să înainteze următoarea cerere de înscriere în întovărășirea înființată aici:

⁷²⁴ Baci Camelia, op. cit., p. 39.

⁷²⁵ Ibidem, p. 40.

„Către

Întovărășirea 1 Mai din Biscaria-Simeria

Subsemnații membri ai Consiliului bisericesc ortodox român din parohia Biscaria – Simeria prin aceasta cu onoare Vă rugăm să binevoiți a primi în rândul întovărășiților 1 Mai din Simeria – Biscaria terenurile arabile, proprietatea Bisericii ortodoxe din parohia Biscaria – Simeria aflate pe hotarul comunei politice Simeria care se găsesc pe hotar în următoarele puncte:

La nr. 12. reg. Sfat. în dealul Bircii 38 arii – locul lui Cigmăian P. (vecin cu Dobrescu Carolina); La nr. 18 reg. Sfat. la ieruga „Lunca”, 45 arii, locul lui Pepenar Nic. (vecin cu Iștoc Nistor); la nr. 53 în reg. Sfat. „La șosea” 51 ari, a lui Muntean Adam; La Gaura Vulpiei, 0,72 ari; La locul „Pe coastă”, 0,58 ari; La „Cânepiște”, 0,16 ari; La „Baltă”, 2,32 ari; La Sighete – Holdele mici, 0,58 ari; La Balta Bolia, 1,08 ari; La Fântână, 0,58 ari; La Prund, 0,14 ari; La Adalcut, 0,58 ari. Total 8 ha, 0,7 ari⁷²⁶.

Biscaria – Simeria la 1 decembrie 1957⁷²⁷.

Cererea este semnată de cei 7 membri ai Consiliului bisericesc și de către preotul paroh Ioan Albu⁷²⁸. Prin această acțiune și aceste terenuri care erau arendate unor enoriași ai bisericii și aduceau unele venituri bisericii au fost preluate spre colectivizare.

Biserica din Biscaria construită cu mari eforturi de către credincioși a rămas fără pictură în interior. Executarea unei picturi era peste puterile micii comunități din Biscaria, care făcuse eforturi extraordinare pentru ridicarea ei. Biserica a fost restaurată și pictată în tehnica frescă, între anii 1984-1985 de către pictorul bisericesc Radu Mărculescu, ajutat de Adrian Ignat și Mihai Alecu⁷²⁹.

FILIA ȘĂULEȘTI

Satul Șăulești este menționat la 1733 ca o localitate pur românească. Cele 29 familii de credincioși erau păstoriți de preoții uniți **Avram** și **Adam**⁷³⁰. Preotul Adam era „bigam”, adică s-a căsătorit a doua oară în urma decesului soției. Ei își desfășurau slujbele într-o mică bisericuță construită din zid și care va fi demolată în secolul următor. Conform conscripției realizată din ordinul vicarului Petru Pavel Aron, în anul 1750, Șăulești era păstorită de către un singur preot. Comunitatea dispunea de un loc pentru casa parohială. Biserica mai avea teren

⁷²⁶ DJHAN, Fond primăria orașului Simeria, Dosar 6/1957, f. 181.

⁷²⁷ Ibidem.

⁷²⁸ Ibidem

⁷²⁹ Ibidem.

⁷³⁰ Augustin Bunea, op. cit, p. 391.

arabil de 3 găleți, și un teren în de 1 car de fânaț⁷³¹. La efectuarea conscripției din 1760-1762, preotul continuă să fie unit, dar cele 36 de familii au revenit la ortodoxie⁷³². La această dată comunitatea a reușit să-și ridice casa parohială⁷³³. Conscripția din anul 1784-1787 consemnează existența a doi preoți la Șăulești⁷³⁴. Pe seama bisericii din Șăulești s-au cumpărat câteva cărți pentru ceremonialul slujbei.

„Acest Triod s-au cumpărat în anul 1789 în luna mai lu februarie și s-au cumpărat de robul lui Dumnezeu Crișan Mihai au dat 2 florinți iar Mura Gheorghe și [...] 9 florinți și Eva sora lui Lazăr Petru 6 mărieși, iar Lădar Petru 9 mărieși, Nicula Susan 9 mărieși, Cătană Avram 6 petari, aceasta au dat-o pe sama satului de pomană pentru pomenirea lor și a părinților și cine s-ar ispiti să o fure să fie afurisit de 318 sfinți părinți”⁷³⁵.

Pe un Strasnic apărut la Blaj, în anul 1773, se află însemnarea: „Acest Strasnic l-au cumpărat robul lui Dumnezeu Blagorod (?) cu soția și l-au dat de pomeană la beserica Săuleștilor în anul 1802”⁷³⁶. Pe o altă carte bisericească, un Octoih de Blaj, tipărit în anul 1770, este însemnarea următoare: „Acest Octoih iaste a satului Șăuleștilor și au cumpărat-o cu 14 florinți”⁷³⁷. Credincioși mai cu dare de mână și posibilități materiale au cumpărat cărți pe care le-au donat bisericii. Pe un Apostol, tipărit la Blaj, în anul 1802, este însemnat numele donatorului cărții: „Acest Apostol l-a cumpărat Crișan Mihai și s-au dat de pomeană la biserica Șăuleștilor”⁷³⁸.

După un timp de folosire cărțile începeau să se uzeze și pentru a le prelungi viața, credincioșii le dau la legat. Conform unei însemnări de pe o Liturghie, tipărită la Sibiu, în anul 1798, aflăm câteva date despre legătoria de carte: „S-au legat această sfântă și Dimnezeiască Leturghie, dimpreună cu alte patru dărabe, adică Minei, Evanghelie, Apostol și un Protocol al Botezaților, de mine mai jos iscălitul la preț de 10 florinți și 50 creițari, la anul 1848, aprilie 10 zile, Ioan Elie, diac neunit”⁷³⁹. În anul 1805 la Șăulești sunt înregistrate 54 de familii ortodoxe, care dispun de o biserică⁷⁴⁰. Deși această conscripție nu menționează preotul, este mai mult decât sigur că obștea credincioșilor de aici era păstorită de preotul din Biscăria.

Biserica satului Șăulești construită cu mijloacele materiale ale secolului al XVII-lea și pentru a servi celor câteva zeci de familii de credincioși, devine

⁷³¹ Ibidem.

⁷³² Virgil Ciobanu, op. cit., p. 38.

⁷³³ Ibidem.

⁷³⁴ Az első Magyarországi népszámlálás,...p. 321.

⁷³⁵ Maria Basarab, Cuvinte mărturisitoare,...p. 55.

⁷³⁶ Ibidem, p. 58.

⁷³⁷ Ibidem, p. 88.

⁷³⁸ Ibidem, p. 91.

⁷³⁹ Ibidem, p. 120.

⁷⁴⁰ Matei Voileanu, op. cit., p. 64-65.

improprie în secolul al XIX-lea când numărul populației satului crește spectaculos. Se mai adaugă și acțiunea timpului asupra acestui monument, ceea ce determină dărâmarea sa și construirea alteia mai mari.

Noua biserică a fost construită în anul 1877 tot pe locul celei vechi. Biserica este o construcție simplă, lungă de 24 de pași și lată de 12⁷⁴¹. Intrarea s-a făcut pe sub turnul clopotniței, care era înalt de circa 24 m. Biserica a fost acoperită tot cu șindrilă. Biserica are trei clopote, din care două sunt așezate pe latura dinspre calea ferată iar cel mai mic către ulița mare a satului.

Clopotul mare are un diametru de 0,60 m și o greutate de 161,5 kg. Pe el este înscris următorul text: „Cumpărat de credincioșii Bis. Ort. Rom. din Șăulești, în anul 1928, în zilele M. S. Regelui Mihai I, fiind paroh Ioan Dragoș. Turnat de fiul lui Antoniu Novotny. S. P. A. Timișoara, nr. 5227”⁷⁴².

Clopotul mijlociu are o greutate de 96 kg și pe el este înscris textul: „S-a cumpărat de credincioșii Bis. Ort. Rom. din Șăulești în 1928 în locul clopotelor dăruite pentru războiul 1916-1918. Turnat de fiul lui Antoniu Novotny S.P.A. Timișoara, Nr. 5228”⁷⁴³. Trebuie să precizăm faptul că nici o biserică ortodoxă românească nu a cedat de bună voie clopotele bisericii lor pentru nevoile războiului. Ele au fost ridicate prin hotărârile arbitrare ale organelor de stat maghiare.

Statul român a fost nevoit după 1919 să facă eforturi materiale pentru acordarea unor sume de bani pentru procurarea de noi clopote. Clopotul cel mic a aparținut vechii biserici și pe el este înscris un text care menționează anul turnării: „Anno 1816”⁷⁴⁴.

În Biserica din Șăulești au slujit preoții:

1. **Nistor Socaci**, care de la 3 ianuarie 1851 până la 15 octombrie 1872, a botezat 246 copii și de la 30 ianuarie 1851 la 1 februarie 1873 a celebrat 71 cununii.

2. **Pavel Berhaitza**, paroh-administrator, 12 mai – 11 octombrie 1873, a creștinat 7 copii și a cununat trei perechi.

3. **Luca Botean**, paroh, 15 decembrie 1873 – 2 aprilie 1880, a botezat 199 de copii și a cununat 24 perechi.

4. **Pavel Berhaitza**, paroh-administrator, 3 aprilie 1880 – 1 februarie 1881, a creștinat 3 copii.

5. **Abel Bera**, preot administrator, 2 – 8 februarie 1881, a botezat 2 copii și a cununat 2 perechi.

6. **Petru Sinca**, paroh-administrator, 9 februarie – 17 septembrie 1881, a creștinat 11 copii.

7. **Nicolae Sinca**, paroh, 26 octombrie 1881 – 25 februarie 1908, a creștinat 303 copii și a cununat 91 perechi.

⁷⁴¹ G.T. Niculescu-Varone, op. cit., p. 39.

⁷⁴² Ibidem, p. 40.

⁷⁴³ Ibidem.

⁷⁴⁴ Ibidem.

8. **Abel Bera**, paroh-administrator, 1 mai – 17 octombrie 1908, a botezat 7 copii și a cununat 2 perechi.

9. **Adam Lula**, paroh 7 decembrie 1908 – 9 iunie 1921, a creștinat 75 copii și a cununat 51 perechi.

10. **Ioan Dragoș**, paroh de la 10 iunie 1921 până la 1 august 1944, a botezat 193 de copii și a cununat 89 perechi⁷⁴⁵.

În această perioadă bisericile din Șăulești și Biscaria făceau parte din protopopiatul ortodox Deva în fruntea căruia era protopopul Teofil Chifa. Preotul Ion Dragoș locuia în casa parohială din Biscaria, biserica satului Șăulești neavând avere și bunuri gospodărești care să asigure existența preotului.

În anul 1921, cu acazia înfăpturii reformei agrare s-a dat pentru biserica din Șăulești 11 iugăre de pământ în locul numit „La deal” în hotarul comunei Bârcea Mare, expropriate de la fostul proprietar Fischler⁷⁴⁶. Din acest teren preotul folosea 7 iugăre, biserica 3 și cantorul 1.

Locuitorii din Șăulești obișnuiau să dea acatiste, iar după toate posturile mari ale anului se spovedeau și se împărtășeau. O serie de locuitori mai bine situați material acordă diferite ajutoare bisericii din Șăulești. Astfel avocatul Moise Morariu a cumpărat odăjdii pentru preot, fața de pe pistol și a contribuit cu bani la procurarea crucii răstignirii din altar⁷⁴⁷. În duminicile când slujea aici preotul Ioan Dragoș din Biscaria, biserica era plină de credincioși. Sătenii din Șăulești respectă biserica și păstrează credința străbună.

PAROHIA UROI ȘI FILIA CĂRPINIȘ

Referitor la istoria acestei parohii și a filiei am beneficiat de un valoros manuscris realizat de preotul Tiruța Inocențiu în anul 1927. În întocmirea istoricului acestei parohii vom recurge la alte surse documentare doar în măsura în care ele n-au fost valorificate în acest manuscris inedit. Cu prilejul întocmirii conscripției din anul 1733 parohia Arany (Uroi) este consemnată cu 30 familii unite păstorite de către preotul unit **Lup** care slujea în biserica existentă⁷⁴⁸. Parohia Uroi aparținea la această dată de Archidiacionatul Dobrei. La 1750 parohia Uroi număra 90 credincioși păstoriți de un preot⁷⁴⁹. Parohia dispune și de unele terenuri, pentru semănături în mărime de 1 cubul și pentru fânaț de 3 care⁷⁵⁰.

⁷⁴⁵ Ibidem, p. 41-42.

⁷⁴⁶ Ibidem, p. 44.

⁷⁴⁷ Ibidem.

⁷⁴⁸ Augustin Bunea, Episcopul Ioan Inocențiu Klein,...p. 384.

⁷⁴⁹ Idem, Statistica românilor din Transilvania în anul 1750,... p. 278.

⁷⁵⁰ Ibidem.

În conscripția realizată în anii 1760-1762, parohia Uroi este înscrisă cu un număr de 55 familii ortodoxe dar fără a avea preot⁷⁵¹. În anul 1766, parohia Uroi număra 262 de credincioși dintre care 130 bărbați și 132 femei⁷⁵². Acum parohia Uroi făcea parte din protopopiatul ortodox al Cibului⁷⁵³. În anul 1805 parohia Uroi număra 90 familii de credincioși ortodocși, păstoriți de preotul **Solomon Frâncu** care a fost hirotonit în anul 1789 la Arad⁷⁵⁴. Parohia aparținea de protopopiatul Geoagiului (mai precis al Hondolului) al cărei protopop era Mihail Crainic⁷⁵⁵.

Pe o serie de cărți religioase aparținând bisericii din Uroi sunt înscrise o serie de însemnări care relatează fapte și întâmplări din viața comunității credincioșilor de aici. Parohia Uroi a continuat să aparțină de acest protopopiat până în anul 1900 când a fost trecută la protopopiatul Devei⁷⁵⁶. Apoi a fost trecută din nou, în anul 1907, la protopopiatul Geoagiului⁷⁵⁷. În fruntea noului înființat protopopiat al Geoagiului este numit Ioan Popovici fost preot în Geoagiu. Acestuia i-a urmat ca administrator protopopesc până în anul 1922 preotul Nicolae Todea din Balșa. În anul 1922 din septembrie în fruntea protopopiatului este ales preotul din Uroi **Oliver V. Garon**⁷⁵⁸.

El conduce acest protopopiat până în aprilie 1936 când încetează din viață la vârsta de numai 55 de ani. Rămasă vacantă parohia Uroi este numit preotul **Tiruța Inochentie**, care administrează și protopopiatul Geoagiului până la 1 octombrie 1937⁷⁵⁹. În anul 1949 protopopiatul Geoagiului a fost desființat, din cadrul acestuia parohiile Uroi-Cărpiniș, Rapolt și Rapolțel au fost atașate protopopiatului Hunedoarei cu data de 1 ianuarie 1950⁷⁶⁰.

Parohia Uroi avea la începutul secolului al XX-lea un număr de circa 180 de familii. În perioada 1920 –1925 câteva familii de ortodocși din Uroi sunt atrase la secte neoprotestante. În parohia Uroi după protopopul **Frâncu Solomon** (1789-1813) au urmat preoții **Pavel Ioan** (1813-1831), **Jar Aron** (1832-1833), paroh în Rapolt care administrează și parohia Uroi⁷⁶¹.

În perioada 1833-1834 parohia Uroi este administrată de preotul Dimitria, paroh din Cărpiniș. În anul 1834 este numit preot în Uroi, **Preda Adam**, care păstorește credincioșii de aici până în anul 1870⁷⁶². După moartea sa, parohia este

⁷⁵¹ Virgil Ciobanu, op. cit., p. 43.

⁷⁵² Mitropolia Ardealului, ... p. 534.

⁷⁵³ Ibidem.

⁷⁵⁴ Matei Voileanu, op. cit., p. 70-71.

⁷⁵⁵ Ibidem.

⁷⁵⁶ Tiruța Inocențiu, Monografia satului și a parohiei Uroi, 1927, f. 69.

⁷⁵⁷ Ibidem.

⁷⁵⁸ Ibidem, f. 70.

⁷⁵⁹ Ibidem.

⁷⁶⁰ Ibidem.

⁷⁶¹ Ibidem, f. 84.

⁷⁶² Ibidem.

ocupată de preotul **Nicolae Mermezan** din Rapolțel, care rămâne aici până în anul 1874 când trece în parohia Rapolt⁷⁶³.

Din anul 1874 parohia este ocupată de preotul **Căliman Iosif** venit din parohia Sărăcsău. A fost absolvent al Gimnaziului din Orăștie, după care a urmat cursul teologic de trei ani de la Seminarul Andreian din Sibiu⁷⁶⁴. El păstorește parohia Uroi până în anul 1886, când trece la cele veșnice⁷⁶⁵. A fost un personaj bolnăvicios, ceea ce i-a atras și moartea timpurie. Până în anul 1889 parohia Uroi este administrată de către preotul din Rapolt, Nicolae Mermezan.

Urmează în parohie preotul **Ungur Antonie**, originar din satul Cinciș, absolvent al teologiei din Sibiu⁷⁶⁶. Soția sa, preoteasa Clara, născută Pinciu, în decembrie 1909, era din Peștiș. Preotul Ungur Antonie este descris de către preotul Tiruță Inochentie ca un „preot inteligent cu o destul de aleasă cultură generală și preotească, este socotit de autoritatea bisericii drept om mai nou”⁷⁶⁷. Protopopul George Romanul al Deveii îi scrie următoarea scrisoare:

On. Părinte Ungur !

Te rog să citești și să studiezi bine Circularul Es. Sale D-lui Archiepiscop. Dto 20 oct. a.c. nr. 10.146 Preș și să Te pregătești cu un elaborat pentru conferința preotească ținândă ceea ce este și așteptată de la On. Dta ca de la un preopt cu mai mari pregătiri și om mai nou. Deva 23 XI 901. G. Romanul protopop”⁷⁶⁸.

La sosirea preotului Ungur în Uroi, biserica era aproape dărăpănată, casa parohială cu dependențele necorespunzătoare. La prima sesiune a sinodului bisericesc determină credincioșii să aleagă un comitet. Cu ajutorul lui reușește să convingă marea masă a credincioșilor despre necesitatea construirii unei noi biserici.

Lucrul la noua biserică începe în anul 1892 și este terminată în anul 1893⁷⁶⁹. După alți doi ani reușește să edifice și casa parohială. Preotul Ungur înzestrează biserica cu obiecte de cult și ornatele necesare. Apoi mărește, prin achiziții de teren, cimitirul și grădina caselor parohiale⁷⁷⁰.

Preotul Ungur Antonie păstorește credincioșii din comuna Uroi până în anul 1911, când încetează din viață la vârsta de 65 de ani⁷⁷¹, fiind plâns de turma pe care o păstorise timp de 31 de ani. După moartea sa, parohia este administrată de preotul **Radu Jantea** din Rapolțel între anii 1911-1912⁷⁷².

În anul 1912 în parohie urmează preotul **Garon Valer Oliver**. El era originar din județul Someș și participă la concursul organizat pentru întregirea

⁷⁶³ Ibidem, p. 85.

⁷⁶⁴ Ibidem.

⁷⁶⁵ Ibidem.

⁷⁶⁶ Ibidem, p. 86.

⁷⁶⁷ Ibidem.

⁷⁶⁸ Ibidem, f. 87.

⁷⁶⁹ Ibidem, f. 88.

⁷⁷⁰ Ibidem.

⁷⁷¹ Ibidem, f. 90.

⁷⁷² Ibidem.

parohiei Uroi după moartea preotului Ungur. Absolvise teologia din Sibiu în anul școlar 1909/1910. El știe să trateze și cu autoritățile maghiare în acea perioadă tulbure pentru istoria europeană. Prin intervenția sa el determină jandarmii unguri să-i pună în libertate pe preoții din Rapolt și Biscaria, pe care-i arestaseră și voiau să-i ducă în arest la Deva⁷⁷³.

În timpul primului război mondial depune o activitate susținută pentru a-i opri pe loc pe mulți bărbați din Uroi chemați sub arme. În anul 1916 profită de prezența în sat a unei unități de geniu și cu ajutorul ei execută o serie de lucrări, printre care ridicarea unei noi camere la casa parohială. Se angajează în toamna anului 1918 cu toată energia în revoluție și participă la înființarea Consiliilor și a Gărzilor Naționale Române, cu ajutorul cărora se păstrează ordinea în comună și localitățile din jur. Pe teren pastoral activitatea preotului Garon a fost una dintre cele mai prodigioase fapt ce a dus la consolidarea parohiei Uroi-Cărpiniș și la înzestrarea acesteia cu cele necesare susținerii cultului creștin ortodox. S-au procurat toate icoanele catapetesmei lucrate în ulei.

Aprecierea zeloasă a preotului Garon a fost răsplătită de către autoritățile bisericești cu ridicarea sa la rangul de protopop. Este ales de către sinodul electoral al tractului Geoagiu, desfășurat în ziua de 24 martie 1920, confirmat de Consistoriul din Sibiu și numit protopop al tractului Geoagiu⁷⁷⁴. Funcționează ca protopop al Geoagiului între anii 1920-1936 când la vârsta de numai 50 de ani trece la cele veșnice fiind plâns de toți credincioșii din parohia Uroi-Cărpiniș și Geoagiu-Suseni și de toată preoțimea tractului⁷⁷⁵.

Preotul din Rapolțel, **Pășcău Vasilie**, administrează parohia Uroi între anii 1920-1922. Apoi în parohia Uroi vine preotul din satul După Piatră, **Ioan Ardeu**, care păstorește credincioșii de aici până în anul 1926 când trece în parohia Pricaz din protopopiatul Orăștiei⁷⁷⁶. Până la numirea prin concurs a unui nou preot parohia este administrată de același preot din Rapolțel, Pășcău Vasilie.

Apoi parohia va beneficia de unul dintre cei mai statornici preoți, **Inocențiu Tiruță**. S-a născut în Rapoltul Mare și a urmat clasele primare din comuna natală și apoi cursul secundar la gimnaziul din Orăștie. A urmat teologia la Sibiu pe care o absolvă în anul 1925/1926. Este ales ca preot în parohia Uroi în ședința sinodului parohia din 29 august 1926. A fost hirotonit în Sibiu de Mitropolitul Nicolae Bălan în zilele de 25 și 27 decembrie 1926 și este instituit ca preot în ziua de 1 ianuarie 1927 de către protopopul Geoagiului V. Garon⁷⁷⁷.

Preotul Tiruță s-a îngrijit de îndrumarea credincioșilor săi spre întărirea patriei și fericirea neamului. În biserică, în afară prin parohie, în școală, în cadrul asociațiilor religioase și culturale, pretutindeni a vestit prin glasul său atingerea

⁷⁷³ Ibidem, f. 93

⁷⁷⁴ Ibidem, f. 96-97.

⁷⁷⁵ Ibidem, f. 97.

⁷⁷⁶ Ibidem, f. 99.

⁷⁷⁷ Ibidem, f. 100.

acestui scop. Pe teren spiritual-pastoral a reușit să omogenizeze toată comunitatea care este ortodoxă. Mica parohie reformată s-a desființat prin acțiunea preotului Tiruța încă din anul 1932⁷⁷⁸. În anul 1941 a fost trimis în teritoriile eliberate, Basarabia și Transnistria unde a lucrat la reorganizarea vieții religioase.

Ca gospodar parohial s-a remarcat în mod deosebit. A renovat casa parohială în anul 1927, lucrări care au costat 32.683 lei. În anul următor a procurat două clopote pe seama bisericii din Uroi cu suma de 43.000 lei. În anul 1930 mai procură un clopot de 80 kg și pentru biserica din Cărpiniș⁷⁷⁹.

Preotul Tiruța Inocențiu a administrat și protopopiatul Geoagiu între anii 1936-1941. Pentru toate realizările sale pe teren bisericesc, școlar și cultural, preotul Tiruța Inocențiu este răsplătit de către mitropolitul Nicolae Bălan cu purtarea semnului vredniciei „Brâul roșu”. În anul 1949, protopopiatul Geoagiu a fost desființat, parohia Uroi-Cărpiniș fiind trecută la protopopiatul Hunedoarei. Preotul Tiruța a administrat parohia Uroi și filia Cărpiniș de la 1 ianuarie 1927 până la 1 septembrie 1969.

Instaurarea regimului comunist aduce câteva abuzuri săvârșite împotriva părintelui Tiruța. În anul 1953 i-a fost luată trăsura folosită la deplasarea în filie sau în satul natal Rapoltul Mare. Aceasta nu i-a fost restituită nici după 5 ani de la confiscare.

În anul 1958 preotul Tiruța Inocențiu se adresa Sfatului Popular al orașului Simeria cerând „ca trăsura proprietatea dânsului și care în 1953 a fost luată de Alic Ioan, să i se plătească chirie sau să se cumpere sau să se repare și să i se dea în starea în care i s-a luat”⁷⁸⁰. Tot în anul 1953, Consiliul parohial al Bisericii din Uroi a cedat toată proprietatea din hotar menținând pentru parohie curtea bisericii și intravilanul cu casa parohială și terenul numit „Ziduri” în suprafață de 0,62 ha. Acest teren a fost primit prin reforma agrară din 1921 ca loc pentru edificarea unei noi biserici.

În anii 1967-1968 părintele Tiruța conduce o nouă reparație a bisericii din Uroi. În anul următor în urma neînțelegerilor dintre preoții Vasile Florea din Rapolt și Crăciun Furdui din Rapolțel, numit în Rapolt prin pensionarea preotului Vasile Florea, Tiruța Inocențiu este așezat în parohia Rapolt. Se despărțea cu mult regret de parohia în care slujise timp de 43 de ani. „Plec de la parohia din Uroi – scria părintele Tiruța în monografia sa – cu multă părere de rău, dar mulțumit sufletește că mă despart de uroieni așa cum trebuie, lăsând în urmă regrete și unii și alții”⁷⁸¹. De aproape doi ani biserica este pregătită pentru a fi târnosită după cum se observă și din spațiul pisaniei.

⁷⁷⁸ Ibidem, f. 101.

⁷⁷⁹ Ibidem, f. 103.

⁷⁸⁰ DJHAN, Fond Primăria orașului Simeria, Dosar 7/1958, f. 85.

⁷⁸¹ Tiruța Inocențiu, op. cit., f. 186.

PISANIE

Cu voia Tatălui, cu ajutorul Fiului și cu împreună lucrarea Sf. Duh s-a zidit această Sf. Bis. Cu hramul „Adormirea Maicii Domnului în anul domnului 1762.

În anul 1875 se reconstruiește din piatră și este învelită cu șindrila, care în anul 1946 se înlocuiește cu țiglă. Turnul clopotniță este reparat în anul 1967, iar în anul 1973 iconostasul din zid este placat cu ornate din ipsos de sculptorul Ioan Cristea din Alba Iulia. Biserica a fost târnosită în decembrie 1986.

Din 1990 paroh al bisericii este PP Nicolae Gabăr sub îndrumarea căruia au loc, începând cu anul 2001, lucrări de reconstrucție prin contribuția credincioșilor cu susținerea consiliului parohial format din Viorel Drăgoi, Ilie Beitoi, Emilian Brândușa, Remus Humiță, Nicolae Irimie, Grațielă Oană, cu participarea fam. Berinde, a lui Valeriu Samoilă și Ioan Rus, sprijinite financiar prin donațiile lui Sorin Dumitreasă, lucrările au fost finalizate.

Pictura în tehnica tempera-grasă s-a făcut între anii 2004-2006 de către pictor bisericesc Camelia Cibian din Deva, ajutată de Antonie Susan, sub purtarea de grijă a protopopului de Orăștie Pr. Iconom Stavrofor Ionel Dumbravă. Binecuvântarea și sfințirea bisericii s-a săvârșit la data de .....de către ..... Preasf. Ep. Dr. Timotei Seviciu al Aradului și Hunedoarei, având alături sobor de preoți și diaconi.

Scrie în cartea vieții și binecuvântează Doamne strădania robilor tăi și pe toți acei ce iubesc podoaba casei Tale.

Slavă cinste și închinăciune Sfintei Treimi care a ajutat la săvârșirea acestei lucrări ! Amin !

FILIA CĂRPINIȘ

În cea mai mare parte a existenței sale comunitatea credincioșilor din Cărpiniș împreună cu biserica au constituit o filie a parohiei matre Uroi. Cu ocazia conscripției din anul 1733 Cărpinișul este înregistrat cu 30 familii unite și o biserică⁷⁸². În anul 1750 Cărpinișul este înregistrat cu 65 locuitori, 1 biserică, loc de casă parohială, pământ arabil și loc de fânaț⁷⁸³.

Cu ocazia conscripției din anii 1760-1762 în Cărpiniș sunt doi preoți, unul unit fără nici o familie de credincioși și al doilea ortodox care păstora cele 40 de familii care au revenit la ortodoxie⁷⁸⁴. În anul 1805 comunitatea ortodoxă a Cărpinișului număra 41 de familii, fiind o filie, păstorită de către preotul **George Moise**, hirotonit la Buda în anul 1783⁷⁸⁵.

⁷⁸² Augustin Bunea, Episcopul Ioan Inochentie Klein,...p. 384.

⁷⁸³ Idem, Statistica românilor din Transilvania,...p. 278.

⁷⁸⁴ Virgil Ciobanu, op. cit., p. 43.

⁷⁸⁵ Matei Voileanu, op. cit., p. 72-73.

Pe un Strasnic, apărut la Blaj, în anul 1753, ce se păstrează la biserica din Uroi este însemnarea: „Iovu din Cărpiniș, pe bani buni, 19 horgoși și au dat să fie la besreică în Cărpiniș”⁷⁸⁶.

Preotul Tiruța Inocențiu în monografia sa ne spune că această parohie a fost de sine stătătoare până în anul 1875, când a fost afiliată la parohia Uroi⁷⁸⁷. De altfel, în perioada 1833-1834 când parohia Uroi era vacantă, ea a fost administrată de către **Popa Dimitria**, paroh în Cărpiniș⁷⁸⁸. În anul 1848 parohia Cărpiniș era păstorită de preotul **Todor Sârb Cărpinișanu**. Preotul Nistor Socaci din Biscaria scrie în cronica sa despre „cum au prins și bătut ungurii pe **Popa Todor Sârb Cărpinișanu**”⁷⁸⁹.

Cauza pierderii autonomiei acestei parohii constă din numărul prea mic de credincioși și deci a lipsei mijloacelor de susținere a preotului. Chiar casa parohială se dărăpănase iar credincioșii n-au fost în stare să clădească alta. Locul unde a fost casa parohială se numește „locul popesc”⁷⁹⁰.

Preotul Tiruța Inocențiu din Uroi, cel care a administrat între anii 1927-1969 și filia Cărpiniș a plecat regretând faptul că n-a reușit să construiască o altă biserică. El motivează această nereușită prin lipsa de înțelegerea a credincioșilor. Chiar și atunci când a primit un ajutor de la stat în valoare de 250.000 lei, „oamenii n-au înțeles că ar fi bine să accepte acel ajutor”⁷⁹¹.

În anul 1938 întreprinderea de piatrărie Rozsa din Arad s-a oferit să ridice o biserică nouă ce urma să fie construită până în data de 31 decembrie 1940⁷⁹². Biserica urma să fie construită în stilul celei din Alun cu blocuri de piatră din cariera bisericii⁷⁹³. În schimbul acestei lucrări parohia urma să arendeze pe timp de 10 ani cariera de piatră, proprietatea bisericii.

Acțiunea a fost zădărnicită de câțiva locuitori din sat. Preotul Tiruța n-a dezarmat și cu mari eforturi a adunat țiglă nouă, ciment și alte materiale, dar când să treacă la realizarea bisericii era mereu întrebat de către credincioși: Da ajutor ne dă statul?⁷⁹⁴. O altă nemulțumire a preotului Tiruța față era dată de folosirea pământurilor bisericii din Cărpiniș de câțiva locuitori în mod abuziv.

„Așa că plec – scria cu amărăciune preotul Tiruța – de la conducerea parohiei cu durerea în ființa mea sufletească pentru că după 43 de ani de păstorie, trebuie să las în Cărpiniș tot biserica pe care o moștenisem de la înaintașii mei, doar cârpită de câteva ori”⁷⁹⁵.

⁷⁸⁶ Maria Basarab, Cuvinte mărturisitoare, ...p. 85.

⁷⁸⁷ Tiruța Inocențiu, op. cit., f. 84.

⁷⁸⁸ Ibidem.

⁷⁸⁹ Victor Șuiaga, op. cit., p. 126.

⁷⁹⁰ Tiruța Inocențiu, op. cit., f. 72.

⁷⁹¹ Ibidem, f. 179.

⁷⁹² Ibidem.

⁷⁹³ Ibidem.

⁷⁹⁴ Ibidem, f. 180.

⁷⁹⁵ Ibidem, f. 181.

Hramul bisericii din Cărpiniș este „Sfântul ierarh Nicolae”. În turnul bisericii din Cărpiniș sunt două clopote, între care cel mic este din anul 1835, fiind turnat la Sibiu. Al doilea clopot a fost procurat în perioada interbelică, în urma confiscării unuia dintre clopotele bisericii de către autoritățile ungare, pentru a-l folosi la necesitățile războiului. În biserica din Cărpiniș s-a păstrat un Ceaslov apărut la Blaj în anul 1772 pe care este următoarea însemnare: „Să se știe că acest Ceaslov este a bisericii din Cărpiniș și cumpărat de Finișan Adam din Cărpiniș și cine ar fura în strană de la biserică să fie anatema, că acela nu ar fi creștin adevărat”⁷⁹⁶.

Pe cel de-al doilea clopot se află următoarea inscripție: Dăruit de credincioșii ort. rom. din parohia, filia Cărpiniș, 1929. Turnat de fiul lui Antoniu Novotny S. P. A. Timișoara”. La biserica din Cărpiniș au funcționat următorii preoți:

Pr. **Solomon Frâncu** (1789-1812), paroh Uroi

Pr. **Dimitrie Anghel** (1812-1813), paroh Rapolțel, administrator Uroi.

Pr. **Ioan Pavel** (1813-1831), paroh Uroi.

Pr. **Dimitrie Popa** (1833-1834) paroh Cărpiniș, administrator Uroi.

Pr. **Adam Preda** (1834-1870) paroh Uroi.

Pr. **Nicolae Mermezan** (1871-1874), paroh Uroi.

Pr. **Iosif Căliman** (1874-1886), paroh Uroi.

Pr. **Anton Ungur** (1886-1911), paroh Uroi.

Pr. **Radu Gentea** (1911-1912), paroh Rapolțel, administrator Uroi.

Pr. **Valer Gorun** (1912-1920), paroh Uroi.

Pr. **Vasile Pășcău** (1920-1922), paroh Rapolțel, administrator Uroi.

Pr. **Ioan Ardean** (1922-1926), paroh Uroi.

Pr. **Inocențiu Tiruța** (1927-1968), paroh Uroi.

Pr. **Crăciun Furdui** (1968-1969), paroh Uroi și Cărpiniș

Pr. **Cornel Avrămescu** (1970-1983), paroh Uroi și Cărpiniș.

Pr. **Traian Cioară** (1983-1988), paroh Uroi și Cărpiniș.

Pr. **Ioan Dragoman** (1989), paroh în Tâmpa, administrator în Uroi și Cărpiniș.

Pr. **Nicolae Gabăr** (1990 – prezent), paroh în Uroi cu filia Cărpiniș.

⁷⁹⁶ Maria Basarab, op. cit., p. 89-90.

PAROHIA SÂNTANDREI ȘI FILIA BÂRCEA MARE

Parohia Sântandrei este menționată în conscripția din anul 1733 ca parohie trecută la Unirea cu Biserica Romei cu 52 de familii păstorite de doi preoți cu numele **Petru**⁷⁹⁷. Parohia era bine încheată dispunând de biserică și casă parohială și teren arabil pentru semănături în mărime de 3 cubuli⁷⁹⁸. În anul 1750 parohia avea tot doi preoți pe lângă care mai era și un cantor⁷⁹⁹.

Recensământul din anul 1760-1762 înregistrează câteva schimbări importante în viața parohiei Sântandrei. Toate familiile au revenit la ortodoxie, fiind înregistrate 63 de familii de credincioși. De astă dată conscripția înregistrează doi preoți, unul ortodox și al doilea unit, deși în parohie nu mai avea nici o familie de păstorit⁸⁰⁰.

În anul 1766, parohia Sântandrei număra 202 credincioși ortodocși, din 101 bărbați și 101 femei⁸⁰¹. Conscripția din anii 1784-1787 menționează existența la Sântandrei a unui preot care păstorea un număr de 376 credincioși. În timpul răscoalei lui Horea, Cloșca și Crișan preot în Sântandrei era **Popa Matei Romanovici**⁸⁰². El a luat parte activă la răscoală fiind urmărit de către armată pentru a fi prins și închis.

A fost prins împreună cu faimosul răsculat Fîrțală din Hondol în satul Tisa de către locotenentul Török din regimentul ecvestru de Toscana cu 8 soldați și un caporal⁸⁰³. Preotul Matei Romanovici din Sântandrei face o serie de mărturisiri în fața locotenentului Török despre participarea sa la răscoală. S-a dus și el „cu tot satul la prădarea curții din Biscaria a contelui Gyulay. Cum au fost mulți prinși și fratele său a fost decapitat la Deva, el a stat tot timpul ascuns”⁸⁰⁴.

Preotul Matei Romanovici s-a asociat cu Fîrțală ascunzându-se prin diverse locuri. În timpul răscoalei, după episodul din Biscaria, preotul Matei Romanovici de teamă a trecut cu soția și copiii la socrul Dănilă Stanciu din București⁸⁰⁵. L-a cunoscut pe Fîrțală și au plecat împreună la Hondol. De aici la Buruiene și apoi în satul Tisa. Aflând de aceasta protopopul din Trestia l-a chemat și l-a jurat, promițându-i că-i va câștiga iertarea chiar dacă a făcut moarte de om, dacă descopere unde se află Fîrțală⁸⁰⁶.

⁷⁹⁷ Augustin Bunea, Episcopul Ioan Inocențiu Klein,...p. 391.

⁷⁹⁸ Ibidem.

⁷⁹⁹ Idem, Statistica românilor din Transilvania în anul 1750,...p. 289.

⁸⁰⁰ Virgil Ciobanu, op. cit., p. 38.

⁸⁰¹ Statistica românilor ortodocși din Transilvania,...p. 531.

⁸⁰² David Prodan, Răscoala lui Horea, vol. II, 1984, p. 556-557.

⁸⁰³ Ibidem.

⁸⁰⁴ Ibidem.

⁸⁰⁵ Ibidem.

⁸⁰⁶ Ibidem.

În 5 martie 1785 erau aduși în cetatea din Alba Iulia vreo 20 de captivi, printre care era și Popa Matei. Scăpat din închisoare pentru rolul jucat în prinderea lui Fârțală, preotul Matei Romanovici revine în Sântandrei. Dar nici acum nu se astâmpără ci vorbea poporului, care în sărbători se aduna pe ulița satului, spunând că „Horea n-a fost omorât, e la muscal și azi mâine va veni cu așa putere muscălească în Ardeal, că nu mai rămâne picior de ungur, și atunci își va vedea ungurul amarul, căci n-a avut ungurul nici o poruncă să omoare nici măcar un român, a făcut-o împotriva poruncii, pentru care își va lua plata”⁸⁰⁷.

Înainte de izbucnirea răscoalei lui Horea, preotul din Sântandrei, nota pe un Octoih, tipărit la Blaj, în anul 1760, următoarea însemnare: „Acest sfânt Octoih a bisericii Sântandrei, scris în anu 1782, scris-am eu Mihai Popa”⁸⁰⁸.

În anul 1805 parohia are un număr de 79 familii păstorite de preotul **Teodor Moldovan** hirotonit la Arad în anul 1797⁸⁰⁹.

În anul 1848 preotul din Sântandrei este căutat de armata maghiară, care fugise și „unde au lăsat o poruncă scrisă a generalului Bem către toți preoții, care să fie publicată sătenilor, în care se cerea românilor să nu se mai împotrivescă lor”⁸¹⁰.

În perioada interbelică credincioșii din Sântandrei, cu mari eforturi fizice și materiale ridică una dintre cele mai frumoase biserici din județ. Biserica a fost zidită între anii 1923-1925, după cum ne indică o inscripție săpată în piatră de pe peretele sudic al bisericii. Biserica din Sântandrei s.a ridicat cu suma de 3 milioane lei contribuție publică⁸¹¹.

În turnul bisericii se află trei clopote, pe care din păcate n-am reușit să le stabilesc proveniența și datarea din cauza poziției în care sunt amplasate. În altarul bisericii din Sântandrei se află o listă cuprinzând șirul preoților care au păstorit aici:

POMELNICUL

Preoților care au servit la această parohie în lăcașul vechi și nou

1780 – preotul Mihai Radovici – 1784.

1813 – Toader Moldovan, Sântandrei, VI 1815.

1. VI. 1815 – Avram Popa, Bârcea Mare – IV 1816.

1. IV 1816 – Ioan Deheleanu, Sântandrei, III 1847.

1. VII. 1847 – Isaia Deheleanu, Sântandrei, III, 1867.

1. III. 1867 – Nistor Socaci, Biscaria, VII, 1871.

1. III. 1871 – Abel Bera, Sântandrei, VII 1910.

1. VII. 1910 – Gheorghe Popovici sen. Sântandrei, III 1944.

1. IX 1944 – Gheorghe Popovici jun. Sântandrei, 1. I 1988.

1. I 1988 – Teofil Popovici, Sântandrei -

⁸⁰⁷ Ibidem, p. 567.

⁸⁰⁸ Maria Basarab, Cuvinte mărturisitoare, ... p. 103.

⁸⁰⁹ Matei Voileanu, op. cit., p. 64-65.

⁸¹⁰ Victor Șuiaga, op. cit., p. 126.

⁸¹¹ DJHAN, Fond Prefectura județului Hunedoara, Dosar 13/1940, f. 27.

PAROHIA (FILIA) BÂRCEA MARE

Satul Bârcea Mare este amintit de Conscripția din 1733 ca unul românesc, a cărui locuitori, în număr de 44, sunt consemnați ca uniți, fiind păstoriți de preotul **Dumitru**⁸¹². În anul 1760-1762, localitățile Bârcea Mare și Bârcea Mică au fost consemnate împreună, având un preot care păstora o singură familie unită, în timp, în timp ce 76 de familii nu dispuneau de un preot⁸¹³. În anul 1766 cele două comunități sunt înscrise tot împreună, având un număr de 246 credincioși, din care 124 erau bărbați și 122 femei⁸¹⁴.

Cu ocazia Conscripției realizate în vremea domniei împăratului Iosif al II-lea Bârcea Mare număra 331 de credincioși care erau păstoriți de 2 preoți⁸¹⁵. La 1805 Parohia Bârcea Mare avea un număr de 58 de familii de credincioși ortodocși care erau de către preoții **Nicolae Popoviciu și Avram Popoviciu**⁸¹⁶.

Preotul Nicolae Popoviciu păstora credincioșii din Bârcea Mare încă din anul 1782 când a fost hirotonit în orașul Timișoara⁸¹⁷. Cel de-al doilea preot, Avram Popoviciu, era probabil fiul lui Nicolae și a fost hirotonit la Arad în anul 1803⁸¹⁸. Parohia greco-catolică Bârcea Mare a fost restaurată în anul 1824 sub păstoria preotului **Ioan Popovici** (1824-1835). În anul 1827 afară de trei familii toți erau uniți⁸¹⁹.

Cu oficiul parohial era împreunat și oficiul de catehet la Preparandia de Stat din Deva, Școala reală, Școala de fete și la deținuții de la Tribunalul din Deva, preotul având o remunerațiune de 600 coroane⁸²⁰. După Ioan Popovici, parohia este administrată în anul 1836 de către **Vicențiu Popovici**⁸²¹. Între anii 1836-1838 preot în parohia Bârcea Mare este **Lazăr Herpon**⁸²².

Octoihul cel Mic, apărut la Sibiu, în anul 1830, a fost cumpărat pentru biserica din Bârcea Mare. Conform însemnării „această carte s-au cumpărat la anul 1832 cu 1 zlot și 5 sfanți”⁸²³. Producerea unor molime care secerau zeci de vieți din satul respectiv este menționată în însemnările de pe cărțile bisericești.

O asemenea însemnare se află pe un Penticostar, tipărit la Sibiu în anul 1805: „Înștiințare cum că au fost mare pedeapsă pe neamul nostru cel românesc

⁸¹² Augustin Bunea, Episcopul Ioan Inocențiu Klein,...p. 391.

⁸¹³ Virgil Ciobanu, op. cit., p. 38.

⁸¹⁴ Mitropolia Ardealului,...p. 530.

⁸¹⁵ Az első Magyarországi népstámlálás,...p. 318-319.

⁸¹⁶ Matei Voileanu, op. cit., p. 62-63.

⁸¹⁷ Ibidem.

⁸¹⁸ Ibidem.

⁸¹⁹ Demetriu Radu, Episcopia Lugojului. Sematism istoric, Lugoj, 1903, p. 343.

⁸²⁰ Ibidem.

⁸²¹ Ibidem.

⁸²² Ibidem.

⁸²³ Maria Basarab, Cuvinte mărturisitoare,...p. 71.

prin o boală...oamenii erau bolnavi și moartea grabnică pe unele sate dar cel mai greu a fost că nu se îngropa pre lege cum ni neamu sau cu preot ci îi duceau cu roata de plug, departe de varmeghie ca și pe câni și nime nu se oprea și erau multe sate închise cu spini și multe bucate s-au potopit că nu era slobod a ieși din sat afară și umbla în toate satele... leacuri nu erau ca să nu moară...care le veniră peste toți mai mare în Bârcea și au murit,... și i-am îngropat, scris prin mâna Ioan Popovici întâi paroh unit în anul 1832, iar să se știe că întâmplarea aceasta au fost la anu 1821, luna iulie”⁸²⁴.

Din anul 1838 în fruntea parohiei ajunge preotul **David Giosan (Josan)**. Preotul va convinge enoriașii de necesitatea ridicării unei noi biserici care se realizează în anul 1847⁸²⁵. Unul dintre clopotele bisericii se procură abia în anul 1927. Pe acest clopot se află următoarea inscripție: „S-a cumpărat acest clopot de credincioșii români uniți din Bârcea Mare, în 1927”.

Beneficiul preotului consta din 15 iugăre și 1.308 stânjini patrați de teren, iar din cimitir se realizează un venit de 10 coroane. Venitul congrual este de 522 coroane, 62 fileri⁸²⁶.

La 1848 același preot greco-catolic, David Josan, trebuie să se refugieze și el din fața armatelor revoluționare maghiare⁸²⁷. În sarcina preotului cădea și organizarea învățământului confesional din parohie. La 7 iulie 1858, preotul David Josan comunica protopopului Ioan Fodor că nimeni n-a voit să fie inspector școlar comunal⁸²⁸. La 30 septembrie 1858, preotul David Josan din Bârcea Mare raporta protopopului Ioan Fodor că judele primar „nu voiește a fi alegere de inspector școlar”⁸²⁹.

Protopopul Hunedoarei Ioan Fodor trimitea preoților din protopopiat Ordinul Episcopiei Lugojului în care erau cuprinse instrucțiunile Ministerului de Culte și Învățământ și a Locotenentei Transilvane prin care se cerea alegerea de inspectori școlari mireni⁸³⁰. Protopopul preciza ca această circulară să se trimită în comunele Vețel, Bârcea Mare, Băcia și Hunedoara unde preoții să le facă „cunoscute poporului și apoi în parohiile unde sunt școli și dascăli, precum în Vețel și Bârcea Mare, veți chema înainte pe curatorii sfintelor biserici și pe judele satului și pe toți bătrânii și oamenii cei mai aleși și cu toți laolaltă veți alege un bărbat din sânul poporului care va fi mai vrednic și cu năravuri și purtare bună și apoi preoții să arate la scaunul protopopes, pentru a fi recomandat la Pretura respectivă și apoi la Prefectură pentru întărire”⁸³¹.

Printre abonații la „Istoria Transilvaniei” a profesorului de la Blaj, Ioan Rusu, pe anul 1861 se afla și preotul din Bârcea Mare, David Josan⁸³². Preotul

⁸²⁴ Ibidem, p. 136.

⁸²⁵ Demetriu Radu, op. cit., p. 343.

⁸²⁶ Ibidem.

⁸²⁷ DJHAN, Fond Parohia greco-catolică Hunedoara II, Dosar 1/1858, f. 217.

⁸²⁸ Ibidem.

⁸²⁹ Ibidem, f. 294.

⁸³⁰ Ibidem, f. 295.

⁸³¹ Ibidem.

⁸³² Ibidem, Dosar 1/1861, f. 201 și 252.

David Josan păstoreaște credincioșii până la moartea sa întâmplată în anul 1879. Îi urmează în parohie preotul **Constantin Pop** (1879-1889 și apoi **Petru Pop** (1889-1897)⁸³³. În anul 1903 parohia Bârcea Mare număra 169 credincioși greco-catolici, 19 romano-catolici, 9 ortodocși, 13 reformați și 4 izraeliți⁸³⁴.

PAROHIA ROMANO-CATOLICĂ DIN SIMERIA

În anul 1877 se înființează parohia romano-catolică, ca filie a parohiei din Hațeg. În anul 1886, când este terminată biserica romano-catolică ea va deveni parohie independentă. În anul 1885 s-a pus piatra fundamentală a bisericii romano-catolice în cadrul unor mari serbări, iar în anul 1886 s-a terminat zidirea. Sfințirea bisericii s-a făcut de către episcop cu mare pompă în ziua de 22 august 1886⁸³⁵.

Pentru susținerea acestei parohii Direcțiunea Căilor Ferate a aprobat reținerea din salariul personalului feroviar de religie catolică un procent de 1 % și să se trimită episcopiei. Tot pentru susținerea acestei parohii episcopia va contribui cu suma de 12.000 de florini⁸³⁶. Biserica devenind neîncăpătoare și în anul 1904 se mărește și sfințește din nou.

PAROHIA REFORMATĂ DIN SIMERIA

Credincioșii de religie reformată din Colonia Simeria își înființează parohia în anul 1878 ca filie a Bisericii reformate din Băcia. În anul 1886 episcopul reformat din Cluj, Szász Domokos, vizitează credincioșii săi din Colonia Simeria și cu acest prilej se înființează parohia constând din credincioșii din Petroșani, Bîrcea Mică și Colonia Simeria, cu sediul în Simeria și numește în funcția de preot pe Juhász Izidor, care este instalat la 22 iulie 1888⁸³⁷.

Episcopul mai cumpără și un teren și casa Svoboda ca locuință pentru preot, plătind suma de 3.600 florini. Moștenitorii contelui Kunn Ladislau donează un teren pentru edificarea bisericii iar episcopul din Cluj le împrumută suma de 16.000 florini. Biserica este ridicată prin contribuția credincioșilor, care este sfințită la 30 august 1890 în cadrul unor mari ceremonii. Bisericii reformate i se

⁸³³ Demetriu Radu, op. cit. p. 343.

⁸³⁴ Ibidem, p. 344.

⁸³⁵ S. Jula, op. cit., p. 9.

⁸³⁶ Baci Camelia, op. cit., p. 44.

⁸³⁷ S. Jula, op. cit., p. 10.

aprobă de către Direcțiunea Căilor ferate aceleași favoruri ca și bisericii romano-catolice, pentru a se putea susține.

PAROHIA ORTODOXĂ SIMERIA

După Unirea Transilvaniei cu România o serie de muncitori de la căile ferate se repatriază în provinciile lor de origine, după ce au refuzat prestarea jurământului de fidelitate către statul român. Pentru continuarea activității feroviare în Simeria, în anul 1919 sosesc aici primii 100 de feroviar români. Românii din Simeria își înființează în anul 1920 parohia ortodoxă independentă, alegându-și de paroh pe părintele Adam Lula fost preot în Biscaria.

Pentru început slujbele-au desfășurat într-o sală de clasă a unei grădinițe, care se dovedea neîncăpătoare și deranja și procesul de învățământ. Preotul Adam Lula și membrii Comitetului parohial încep o acțiune pentru a convinge guvernul și conducerea CFR că-i revine obligația de a zidi o biserică ortodoxă pentru personalul CFR din Simeria⁸³⁸.

Prima delegație a Consiliului parohial, condusă de preotul Adam Lula pleacă la București în iunie 1921, și pe lângă unele ajutoare primite de la unele ministere, bănci, firme etc., obține și promisiunea ministrului Comunicațiilor, Văleanu, și apoi și decizia Consiliului de Miniștri, de a zidi în Simeria o biserică catedrală din fondurile și pe cheltuiala Casei Muncii CFR. Comitetul obține dreptul de a lansa o serie de liste de subscripție în județul Hunedoara pentru a strânge fonduri. Pentru aprobare preotul Adam Lula se adresează Prefecturii județului Hunedoara la 2 aprilie 1921 cu următoarea cerere:

Către

Onorata Prefectură a județului Hunedoara în Deva.

Subscrisul în numele Comitetului parohial ort[odox] rom[ân] din Colonia Simeria îmi iau voia a ruga On[orata] Prefectură să binevoiească a trimite preturilor din județ apelul, cu lista de subscripție lucrat de comitetul mai sus amintit pentru zidirea unei biserici ortodoxe române în comuna Simeria, recomandându-l în atențiunea binevoitoare a D-lor pretori și secretari cercuali.

Pretura Deva angajându-se benevol și mai înainte la aceasta, rog să fie lăsată din combinație. Pentru celelalte preturi și primării orășenești, conform numărului secretariatelor, alătur la această cerere 93 bucăți, liste de subscripție cu n-rii 212-304.

*Piski la 6.IV 1921 Pr. Adam Lula*⁸³⁹

⁸³⁸ Ibidem, p. 14.

⁸³⁹ DJHAN, Fond Prefectura județului Hunedoara, Dosar 273/1921, f. 22.

Apelul preotului Adam Lula găsește înțelegere la o serie de comunități din județul Hunedoara care începând din toamna anului 1921 expediază diverse sume:

Au subscris 43 de locuitori din Mesteacăn, Țebea, Abrud, Țărățel, Ribița, Brad, Căraciu și Valea Brad, suma de 193 lei⁸⁴⁰.

Din Baia de Criș 9 locuitori au donat suma de 58 lei⁸⁴¹.

Din Birtin, 10 locuitori au contribuit cu suma de 43 lei⁸⁴²,

Din Folt, la 3 octombrie 1921 se trimitea 27,50 lei strânși din Bobâlna, Boiu și Folt⁸⁴³.

La 8 octombrie 1921 din Rapolt s-a trimis suma de 43 lei⁸⁴⁴.

Din Geagogiu, Adam A. Roșu, secretar comunal, trimitea 10 lei⁸⁴⁵.

Din Balșa, Ioan Trif trimitea 10 lei, iar Ioan Moga 5 lei⁸⁴⁶.

Din comunitatea Homorod s-au strâns 70 lei⁸⁴⁷.

Din Almașul Mare, doi locuitori au donat și trimis 2 lei⁸⁴⁸.

Notariatul din Poiana expedia suma de 33 lei strânși de la locuitori din Porcurea, Voia, Almașul de Mijloc, Poiana și Techereu⁸⁴⁹.

Din Băcăinți, 24 de locuitori au donat 68 de lei⁸⁵⁰.

Pretura din Deva trimitea 47,50 lei pentru edificarea bisericii greco-ortodoxe din Simeria⁸⁵¹.

La 3 noiembrie 1921, Primăria orașului Deva informa prefectul și înainta suma de 134 lei pentru edificarea bisericii greco-ortodoxe din Simeria⁸⁵².

La 24 ianuarie 1922, pretura din Geoagiu raporta prefectului că pentru biserica din Simeria s-au colectat în total 298 lei 50 bani⁸⁵³.

La 14 martie 1922, pretorul din Baia de Criș, Nicolae Turucu, trimitea listele prin care a colectat 234 lei pentru edificarea bisericii greco-ortodoxă din Simeria⁸⁵⁴.

Donațiile unor sume mai mari sau simbolice de către comunitățile ortodoxe din județul Hunedoara sunt o dovadă a solidarității credincioșilor ortodocși din aceste comunități cu cei din Simeria pentru a-i sprijini în ridicarea unei biserici.

---

⁸⁴⁰ Ibidem, f. 1-2.

⁸⁴¹ Ibidem, f. 4.

⁸⁴² Ibidem, f. 8.

⁸⁴³ Ibidem, f. 14.

⁸⁴⁴ Ibidem, f. 15.

⁸⁴⁵ Ibidem, f. 13.

⁸⁴⁶ Ibidem, f. 17.

⁸⁴⁷ Ibidem, f. 18.

⁸⁴⁸ Ibidem, f. 19.

⁸⁴⁹ Ibidem, f. 20.

⁸⁵⁰ Ibidem, f. 21.

⁸⁵¹ Ibidem, f. 11.

⁸⁵² Ibidem, f. 10.

⁸⁵³ Ibidem, f. 23.

⁸⁵⁴ Ibidem, f. 9.

În vara anului 1926 se încep lucrările de săpare a fundației și în 26 octombrie se pune piatra fundamentală de către mitropolitul Ardealului, Dr. Nicolae Bălan, asistat de un numeros cler, miniștri, funcționari înalți de la CFR, autoritățile comunale, bisericesti și județene și un foarte numeros public⁸⁵⁵. În vederea organizării ceremoniilor punerii pietrii fundamentale, preotul Adam Lula se adresa din nou prefectului județului Hunedoara cu următoarea scrisoare:

„Domnule Prefect !

În 26 a lunii curente se va celebra punerea pietrei fundamentale la biserica ort[odoxă] rom[ână] din Simeria prin însuși Î.P.S.S. mitropolitul dr. Bălan. Dorind noi din motive cunoscute de toată lumea rom[ânească] ca acestei serbări să-i dăm un fast, un nimb cât mai înălțător, Vă rugăm D-le prefect ca în interesul reușitei acestei sărbători să binevoiți a ne da și binevoitorul D-tră concurs, îndemnd prin organele D-tră subalterne populația din jurul nostru (în special plasa Simeria) ca în frunte cu preoții, notarii și primarii lor să participe în număr cât mai mare posibil. Numai în felul acesta credem noi că se va putea forma un cadru potrivit și demn de persoanele și autoritățile înalte ce vor participa.

Mulțumindu-vă înainte pentru, binevoitor semnez

Din încredințarea Comitetului parohial.

Simeria 15 X 1926

Cu deosebit respect Adam Lula, preot ort[odox]”⁸⁵⁶.

Răspunzând afirmativ propunerii lui Adam Lula, prefectul dă ordin pretorului Plasei Simeria de a participa cu primari și câți mai mulți credincioși din comunele parținătoare⁸⁵⁷. Biserica ortodoxă din Simeria este una dintre cele mai frumoase din județul nostru. E are formas de cruce și păstrează elementele caracteristice vechilor biserici românești: pridvor deschis, tindă, pronaos, naos și altar. Biserica este pictată în frescă, tempera și ulei de către pictorii Traian Cornescu, Atanasiu și bacalu din Iași, în anul 1934, într-un colorit odihnitor, plăcut predominând un maro-ocru pe un fond galben-albastru. Biserica are hramul „Înălțarea Domnului”. De la înființarea parohiei au slujit în această parohie următorii preoți:

Adam Lula 1919-1948

Emil Vladislav din Livadia, 1948-1978.

În anul 1976 s-a creat al doilea post de preot, fiind afiliat parohiei și satul Șăulești postul fiind ocupat de Laurian Tomotaș (1976-1988).

În anul 1979 în postul vacant a fost numit R. Căndea care a slujit aici pînă în anul 2003 când se stinge din viață, în locul său fiind numit preotul Coța. În

⁸⁵⁵ S. Jula, op. cit., p. 15.

⁸⁵⁶ DJHAN, Fond Prefectura județului Hunedoara, Dosar 41/1926, f. 1.

⁸⁵⁷ Ibidem, f. 2.

1988 în urma transferării preotului Laurian Tomotaș în parohia Biscaria, postul a fost ocupat de preotul Marius Draia.

PAROHIA SIMERIA VECHE

Parohia Simeria Veche este amintită încă din anul 1733 când avea 42 de familii unite care erau păstoriți de către preotul unit Petru. Comunitatea dispune și de biserică și casă parohială și de teren arabil în mărime de 3 cubuli de semănături⁸⁵⁸. În anul 1760-1762 parohia Simeria Veche este consemnată cu 43 de familii ortodoxe, fără preot, în schimb funcționează în parohie un preot unit fără nici o familie de credincioși⁸⁵⁹. În anul 1784-1787 în parohia Simeria Veche funcționau doi preoți care păstoreau 71 familii de credincioși⁸⁶⁰. În anul 1805 în parohie existau 83 de familii de credincioși ortodocși care erau păstoriți de către preotul Nicolae Florea, care a fost hirotonit la Arad în anul 1801⁸⁶¹.

Biserica construită încă în secolul al XVIII-lea devine tot mai neîncăpătoare pentru populația satului în creștere. Se dorește ridicarea unei noi biserici. Cu mari eforturi credincioșii au pregătit cărămida, dar în 1952, un număr de 8.850 de cărămizi sunt luate de la parohie pentru construirea cominului cultural.

* *

După 1989, Biserica, indiferent de ritul său, și-a recăpătat importanța în societatea românească, demnitate știrbită prin cei aproape 50 de ani de comunism. Este liberă să-și desfășoare ceremoniile și înafara bisericii și să se integreze tot mai mult în societate. Religia, deși după numeroase atacuri din partea foștilor atești, a fost introdusă și în școală devenind obiect de învățământ, chiar dacă în unele cazuri doar ca obiect opțional.

⁸⁵⁸ Augustin Bunea, Episcopul Ioan Inochentie Klein,... p. 392.

⁸⁵⁹ Virgil Ciobanu, op. cit., p. 39.

⁸⁶⁰ Az első Magyarországy,...p. 320.

⁸⁶¹ Matei Voileanu, op. cit., p. 64-65.

ÎNVĂȚĂMÂNTUL ÎN SATELE SIMERIENE

Începuturile învățământului confesional. Despre un învățământ organizat în ținuturile Hunedoarei nu se poate vorbi decât foarte rar până în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. Dezvoltarea învățământului din Transilvania este legată de impactul cu importantul eveniment cultural, filozofic și politic din Apusul Europei, luminismul care pătrunsese și în Austria.

Concepția cu privire la școală, instituție care contribuie la ridicarea economică și morală a cetățenilor la formarea aceluia tip de cetățean de care are nevoie societatea – idee răspândită în toate statele europene de curentul luminist – a fost acceptată și de Curtea din Viena. Reglementarea învățământului elementar s-a făcut prin regulamentul „Organizarea educației și a întregului învățământ din regatul Ungariei și provinciile anexate lui Ratio Educationis, aprobat în anul 1777.

Se prevedea ca fiecare națiune să fie instruită în limba sa maternă „dar și în cele a căror folosință este mai uzitată în regat”, înțelegându-se prin aceasta limba germană pe care Curtea din Viena voia s-o introducă drept limbă oficială în locul limbii latine⁸⁶². Conținutul învățământului reglementat prin „Ratio Educationis” era mai realist, legat de necesitățile vieții cetățenilor dar avea și un puternic caracter de clasă: țăranii vor învăța ceea ce este necesar pentru agricultură, orășenii ceea ce era util negustorilor și meșteșugarilor, iar fiii de nobili ceea ce se pretindea de la funcționari, administratori, ofițeri.

În privința clădirilor școlare – conform legii – locuitorii dintr-o parohie erau datori să clădească o școală nouă, să repare pe cea veche ori să se închirieze o casă potrivită pentru acest scop. Clădirea școlară era alcătuită dintr-o cameră care va servi ca sală de clasă pentru elevi și o cameră separată ca locuință pentru învățător. Fiecare școală trebuie înzestrată cu bănci, table și cărți pentru copiii săraci.

Conținutul învățământului consta din citire, scriere, aritmetică, religie și cântările bisericesti. În localitățile mai mari, în mod facultativ, se predau și noțiuni de agricultură și creșterea animalelor. Controlul activității școlare era încredințat autorităților bisericesti, care aveau obligația să supravegheze școlile din cercul lor de activitate și să raporteze despre mersul învățământului autorităților superioare.

⁸⁶² Istoria învățământului din România, vol. I, București, 1983, p. 239.

Fondul școlar, din care era plătit și dascălul, urma să se constituie din donații, din venituri ale clădirilor și loturilor de pământ proprietate a școlii, din colecte organizate de biserică, din taxe modeste percepute cu ocazia căsătoriilor, moștenirilor și din contribuția locuitorilor unei comunități.

La început au luat ființă școli românești doar în localitățile mai importante ale comitatului Hunedoara. În anul 1786, când Dimitrie Eustatievici a fost numit director al școlilor române ortodoxe din Transilvania existau școli la Brad, Deva, Hondol, Hunedoara, Orăștie și Săcărâmb⁸⁶³. O statistică din anul 1811 a românilor neuniți din Ardeal atestă existența a 297 școli dintre care 10 funcționau în comitatul Hunedoarei⁸⁶⁴. Prima școală populară ortodoxă amintită în satele care aparțin astăzi orașului Simeria a fost la **Biscaria**.

În anul 1830, Nicolae Socaciu este numit cantor și dascăl grație bunăvoinței preotului Mihail Popovici, după ce protopopul îl „cercă și-i ispiti știința”⁸⁶⁵. El era absolvent al școlii normale romano-catolice din Orăștie. Pentru umilințele suferite de la preotul Popovici (îl trimitea noaptea cu boii la păscut), acesta se va răzbuna cumplit în memoriile sale, făcându-i cu ascuțime portretul moral⁸⁶⁶.

Școala din Biscaria continuă să funcționeze în această perioadă urmând la conducerea ei preotul Nistor Socaciu. Acesta s-a născut în anul 1814 fiind al 7-lea copil al unor țărani iobagi din satul Folt. A fost dus de mic la Școala din satul Pricaz, unde dascălul Nicolae Josan l-a învățat „cunoașterea slovelor și slovenirea”⁸⁶⁷. În toamna următoare a fost dus la școala din Orăștie, la „dascălul normal Ion Popovici” unde absolvă 9 ierni, deoarece vara trebuia să lucreze acasă și la câmp. Aici a învățat „citirea cu litere cirile și latine, aritmetica, cântările și tipicul slujbelor bisericesti, iar la 3 iunie 1830 a primit testimoniul școlar având calificativul „vrednic de laudă”⁸⁶⁸. După moartea cantorului bisericii din Folt, în ianuarie 1831, este propus de preotul local Mihai Popovici, apoi examinat de către protopopul Petru Pipoș din Hondol și numit imediat cantor și dascăl în satul natal. Ca să scape de multe neazuri a primit, la 10 ianuarie 1837 o „recomandație” de la protopopul Pipoș și s-a dus la Sibiu „spre ascultarea cursului de preoție”. În același an 1837, a fost chemat de către credincioșii din Biscaria să candideze pentru postul de preot. Pentru a putea fi sfințit ca preot s-a căsătorit cu Sofia fiica preotului răposat Ioan Precup, după care rămăsese preoteasa văduvă cu 6 copii⁸⁶⁹. Până la 1848 preotul Nistor Socaci a îndeplinit și rolul de dascăl al satului Biscaria când școala a fost întreruptă din cauza evenimentelor revoluționare. Preotul Nistor Socaci l-a întreținut pe un nepot de soră, Alexandru Muntean, pe care l-a trimis la școală la Sibiu

⁸⁶³ Lucia Protopopescu, Contribuții la istoria învățământului din Transilvania, 1774-1805, București, 1966, p. 178-179.

⁸⁶⁴ Istoria învățământului din România, ... p. 282-283.

⁸⁶⁵ Nicolae Albu, Istoria școlilor românești din Transilvania între 1800-1867, București, 1971, p. 133.

⁸⁶⁶ Ibidem.

⁸⁶⁷ Victor I. Șuiaga, Cronica preotului Nistor Socaci din Simeria, ... p. 117.

⁸⁶⁸ Ibidem.

⁸⁶⁹ Ibidem.

unde a absolvit teologia în anul școlar 1856-1857. Acesta nu s-a hirotonit preot ci a rămas dascăl în Biscaria până la pensionarea sa⁸⁷⁰.

Revoluția din 1848 a deschis noi perspective dezvoltării școlilor românești de ambele confesiuni. Curtea din Viena a acceptat să facă unele transformări și înnoiri în domeniul învățământului. La începutul anului 1850 guvernatorul militar și civil al Transilvaniei, baronul Wohlgemuth face cunoscute principiile generale privind reorganizarea învățământului din monarhie printr-o ordonanță intitulată „În privința principiilor pentru organizarea învățământului în Transilvania”⁸⁷¹.

Conform legislației statul avea drept de inspecție asupra tuturor instituțiilor școlare. Potrivit paragrafului 2 al Principiilor școli de orice grad pot fi ridicate și susținute nu numai de către stat, ci și de biserică, de comunități, asociații sau persoane particulare. În dezvoltarea rețelei de școli ortodoxe un rol decisiv l-a îndeplinit episcopul Andrei Șaguna. Prin circulara sa, din 24 aprilie 1852, preciza că acele parohii care n-ar fi în măsură să-și ridice o școală proprie, să-i ceară sfatul, dar să nu „se întovărășească cu vreo obște de altă religie” iar dascălii să fie de religia noastră⁸⁷².

Andrei Șaguna insista că ortodocșii trebuiau să-și aibă școlile lor proprii, separate de cele ale uniților, romano-catolicilor sau protestanților. Episcopul Șaguna s-a opus înființării de școli mixte fiindu-i teamă că ortodocșii ar putea intra sub controlul exclusiv al celorlalte biserici, devenind instrumente ale prozelitismului⁸⁷³. Dar statul austriac nu-și putea permite înlăturarea oricărui control din partea sa asupra școlii în favoarea unei biserici necatolice cum era biserica națională a românilor transilvăneni. Pas cu pas Șaguna a fost constrâns să renunțe la unele din pretențiile sale. În anul 1855, Șaguna este obligat, printr-un decret imperial, să renunțe la unele dispoziții anterioare și să admită, printr-o nouă circulară posibilitatea unor copii de altă religie, de a frecventa școlile ortodoxe, iar acolo unde ortodocșii nu pot să-și susțină școală proprie „să se poată însoți cu cei de altă religie spre ridicarea unei școli”⁸⁷⁴.

Ordonanța din 11 mai 1857 adresată guvernului militar și civil al Transilvaniei lăsa să se întrevadă că tratează învățământul, în primul rând, ca o chestiune de stat. Dar ordonanța aplicată la școlile românești greco-catolice nu este primită și pentru cele ortodoxe.

Afrontul deschis al episcopului Șaguna față de dispozițiile școlare ale ministrului Leo Thun determină noi acțiuni ale statului pentru reorganizarea învățământului primar românesc. La 13 octombrie 1857, guvernatorul militar și civil al Transilvaniei ordona autorităților politice districtuale, cercuale și comunale să-și îndeplinească îndatoririle de

---

⁸⁷⁰ Ibidem.

⁸⁷¹ Teodor Pavel, Date privind legislația școlară din anii absolutismului în Transilvania (1849-1860), în *Lucrări științifice*, seria B, 1970, p. 236.

⁸⁷² Ioachim Lazăr, *Învățământul românesc din sud.-vestul Transilvaniei (1848-1883)*, Cluj-Napoca, 2002, p. 32.

⁸⁷³ Keith Hitchins, *Conștiință națională și acțiune politică la românii din Transilvania, 1700-1848*, Cluj-Napoca, 1987, p. 181.

⁸⁷⁴ Vasile Netea, *Lupta românilor din Transilvania pentru libertate națională (1848-1881)*, București, 1974, p. 139.

îndrumare și control asupra învățământului românesc, muștrându-i pe cei ce au lăsat totul în grija ordinariatelor bisericești⁸⁷⁵.

În anii 1857-1858 sunt sesizabile cele mai masive intervenții ale statului în învățământ, mai ales în urma raportului consilierului școlar Pavel Vasici despre starea școlilor. În anul 1857 se reglementează durata anului școlar, se instituie principiul obligativității frecventării școlii pentru copiii între 6-12 ani și se introduc pedepse bănești, până la 2 florini pentru părinții care, după toate stăruințele preoților și juzilor sătești contraveneau acestor măsuri⁸⁷⁶.

În anul 1858 se introduce instituția inspectorilor școlari civili și se stăruie pentru crearea unor dotări materiale stabile din care să se asigure plata dascălilor, prin donarea unor terenuri din pământurile comunale, prin atribuirea unor ajutoare din casele sătești, prin acordarea unor sume de bani din averile bisericești, sau prin stabilirea unor contribuții obligatorii asupra sătenilor⁸⁷⁷. Introducerea acestor inspectori școlari civili întâmpină unele greutăți din partea comunităților, dar mai ales a juzilor satului respectiv. Astfel la 7 iulie 1858, preotul din Bârcea Mare raporta protopopului Ioan Fodor că „nimeni n-a voit ca să fie inspector școlar”⁸⁷⁸.

În urma acestor măsuri învățământul primar românesc s-a dezvoltat cuprinzând un număr însemnat al copiilor de școală. Cu toate acestea un mare număr rămâneau în afara școlii, invocându-se de către părinți diverse motive: depărtarea de școală, lipsa îmbrăcăminte și a încălțăminte pentru perioada de iarnă, nevoia de a-i opri la lucrul câmpului sau la păscutul animalelor.

Conform unui Înalt ordin gubernial emis în anul 1857 s-a întocmit un „Conspect general de numele și pregătirea învățătorilor din cuprinsul Diecezei ortodoxe din Ardeal, pentru anul școlar 1858”⁸⁷⁹. Potrivit conspectului în zona Simeriei funcționau școlile din Sântandrei și Biscaria deservite de câte un învățător fiecare:

Nr. crt.	Numele și prenumele învățătorului	Localitatea	Capacitatea sau gradul de pregătire	Nr. elevilor
1	Avram Spinean	Sântandrei	Capabil	36
2	Alexandru Muntean	Biscaria	Capabil	28

Dar documentele din aceeași perioadă mai amintesc și despre înființarea școlii din Bârcea Mare. La 22 ianuarie/3 februarie 1858 protopopul greco-catolic Ioan Fodor transmitea către comunitățile din subordinea sa Circulara Episcopiei Lugojului din 1 noiembrie 1857 referitoare la școlile comunale⁸⁸⁰. Circulara este trimisă preoților din Ploscabaia, Bârcea Mare și Vețel, unde se aflau școli confesionale greco-catolice⁸⁸¹.

⁸⁷⁵ Teodor Pavel, op. cit., p. 242.

⁸⁷⁶ Ioachim Lazăr, op. cit., p. 34.

⁸⁷⁷ Teodor Pavel, op. cit., p. 242.

⁸⁷⁸ DJHAN, Fond Parohia greco-catolică Hunedoara II, Dosar 1/1858, f. 217.

⁸⁷⁹ Nicolae Albu, op. cit., Anexa II, p. 218-224.

⁸⁸⁰ DJHAN, Fond Parohia greco-catolică Hunedoara II, Dosar 1/1858, f. 60-61.

⁸⁸¹ Ibidem.

„Frățiile voastre – se menționa în circulară – ca directori ai acelor școli să vă străduiți cu toată acuratețea, ca des, în toată săptămâna să cercetați școala și pruncii și să le catehizați învățăturile cele de lipsă ale religiunii și pe părinții pruncilor să-i îndemnați a-și da pruncii la școală”⁸⁸². În anul școlar 1857-1858 învățător la școala din Bârcea Mare era George Josan⁸⁸³. La 17 februarie 1858 el îi scria lui Ioan Fodor următoarele:

„Ieu subscrisul înștiințez ascultătorii precum că după cele căpătate milostive poruncă protopopiască, din tractul Hunedorii, ca să ținem examen în semestru dintâi, înștiințez ascultătorii că am ținut, cu care ieu ascultători mă rog și aștern toate elaboratele de examen, aici precum se arată.

Cu această înștiințare rămân ascultătoare slugă și sărut dreapta,
Georgie Dsojsan, învățătoriu. Bârcea Mare în 17 februarie 1858”⁸⁸⁴.

Informarea învățătorului George Josan este întărită printr-un document semnat de preotul David Josan și martorii prezenți la examen care suna în felul următor:

„**Arătare !**

Noi subscrișii antistiile comunale de împreună cu părinții pruncilor și bătrânii din Bartsa Mare, fiind noi toți de față la ținerea examenului pe cursul de iarnă; acesta în datum 17 februarie 1858, suntem îndestulați cu răspunsurile pruncilor de învățătură, cu care noi dăm mulțămită jupânului învățătorului George Zsojsan pentru purtarea dânsului așa bună în sporul învățaturii spre mergerea înainte cu tinerimea școlară.

Despre care noi suntem îndestulați cu examenul acesta,

Bârcea Mare în 17 februarie 1858.

Semnează: David Josan catehet și martorii”⁸⁸⁵.

Întrucât nu toate satele au reușit să-și înființeze școli separat, două sau mai multe sate se unesc pentru a susține o școală. Astfel copiii din Uroi le era mai ușor să ajungă la școala din Rapoltul Mare decât la Biscaria, având în vedere dificultatea trecerii Mureșului care se făcea cu ajutorul unui pod plutitor. În același timp elevii din Șăulești frecventau școala din Biscaria, mai ales că cele două sate erau păstorite de preotul din Biscaria. La rândul lor copii din Bârcea Mare puteau frecventa școala din Sântandrei. Mult mai dificil era pentru copiii din Cărpiniș, pe care îi despărțea o distanță apreciabilă atât de școala din Hondol cât și de cea din Rapoltu Mare.

În raportul înaintat de către protopopul Ioan Fodor al Hunedoarei către Episcopia Lugojului la 10 iunie 1859, se precizează că unele din acestea școli fiind mai acum de curând întemeiate, precum în Boș, Măceu, Vâlcelele Rele și Bune, ca și în **Bârcea Mare** „n-au case pentru școlari sau învățători ridicate, ci învățătorii respectivelor comunități, pruncii umblători la școală, până la ridicarea

⁸⁸² Ibidem.

⁸⁸³ Ibidem, f. 68.

⁸⁸⁴ Ibidem.

⁸⁸⁵ Ibidem, f. 82.

și facerea caselor școlare de către prememoratele comunități, îi învață în casele sale și în alte case, ce se plătesc cu bani de către fiecare comunitate”⁸⁸⁶.

La 30 martie 1860 protopopul greco-catolic al Hunedoarei, Ioan Fodor, trimitea directorilor de școală ordinul Guberniului privind „altoirea de vărsat”⁸⁸⁷. Cu aceeași ocazie le cerea și preoților din protopopiat, printre care și celui din Bârcea Mare, ca în calitate sa de director școlar, în Săptămâna Mare sau în săptămâna de după Sf. Paști, dascălul să dea examen cu pruncii săi.

După examen „să îndatorați pe fiecare dascăl să facă informațiune după cum le-au făcut și în anul trecut subscris de sine ca dascăl și de judele comunei sau de vreun curator, puindu-se sigiliul parohial sau a comunei și apoi informațiunile făcute de fiecare dascăl să le aducă aici la oficiul archidiaconal ca să se poată susterne prin dregătoria de pretură la înaltul Guvern”⁸⁸⁸.

Învățător la Școala greco-catolică din Bârcea Mare era **Beniamin Kis**. În decembrie 1860 el înainta protopopului Ioan Fodor următoarea scrisoare:

Nr 1/860

Școala română G.C. în Bârcea Mare

Pre Onoratul Domnului Prota și Inspectorul

Districtual de Școale a Nații noastre Ioanne de Fodor în V. Hinedoara.

Ieu subscrisul înștiințez ascultătoriul în slujbă, precum că școala mea stă în rânduiale foarte bune cu învățarea pruncilor noștri. Numai de altă parte stau rău eu cu cărțile pruncilor că sunt toate de Sibiu și nu sunt de tipografia noastră G. C. nice una, așa eu supus mă rog să se mijlocească cumva lucru ca să putem căpăta alte cărți de religia noastră.

Mai încolo subpus și ascultătoriu mă rog să binevoiești Domnia Ta ați lua osteniiala din dregătorie a scrie la G. Tisturie din afară ca să-mi poci căpătat contractul cuviincios cu ratul din 1^{lea} an trecut, fiindcă să-mi pot căpăta și eu puținica mea simbrie, vă rog umilit încât ar fi cu puțință mai curând.

Înștiințez și aceasta încât despre inventariu bunurilor bisericesti din filia Șăulești am fost cu domnul Păpa David în Șăulești și nu sunt cărțile despre pământuri /Logerbuch/, aceste sunt duse la Orăștie, acum au scris după iele să vină acasă.

Pe lângă aceasta mă rog să se amendeze Drumul spre întărire aicea în aceasta așternuta scrisoare de împărțirea cazurilor de învețiture și mă rog să mi se trimită iar îndărăpt la mână.

Bartsa Mare în 19/12 860.

Rămân sluga cea mai mică și sărut dreapta

*Beniamin Kiss, învețiatoriu*⁸⁸⁹.

⁸⁸⁶ Ibidem, Dosar 1/1859, f. 230.

⁸⁸⁷ Ibidem, Dosar 1/1860, f. 77.

⁸⁸⁸ Ibidem.

⁸⁸⁹ Ibidem, f. 237.

La 12 decembrie 1860 Pretura Devei comunica Protopopiatului greco-catolic al Hunedoarei ca s-a trimis cu nota preturii din 20 lunii trecute nr. 5604 „contractul învățătorului din Barcsa Mare, Onoratului protopopiat spre înmânare dascălului **Georgiu Josan**”⁸⁹⁰. Se motiva de către pretură că din „greșala expediturii acel contract rămase însă în acte”⁸⁹¹. În aceeași corespondență se făcea cunoscut Protopopiatului Hunedoarei că „s-a poruncit judelui comunal din Bârcea a se îngriji de cele trebuincioase pentru neîntârziata începere a învățământului”⁸⁹².

Pe spatele documentului se află următoarea însemnare: „Contractul pentru noul dascăl e întărit și de C. R. Pretură apoi pentru prunci s-a dat rânduiala judelui comunal ca să îndatoreze pe prunci a veni la școală”⁸⁹³. Până la urmă la catedra școlii din Bârcea Mare a revenit Benjamin Kis.

Învățătorul Benjamin Kis, la 26 mai 1861, în calitate sa de dascăl în Bârcea Mare, trimitea protopopului Ioan Fodor o scrisoare în care raporta că din „cauza bolii sale n-a putut umbla la școală. Din 4 martie am căzut la pat până acum o săptămână” când m-am dus la școală ca să iau pruncii iar înainte spre învățătură, dar „părinții pruncilor nu vreau a da pruncii la școală că zic să le lucre și să le păzească vitele”⁸⁹⁴.

Învățătorul Benjamin Kis notifica protopopului, în 7/19 noiembrie 1861, că s-a terminat și extrasul inventarului din comuna Șăulești, „prin mine, fostul învățătoriu, gr[eco] c[atolic] Benjamin Kis”⁸⁹⁵. Conform unui Conspect al parohiilor și filiilor din districtul Hunedoarei, cu numărul caselor, familiilor și a pruncilor apți de școală pentru anul școlar 1860/1861, pentru Bârcea Mare avem următoarea situație:

Nr. crt.	Parohia	Case	Familii	Prunci apți de școală		
				Băieți	Fete	Total
1	Bârcea Mare	43	48	12	13	25

Conform unui alt Conspect despre școlile existente în Transilvania la 1865 existau școli în mai multe sate hunedorene printre care și în câteva din zona Simeriei. Aici funcționau următoarele școli:

⁸⁹⁰ Ibidem, f. 238.

⁸⁹¹ Ibidem.

⁸⁹² Ibidem.

⁸⁹³ Ibidem, f. 239 v.

⁸⁹⁴ Ibidem, f. 101.

⁸⁹⁵ Ibidem, f. 243.

Nr. crt.	Comitatul	Comuna	Numele actual	Nr. învățat	Numele învățătorilor
1	Hunedoara	San Andreșiu	Sântandrei	1	Ocoșiu Michail
2	"	Biscaria	--	1	Muntean Alex.
3	"	Rapoldu Mare	Rapoltu Mare	1	Mermezan Nicolae
4	"	Simeria	Simeria Veche	1	Theodoru Manasie
5	"	Hondol	--	1	Curiacu Simion

Școlile confesionale ortodoxe vor supraviețui tot mai greu supă adoptarea legilor de maghiarizare a învățământului din anii 1879 și 1883. Școala din Uroi a fost înființată în anul 1879 funcționând la început într-o casă închiriată⁸⁹⁶. Apoi școala a fost adăpostită în fosta casă parohială și aceasta neîncăpătoare pentru copii din cele două sate Uroi și Cărpiniș. În anul 1879 se constituise și un comitet școlar format din Mic Solomon, Lung Iosiv, Popa Petru, Popa Nicolae, Filimon Nicolae, Sabo Senti, primar și Irimie Ion l Biro, toți din Uroi⁸⁹⁷.

Lor li se adaugă Popa Nicolae, Popa Petru, Suci Nicolae, Filimon Nicolae, Colcer Alexandru, Costea Alexandru și preotul Iosif Căliman din Cărpiniș⁸⁹⁸. Începând din anul 1900 la Școala din Uroi au funcționat câțiva învățători de valoare, între care îi amintim pe Nicolae Bembea (1900-1902) originar din Banpotoc și Ioan Neamțu din Jurău-Turda (1905-1906)⁸⁹⁹.

Din anul 1907 Școala confesională din Uroi se desființează și se înființează Școala de stat cu limba de predare maghiară, în urma aplicării Legii Apponyi din 1907. Până la desființarea școlii confesionale aici au funcționat învățătorii: Preda Adam (? – 1885), Costa Petri din Cărpiniș (1885-1887), Danil Susan din Deva (1887), Moga Petru din Hărtăgani (1887-1890), Ungur Antonie din Zlaști (1890-1893), Ioanovici Iuliu din Hărău (1893), Ungur Antonie (1893-1895), Danil Susan (1895-1899), Moga Gheorghe (1899-1900), Gravu Vasile din Topârcea (1900), Bembea Nicolae (1900-1902), Stănilă Aron (1902-1903), Oros Aurelia (1903-1905), Neamțu Ion din Jurău-Turda (1905-1906) și Bulmaz Iuliu din Zărnești (1906-1907)⁹⁰⁰.

În Școala de stat din Uroi, în primii ani au funcționat câțiva români care cunoșteau limba maghiară, apoi a fost adus Micola Lajos din secuime care a funcționat aici până în anul 1918, acționând cu mult zel pentru înfăptuirea politicii de maghiarizare a românilor prin școală. După 1918 au funcționat învățătorii Danil Susan din Uroi, Mirica Constantin din Vechiul Regat, Lupu Vasile cu soția,

⁸⁹⁶ Tiruță Inocențiu, op. cit., f. 57.

⁸⁹⁷ Ibidem, f. 58.

⁸⁹⁸ Ibidem.

⁸⁹⁹ Ibidem.

⁹⁰⁰ Ibidem, f. 59

de asemenea din Vechiul Regat, Bâldea Ștefan (1926-1943), Bâldea Izabela (1924-1943 și Rada Andrei (1943-1945)⁹⁰¹.

Școala din Uroi întâmpină o serie de greutăți și în perioada interbelică. La 10 februarie 1932 învățătorul Ștefan Bâldea comunica subvizorului școlar din Deva că „începând de azi sunt silit a întrerupe cursurile din cauză că n-avem lemne pentru încălzitul sălilor”⁹⁰². La rândul său subvizorul școlar, Ioan Dogaru, înainta prefectului județului Hunedoara în original „raportul Școlii primare de stat Uroi despre sistarea cursurilor din lipsă de combustibil”⁹⁰³.

Învățătorul Ștefan Bâldea reclama faptul că nu i s-a pus la dispoziție cota de 14 % de către Primărie, iar Primăria Cărpiniș nu și-a achitat restanțele de 2.190 lei din 1929 și 8.000 lei bugetul pe 1930 și nu s-au plătit lui Popa Nicolae din Vărmaga, distribuitor de lemne⁹⁰⁴.

Prin arhive se păstrează și câteva date referitoare la funcționarea școlii din Sântandrei din prima jumătate a secolului al XX-lea. Pentru a-și salva Școala confesională, locuitorii din Sântandrei au ridicat cu mari eforturi materiale un nou edificiu, care a fost inaugurat la 8 septembrie 1911. „S-a sfințit în această zi școala românească ridicată de bravul popor al Sântandreiului, pentru odraslele lor, ca să aibă această generație tânără mai multă parte de carte, de cum au avut părinții lor”⁹⁰⁵. Harnicii locuitori ai Sântandreiului au adunat ani de zile „ban lângă ban” până și-au putut ridica acest leagăn de cultură și luminare”⁹⁰⁶. Școala ridicată de înfățișa într-o „clădire construită după tipul cel mai nou și corespunzător tuturor cerințelor de pedagogie modernă a epocii”⁹⁰⁷.

Ceremonia inaugurării a fost consemnată de către Elena Pop Hossu-Longin, fiica marelui luptător național George Pop de Băsești și soția avocatului devenit Francisc Hossu-Longin. Pentru ceremonie a venit corul „Reuniunii de cântări de la Orăștie”, iar de la Deva au participat membrii Comitetului despărțământului Deva al Astrei, pentru a-și desfășura adunarea generală în mijlocul poporului brav care a adus prinos atât de prețios culturii românești.

Au sosit din toate părțile „cârturari și popor împreună, întâmpinați cu dragoste adevărat românească de către comuna întreagă, în frunte cu vrednicul părinte și învățător, înaintea noii școli. După cordialul „Bine ați venit”, mulțimea s-a îndreptat spre biserica din deal. Slujba a fost celebrată de un sobor alcătuit din 7 preoți, strana era înțesată de cântăreți, iar un cor de femei interpreta cântece bisericesti”⁹⁰⁸.

⁹⁰¹ Ibidem, f. 60.

⁹⁰² DJHAN, Fond Prefectura județului Hunedoara, Dosar 28/1932, f. 92.

⁹⁰³ Ibidem, f. 89.

⁹⁰⁴ Ibidem, f. 96.

⁹⁰⁵ Elena Pop Hossu Longin.....

⁹⁰⁶ Ibidem.

⁹⁰⁷ Ibidem.

⁹⁰⁸ Ibidem.

De la biserică s-a format un măreț convoi din întreaga mulțime cu prapuri și icoane în frunte, cu preoți îmbrăcați în odăjdii și cântând cântece sfinte, îndreptându-se iar spre școală, unde a urmat sfințirea⁹⁰⁹. După acest act solemn, înaintea noii școli s-a desfășurat Adunarea generală a Despărțământului Deva al Astrei.

Prelegerile susținute în fața întregii asistențe au prezentat însemnătatea Adunării jubiliare Astrei, desfășurată la Blaj, cu ocazia împlinirii a 50 de ani de la înființare, precum și rostul și îndatoririle despărțămintelor în prosperarea și înflorirea culturii românești.

În finalul adunării s-au împărțit cărți folositoare aduse de Comitetul despărțământului Deva. Pentru invitați a urmat un prânz bogat, oferit cu ospitalitate românească de femeile din sat. După masă „s-a încins o horă mare în curtea cea largă a școlii, unde s-au prins ca frați și surori, domni și doamne și țărani, dansând cu multă voie bună mai multe jocuri naționale”⁹¹⁰. Apoi cu toții „ne-am dus să vedem expoziția de țesături și cusături, organizată din îndemnul doamnei preotese, în casa unui țăran fruntaș”⁹¹¹. Serbarea s-a încheiat printr-un concert dat de „Reuniunea de cântări din Orăștie” cu un program alcătuit din cele mai alese compoziții românești.

Evenimentul desfășurat la Sântandrei n-a trecut neobservat de către autoritățile ungurești. „În loc de laude către un sat care ridică cu forțele sale un așezământ cultural, o presă decăzută se dezlănțuie cu insulte contra obștii, iar administrația trimite pe capul oamenilor păzitorii împănați cu idei, să investigheze, cu amenințări, ce răzvrătiri daco-române au avut loc la Sfântă Maria, când cu sfințirea școlii și ce agitații au găzduit în satul lor”⁹¹².

ÎNVĂȚĂMÂNTUL DIN SIMERIA ÎN PERIOADA 1872-1918

Școala din zona Simeriei cunoaște o nouă direcție de dezvoltare după înființarea Coloniei Simeria în anul 1866. Colonizarea localității cu muncitori din diferite spații ale Imperiului dualist austro-ungar, pe care în scurt timp i-a urmat familiile lor a necesitat înființarea unui institut de instrucție și educație.

Școala primară din Colonia Simeria s-a înființat în urma Ordinului Direcțiunii Generale din 18 martie 1872, ordin care se și pune în aplicare încă din 16 aprilie în prezența inspectorului regesc de școală și se inaugurează sărbătorește cu 86 elevi pe care îi va instrui învățătorul Holajter Ludovic⁹¹³. Pentru

⁹⁰⁹ Ibidem.

⁹¹⁰ Ibidem.

⁹¹¹ Ibidem.

⁹¹² Ibidem.

⁹¹³ S. Jula, op. cit., p. 18.

supravegherea și întreținerea școlii se numește o comisie formată din șeful gării, șeful atelierului și șeful serviciului de întreținere.

Școala devine neîndestulătoare ca spațiu și învățători pentru toți copiii din Colonie și localitățile apropiate. Inspectorul regal de școli din comitatul Hunedoara raporta Ministerului Comunicațiilor că atașând comuna Biscaria și Șăulești numărul elevilor s-ar ridica la 200 și le-ar trebui un edificiu mai mare și cel puțin trei învățători. Dar mai comunica el, aceste comune sărace în afara transportului materialului de zidit și a lucrului nu ar putea contribui cu altceva.

În perspectiva înființării unei școli comunale la care să învețe copiii din Biscaria și eventual cei din Șăulești, zădărniciindu-i planurile de maghiarizare, inspectorul se adresează, la 18 ianuarie 1874, Ministerului Instrucțiunii propunând mărirea școlii societare din Colonia Simeria. Ministerul aprobă propunerea inspectorului școlar și-l îndrumă să trateze cu societatea în acest scop. Societatea Căilor ferate a acceptat participarea statului și se înaintează Ministerului Instrucțiunii următoarele condiții:

1. Al II-lea învățător să fie numit și plătit de Ministerul Instrucțiunii.
2. Taxele școlare pentru copiii particularilor să se fixeze și încaseze de către organele statului.
3. Societatea se obligă a pune la dispoziție a doua sală de clasă fără nici o pretenție.
4. Societatea se obligă a pune la dispoziția învățătorului al II-lea locuință corespunzătoare în colonie, pe lângă o chirie convenabilă, dinainte stabilită.
5. Societatea pretinde ca învățătorul numit și plătit de ea să fie director, iar cel plătit de minister să-i fie subaltern.
6. Școala rămâne și pe mai departe societară cu drept de publicitate iar supravegherea cade și pe viitor în competența societății respectându-se drepturile Ministerului Instrucțiunii de inspecție și control, dar înlăturându-se orice amestec al comunei⁹¹⁴.

Ministerul Instrucțiunii a acceptat condițiile și convenția s-a încheiat la 29 decembrie 1874. Devenind vacante cele două posturi de învățător au fost ocupate de Ulrich Marton, din partea societății și de Szathmáry Elek din partea statului. Școala a întâmpinat și primele dificultăți datorită subordonării celor doi învățători la două ministere. Inspectorul școlar intervine la Ministerul Instrucțiunii și în urma ordinului emis la 16 ianuarie 1877, aceeași membri ai comitetului școlar, numiți de societate sunt numiți și de Ministerul Instrucțiunii.

Învățătorii se bucură de multe avantaje din parte Societății iar elevilor li se acordau premii valoroase cu ocazia serbărilor de încheiere a anului școlar. Chiar și fii românilor din satele din apropiere erau premiați, de multe ori ca un mijloc de atracție în școala din Simeria un institut important în politica de maghiarizare a românilor.

În anul 1879, președintele comitetului școlar Stiasny N. dăruiește școlii o bogată colecție mineralogică, iar directorul Ulrich Martin primește un permis

---

⁹¹⁴ Ibidem, p. 19-20.

pentru toate liniile din țară pentru a aduna și îmbogăți colecțiile de minerale, plante și insecte⁹¹⁵. Dezvoltarea Coloniei a dus la sporirea numărului muncitorilor și a copiilor de școală, ceea ce determină Ministerul Instrucțiunii să înființeze al treilea post de învățător, în anul 1882⁹¹⁶. În anul 1884 Societatea E.E.V. împreună cu școala trec la M.A.V. păstrându-și aceeași situație privilegiată.

Sporirea numărului de elevi determină Comitetul școlar să solicite în raportul anului școlar 1883/84 înființarea celui de al IV-lea post de învățător. MAV promite a pune la dispoziție a IV-a sală de clasă mobilată. Ministerul Instrucțiunii aprobă la 27 noiembrie 1884 înființarea postului IV plătit cu 600 fl. salariu și 80 fl. bani de locuință⁹¹⁷.

Comitetul școlar susține, în anii 1884-1886, o cantină în restaurantul gării clasa a III-a, pentru servirea școlărilor din comunele vecine cu mâncăruri calde în timpul amiezii⁹¹⁸. Funcționarii superiori de la MAV fac o asemenea propagandă prin presă acestei școli, un puternic focar de maghiarizare, încât reprezentanții marilor ziare din Budapesta și Viena pleacă la Simeria cu un tren special „să vadă marea ispravă – maghiarizarea elevilor, în mare parte valahi – rămânând surprinși de răspunsurile și istețimea acestora⁹¹⁹. Aceste ziare au deschis o colectă în sprijinul propagandei de maghiarizare. S-au adunat 860,39 fl., iar furnizorul MAV-lui va trimite școlii rechizite în valoare de 300 fl.

Propunerea pentru înființarea celui de-al V-lea post de învățător este aprobată de minister, la 25 septembrie 1885, după ce cu un an mai înainte o respinsese. Sălile școlii fiind mici și puțin corespunzătoare, se ridică problema construirii unui nou edificiu școlar. În primul rând se obține terenul pentru școală. Episcopul romano-catolic care cumpărase un teren de la contele Csaky, din care este dispus să vândă pentru școală 4 iugăre.

Ministerul Instrucțiunii este de acord să se cumpere terenul dar dorește să cunoască cu ce sumă va contribui Direcțiunea generală MAV la construcția școlii. Aceasta răspunde că nu poate contribui cu nimic pentru școală neavând fonduri pentru scopuri culturale iar Ministerul Comunicațiilor nici nu ar aproba în buget un asemenea capitol.

Ministerul Instrucțiunii recomandă să se intereseze la serviciul tehnic al comitatului Hunedoara, la ce preț s-ar ridica un edificiu cu patru săli de clasă, pentru câte 80 copii, sală de gimnastică și joc, curte și grădină, o sală pentru școală de copii mici, două locuințe pentru învățători și o locuință pentru conducătoarea școlii de copii mici⁹²⁰. Planurile școlii sunt întocmite de către

---

⁹¹⁵ Ibidem, p. 21.

⁹¹⁶ Ibidem, p. 22.

⁹¹⁷ Ibidem, p. 22.

⁹¹⁸ Ibidem.

⁹¹⁹ Ibidem, p. 23.

⁹²⁰ Ibidem.

Direcțiunea Regională din Arad, al cărei proiect costa 100.000 florini neaprobat de Ministerul Instrucțiunii.

Planul actualei clădiri s-a întocmit de către Ministerul Instrucțiunii și care este trimis Revizoratului școlar, în 1891, pentru a fi prezentat direcțiunii CF pentru aprobare⁹²¹. Aceasta se angajează să contribuie cu 60.000 florini, restul revenind ministerului. Lucrările încep în toamna anului 1892, fiind realizate de firma Bayersdorf & Blach. Noul edificiu este terminat în anul 1893 fiind inaugurat la 2 ianuarie 1894.

Anul școlar 1894/1895 se începe în noua clădire, cu săli spațioase, luminoase și înzestrată cu mobilier și material didactic nou și corespunzător. Corpul didactic se compune din 6 învățători: Szathmáry Elek, Domian Alajos, Lámpé Ferencz, Tokay Erzsébet și soția lui Lámpé – Czigler Gizella⁹²².

În anul 1896 școala ia parte la serbările mileniului de la Budapesta – fiind decorată. În acest an existau în Colonia Simeria 200 de case, 1.430 suflete în 350 familii⁹²³. Numărul copiilor de școală este în continuă creștere ajungând la 465, situație în care Comitetul școlar cere Ministerului Instrucțiunii înființarea celui de al VIII-lea post la începutul anului școlar 1903/1904, fără rezultat.

Aici vor fi sărbătoriți doi dintre cei mai înfocați inspectori ai maghiarizării românilor care au activat în comitatul Hunedoara de numele cărora este legată desființarea a zeci de școli confesionale. La începutul anului școlar 1905, Lajos Réthy, trecând la pensie este sărbătorit de corpul didactic din colonia Simeria. Tot aici va fi ovaționat noul inspector regesc Dénes Károly. Acesta va acționa, mai ales după 1907, cu un deosebit zel pentru punerea în aplicare a legilor școlare Apponyi.

Inspectorul Dénes Károly a înaintat un amplu raport Comisiei administrative a comitatului Hunedoara pentru perioada 1906-1911. Inspectorul maghiar aruncă stigmatul tuturor relelor pe comunele românești în care funcționau școli confesionale. După părerea sa „stările din comitatul Hunedoarei, singur statul le poate îndrepta, sau prin ridicarea de școli de stat, sau prin sprijinirea mai bună a școlilor comunale care au să se înființeze”⁹²⁴.

Inspectorul Dénes Károly expune modul său de acțiune pentru înființarea școlilor de stat. „În anul 1906, anul de început al acțiunii mele în comitatul Hunedoara, mi-am făcut o hartă pe care am însemnat acele localități, unde s-ar părea potrivit din punct de vedere național sau geografic, istoric, industrial și de comunicație, să se ridice școli de stat. După trebuință mi-am însemnat centrele care pot fi cucerite pentru stat, de prima, de a doua și pe urmă de a treia categorie. Însoțită de o expunere detaliată am înaintat harta la minister, care mi-a și primit

⁹²¹ Ibidem, p. 24.

⁹²² Ibidem, p. 26.

⁹²³ Ibidem, p. 17.

⁹²⁴ Din istoria învățământului hunedorean p. 185.

propunerea aproape în întregime a ei și, împărțind-o pe mai mulți ani, a pus la cale ridicarea celor 50-60 de școli de stat”⁹²⁵.

Îndeplinirea diabolicului plan al inspectorului Dénes Károly n-a putut fi dus la finalizare din cauza lipsei mijloacelor financiare ale guvernului maghiar. „În modul acesta, zădărnindu-se acțiunea, am fost nevoit, pe lângă urmărirea cu atenție a planului meu de statificare, a începe înființarea sporadică a școlilor de stat în comunele unde se impuneau acestea mai urgent. Așa am ajuns ca localitățile mai însemnate, în cea mai mare parte a lor să fie ocupate de școli de stat și toată atenția mea se îndreaptă spre aceste școli.

Planul nu-l pot spune în amănunte, pentru că, pe de o parte ar fi plictisitor, pe de altă parte, având în vedere marea cauză națională, nu-i pot trăda amănuntele. Ar fi un comandant nebun acela, care și-ar spune pe față planurile sale dușmanului, de aceea și eu mă rețin. Fapte e că în decurs de 5 ani, totuși mi-a reușit a înființa 21 școli de stat, pe teritoriul județului Hunedoara, și aproape toate în astfel de puncte, unde interesul național le pretindea de urgență”⁹²⁶.

După expunerea sa, inspectorul Dénes Károly ducea un adevărat război pentru desființarea școlilor confesionale împotriva unui dușman care nu era altul decât populația românească a județului Hunedoara. Referindu-se la școlile comunale, inspectorul spune că acestea sunt „toate școli cu limba de predare maghiară, care ca sprijinătoare a sentimentului patriotic stau sub imediata supraveghere a statului. Statul întrecește salariul învățătorilor de la școlile comunale de la 100 de coroane în sus, și așa pe comune cade sarcina numai de a ridica localuri de școală, a prevedea în buget banii de locuință învățătorilor, sau a da locuință în natură și a se îngriji de spesele trebuincioase pentru susținerea școlii”⁹²⁷.

Școala din Simeria era una dintre cele mai active în acțiunea de maghiarizare a celorlalte naționalități și în primul rând a românilor și ea ocupa un loc de frunte în acțiunea de maghiarizare dusă de inspectorul regesc Dénes Károly. În felul acesta se explică interesul pentru această școală a celor mai înalte oficialități ale statului maghiar. Până la 1918 școala din Simeria a fost vizitată de împărat, arhiduci, directori generali, miniștri, deputați, consilieri ministeriali, prefecti, profesori, mitropoliți, episcopi, ofițeri superiori etc⁹²⁸.

O școală de stat s-a înființat și în satul Șăulești, în anul 1910, și ea funcționa într-o camera închiriată de la săteanul Munteanu Nicolae a Culi, din ulița mare nr. 21⁹²⁹. Conform principiului adoptat de către inspectorul regesc, Dénes Károly, școala a fost încadrată cu un dascăl maghiar, Bodoczy Iosif, deși satul era locuit de români în proporție de 97,16 %. În anul 1910, anul înființării

⁹²⁵ Ibidem, p. 185-196.

⁹²⁶ Ibidem.

⁹²⁷ Ibidem.

⁹²⁸ S. Jula, op. cit., p. 28.

⁹²⁹ G. T. Niculescu-Varone, op. cit., p. 44.

școlii de stat, satul Șăulești era locuit de 459 cetățeni, din care 14 maghiari și 4 țigani care vorbeau românește și aveau religia ortodoxă⁹³⁰.

Cu toate acestea învățătorul maghiar s-a dovedit mai inteligent decât superiorii săi trăind într-o bună armonie cu sătenii. În cei doi ani cât a funcționat, 1910-1912, „el a înființat teatru jucat românește și un cor de cântece pe patru voci. El a cântat românește și în strana bisericii satului”⁹³¹. După trei ani școala a fost mutată, cu chirie, la Munteanu Mihai, din ulița mare nr. 13, unde a rămas până în anul 1924.

ȘCOALA ȘI ÎNVĂȚĂMÂNTUL DIN SIMERIA ÎN PERIOADA 1918 – 1948

Unirea de la 1 Decembrie 1918 marchează o dată memorabilă în istoria poporului român. Viața culturală a românilor din Transilvania a luat o dezvoltare liberă, în deplinătatea forțelor și a capacităților sale. Chiar înainte de încheierea ostilităților primului război mondial, la 24 octombrie/6 noiembrie 1918, Consistoriul din Sibiu primea o telegramă din partea noului ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice, Lovászy Márton, cu următorul conținut: „Dispozițiile făcute cu privire la statificarea școlilor de graniță le revoc, respectiv le scot din vigoare. În privința aceasta am dat îndrumări corespunzătoare comisarului guvernial”⁹³².

Îndată după Unire se desfășura la Sibiu, în zilele de 24-26 februarie 1919, Congresul învățătorilor români din Transilvania, Banat și Părțile Ungurene, cu obiectivul declarat de a ridica școala românească la un nivel superior școlilor străine.

Reorganizarea învățământului primar românesc se face prin Decretul nr. 13869 din 1919 emis de Consiliul Dirigent – Resortul cultelor și instrucțiunii publice – în care se sublinia că după Unirea Transilvaniei cu România „s-a creat o nouă stare de drept, care provoacă consecințe importante și pe terenul instrucțiunii publice.

Una din acestea este necesitatea reorganizării învățământului primar pe baze care să asigure, pe lângă interesele diverșilor factori sociali și interesele superioare ale statului românesc precum și necesitatea unificării diferitelor tipuri de școală primară într-un tip superior”⁹³³. Un deosebit rol în reorganizarea învățământului din județul Hunedoara l-a avut revizorul Valer Pană și subrevizorul Aurel Pinte, care imediat după actul unirii au preluat școlile de stat, comunale și confesionale cu toate bunurile aparținătoare.

Anul școlar 1918-1919 se încheie pentru școala din Simeria cu vechiul personal didactic constând din: Nemes Károly, director, Lámpé Ferencz, director

⁹³⁰ Recensământul din 1910, Transilvania, Cluj-Napoca, 1999, p.328-331.

⁹³¹ G. T. Niculescu-Varone, op. cit., p. 44.

⁹³² Ioachim Lazăr, Învățământul din Țara Hațegului de la adoptarea legilor Apponyi (1907) la Marea Unire din 1918, în Corviniana, XI, 2007, p. 157.

⁹³³ Decret referitor la reorganizarea învățământului primar, Sibiu, 1919, p. 3.

onorific, Szathmáry István, Schiller Imre, Szathmáryné, Bahéry Irénemesné, Rudassy Julia, Gara Irén, dr. Székelyné, Juhász Margit, Petrik Gizella, Pajor Sarolta și Mikola Lajos⁹³⁴.

Pentru a-și putea continua activitatea li s-a cerut de către autoritățile române să depună jurământul de credință și supunere față de statul român. Întregul corp didactic maghiar de la școala din Simeria a răspuns cu un refuz categoric, așteptând reîntoarcerea vremurilor trecute⁹³⁵.

Consiliul Dirigent prin resortul Instrucțiunii, în urma refuzului îi consideră demisionați din posturile lor, numind pentru anul școlar 1919/1920 un nou personal didactic constând din următorii 8 învățători: Sabin Jula, director, Iudita Pop, Avram Budoiu, Ștefan Kötmöczy, Agnes Gola, Elisabeta Csürös, Iulia Örvös m. Andel și Samuil Șipos⁹³⁶.

În anul 1919 școala din Simeria trece din nou la C.F.R. (Direcțiunea Centrală din Cluj) care încheia o convenție cu Resortul Instrucțiunii din Consiliul Dirigent. În vara anului 1919 se face curățenie generală, se completează mobilierul distrus în timpul războiului, iar al începutul lunii octombrie se deschide noul an școlar cu două secții:

I. Secția română cu 3 învățători: Sabin Jula, A. Budoiu și I. Pop.

II. Secția maghiară cu 5 învățători: S. Kötmöczy, A. Gola, E. Csürös, I. Örvös și S. Sipos⁹³⁷.

La secția română s-au înscris 156 elevi iar la cea maghiară 435 elevi. Procesul de învățământ întâmpină o serie de dificultăți. Învățătorii unguri nou numiți sunt boicotați de către societatea și bisericile maghiare, pentru motivul socotit de ei ca trădare, fiindcă depuseseră jurământul de fidelitate față de statul român.

Mai mult este angajată o învățătoare care nu a depus jurământul și care ținea o școală clandestină. Documentele păstrate ne relatează că agentul Brădeanu a descoperit la Simeria o școală „cu limba de predare maghiară fără a avea autorizație. Școala era frecventată de 12 elevi, iar învățătoarea ținea porțile încuiate”⁹³⁸. Revizorul școlar Pană V. cere serviciului special de siguranță să fie încunoștințat asupra cercetărilor ce se vor desfășura.

Agentul Brădeanu informa revizoratul școlar al județului Hunedoara că școala era frecventată de „elevi înscriși la școlile confesionale din jurul Simeriei și o parte a elevilor de la școala de stat din Simeria, Strei și Jeledinți. Elevii plăteau 20-30 lei taxă lunară”⁹³⁹. În urma celor constatate Direcția poliției a dat ordin acestei învățătoare să se repatrieze și să nu mai tulbure apa în Simeria.

⁹³⁴ S. Jula, op. cit., p. 29.

⁹³⁵ Ibidem.

⁹³⁶ Ibidem, p. 29-30.

⁹³⁷ Ibidem, p. 30.

⁹³⁸ DJHAN, Fond Prefectura județului Hunedoara, Dosar 112/1920, f. 4.

⁹³⁹ Ibidem, f. 6.

Despre funcționarea acestei școli este informat și Directoratul General al Instrucției din Cluj. Acesta solicitase, prin adresa nr.30.603/1920, închiderea școlii. Între timp este informat de către autoritățile județului Hunedoara că între timp „învățătoarea ei s-a repatriat și instrucțiunea în acea școală s-a sistat, azi nu mai este actuală”⁹⁴⁰.

În septembrie 1921, Școala din Simeria a fost preluată de Casa Muncii C.F.R., iar învățătorii sunt încadrați la Ministerul Instrucției începând din anul 1922. În perioada anilor 1918-1920 o serie de personalități s-au impus în viața culturală și economică a Simeriei între care amintim numele preotului Adam Lula, Dr. Ioan Pleșa, Constantin Balinca, inginer E. Dima, N. Jura, A. Dima, N. Tănase, Văd. E. Sânzian, Iudita Pop, S. Jula, Dr. V. Jula, care au luptat din greu cu greutatea și piedicile perioadei.

Anul 1924 va aduce schimbări importante, mai ales după adoptarea legii învățământului primar pe întreg teritoriul țării. Schimbările se reflectă în programele analitice, orarele și mai ales obligativitatea și înmulțirea anilor de școală la 7, prin crearea învățământului supraprimar. Legea din 1924 stabilea că la clasele I-IV trebuie să predea câte un învățător la 60 elevi, iar la clasele V-VII câte unul la 40 elevi.

În anul 1924 secția maghiară de la Școala din Simeria se desființează din lipsă de candidați. Un rol deosebit în progresul școlii din Simeria l-a avut preotul Adam Lula. Sala de gimnastică a fost preschimbată în sală festivă, amenajată cu scenă și galerie, din inițiativa directorului școlii Sabin Jula.

Ministerul Instrucțiunii, prin ordinul nr. 3.387/1927 a înființat, pe lângă școala din Simeria, un „Centru cultural” prevăzut cu o frumoasă bibliotecă, numind pe directorul Sabin Jula ca președinte-conducător și bibliotecar⁹⁴¹. Biblioteca școlii din Simeria număra în anul 1935 aproximativ 1.500 volume.

La sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea la școala din Simeria veneau și copiii din satele învecinate: Șăulești, Simeria Veche, Tâmpa, Râpaș (Spini), Totia, Sântandrei și Uroi, care nu aveau școli⁹⁴². După 1918 în aceste sate au fost înființate școli primare, care aveau, în funcție de numărul elevilor, 1-3 învățători. În cea mai mare parte a perioadei interbelice, elevii la școala din Simeria, provin doar din localitățile Simeria și Biscaria, unită cu Simeria încă din anul 1925.

Școala din Simeria pregătea un însemnat contingent de elevi, mare parte dintre ei continuându-și studiile la Școala de Meserii a C.F.R., Școala de Arte și Meserii din Deva, și liceele de băieți și fete din Deva și Orăștie⁹⁴³. În intervalul 1919/29-1933/34 la Școala din Simeria au fost înscriși:

---

⁹⁴⁰ Ibidem.

⁹⁴¹ Sabin Jula, op. cit., p. 33.

⁹⁴² Ibidem, p. 34.

⁹⁴³ Ibidem.

Anul școlar	Înscriși			Fii de	
	Români	Minoritari	Total	Ceferiști	Neceferiști
1919-1920	156	435	591	-	-
1920-1921	137	425	562	335	227
1921-1922	235	181	416	286	130
1922-1923	231	177	408	301	107
1923-1924	227	139	366	271	95
1924-1925	164	190	354	255	99
1925-1926	123	184	307	227	80
1926-1927	126	173	297	202	95
1927-1928	159	183	342	239	103
1928-1929	199	180	379	267	112
1929-1930	217	175	392	287	105
1930-1931	232	185	417	322	95
1931-1932	276	184	450	348	102
1932-1933	280	155	435	343	92
1933-1934	317	157	474	378	96

În anul școlar 1928-1929 elevii români din Școala din Simeria a depășit pentru prima dată elevii aparținând celorlalte minorități.

Repartizarea învățătorilor și a claselor de la începutul fiecărui an școlar se făcea ținându-se seama de promovarea intereselor pedagogice, didactice și naționale ale școlii și ale elevilor⁹⁴⁴.

Pe lângă activitatea de la catedră învățătorii desfășurau și o amplă activitatea extrașcolară. Anual se organizau excursii la obiectivele de interes istoric și turistic din județul Hunedoara între care amintim vizitele la Alba Iulia, Hunedoara, Bucova-Sarmizegetusa, Zeicani, Călan, Streisângeorgiu, Dealul Uroiului, Deva și în comunele vecine Simeriei.

În fiecare an se organizau expoziții cuprinzând lucrările executate de către elevi, vizitate și admirate de către vizitatori. Inaugurarea noului an școlar și încheierea se făcea printr-un Te-Deum la care participau corpul didactic, elevii și părinții. Cu un deosebit fast erau sărbătorite marile evenimente din istoria națională: 1 Decembrie, 24 Ianuarie, 10 Mai, Ziua Eroilor, 24 Decembrie.

Școala primară de stat C.F.R. din Simeria a școlarizat în perioada 1919-1948 un număr de 11.631 elevi cu o medie anuală de 390 elevi⁹⁴⁵. Majoritatea copiilor erau fii ai ceferiștilor din colonie și satele aparținătoare. Astfel din totalul de 11.631 elevi, 8.775 erau copii ai ceferiștilor și numai 2.856 aparțineau altor categorii sociale⁹⁴⁶.

În scopul ajutorării copiilor săraci a luat ființă, în anul 1939, cantina Școlii primare de stat C.F.R. din Simeria, inaugurată la 3 februarie, când unui număr de

⁹⁴⁴ Ibidem.

⁹⁴⁵ Mihai Gherman, Istoria celor 100 de ani ai școlii din Simeria (1872-1972), 1972, p. 36.

⁹⁴⁶ Ibidem.

120 elevi li s-a servit câte 200 g de lapte și 200 g pâine⁹⁴⁷. Cantina a funcționat și în anii următori la susținerea ei contribuind cu diferite sume Prefectura județului Hunedoara, Primăria comunei Simeria, Reuniunea femeilor ortodoxe, Reuniunea femeilor reformate, Reuniunea femeilor romano-catolice, Gara C.F.R. Simeria, Căminul micilor meseriași și alte reuniuni și societăți care au făcut donații în favoarea cantinei.

În satele aparținând comunei Simeria au funcționat în perioada interbelică Școli primare de stat. Școala din Șăulești a funcționat până în 1924 într-o cameră închiriată de la locuitorul Muntean Mihai. În anul 1923-1924 Moise - Alexandru T. Murar, un avocat înstărit din Șăulești, relatează prin anul 1945, că pe vremea când era student în anul I la Facultatea de Drept a Universității București „a stăruit pe lângă Iancu Panaitescu, fost senator de Hunedoara, să creeze fondul necesar pentru clădirea școlii din satul Șăulești”⁹⁴⁸.

După Unire învățământul din satul Sântandrei intră pe făgașul celui din România interbelică. Și totuși de multe ori, chiar dacă învățământul primar de stat devenise obligatoriu, părinții încearcă să scutească copiii de la școală și să-i folosească la muncile din gospodărie sau la păscutul vitelor.

Pentru asemenea acțiuni părinții vor fi amendați de către primărie. Mai mulți locuitori din Sântandrei se adresau prefectului județului pentru a fi scutiți de amenda primită pentru netrimiteră copiilor la școală. Cererea este semnată de Murar Ioan Tuldan, Măgurean Gheorghe, Popa Mihai, Murar Nicolae, Văd. Băda Jofia, Huiet Gheorghe, Ocoș Ioan, Băda Adam, Ocoș Gheorghe, Marian Ioan, Popa Adam, Furca Francisc, Văd. Ocoș Vuța, Sora Ioan, Artean Valer, Murar Petru și Sora Ioan I Ioan din Sântandrei. Nu și-au trimis copiii la școală fiindcă o mare parte au terminat clasa a IV-a și o parte chiar a V-a și „după cugetul nostru ar fi îndestulător pentru copii noștri cu ocupațiune agricolă”⁹⁴⁹. Cererea lor este luată în discuție și analizată de către membrii Comitetului școlar Hunedoara care i-a scutit de plata amenzilor.

La 14 mai 1932 prefectul județului Hunedoara îi trimitea o notă primarului din Sântandrei prin care îi comunica aprobarea cererii „locuitorilor Băda Adam și soții din comuna Sântandrei de a fi scutiți de amenzile școlare. Comitetul școlar județean i-a scutit de amenzile școlare nu însă și de obligativitatea de a-și trimite copiii regulat la școală”⁹⁵⁰.

În perioada interbelică se mai ridică câteva edificii școlare cu sprijinul Prefecturii județului Hunedoara. La 1 mai 1939, Comitetul școlar de construcție din Simeria veche convoacă adunarea obștii în care se aprobă următoarea hotărâre:

⁹⁴⁷ Ibidem.

⁹⁴⁸ G. T. Niculescu-Varone, op. cit., p. 45.

⁹⁴⁹ DJHAN, Fond Prefectura județului Hunedoara, Dosar 28/1932, f. 144.

⁹⁵⁰ Ibidem.

1. Ia cunoștință cu mulțumire pentru că Prefectura pune la dispoziția comunei Simeria Veche subvenția de 360.000 lei pentru edificarea unui nou local de școală primară în această comună”⁹⁵¹.

2. Se obligă să pună materialele brute, piatră, pietriș, nisip, var și cărămidă și ne obligăm a contribui în mod gratuit cărașiile tuturor materialelor și munca cu brațele tot timpul campaniei de lucru⁹⁵².

Membrii Comitetului de construcție: Emanoil Pârvu, Preot Nicolae Cigmăian, Manase Nemeș, Morar Busuioc, Medrea Iovu, Luca Aron și Iar Manase⁹⁵³.

În Raportul cu situația realizărilor Prefecturii județului Hunedoara pentru perioada 1918-1940 se menționa ridicarea, construcții de săli de clasă sau reparații la 139 localuri de școală, cheltuindu-se 42.970.237 lei⁹⁵⁴. În acest raport erau cuprinse și Școlile din Șăulești (1925), Uroi și Cărpiniș (1935), Sântandrei (1936) și Simeria Veche (1939)⁹⁵⁵.

Cu prilejul inspecției pretorului din Deva, Socol Dionisie, la Șăulești din 6 martie 1940, se constată că Școala primară este bine întreținută, curățenie interioară și exterioară. Are cantină întreținută din contribuția locuitorilor⁹⁵⁶. În schimb Școala din Simeria Veche era adăpostită în local neigienic și necorespunzător. Se cere să se termine noul local. Cantina școlii funcționează sub conducerea celui de-al doilea învățător, care fiind concentrat e substituit de preotul Cigmăianu⁹⁵⁷.

În Bârcea Mare școală de 7 clase cu 32 elevi, care o frecventează regulat. Învățătorul își face pe deplin datoria⁹⁵⁸.

GIMNAZIUL UNIC DIN SIMERIA

(1945/46 – 1947/48)

În perioada 1945-1948 în Simeria s-a înființat și a funcționat Gimnaziul Unic. Noul regim, instalat la 6 martie 1945, încerca să înfăptuiască o formă intermediară de trecere între școala primară și școala secundară, care este gimnaziul unic. Această nouă formă era superioară claselor V-VII din școala primară, căci asigură absolvenților posibilitatea de a trece fără examen în anul I de liceu⁹⁵⁹. La Simeria s-a deplasat inspectorul general Aron Demian, care în ziua de

⁹⁵¹ Ibidem, Dosar 75/1939, f. 121.

⁹⁵² Ibidem.

⁹⁵³ Ibidem.

⁹⁵⁴ Ibidem, Dosar 13/1940, f. 7.

⁹⁵⁵ Ibidem, f. 20.

⁹⁵⁶ Ibidem, Dosar 25/1940, f.34.

⁹⁵⁷ Ibidem, f. 37.

⁹⁵⁸ Ibidem, Dosar 186/1940, f. 224-225.

⁹⁵⁹ Mihai Gherman, op. cit., p. 75.

5 noiembrie 1945 a cercetat posibilitățile de înființare a gimnaziului unic. În procesul verbal încheiat cu conducerea Școlii primare C.F.R., reprezentată prin directorul Ion Morțun, s-au stabilit următoarele:

1. „Personalul didactic, conform tabelului anexat, este suficient și pregătit.
2. Efectivul școlarilor, potrivit înscrierilor și prenotărilor, până în prezent se ridică la 58.
3. Localul. Gimnaziul unic va funcționa în clădirea școlii primare de stat, de sub conducerea d-lui Ion Morțun, care este întreținută de Direcția Asistenței C.F.R.
4. Școala dispune de săli corespunzătoare, mobilier și material didactic suficient.
5. Din cele de mai sus rezultă evident că sunt toate elementele fundamentale pentru ca gimnaziul unic să ia ființă.
6. Deschiderea cursurilor se va face necondiționat în ziua de 12 noiembrie 1945.
7. Până la noi dispozițiuni, cu girarea direcțiunii este încredințat dl. Ion Morțun, directorul școlii primare C.F.R., care va face toate lucrările pregătitoare și premergătoare începerii cursului”⁹⁶⁰.

Corpul didactic al noii instituții înființate era alcătuit din preoții Adam Lula și Ioan Madan și profesorii Suruceanu Iuliana (limba română), Vlad Valeriu (fizică-Chimie, secundar matematică, științele naturii), Dr. Constantin Găițulescu (medic), Ion Morțun învățător superior, directorul Școlii primare și Rusu Vasile, învățător superior⁹⁶¹.

Gimnaziul unic din Simeria și-a deschis cursurile în ziua de 12 noiembrie 1945 cu o „serbare desfășurată într-un cadru sobru, în prezența corpului didactic și a părinților, în sala festivă a școlii”⁹⁶². Efectivul elevilor înscriși s-a ridicat la 61 de elevi și eleve, dintre care 50 erau copii de ceferiști și 11 de neceferiști. În cursul anului s-au mai înscris 4 fete iar un băiat s-a retras. Cei 63 de elevi au fost repartizați în două clase mixte: clasa I A, cu 31 elevi și clasa I B, cu 32 elevi⁹⁶³. Potrivit memoriului înaintat la minister s-a aprobat ca gimnaziul unic să funcționeze pe lângă Școala primară C.F.R., Simeria și în localul acesteia, deși el ar fi trebuit să funcționeze pe lângă un liceu. La 22 martie 1946 se deplasează la Gimnaziul din Simeria inspectorul școlar județean C. Ghițescu care în baza unui Ordin al Ministerului Educației Naționale, a procedat „la darea și luarea în primire a acestei școli, pentru încadrarea pe lângă Liceul „Decebal” din Deva⁹⁶⁴.

Cu toate acestea transferarea Gimnaziului nu s-a realizat și ară rămas timp de trei ani la Simeria. Direcțiunea a îndeplinit-o și mai departe Ion Morțun, în

---

⁹⁶⁰ Ibidem, p. 75-76.

⁹⁶¹ Ibidem, p. 76.

⁹⁶² Ibidem.

⁹⁶³ Ibidem, p. 77.

⁹⁶⁴ Ibidem.

baza delegației date de către Inspectoratul școlar regional Alba Iulia. De problemele administrativ gospodărești s-a îngrijit Eforia școlară alcătuită din: Borza Simion, președinte, Ion Morțun, secretar și Vlad Valeriu, Pienaru Ioan, Safciuc Ioan membri⁹⁶⁵.

În anul 1948 locul fostelor Comitetului școlar a fost luat de Comisia interimară, din care făceau parte părinți ai elevilor. Comisia interimară a Gimnaziului unic din Simeria a fost alcătuită din: Ion Morțun, președinte, Iuliu Murar, secretar, Ioan Pienaru și Ioan Ciutina, membri⁹⁶⁶, Comisia s-a îngrijit de problemele școlii până la desființarea gimnaziului unic.

Planul de învățământ al gimnaziului și programa analitică a gimnaziului au fost îmbogățite față de cea a cursului superior din școala primară. În Gimnaziul unic au fost predate următoarele obiecte: Limba română, Limba franceză, Istoria, Instrucția civilă, Matematica, Fizica, Chimia, Geografia, Științele naturale, Igiena, Desenul, Caligrafia, Muzica, Educație fizică, Lucrul manual, Dirigenția Ansamblul cultural și Religia⁹⁶⁷. În anul 1948, prin Reforma învățământului, absolvenții gimnaziilor unice au trecut în anul I al școlilor de specialitate și al liceelor teoretice, fără nici un examen de diferență.

ȘCOALA ELEMENTARĂ DIN SIMERIA (1948/49 – 1952/1953)

La 3 august 1948 era votată de către Marea Adunare Națională Legea pentru reforma învățământului. Legea era prezentată ca un „moment de seamă în dezvoltarea școlii din patria noastră. Prin această lege învățământul a devenit de stat, cu structură unitară și caracter laic, accesibil tuturor copiilor și tinerilor de la orașe și sate, indiferent de sex, religie și naționalitate”⁹⁶⁸.

Durata școlii de cultură generală a fost redusă de la 12 la 11 ani iar din 1951 la 10, liceul reducându-se doar la 3 ani. Reforma învățământului din 1948 a schimbat structura și conținutul învățământului stabilite prin legea din 1924 și amendamentele ulterioare. Școala primară se transformă în școală elementară de 7 ani.

Aceste schimbări se fac simțite și în cadrul învățământului din Simeria. Încă din toamna anului 1948 efectivul de elevi înregistrează o creștere de 73 la sută față de anul precedent: de la 367 elevi se ajunge la 500, pentru ca în anul 1949 numărul copiilor școlarizați în clasele I-VII să se ridice la 600 lei.

La Școala elementară de 7 ani din Simeria s-a deschis și o secție a claselor I-IV în limba maghiară. După absolvirea clasei a IV-a elevii din secția maghiară

⁹⁶⁵ Ibidem.

⁹⁶⁶ Ibidem.

⁹⁶⁷ Ibidem, p. 78.

⁹⁶⁸ Ibidem, p. 81.

erau grupați într-o clasă din ciclul II și continuau să facă, săptămânal, câte 3 ore de limbă maghiară. Această secție a funcționat până în anul 1962 când s-a autodizolvat din lipsă de elevi⁹⁶⁹. Iată situația centralizată a anilor școlari 1948/49-1952/53 când la Simeria a funcționat doar școala elementară de 7 ani⁹⁷⁰:

Nr. crt.	Anul școlar	Total elevi școlarizați	Ciclul I	Ciclul II	Secția maghiară
1	1948/49	500	249	226	25
2	1949/50	608	234	348	26
3	1950/51	552	228	302	22
4	1951/52	585	245	317	23
5	1952/53	591	264	309	18

La 25 octombrie 1949, Comitetul Executiv al comunei Simeria emitea:

Decizia 15/1949

Noi Florean Simion, președintele Sfatului Popular al Comunei Simeria și Cigmăian Galenia, secretar, decide:

Art.1. Încadrăm pe data de 1 octombrie 1949, personalul mai jos notat care formează cadrele necesare funcționării în bune condițiuni a cursurilor la Școala elementară Simeria, după cum urmează:

Ciumaș Livia, Mohonea Xenia, Măgurean Olivia, Tetea Eva, Barbu Maria, Simionescu Elena, Groza Traian și Muntean Silvia⁹⁷¹.

Imediat după alegerile din 1950, cu ocazia primei sesiuni a Sfatului popular al comunei Simeria se alege Comisia pentru învățământ alcătuită din Verestran Rozalia, Bozera Petru și Constantinescu Maria⁹⁷². Comisia va prezenta trimestrial rapoarte de activitate în fața Comitetului Executiv. Un accent deosebit este pus pe lichidarea analfabetismului prin școlarizarea celor 237 analfabeți⁹⁷³.

În cadrul ședinței Comitetului Executiv, din 10 ianuarie 1953, este analizată munca școlii elementare din Simeria centru. În raportul său, Lădaru Petru menționează rezultatele bune obținute la învățătură și munca suplimentară a cadrelor didactice depusă cu elevii mai slabi⁹⁷⁴. Pe marginea raportului iau cuvântul mai mulți deputați din satele componente ale Simeriei.

Deputatul Sabău Ioan face cunoscut că la Simeria Veche „învățătorul este mereu absent din localitate”⁹⁷⁵. La rândul său, Colcer Ioan informa participanții că

⁹⁶⁹ Ibidem, p. 83.

⁹⁷⁰ Ibidem.

⁹⁷¹ DJHAN, Fond Primăria comunei Simeria, Dosar 2/1953, f. 231.

⁹⁷² Ibidem, Dosar 1/1950-1953.

⁹⁷³ Ibidem.

⁹⁷⁴ Ibidem.

⁹⁷⁵ Ibidem, f. 67.

„în Cărpiniș nu au învățător”⁹⁷⁶. Deputatul Ivănici Avram întreabă de ce „nu se începe munca de alfabetizare”⁹⁷⁷. Secretarul primăriei din Simeria pune întrebarea: „De ce nu se face controlul acasă la elevi ?”⁹⁷⁸.

Pentru îmbunătățirea activității cadrelor didactice se adoptă Decizia nr. 1/1953 care prevedea câteva sarcini pentru personalul didactic:

- „Trecerea de urgență la demararea acțiunii de alfabetizare.
- Ajutarea elevilor slabi la învățătură pentru reducerea corigenților.
- Profesorii și învățătorii să facă vizite la domiciliul elevilor”⁹⁷⁹.

În anul școlar 1950/1951 din componența corpului didactic din Simeria făceau parte următoarele cadre: Oprea N. Chirica, Mohonea I. Victor, Bogdan Gh. Gheorghe, Bâldea N. Ștefan, Joandrea N. Nicolae, Brîndză S. Ioan, Lădaru P. Petru, director (Școala elementară Simeria), Crișan Gheorghe (Școala elementară Șăulești), Bâldea Ioan (Școala elementară Cărpiniș) și Fleșeriu Ioan (Școala elementară Uroi)⁹⁸⁰.

La 26 ianuarie 1951 învățătoarea Serfözö Elena, învățătoare la Școala elementară Simeria, secția maghiară, cere ridicarea salariului îngrijitoarei Csakó Estera de la 1.000 la 2.500 lei „deoarece este îngrijitoare la această școală de un an cu salariul amintit și totdeauna și-a făcut datoria iar în școală avem 26 elevi înscriși și frecvenți”⁹⁸¹.

Decizia de majorare prevedea la „școala maghiară lei 2.500, iar la celelalte școli sătești, 1.500 lei”⁹⁸². La 26 februarie 1951, Comitetul Executiv aproba Decizia de majorarea a salariilor la personalul îngrijitor „de la școlile din Șăulești, Simeria Veche, Uroi și Cărpiniș la 1.500 lei, iar la școala maghiară la 2.500 lei”⁹⁸³. Învățătorii din Cărpiniș, Simeria Veche, Uroi și Șăulești îndeplineau și funcția de directori ai căminelor culturale din localitatea respectivă. Din lipsa localurilor proprii căminele culturale funcționau în cadrul școlilor.

LICEUL DE CULTURĂ GENERALĂ (1953/54-2006)

În toamna anului 1953 la propunerea organelor locale de partid și de stat la Simeria s-a înființat liceul de cultură generală sub denumirea de „Școala medie de 10 ani mixtă”⁹⁸⁴. Se împlinea o mai veche dorință a locuitorilor din Simeria și

⁹⁷⁶ Ibidem.

⁹⁷⁷ Ibidem

⁹⁷⁸ Ibidem.

⁹⁷⁹ Ibidem.

⁹⁸⁰ Ibidem, Dosar 3/1951.

⁹⁸¹ Ibidem, f. 10.

⁹⁸² Ibidem.

⁹⁸³ Ibidem.

⁹⁸⁴ Mihai Gherman, op. cit., p. 89.

satele apropiate, care aveau să-și îndrume copiii spre noul liceu, la care se puteau deplasa ușor cu autobuzele sau cu trenul.

În toamna anului școlar 1953/54, pe lângă clasele I-VIII ale școlii elementare, pe baza concursului de admitere, a luat ființă clasa VIII-a mixtă cu un număr de 48 de elevi. De la o singură clasă în primul an de funcționare s-a ajuns la 4 clase în cel de-al doilea. Apoi liceul va funcționa având câte două clase în fiecare an de studii.

Primii ani au fost dificili pentru funcționarea liceului din lipsa spațiilor necesare. În anul școlar 1954/55 cursurile liceului aveau loc în trei localuri⁹⁸⁵:

- În localul propriu de pe strada 23 august, nr. 19 unde învățau clasele II-III și V-IX, în două serii având 10 săli de clasă.
- 1 sală pe str. Malinovski, nr. 4 unde țin cursuri cls. a IV-a A și B.
- 1 sală în str. Șaguna, nr. 2 unde țin cursuri clasele I A și B.

Conform aceluiași raport de activitate a Școlii medii mixte din Simeria, „mobilierul este vechi. Materialul didactic este mulțumitor, mai trebuie însă pentru fizică, chimie, geografie, științele naturii și zoologie”⁹⁸⁶. Școala dispunea de un lot școlar în suprafață de 1 ha care era cultivat pentru nevoile cantinei. Se obțineau aici 984 kg cartofi, 240 kg porumb, 500 kg morcovi, 200 kg pătrunjel și 500 kg ceapă⁹⁸⁷.

Biblioteca număra 2.541 volume și avea cititori 34 cadre didactice și 540 elevi⁹⁸⁸. Școala medie mixtă din Simeria dispunea de 8 învățători pentru clasele I-IV, 6 femei și 2 bărbați. La clasele V-IX erau 23 de cadre didactice, din care 10 cu studii complete, fără examen de stat, 4, cu studii pentru clasele I-IV, 6 iar 3 nu posedau studii pentru materiile ce le predau⁹⁸⁹. Cadrele era în general stabile, 2 fiind din Deva și 2 din Tâmpa⁹⁹⁰.

În anul 1957, Școlile și grădinițele din Simeria dispuneau de următorul buget⁹⁹¹:

„Grădinița de copii și căminul de zi	73.100 lei.
Grădinița sezonieră din Simeria Veche	9.500 lei.
Școala medie mixtă și școala maghiară	775.300 lei.
Școlile elementare sătești	60.000 lei.
Internatul școlii medii mixte	111.000 lei” ⁹⁹² .

În structura liceului de 10 clase n-au absolvit decât două promoții, ultima fiind cea din anul 1956/57. În structura anului școlar s-au făcut schimbări, care a fost împărțit în pătrare, cu o singură pauză de 15 zile la mijlocul anului și cu vacanță

⁹⁸⁵ DJHAN, Fond Primăria orașului Simeria, Dosar 4/1955, f, 33

⁹⁸⁶ Ibidem.

⁹⁸⁷ Ibidem.

⁹⁸⁸ Ibidem.

⁹⁸⁹ Ibidem.

⁹⁹⁰ Ibidem.

⁹⁹¹ Ibidem, Dosar 5/1957, f. 102.

⁹⁹² Ibidem.

de vară⁹⁹³. Deoarece nu s-au obținut rezultatele scontate, din anul 1956 s-a revenit la vechea structură a trimestrelor cu vacanțe de odihnă pentru fiecare.

Nesocotindu-se tradiția și experiența pozitivă a școlii românești din perioada interbelică, în perioada 1953-1957, din dorința de a găsi „soluții noi”, s-a renunțat la sistemul de apreciere și notare a cunoștințelor cu note de la 10 la 1, fiind introdus și aplicat sistemul de la 5 la 1.

Experiența anilor 1952-1956 în domeniul școlii medii n-a dat rezultatele așteptate, perioada de 10 ani fiind „insuficientă pentru desfășurarea unui învățământ corespunzător și de calitate” și s-a dispus prelungirea duratei învățământului la 11 ani. Noul sistem de învățământ s-a aplicat sin anul 1957 și el prevedea ca în ultimele două clase ale școlii medii să funcționeze două secții: realistă și umanistă.

Liceul din Simeria a funcționat până în anul 1964, cu clasele I la XI, deci și cu ciclul I al școlii elementare. În anul 1964 se dă în folosință în orașul Simeria o nouă clădire, în care vor trece clasele I-IV și un rând din clasele V-VIII., creându-se spații pentru laboratoare și cabinete, necesare modernizării procesului de învățământ.

În anul 1958 pe lângă liceul din Simeria s-a construit un garaj având și un atelier de strungărie unde, elevii au deprins meseria de strungar și conducere auto. În anul 1961 s-a construit aripa nouă a școlii având la subsol atelier de tâmplărie. Începând din anul 1959 liceul a fost încadrat cu doi maiștri.

După 10 ani de experimentare a școlii medii de 11 ani, în anul 1967-1968 s-a hotărât prelungirea duratei la 12 ani. Astfel Școala medie de 11 ani mixtă din Simeria se transformă în Liceu de cultură generală cu durata de 12 ani.

La numai doi ani de la înființarea școlii medii de 10 ani, la începutul anului școlar 1955-1956 se înființează și secția serală. Structura anului școlar la învățământul seral cuprindea două semestre, iar programul zilnic era de 3-4 ore de cursuri, întrucât planul de învățământ prevedea un număr mai restrâns de obiecte de studii ca și de ore pentru fierare disciplină⁹⁹⁴.

Examenul de bacalaureat, numit între anii 1953-1965 de „maturitate” era susținut până în 1965 în fața unei comisii formată din profesori de la alte licee. Președintele acestei comisii era un cadru didactic universitar. După 1965 comisia era alcătuită din profesorii liceului care au predat la clasele de absolvenți. Până în anul 1965, candidații erau examinați din 7 obiecte de studiu: limba și literatura română, matematică, fizică, chimie, biologie, noțiuni de marxism-leninism și istoria patriei, la secția realistă și limba și literatura străină, istoria patriei, noțiuni de marxism-leninism, biologie, fizică și chimie la secția umanistă.

Din 1965, numărul obiectelor de studiu pentru examen a fost redus la 3: limba și literatura română, matematică și un obiect la alegere (franceza, engleza,

⁹⁹³ Baci Camelia, lucrare cit., p. 53.

⁹⁹⁴ Ibidem, p. 54.

rusa, latina) pentru secția realistă; limba și literatura română și o limbă străină la alegere (franceza, engleza, rusa, latina) și un obiect la alegere (istoria socialismului științific, biologie) pentru secția umanistă⁹⁹⁵.

După 1974, liceul s-a mutat într-o nouă clădire a Grupului Școlar. În vechea clădire au rămas clasele existente care au mers spre lichidare, ultima promoție (1976) se desfășura la Liceul de cultură generală. Examenul de bacalaureat se va susține până în 1990 din două materii: matematică și fizică, la cele două secții existente – electrotehnică și mecanică. După 1990 numărul materiilor de bacalaureat crește, ajungându-se la 5 obiecte de studiu.

INVĂȚĂMÂNTUL PROFESIONAL DIN SIMERIA.

O preocupare importantă, încă din perioada administrației EEV, a fost asigurarea cadrelor pentru Atelierele din Colonia Simeria. La început, instruirea ucenicilor în diferite meserii s-a făcut de către cei mai buni meseriași ai atelierelor, chiar la locul de muncă. Între anii 1880-1881, sub patronajul conducerii atelierelor, au fost organizate cu tinerii ucenici cursuri serale desfășurate în clasele școlii primare. La 1 aprilie 1886 se deschide școala industrială și școala de repetiție (curs complementar)⁹⁹⁶. În primul an de funcționare frecventau școala de ucenici un număr de 19 elevi, fii de feroviari și 6 neferoviari, copii ai meseriașilor și comercianților din colonia Simeria.

În anul 1894 școala avea 28 de elevi, iar după patru ani numărul lor s-a ridicat la 32. Până în anul 1911 absolviseră Școala de Ucenici din Simeria un număr de 141 elevi meseriași. Începând din anul școlar 1911/1912, școala a funcționat cu o durată de patru ani. Pentru o pregătire mai bună în 1915 s-a amenajat un atelier școală chiar în clădirea școlii, introducându-se și curentul electric cu ajutorul unui electromotor de 5 CP care acționa mașinile unelte. Organizată sub această formă. Școala feroviară din Simeria este cea mai veche din Transilvania.

După 1918 școala a fost preluată de către C.F.R. cunoscând o sporire a numărului de elevi. Nevoia de spațiu determină eliberarea întregii clădiri. În 1920 serviciul medical feroviar se mută din clădirea școlii. În anul 1933, apartamentul-locuință al șefului Atelierelor este transformat în cămin. Apoi întregul etaj al clădirii a fost amenajat pentru cămin și sală de mese⁹⁹⁷.

În anul 1929 s-a elaborat primul Regulament propriu de organizare a școlilor feroviare, reglementându-se astfel rețeaua de școli și profilul acestora. Școala din Simeria primește denumirea de Școală Inferioară profesională de elevi meseriași ai Atelierelor⁹⁹⁸. În perioada interbelică, activitatea școlilor feroviare se profilează pe

⁹⁹⁵ Ibidem, p. 55.

⁹⁹⁶ S. Jula, op. cit., p. 22.

⁹⁹⁷ Baciuc Camelia, op. cit., p. 58.

⁹⁹⁸ Ibidem.

diverse ramuri de activitate și standarde de pregătire pentru meseriașii necesari reparării locomotivelor și vagoanelor⁹⁹⁹.

Anul 1942 cunoaște noi transformări a edificiului școlii: atelierul de practică este transferat în incinta Atelierelor C.F.R., la etaj se amenajează dormitoare, iar la parter, bucătăria și sala de mese. Se proiectează chiar construirea unei noi clădiri, proiect nerealizat din cauza războiului. Școala din Simeria pregătea muncitori calificați în următoarele meserii: montatori, cazangii, strungari, fierari, electricieni. O tradiție care s-a păstrat până în anul 1947, era ca șeful Ateliereleor C.F.R., să fie în același timp și directorul școlii.

În anul 1946 a fost elaborat un nou regulament care a lărgit rețeaua și profilul școlilor feroviare. Clădirea școlii fiind neîncăpătoare, conducerea Atelierelor C.F.R., a cedat două săli și două ateliere de instructaj din incinta întreprinderii. Programul școlar era strâns legat de specificul întreprinderii, eliminându-se ceea ce nu era de folos producției. Cadrele didactice au fost în continuare selectate din personalul tehnico-administrativ de înaltă profesionalitate.

Prin Reforma învățământului din anul 1948 școala a purtat numele de „Școala Profesională de Ucenici C.F.R.”. În anul 1951 școala a trecut sub administrarea și conducerea Direcției Generale a Rezervelor de Muncă și s-a numit Școala Profesională de Metalurgie Feroviară Simeria. Funcția de directori, în această perioadă a fost asigurată de către Traian Nichifor și Constantin Șerban¹⁰⁰⁰.

În anii 1955-1956 are loc o nouă reorganizare a învățământului profesional și tehnic. Școlile C.F.R.-ului sunt trecute din nou în subordinea unităților feroviare. Școala din Simeria va fi numită „Școala Profesională de Ucenici C.F.R.”, și apoi „Școala Profesională de pe lângă Atelierele de Reparat Material Rulant Simeria”. În anul 1961, odată cu transferarea Atelierelor din cadrul C.F.R., în subordinea Ministerului Construcțiilor de Mașini va trece și școala sub subordonarea acestui minister.

Anul de vârf al acestei școli va fi 1971. În urma modificărilor și modernizărilor aduse, școala a ajuns la un efectiv de 700 elevi. Pentru desfășurarea învățământului în condiții optime s-a construit o nouă clădire. De la înființare până în anul 1971, școala a dat 71 de promoții cu un număr total de 2.996 absolvenți¹⁰⁰¹.

Din 1974 se înființează Grupul Școlar Material Rulant Simeria, ce va fi dotat cu o bază materială modernă și încadrat cu un corp didactic competent. Baza materială a Grupului școlar se compune din 5 clădiri, și anume:

O școală cu 21 săli de clasă, laboratoare, cabinete, sală profesorală și birouri.

O clădire cu 5 ateliere, din care 4 de lăcătușărie și unul de electromecanică.

Cantina cu compartimentele și anexele necesare în care se putea asigura servirea mesei pentru 100 de persoane pe serie.

Sala de sport cu suprafața de 405 m².

Gospodăria anexă, clădire internat¹⁰⁰².

⁹⁹⁹ Ibidem.

¹⁰⁰⁰ Ibidem, p. 60.

¹⁰⁰¹ Ibidem.

¹⁰⁰² Ibidem, p. 61.

Din anul 1990, în urma noii reorganizări a învățământului după înlăturarea comunismului, Școala va primi denumirea de „Grupul Școlar Material Rulant Simeria” și funcționează cu următoarele forme de învățământ:

„Liceu de zi, clasele IX-XII în profilurile real și uman.

Liceu seral, clasele IX-XIII, profil mecanică.

Școala profesională de 3 ani în meseriile de sudori, lăcătuși, 3 clase anual, cursuri de zi.

Școala de maiștri, curs seral, cu profil mecanici reparații locomotive și vagoane (în anul 1994-1995 nu a funcționat).

Școala tehnică postliceală, curs seral de 2 ani în profilul construcții căi ferate”¹⁰⁰³. Din anul 1999, școala a primit numele de Colegiul Tehnic de Transport Feroviar „Anghel Saligny”. Această instituție de învățământ continuă să școlarizeze un număr important de elevi necesari economiei în plină dezvoltare.

INVĂȚĂMÂNTUL PREȘCOLAR

Învățământul preșcolar din Simeria are o îndelungată tradiție. Încă din anul 1880, Verebelyi Tilda solicita forurilor de învățământ deschiderea unei grădinițe particulare pentru copii din Colonia Simeria. Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor admite, la 13 martie 1880, înființarea grădiniței dacă se găsește o educatoare cu pregătire și o îngrijitoare¹⁰⁰⁴.

Prin ordinul ministrului nr. 21.630 din 20 iunie 1884 se înființează o grupă de grădiniță în cadrul școlii, într-o sală, cât și locuință pentru educatoare. În anul 1886, inspectorul regesc de învățământ, Lajos Rethy, cere Direcției Regionalei Arad, care patrona școala din Simeria, să sprijine construirea unei clădiri pentru grădinița de copii.

La 1 Mai 1890 se termină clădirea Școlii de copii mici, ridicată pe cheltuiala Ministerului de Comerț, cu 13.500 florini și se predă destinației în luna iulie 1890¹⁰⁰⁵. Prima educatoare cu diplomă care a fost numită aici, Horvazh Etelca, avea un salariu de 400 florini, iar îngrijitoarea 120. Educatoarea își întocmea un orar zilnic cu activitățile, conform unui plan de învățământ și programa aprobată de minister, confirmate de președintele consiliului de supraveghere și de inspectorul școlar regesc de învățământ.

Legea grădinițelor (azilelor) de copii din anul 1891 prevedea începerea acțiunii de maghiarizare încă de la acest nivel. Conform legii învățământul preșcolar începea de la vârsta de 3 ani. Potrivit legii urmau să se înființeze sute de grădinițe, nu numai în mediul urban ci și la sate, pentru copiii între 3 și 6 ani,

¹⁰⁰³ Ibidem.

¹⁰⁰⁴ Tomodan Maria, Grădinița cu program Normal. Școala generală nr. 2 Simeria, 1884-2004, Simeria 2004, p. 8.

¹⁰⁰⁵ S. Jula, op. cit., p. 25.

obligati să le frecventeze; în care urmau să se numească „educatori” și „educatoare” numai cei care cunoșteau temeinic limba statului¹⁰⁰⁶.

În perioada interbelică numărul copiilor de grădiniță sporește fiind necesară înființarea unei noi grupe. Educatoare până în anul 1953 a fost Natalia Simedru, după care a urmat Ioana Broscățeanu. Grădinița funcționează cu două grupe până în anul 1952, când se înființează alte două posturi de educatoare, cu două grupe de copii. Au fost încadrate pe noile posturi educatoarele Maria Curea și Magda Muntean¹⁰⁰⁷.

La grădinița din Simeria au mai funcționat de a lungul timpului educatoarele Magda Muntean, Steluța June, Mariana Munteanu, Damian Cecilia-Eligia, Alexandru Capelaru, Elena Gherghina și autoarea acestei monografii, Tomodan Maria.

ȘCOLI ÎNFIINȚATE DUPĂ REVOLUȚIA DIN DECEMBRIE 1989

Începutul activității de pedagogie curativă din România este legat de primul simpozion internațional de pedagogie Waldorf care a avut loc la Deva în septembrie 1990. Cu acest prilej s-a stabilit o serie de legături cu mai multe centre din Franța, Germania, Elveția, cu mișcarea internațională de pedagogie Waldorf și pedagogie curativă, cerându-li-se consultanță și sprijin.

Promotorul și coordonatorul echipei multidisciplinare formată, a fost Hans Spalinger, care din 1990 și până la sfârșitul vieții (noiembrie 2000) a sprijinit moral și financiar proiectul de la Simeria Veche. În anul 1991 se constituie Asociația pentru Promovarea Învățământului Special, a Terapiei Sociale și Agriculturii în România – Centru Simeria care și propus să pună bazele unei școli în care copiii, fără discriminare, să fie educați în spiritul respectului, a libertății de exprimare și acțiune, a inițiativei personale¹⁰⁰⁸. De asemenea Asociația se angaja să pună bazele unor așezăminte în care copii, tineri și adulți cu handicap mintal să beneficieze de dreptul la educație, la învățarea și practicarea unei meserii, la o viață comunitară și de respectare a demnității umane.

Pentru ca obiectivele să fie îndeplinite, s-a încheiat o convenție de parteneriat cu Inspectoratul Școlar al județului Hunedoara, prin care Asociația se angaja să pună la dispoziție baza materială, iar cheltuielile de funcționare să fie suportate de la bugetul de stat. Medicul Lazăr Pașca a donat o suprafață de teren în Simeria Veche pe care au fost puse bazele Centrului de Pedagogie Curativă și Terapie Socială.

¹⁰⁰⁶ Mircea Păcurariu, *Politica statului ungar față de biserica românească din Transilvania în perioada dualismului 1867-1918*, Sibiu, 1986, p. 146.

¹⁰⁰⁷ Tomodan Maria, op. cit., p. 13.

¹⁰⁰⁸ Baciuc Camelia, op. cit., p. 62.

În anul 1991 s-a început construirea unui pavilion – dotat cu săli de clasă, ateliere, cabinet medical și sală de Euritmie. Apoi a început construcția celui de-al doilea pavilion, etajat, cu patru săli de clasă și grupul social aferent dotat cu un cabinet de terapie și masaj¹⁰⁰⁹. Centrul s-a dezvoltat prin realizarea a noi construcții. Centrul înființat în 1991, a funcționat în subordine Inspectoratului Teritorial de Stat pentru Handicapați, iar din 1993-1994, în subordinea Inspectoratului Școlar, ca unitate bugetară de învățământ alternativ. Dinamica de dezvoltare este indicată și de creșterea numărului de copii școlarizați, de la 21 în 1991, la peste 210 în 2001¹⁰¹⁰. La Simeria Veche sunt școlarizați copii din Deva, Orăștie, Călan, Hunedoara și Simeria. În complexul social care există în prezent la Simeria Veche, își desfășoară activitatea un număr de peste 100 de angajați.

La sfârșitul anului școlar 1998/1999 prima generație de absolvenți ai clasei a VIII-a au susținut examenul de capacitate, obținând rezultate bune. Școala Waldorf are ca obiectiv principal dezvoltarea unei personalități complexe a fiecărui elev prin completarea activităților intelectuale cu cele artistice și practice. Prin ajutorul material, financiar și moral primit din partea unor persoane particulare sau de la organizații din țară sau străinătate s-a realizat unul dintre importantele instituții de învățământ din județul Hunedoara.

¹⁰⁰⁹ Ibidem, p. 63.

¹⁰¹⁰ Ibidem, p. 65.

PERSONALITĂȚI MARCANTE ALE ORAȘULUI SIMERIA

Deși Simeria este unul dintre cele mai tinere orașe din județul Hunedora din această localitate și satele aparținătoare ei sunt originare o serie de personalități care s-au remarcat în domeniile științei, culturii, pedagogiei și spiritualității românești. Șirul celor mai cunoscute personalități din localitățile aparținând orașului Simeria se deschide cu:

Preotul **NISTOR SOCACI** din Biscaria. El s-a născut, la 5 septembrie 1814, în satul Folt fiind cel de-al 7-lea copil al unor țărani iobagi. Ajuns la vârsta școlii a fost dus de către părinții săi la școala din satul Pricaz unde dascălul Nicolae Josan l-a învățat „cunoașterea slovelor și slovenirea”. După numai un an a fost trimis la școala din Orăștie unde dascălul Ioan Popovici îl învață timp de 9 ierni deoarece vara trebuia să lucreze acasă și la munca câmpului. La școala din Orăștie tânărul Nistor Socaci a învățat „citirea cu litere cirile și latine, aritmetica, cântările și tipicul slujbelor bisericești” iar la 3 iunie 1830 a primit testimoniul școlar având calificativul „vrednic de laudă”.

Dar în același an rămâne orfan de tată fiind nevoit să-și câștige cele necesare traiului. În urma morții cantorului bisericii din Folt este propus, în ianuarie 1831, de către preotul locului, Mihai Popovici, să ocupe funcția celui decedat. Este examinat de către protopopul Petru Pipoș din Hondol și numit imediat cantor și dascăl în satul natal. A slujit în satul Folt trei ani ca dascăl și șase ani în slujba de cantor al bisericii. În 10 ianuarie 1837 primind o recomandare din partea protopopului Petru Pipoș, Nistor Socaci s-a dus la Sibiu „pentru ascultarea cursului de preoție”, cu o durată de 6 luni.

Este chemat de sătenii din Biscaria să candideze pentru funcția de preot în locul preotului răposat Ioan Precup și se căsătorește cu fiica acestuia, Sofia. Căsătoria are loc la 23 mai 1837, iar la 25 iunie același an a fost hirotonit preot de către episcopul Vasile Moga. Dar la 5 noiembrie 1837 tânărul sa soție se stinge din viață și conform cronicii întocmite de el „plin de întristare mi-am îndreptat viața spre văduvie”.

Preotul Nistor Socaci va rămâne în istorie prin cronică sa intitulată „Epistolă a năcazurilor și istoria timpurilor trecute care prezintă întâmplări locale și evenimente generale din anii 1830-1856”, toate reflectând date interesante și situații mai deosebite din viața socială și politică a românilor ardeleni din acele vremuri. Scrierea cronicii de către preotul Nistor Socaci s-a datorat îndemnului episcopului Andrei Șaguna, care printr-o circulară emisă în februarie 1848 le cerea preoților ortodocși să întocmească și să țină cuvântări bisericești, pe care să le trimită apoi la episcopie. Preotul Nistor Socaci ne spune în cronică sa că el a învățat pe poporenii săi la toate cele bune și necesare vieții, dar cuvântări scrise n-a întocmit, însă „ca să nu zac leneș îmi iau osteneala să compun această epistolă”¹⁰¹¹.

Manuscrisul preotului Nistor Socaci s-a păstrat la urmașii preotului, mai întâi la fiul surorii sale Alexandru Muntean și apoi la fiul acestuia Ion Muntean a lui Dascălu. În ceea ce privește personalitatea preotului Nistor Socaci documentele menționează că a fost un preot de frunte al timpului său fiind chemat uneori să slujească și în biserica orașului Deva, iar alte ori a ținut locul protopopului Devei sau l-a însoțit pe acesta în misiuni oficiale.

Personalitatea sa a fost descrisă de Francisc Hossu-Longin care l-a descris în cartea sa „Amintiri din viața mea”, apărută la Cluj în 1975. Conform cu descrierea lui Hossu-Longin „Nistor Socaci era un preot bătrân cu plețe și barbă căruntă, care slujea în biserică întotdeauna cu multă evlavie și pătrundere, apoi era vorbăreț, manierat și simpatic, avea multe cunoștințe în județ și era primit de toți cu atenție”¹⁰¹².

„N-a învățat multă școală – zice Hossu – dar având un talent deosebit și o sârguință de fier și-a însușit multe cunoștințe, iar ca poet, așa cum putea fi pe acele vremuri și ca meșter de a scrie cu litere cirile rar se găsea pe vremea lui. Avea o memorie de invidiat, cunoștea multă lume și se știa impune chiar străinilor, cărora le spunea multe adevăruri pe care alți români nu aveau curajul a face”¹⁰¹³. Preotul Nistor Socaci, putem concluziona pe baza acestei descrieri, a fost o figură marcantă a timpului său, el înscriindu-se printre personalitățile de frunte din ținutul hunedorean.

SIGISMUND TODUȚĂ s-a născut, la 17 mai 1908, în localitatea Simeria, unde a urmat cursurile școlii primare. Între anii 1931-1933 a urmat cursurile Conservatorului din Cluj, cu Marțian Negrea și Ecaterina Fotino Negru¹⁰¹⁴. Pentru a-și perfecționa talentul artistic în perioada 1936-1938 urmează

¹⁰¹¹ Victor Șuiaga, Cronică preotului Nistor Socaci din Biscaria, Altarul Banatului, Anul III, nr. 7-9, iulie-septembrie 1992, p. 114-132.

¹⁰¹² Ibidem.

¹⁰¹³ Francisc Hossu-Longin, Amintiri din viața mea, Cluj, 1975.

¹⁰¹⁴ Maria Razba, Personalități hunedorene (sec. XV-XX). Dicționar, Ediția a II-a, Editura Emia, Deva, 2004, p. 561-563.

Academia „Santa Cecilia” din Roma cu Ildebrando Pizzetti și Alfredo Casela. Își susține doctoratul în muzicologie, în anul 1938, la Istituto Pontificio di Musica Sacra din Roma¹⁰¹⁵. După terminarea studiilor din Italia, este profesor de teorie – solfegii (1946-1949); armonie, contrapunct, fugă (1949-1955); compoziție (din 1956) și apoi rector al Conservatorului din Cluj (1962-1964).

Ca o recunoaștere a bogatei cariere muzicale și didactice, în anul 1991, Sigismund Toduță a devenit membru corespondent al Academiei Române. În timpul îndelungatei sale activități a susținut numeroase comunicări științifice, în țară și străinătate, emisiuni radiofonice și de televiziune, conferințe, concerte-lecții.

Sigismund Toduță a făcut parte din jurii naționale și internaționale de concursuri muzicale. Pentru cinstirea memoriei sale, Liceul de Muzică și Arte Plastice din Deva, a primit numele său. Sigismund Toduță s-a stins din viață la 3 iulie 1991, la Cluj-Napoca.

Sigismund Toduță a obținut numeroase distincții între care amintim: Premiul II de compoziție „George Enescu” (1940); Ordinul Muncii clasa a III-a (1954); Premiul de Stat (1954, 1956); Maestru Emerit al Artei (1957); Ordinul Meritul Cultural clasa a II-a (1966) și Ordinul Meritul Cultural clasa I (1969)¹⁰¹⁶.

Creația maestrului Sigismund Toduță a fost impresionantă în toate domeniile artei muzicale:

Muzica de teatru: „Meșterul Manole” (1947), operă în trei acte, libretul de Ana Voileanu Nicoară, după Lucian Blaga.

Muzică vocal-simfonică: „Miorița” (1958); „Oratoriu”, piesă într-un act, pentru soliști, cor și orchestră, versuri populare, București, 1969; „Balada steagului” (1961), pentru soprană, cor mixt și orchestră, versuri de Victor Tulbure, Cluj, 1961.

Muzică simfonică: „Egloga” pentru orchestră (1933); „Variațiuni simfonice” (1940); „Concert pentru pian și orchestră”, „Patru tabulaturi pentru lăută” de Valentin Greff Backfark, transcrisă pentru orchestră de coarde (1950); „Concert pentru orchestră de coarde” (1951), București, ESPLA, 1957; „Divertisment pentru orchestră de coarde” (1951); „Simfonia I, în re minor” (1954), București, Editura muzicală, 1960; „Simfonia a II-a în re minor (cu orgă), în memoria lui George Enescu” (1956), București, Editura muzicală, 1965; „Simfonia a III-a Ovidiu” (1957); „Uvertură festivă” (1959); „Simfonia a IV-a pentru orchestră de coarde” (1961); Simfonia a V-a” (1963).

Muzica de cameră: „Passacaglia pentru pian” (1943), Timișoara, Editura Moravetz, 1957; București, ESPLA, 1957; „Sonatină pentru pian” (1950), București, ESPLA, 1951; „Suită de cântece și dansuri românești pentru pian” (1951); „Sonată pentru violoncel și pian” (1952); „Adagio pentru flaut și pian” (1952), București, ESPLA, 1956; „Sonată pentru vioară și pian” (1953), București, ESPLA, 1957; „Sonată pentru oboi și pian” (1956), Leipzig, 1960.

¹⁰¹⁵ Ibidem.

¹⁰¹⁶ Ibidem.

Muzică corală: „Liturghia pentru patru voci egale” (1938); „Norul” (1951), cor pentru voci egale, versuri Vlaicu Bârna; „Triptic” (1951), coruri pentru voci egale, versuri de Ana Voileanu Nicoară; „20 Coruri pe voci egale”, Caietul I, București, Editura Muzicală, 1966; „10 Coruri mixte”, Caiet II, București, Editura Muzicală, 1968; „Arhaisme” (1969), suită de coruri mixte, versuri de Mihail Celarianu; „15 Coruri” (1969), coruri mixte.

Muzică vocală (voce și pian): „Cinci lieduri” pe versuri de Mihai Eminescu (1942); „Bureții” (1951), versuri de Vlaicu Bârna; „primăvara” (1952), versuri de Ilie Balea; „Dac-aș fi” (1952), versuri de Ion Brad; „Patru cântece populare pentru bariton și pian (1953); „trei lieduri”, pe versuri de Lucian Blaga (1956).

Sigismund Toduță publică și o serie de lucrări în domeniul Muzicologiei, între care amintim: „L'idée cyclique dans les sonates de George Enesco, în Studii muzicologice, nr. 4, 1968; Formele muzicale ale barocului în operele lui J. S. Bach, vol. I-III, București, Editura Muzicală, 1969; Lucrări pianistice, Cluj-Napoca, Editura Media Musica, 1998, 2 vol.- Vol. I, 1998, 64 p.

În timpul vieții, cu ocazia aniversării unor cifre rotunde de ani de la nașterea sa, o serie de autori, au făcut referințe la viața și activitatea lui Sigismund Toduță, între care amintim: Cornel Țăranu („Sigismund Toduță la 50 de ani”, Tribuna, nr. 34, 22 august 1959); Tudor Ciortea („Sigismund Toduță la 60 de ani. În loc de portret”, în Tribuna, nr. 29, 16 mai 1968). O serie de autori, între care amintim pe Ilie Balea, George Bălan, Liviu Comes, Alexandru Fărcaș, Romeo Ghircoiașu, Vasile Herman, Alfred Herman, Alexandru Leahu, George Mercu, Costin Mioreanu, Doru Popovici, Iosif Sava, George Sbârcea, Dan Voiculescu, s-au referit, în diverse articole publicate în presă, la opera lui Sigismund Toduță¹⁰¹⁷.

AXENTE ION BOZEȘAN¹⁰¹⁸ s-a născut, la 22 iulie 1929, în localitatea Simeria din județul Hunedoara. A urmat școala elementară și cinci clase de liceu industrial în Simeria. Studiile secundare le-a terminat în cadrul Liceului „Gheorghe Lazăr” din București. Între anii 1948-1952 urmează cursurile Institutului de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu” din București, avându-i ca profesori pe marii maeștri C. Ressu, N. Dărăscu, L. Macovei.

După terminarea studiilor universitare intră ca asistent la Galeria de Artă Românească a Muzeului de Artă din București. În timpul activității din această prestigioasă instituție de cultură, Axente Ion Bozeșan întocmește cataloagele expozițiilor pictorilor Nicolae Grigorescu, Scweitzer-Cumpăna, Magdalena Rădulescu.

În anul 1968 se angajează ca pictor scenograf în cadrul Teatrului de Estradă din Deva. În anul 1971 participă, ca scenograf, la Trienala de Scenografie organizată la Sala „Dalles” din București și la Quadrienala de scenografie de la Praga. În cadrul Teatrului de Estradă din Deva, Axente Ion Bozeșan a semnat

¹⁰¹⁷ Ibidem.

¹⁰¹⁸ Ibidem, p. 74.

scenografia la peste 20 de spectacole de revistă. Axente Ion Bozeșan este artistul care creează în simbioză, în conlucrarea a două viziuni: scenografia și pictura. În pictura artistului se resimte o notă monumentală, în pofida dimensiunilor. Este preocupat de realizarea unor compoziții picturale în care tema predilectă a constituit-o istoria Țării Zarandului și a personalităților sale Horea și Avram Iancu.

Axente Ion Bozeșan a fost un remarcabil pictor de artă religioasă. Între anii 1975-1991, a pictat o serie de biserici din județele Hunedoara, Alba, Arad, Bihor, Iași și altele. În județul Hunedoara a pictat bisericile din Fizeș, Lunca, Boholt, Troița, Cozia, Almașu Sec, Fărcădin și Brad. Aceste biserici adăpostesc și ansambluri de pictură murală realizate de către artist. De asemenea a realizat o lucrare de artă monumentală la Uricani și o frescă la Băile Săcelu din Gorj. Artistul s-a dovedit și un talentat ilustrator de carte pentru copii. O serie de opere realizate de către artistul Axente Ion Bozeșan se păstrează în colecții publice, dar și particulare din România și străinătate. Lucrări aparținând pictorului se află în colecții particulare din Belgia, Franța, Israel, Italia, Anglia, Austria și Germania.

A participat cu lucrări în cadrul expozițiilor colective organizate la Deva, Petroșani și Craiova. De asemenea a avut expoziții personale la Deva, Hunedoara și Mamaia. S-a stins din viață, în plină activitate creatoare, în anul 1991, la Deva.

SOLOMON IOAN GRUESC¹⁰¹⁹ s-a născut, la 15 noiembrie 1930, în Simeria Veche. A urmat școala elementară în orașul Simeria iar cursurile liceale în cadrul Liceului „Decebal” din Deva, promoția 1949. Studiile universitare le-a urmat în U.R.S.S. în cadrul Universității din Zverdlovsk (azi Ecaterinburg), Facultatea de Geografie, specialitatea Geografie Economică (1954). La Moscova urmează și studii post-universitare.

În anul 1969 își susține cu teza de doctorat cu tema „Gruparea industrială Hunedoara - Valea Jiului”. A desfășurat o prodigioasă activitate didactică universitară în cadrul Academiei de Științe Politice București (1954-1957), a Institutului de Perfecționare a Personalului Didactic București (1971-1979) și a Facultății de Geografie a Universității București (din 1979), parcurgând toate treptele didactice, până la titlul de conferențiar, obținut în anul 1991.

Solomon Ioan Gruesc a activat în funcția de cercetător științific principal la Institutul de Geografie al Academiei Române între anii 1957-1971. A desfășurat o bogată activitate științifică în domeniile: geografia industriei, agriculturii, căilor de comunicație și transporturilor, geografia turismului, a statelor lumii, geografia populației și a așezărilor urbane și rurale. Solomon Ioan Gruesc este autorul a 30 de cărți și peste 90 de articole publicate în reviste de specialitate din țară și străinătate.

A prezentat 35 de comunicări științifice și a participat la 27 de conferințe și 22 de simpozioane. Cunoscutul geograf a urmat specializări în domeniul său de

¹⁰¹⁹ Ibidem, p. 228-229.

activitate, în Cehoslovacia (1971) și Polonia (1976). Începând din anul 1957 a devenit Membru în Societatea de Științe Geografice din România. Solomon Ioan Gruesc a publicat următoarele volume:

Harta economică a României, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1962; 1975 și 1987.

Republica Populară Română. Noua geografie a patriei, București, Editura Științifică, 1964.

Harta economică a României. Scara 1:500.000, București, Editura Academiei, 1970.

Județul Hunedoara, București, Editura Academiei, 1970.

Gruparea Industrială Hunedoara - Valea Jiului. Studiu economico-geografic, București, Editura Academiei, 1972.

Județul Brăila, București, Editura Academiei, 1973.

Bazele teoretice ale geografiei, București, Editura Universității, 1987.

Geografia economică mondială și a României, București, Editura Academiei „AISTEDA”, 1992.

Marketing în economia turismului, București, Editura Universității, 1997.

Despre viața și activitatea lui Solomon Ioan Gruesc se face referire în „Dicționarul specialiștilor, un „Who's who” în știința și tehnica românească, Vol. II, București, Editura Tehnică, 1998, p. 133.

TERNER ZOLTAN s-a născut al 13septembrie 1932 la Simeria. A absolvit IATC în anul 1958. Din anul 1956 a lucrat în cadrul Studioului „Alexandru Sahia” unde a întocmit peste 200 subiecte de jurnal. Între anii 1961-1987 a realizat peste 100 de filme documentar-științifice și utilitare. În anul 1987 a emigrat în Israel.

Pentru activitatea desfășurată a obținut câteva premii, între care amintim: ACIN (1971) cu „Ceasornicul universului”; ACIN (1977) cu „Forme ale religiei primitive”; ACIN (1978) cu „Ce este lumina?”; ACIN (1982) cu „Mecanismele memoriei”.

Între alte filme realizate amintim „Valorificarea pășunilor” (1961); „Conveierul verde” (1962); „Orchestra ultrasunetelor” (1963); „Podul peste timp” (1966); „Cărțile de început”(1968); „Raze cosmice” (1969); „Chipuri de lut” (1970); „Gândirea matematică românească” (1971); „Temperamente” (1972); „Calculatorul electronic” (1973); „La începutul vieții” (1974); „Lumina numită laser” (1975); „De la joc la muncă” (1976); „Universul materiei cenușii” (1977); „Religie, mit, cultură” (1979); „Harta emisferelor cerebrale” (1980); „Creier, limbaj, gândire” (1983); „Drumuri prin istorie”. „Dâmbovița redată capitalei” (1987).

DÂNȘOREAN, BUJOR IOAN s-a născut la 14 ianuarie 1939 în satul Șăulești. Școala primară a urmat-o în satul natal, studiile gimnaziale în Simeria. S-a înscris apoi la Școala Pedagogică din Deva pe care a absolvit-o în anul 1955. Între anii 1958-1963 urmează Conservatorul „Gheorghe Dima” din Cluj-Napoca. După

absolvire se stabilește la Târgu Mureș ocupând funcțiile de preparator, asistent și lector universitar la Facultatea de Muzică a Institutului Pedagogic de 3 ani (1979-1979).

Apoi este profesor de vioară la Școala de Arte din Târgu Mureș (1979-1989). Între anii 1990-1992 este conferențiar și apoi devine profesor universitar la Academia de Muzică „Gheorghe Dima” din Cluj-Napoca, la disciplinele Istoria muzicii universale și Istoria muzicii românești.

Și-a luat doctoratul încă din anul 1982 cu tema „Critica muzicală românească în secolul al XIX-lea. A redactat o serie de cursuri universitare și a publicat peste 500 cronici muzicale, articole critice, interviuri, studii de specialitate.

A colaborat la revistele „Muzica”, „Actualitatea muzicală”, „Lucrări de muzeologie”, „Tribuna”, „Pagini mureșene”, „Transilvania Review” etc. A publicat: Istoria muzicii universale, 1968; Forme muzicale, 1971 și Istoria muzicii românești, vol. I, 1978.

SIMION COLCER s-a născut, la 26 ianuarie 1934, în satul Cărpiniș de lângă Simeria. Are ca studii Școala Tehnică de Maiștrii și a lucrat ca maistru principal în siderurgie. În prezent este pensionar. S-a dovedit a fi un talentat poet popular. Începând din anul 1997 este membru al Cenaclului județean „Miorița”¹⁰²⁰. A publicat un volum de poezii intitulat „Țăran târziu”¹⁰²¹. Dovedindu-se unul dintre cei mai talentați poeți populari din județul Hunedoara a fost introdus în Antologia județeană „Florile pământului” editată în anul 2002, cu un grupaj de poeme¹⁰²². Pentru a ilustra talentul poetului Simion Colcer reproducem trei din poeziile sale:

¹⁰²⁰ Lumina din cuvinte, Editura Corvin Deva, 2007, p. 30.

¹⁰²¹ Simion Colcer, Țăran târziu, Editura Centrului Creației Populare, Deva, 2001.

¹⁰²² Lumina din cuvinte,.. p. 30.

Dorul de sat

Câtă viață oi mai avea
Niciodată n-oi uita
Satu-n care m-am născut
Și în care am crescut.

*

Satul meu e așezat
Și de codri-nconjurat
Când mă uit din deal în vale
Mă apucă multă jale.

*

Că flăcăii din sat
Prin orașe s-au mutat
Iar bunii ne-au murit
Și satul s-a pustiit.

*

Tot așa am plecat și eu
Iar acum-mi pare rău
N-ai cu cin' să povestești
Pe cei dragi nu-i mai găsești.

Cântec din Ardeal

De pe plaiuri din Ardeal
Din sătucul de la deal
V-aduc cântecele mele
Strălucind ca niște stele.

*

Ține-mă Doamne pe lume
Că de dragoste ți-oi spune
Despre cântecele mele
Plin de dor și de jele.

*

Că din lume sunt luate
Și apoi la lume date
Că iubesc lumea și omul
Cum iubește frunza pomul.

*

Iar de-o fi să mor cu jele,
Rămân cântecele mele,
Să-și aducă toți aminte
Că le-am cântat înainte.

*

Le-am cântat cu dor și drag
În căsuță, lângă prag,
Lângă mândra mea cea bună
Sub noapțile calde de lună.

Dorul

Câtă viață voi avea
Niciodată n-oi uita
Satul în care m-am născut
Și în care am crescut.

*

Satul meu e așezat
Și de codri-nconjurat
Dar din deal și pân-la vale
Te apucă dor și jale.

*

Că flăcăii cei din sat
În alte locuri s-au mutat
Și bătrânii ne-or murit
Iar satul îi pustiit.

*

Doar cocorii peste noi
Strălucesc ca niște ploi,
Zgribuliți de așteptări
Se tot duc în alte zări.

*

Satul nu mai are cer,
Doar fumuri care pier.

DAN BIMBEA¹⁰²³ s-a născut, la 29 ianuarie 1941, în Simeria. Este absolvent al Institutului de Arte Plastice „Ion Andreescu” din Cluj, secția Pictură, promoția 1965. După absolvirea institutului se stabilește la Cluj-Napoca, devenind profesor și timp de 16 ani director al Liceului de Artă din acest oraș transilvan. A devenit membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România. Începând din anul 1966 participă la expoziții regionale și județene organizate de Filiala UAP Cluj, precum și la expoziții colective, festive și de grup. Pictura sa este de mare profunzime.

Dan Bimbea a fost distins cu Premiul Filialei UAP pentru Tineret (1974) și Premiul Tineretului – pictură (1977). Dan Bimbea a participat la taberele de creație de la Calica, Cluj-Napoca (1982-1986). Lucrări ale pictorului Dan Bimbea se află în colecții muzeale, de stat și particulare din România, Germania, Franța, Belgia, Israel ș.a. S-a stins din viață, prematur, la 17 aprilie 1999, la Cluj-Napoca.

Lucrări ale pictorului Dan Bimbea au fost expuse în numeroase expoziții:

Expoziții personale: Cluj-Napoca (1968, 1977, 1981, 1982, 1986, 2001), Zalău (1981).

Expoziții colective și de grup la: Cluj-Napoca, Bistrița-Năsăud, Alba Iulia, Zalău, Sibiu, Constanța ș.a.

¹⁰²³ Maria Razba, op. cit., p. 60.

Expoziții având caracter aniversar: „Academia 70”, Cluj-Napoca (1996), „Academia 75”, Cluj-Napoca, (2001).

Expoziții românești de peste hotare: Viareggio – Italia (1973), Berlin (1974).

Numele pictorului Dan Bimbea a fost înscris într-o serie de publicații dintre care amintim următoarele:

Enciclopedia artiștilor români contemporani, vol. IV, București, Editura Arc 2000, 2001, p. 16. (Autori Alexandru Cebuc, Vasile Florea, Negoită Lăptoiu).

127 artiști plastici clujeni. Catalog, Cluj-Napoca, 1974.

Pictori clujeni, București, 1977, p. 33-34. (Autor Mircea Țoca).

DANIEL DIMITRIU s-a născut, la 17 iulie 1945, în localitatea Simeria, fiind fiul lui Cristea Dimitriu și al Mariei, născută Zaharuc. Este licențiat al facultății de Filologie, Secția Română – Franceză a Universității din Iași, promoția 1968. Redactor la revista „Convorbiri literare” din Iași. Debutează editorial, în anul 1978, cu volumul „Ares și Eros”. De asemenea a primit Premiul Uniunii Scriitorilor pentru debut, în anul 1978 și Premiul Comitetului Central al UTC (1981).

Daniel Dimitriu a colaborat la revistele „Convorbiri literare”, „România literară”, „Luceafărul”, „Cronica”, „Ateneu”, „Argeș”, „Familia”, „Tribuna” etc. Opera sa cuprinde câteva volume care s-au bucurat de o primire călduroasă din partea publicului cititor:

Ares și Eros (Portrete critice ale unor poeți contemporani), Iași, Editura Junimea, 1978, 216 pagini.

Singurătatea lecturii (studii), București, Editura Cartea Românească, 1980, 224 pagini.

Bacovia, Iași, Editura Junimea, 1981, 224 pagini.

Introducerea în opera lui Ion Minulescu, București, Editura Minerva, 1984, 309 pagini.

Grădinile suspendate (Poezia lui Alexandru Macedonski), Iași, Editura Junimea, 1988.

DORA PAVEL¹⁰²⁴ s-a născut, la 29 iunie 1946, în satul Sântandrei, în familia învățătorilor Eugen și Viorica Voicu. După terminarea școlii elementare la Deva între anii 1953-1960, s-a înscris la Liceul „Decebal” din același oraș, pe care l-a absolvit în anul 1964. După terminarea liceului se înscrie la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj, Facultatea de Filologie pe care o absolvă în anul 1964. După terminarea studiilor universitare funcționează ca profesor la Alba Iulia și Deva, după care o perioadă ocupă postul de cercetător la Institutul de Lingvistică și Istorie Literară din Cluj-Napoca.

¹⁰²⁴ Ibidem, p. 406.

Începând din anul 1990 ocupă postul de redactor în cadrul Studioului de Radio Cluj fiind realizatoare de emisiuni literare. Din 1999 este redactor al revistei „Apostrof” din Cluj-Napoca. Este membră a Uniunii Scriitorilor din România și a Uniunii Ziaristilor Profesioniști din România. A debutat în literatură cu poezie, publicând în revista „Steaua” nr. 23 din decembrie 1972.

Debutază editorial în anul 1984 cu placheta de versuri „Ante scriptum” în volumul colectiv „Alpha '84”. Dora Pavel publică poezie, proză, interviuri cu personalități de seamă ale scrisului românesc: Mircea Zăciu, Ion Vartic, Nicolae Breban și alții. Poezia sa conferă o „aparență de apocalipsă, la nivelul imaginarului, iar la cel al expresiei propriu zise, impresia unui formidabil efort de a scrie profund și esențial”, cum o caracterizează criticul Petru Poantă¹⁰²⁵.

Scriitoarea Dora Pavel colaborează la o serie de reviste literare între care amintim: „România literară”, „Unu”, „Vatra”, „Poesis”, „Familia”, „Viața Românească”, „Observatorul cultural”, „Contrapunct”, „Steaua”, „Tribuna”, „Apostrof”, „Luceafărul”, „Contemporanul” etc.

A publicat mai multe volume între care amintim următoarele:

Narațiuni întâmplătoare, (Versuri), Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1989, 60 pagini.

Poemul deshumat (Versuri), Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1994.

Creier intermediar, Oradea, Editura Cogito, 1997.

Întoarce-te Esthera, (Povestiri), Cluj-Napoca, Editura Biblioteca Apostrof, 1999, 96 pagini.

Muncile lui Don Quijote (Versuri), Pitești, Paralela 45, 106 pagini.

¹⁰²⁵ Petru Poantă, Dicționar de poeți. Clujul contemporan, Cluj-Napoca, Fundația culturală „Forum”, 1998, p. 148-150.

DIN VIAȚA CULTURALĂ A SIMERIEI

Viața culturală a Simeriei, în sensul modern al termenului, se dezvoltă odată cu înființarea și dezvoltarea Coloniei. În anul 1876 doi dintre învățătorii școlii, Ulrich Marton și Szatmary Elek înființează un cor bărbătesc și o fanfară de adulți¹⁰²⁶. Cele două formații au activat perioadă îndelungată, fiind prezente la toate manifestările culturale din localitate, din satele învecinate și din alte centre muncitorești.

Fanfara din Simeria obține premiul I la concursul muzical organizat de formațiile de muzică și teatru „Rezonanța” din Cluj, organizat la 16 august 1903¹⁰²⁷. Aceleași aprecieri și succese le obține și formația de cor din Simeria care a fost considerată una dintre cele mai bune din județul Hunedoara.

După Unirea din anul 1918, viața culturală a Simeriei capătă alte dimensiuni, servind interesele tuturor locuitorilor localității. În anul 1921 s-a pus baza „Căminului cultural român”¹⁰²⁸. Căminul cultural a fost organizat după tipul și regulamentul căminelor culturale ale „Fundației Principele Carol”, autorizat de Ministerul Instrucțiunii – Casa Școalelor și a Culturii Poporului, cu nr. 11.647 din 18 august 1924, primind numele de „Căminul Cultural Aurel Vlaicu”¹⁰²⁹.

A fost înființat din inițiativa directorului școlii, Sabin Jula, a părintelui Adam Lula, a dr. V. Jula (care a donat și un mare număr de cărți pentru bibliotecă) și a altor intelectuali. Casa școalelor a înzestrat căminul din Simeria cu o bibliotecă, numărul cărților ajungând până în anul 1935 la peste 700 volume¹⁰³⁰.

Pentru a veni în sprijinul activității culturale a simerienilor, Direcțiunea Casei Muncii CFR a pus la dispoziție o sală liberă din clădirea școlii, începând din 16 februarie 1924, suportând și iluminatul și încălzitul¹⁰³¹.

Ministerul Instrucțiunii a înființat în anul 1927, pe lângă școala din Simeria, un „Centru cultural” prevăzut cu o frumoasă bibliotecă, numind pe

¹⁰²⁶ Monografia orașului Simeria, Material documentar, f. 7.

¹⁰²⁷ Ibidem.

¹⁰²⁸ S. Jula, op. cit., p. 33.

¹⁰²⁹ Ibidem.

¹⁰³⁰ Ibidem.

¹⁰³¹ Ibidem.

directorul Sabin Jula ca președinte-conducător și bibliotecar. Căminul Cultural „Aurel Vlaicu”, „Centrul cultural” și Corurile, având concursul tinerilor și al elevilor școlilor, de meserii și primare, au organizat, în timp de 15 ani, 122 serate-șezători culturale, cu un caracter național-cultural, având programe selecte, bogate și variate¹⁰³². Seratele și șezătorile culturale constau din conferințe cu subiecte din toate domeniile, piese teatrale, coruri mixte, bărbățești și școlare, declamări, muzică, exerciții fizice, dansuri naționale etc¹⁰³³.

Publicul s-a obișnuit cu aceste șezători – serbări, ajungând să participe în număr atât de mare încât sala festivă, devine în nenumărate rânduri, neîncăpătoare. Formațiile de cor și fanfară sunt invitate să evolueze la posturile centrale de radio „România – București”¹⁰³⁴.

Astfel în cadrul unor emisiuni „Muzică de promenadă”, „Muncă și voie bună”, „Ora muncitorilor”, din anii 1939-1940 sunt prezentate o serie de piese de către formația de fanfară, între care amintim: „Marșul Atelierelor CFR Simeria”, de Eftimie Bugariu, „Amintiri din Dobrogea”, de I. Marian, „Hora și sârba ceferiștilor” de E. Bugariu, „Aur și argint” vals de V. Lehar, „Fata bănațeană” de E. Bugariu¹⁰³⁵.

Aceste formații au mai participat și la o serie de manifestări din țară între care amintim pe cele organizate de Asociația „Lira CFR Timișoara, unde au prezentat un valoros concert desfășurat în fața a peste 400 de spectatori. Concertul susținut de fanfara Atelierelor CFR în sala cinematografului Grădiștea din Arad, la 15 ianuarie 1940, concertele susținute în 1938 în Deva, cât și organizarea unor concerte în sala cazinoului muncitorilor din Simeria, în care era interpretate piese de Verdi, Weber, Belini, Offenbach, precum și o serie de compoziții proprii ale dirijorului, s-au bucurat de un succes deosebit.

În perioada interbelică s-au înființat cămine culturale în majoritatea satelor aparținătoare de Simeria. Conform monografiilor întocmite în anul 1940, funcționau următoarele cămine culturale: „**Căminul cultural Principele Mircea**” în Șăulești¹⁰³⁶, „**Căminul cultural „Astra**” din Sântandrei¹⁰³⁷, „**Căminul cultural „Voievodul Mihai**” din Simeria Veche¹⁰³⁸. În satele Bârcea Mare, Cărpiniș și Uroi nu existau cămine culturale¹⁰³⁹. Conform unor chestionare întocmite cu același prilej, primăriile din satele unde sunt cămine culturale, confirmă participarea locuitorilor la activitățile desfășurate aici. La întrebarea: Dacă în comună există cămin cultural ?, Modul cum este organizat ? Cine este președinte ? Dacă locuitorii frecventează șezătorile date de cămin ? Care este

¹⁰³² Ibidem.

¹⁰³³ Ibidem.

¹⁰³⁴ Monografia orașului Simeria, Documentar, ... p. 7.

¹⁰³⁵ Ibidem.

¹⁰³⁶ DJHAN, Fond Prefectura județului Hunedoara, Dosar 196/1940, f. 367.

¹⁰³⁷ Ibidem, Dosar 196/1940, f. 415.

¹⁰³⁸ Ibidem Dosar 197/1940, f. 162.

¹⁰³⁹ Ibidem, Dosar 186/1940, f. 107, 223 și Dosar 199/1940, f. 230-232.

denumirea căminului ? – primăria din Șăulești răspunde: „În această comună este „Căminul cultural Principele Mircea”, iar locuitorii frecventează șezătorile date de cămin”¹⁰⁴⁰. La aceeași întrebare autoritățile din satul Sântandrei răspund: „Da, în cadrul Fundațiilor, președinte, preotul Gheorghe Popoviciu, frecventează, denumirea căminului Astra”¹⁰⁴¹.

Primăria din Simeria Veche răspundea la întrebarea 23 din chestionar: În comună există Căminul cultural „Voievodul Mihai”, iar locuitorii frecventează șezătorile date de cămin¹⁰⁴². La aceeași întrebare primarul comunei Simeria răspundea următoarele: „În comună există „**Căminul cultural Aurel Vlaicu**”, al cărui președinte este d-l Sabin Jula, iar locuitorii frecventează șezătorile date de cămin”¹⁰⁴³.

După instaurarea guvernului Petru Groza și a comunismului în România, căminele culturale își vor schimba activitatea, fiind puse în slujba propagandei noului regim instaurat. În primul rând numele lor va fi schimbat, primind pe cel al unor demnitari comuniști.

Conform procesului verbal întocmit de către Comitetul Executiv al Sfatului popular la 6 ianuarie 1952 căminelor culturale li se trasau următoarele sarcini:

„Să se organizeze comitete de conducere ale căminelor culturale.

Să se îmbunătățească situația bibliotecilor cu cărți pe înțelesul poporului.

Instrumentele muzicale să treacă în patrimoniul căminului cultural”¹⁰⁴⁴.

Dar noile autorități trec la construcția de comine culturale aproape în fiecare sat pentru ca prin intermediul lor să facă cunoscută politica partidului și în lumea satului. Trebuie menționat că în mare parte construcțiile se ridică prin munca voluntară și sprijinul cetățenilor localității respective.

La 25 mai 1952 are loc adunarea populară din Simeria veche, privind construcția căminului cultural¹⁰⁴⁵. Pentru ca activitatea să fie mai bine coordonată se alege un prezidiu format din 5 tovarăși: Sabău Ioan, deputat comunal, Munteanu Gheorghe, muncitor Ceferist, Josan Ioan, țăran sărac, Guga Victor, țăran sărac, Munteanu Ioan, muncitor¹⁰⁴⁶. Pentru sprijinirea materială a acțiunii s-au donat de către o serie de cetățeni diverse materiale:

„Radu Laurian, muncitor Cooperativa Vasile Roaită, 5 kg cuie.

Munteanu Gheorghe, muncitor CFR, 10 kg cuie.

Sabău Ioan, deputat, 5 litri var.

Irimie M., muncitor CFR, 5 litri var.

Nemeș Manasie, muncitor CFR, membru P.M.R., 25 litri var.

Fuică Mihai, 20 cărămizi.

¹⁰⁴⁰ Ibidem, Dosar 196/1940, f. 368.

¹⁰⁴¹ Ibidem, f. 416-418.

¹⁰⁴² Ibidem, Dosar 197/1940, f. 163-164.

¹⁰⁴³ Ibidem, f. 158-159.

¹⁰⁴⁴ Ibidem, Fond Primăria orașului Simeria, Dosar 1/1950-1953.

¹⁰⁴⁵ Ibidem, Dosar 1/1952, f. 77.

¹⁰⁴⁶ Ibidem.

Florian Simion, 30 cărămizi.

Petrică Constantin, materiale de 30 lei.

Schramel Ignat, deputat raion, materiale de 40 lei.

Hodonoagă Dumitru, țăran sărac, 100 litri var.

Iar Manasie, țăran mijlocăș, 100 lei.

Gruesc Solomon, materiale de 50 lei și 5 care nisip.

Cigmăian Nicolae, 5 kg cuie.

Gros Aron, om sărac, 25 țigle.

Morar Aurel, mijlocăș, 100 cărămizi”¹⁰⁴⁷.

Comitetul de construcție a căminului cultural, având și aprobarea Comitetului Executiv al orașului Simeria ridică un număr de 8.850 cărămizi de la parohia ortodoxă Simeria Veche, pe care cere a fi restituite¹⁰⁴⁸.

În anul 1952 au loc primele bilanțuri ale activității căminelor culturale din satele ce aparțin de Simeria și din localitatea de centru. Darea de seamă asupra activității căminelor culturale pe anul 1951. „Cămine culturale sunt 4 și în fiecare cămin s-au organizat serbări, șezători, seri culturale și conferințe. Căminele au ținut 68 serbări culturale, 34 seri culturale, 43 șezători duminicale și 136 de conferințe”¹⁰⁴⁹.

Căminele aveau 950 colaboratori, numărul lor dublându-se cu 100 % față de 1950. La căminul cultural din Șăulești a fost organizată și o echipă de dansuri și cântece populare, evidențiată în concursul căminelor culturale pe raion (Hunedoara n.n.)¹⁰⁵⁰. Darea de seamă menționează și unele greutăți: „Căminele funcționează în cadrul școlilor și spațiul e neîncăpător”¹⁰⁵¹. Căminul cultural „Gheorghe Apostol” din Uroi dispune de 212 volume și funcționează în școală. În anul 1951, a organizat 8 serbări culturale, 12 șezători duminicale, 9 seri culturale și a susținut 43 de conferințe¹⁰⁵².

Realizările căminului cultural „**Nicolae Bălcescu**” din Șăulești sunt dintre cele mai bogate. Aici s-a format și instruit o echipă de cor din 50 persoane, 2 echipe de dansuri de 22 persoane și o echipă de teatru din 20 persoane. Căminul a organizat 12 șezători duminicale, și 6 deplasări în Simeria Veche, Uroi, Deva, Rapoltu Mare, Chimindia, Tâmpa și Hunedoara. Echipa de dansuri s-a clasat pe locul I și la concursul de coruri pe regiune, organizat la Deva¹⁰⁵³.

Și cu toate aceste realizări, directorul căminului cultural din Șăulești nu este mulțumit. El informează în Darea de seamă întocmită că „activitatea căminului cultural stagnează din cauza atitudinii greșite ce o au față de cămin

---

¹⁰⁴⁷ Ibidem.

¹⁰⁴⁸ Ibidem, Dosar 3/1956.

¹⁰⁴⁹ Ibidem, Dosar 2/1952, f. 230-231.

¹⁰⁵⁰ Ibidem.

¹⁰⁵¹ Ibidem.

¹⁰⁵² Ibidem, f. 232.

¹⁰⁵³ Ibidem, f. 233.

elementele locale ale Sfatului popular comunal, tov. **Susan Octavian**, delegatul satului și **Ivonici Ion**, referent la sfat”¹⁰⁵⁴.

Realizări frumoase raportează și conducerea Căminului cultural „**Gheorghe Gheorghiu Dej**” din Simeria Veche. Aici s-a ales o nouă conducere. Munteanu Gheorghe, director și Faur Ioan, secretar. Cărțile din bibliotecă sunt puse la dispoziția publicului. S-au realizat abonamente la „Scânteia” și alte publicații.

Echipele căminului cultural s-au deplasat la Jeledinți, unde au fost deficitari la încasări cu 850 lei¹⁰⁵⁵. La serbarea organizată la Simeria Veche s-au încasat 2.850 lei, și la alta din decembrie 1951, s-a încasat suma de 6.824 lei¹⁰⁵⁶. Conducerea căminului cultural din Simeria Veche precizează în raportul său că este interesată de a acumula fonduri „pentru a instala 2 sobe de teracotă, întrucât nu avem căldură în sală”¹⁰⁵⁷.

Comitetul Executiv precizează în Darea de seamă de pe anul 1951 că „munca de agitație se face prin Gazeta de stradă și căminele culturale, iar la Simeria și prin stația de radioficare”¹⁰⁵⁸. Munca de conducere a căminului cultural este epuizantă din cauza sarcinilor tot mai numeroase pe care directorii de cămin cultural trebuie să o susțină. Ea este îndeplinită, de obicei, de către învățătorul din comună, care are sarcini și pe linie de învățământ și de alfabetizare. Se înregistrează și o serie de demisii din această cauză. Prin decizia nr. 1/1954, Comitetul executiv aprobă cu „începere de la 1 ianuarie 1954, demisia tov. Munteanu Gheorghe din postul de director al Căminului cultural din satul Simeria Veche și se încadrează Munteanu Olivia, director și în munca la stația de radioficare pentru ținerea conferințelor”¹⁰⁵⁹.

Dar după numai câteva luni, mai precis la 1 septembrie 1954, Munteanu Olivia își înaintează cererea de demisie, în locul său fiind încadrat Todor Vladimir¹⁰⁶⁰. Cu data de 1 martie 1954 este încadrat și Trufaș Teofil ca director al Căminului cultural din Șăulești¹⁰⁶¹.

Procesul verbal încheiat la 19 septembrie 1957 preciza despre reorganizarea Comitetelor de conducere a căminelor culturale. Învățătorul din Șăulești, Dâșoreanu Tiron era numit, prin decizia Comitetului Executiv al orașului Simeria, director al căminului cultural¹⁰⁶². Căminul cultural de centru (din Simeria n.n.) era condus de către directorul Nemeș Manase¹⁰⁶³.

¹⁰⁵⁴ Ibidem.

¹⁰⁵⁵ Ibidem, f. 234.

¹⁰⁵⁶ Ibidem.

¹⁰⁵⁷ Ibidem.

¹⁰⁵⁸ Ibidem, f. 452-456.

¹⁰⁵⁹ Ibidem, Dosar 3/1954, f. 351.

¹⁰⁶⁰ Ibidem, f. 356.

¹⁰⁶¹ Ibidem.

¹⁰⁶² Ibidem, Dosar 3/1957, f. 274.

¹⁰⁶³ Ibidem.

În același proces verbal, amintit mai sus, se sconta că „din deplasările brigăzii artistice și eventuale petreceri să rezulte bani pentru acoperirea cheltuielilor căminelor culturale din Simeria Veche și Șăulești¹⁰⁶⁴.

Se fac eforturi și pentru înviorarea activității căminelor culturale din satele Uroi și Cărpiniș. În anul 1961 președintele Comitetului Executiv al Sfatului Popular al orașului raional Simeria, Mihaș Avram, propune sancționarea directorului Nemeș Manase „pentru neîndeplinirea sarcinii de a se alege Comitetul de conducere al Căminului cultural Uroi”¹⁰⁶⁵.

În anul 1962 se decide de către organele de partid și de stat schimbarea, din nou a numelor căminelor culturale: Căminul cultural „Gheorghe Gheorghiu Dej” din Simeria Veche se va numi Căminul cultural Simeria Veche; Căminului cultural „Gheorghe Apostol” din Uroi îi va fi schimbat numele în Căminul Cultural Uroi; Căminul Cultural „Nicolae Bălcescu” din Șăulești se va numi Căminul cultural Șăulești¹⁰⁶⁶. Pentru a impulsiona activitatea căminelor culturale se aleg Consilii de conducere compuse din directorii școlilor din localitatea respectivă. Pentru exemplificare redăm compoziția acestor consilii din Uroi și Simeria Veche.

Prin Decizia nr. 15 a Comitetului Executiv al Sfatului Popular Simeria din 2 martie 1964, este numit Consiliul de conducere al Căminului Cultural Uroi alcătuit din: Fleșeriu Ioan, director, Sabău Leușor, secretar, Pop Petru, casier, Coman Ioan și Sabău Silvia, membri¹⁰⁶⁷.

Prin Decizia nr. 16 este aprobat Consiliul de conducere al Căminului Cultural din Simeria Veche, alcătuit din: Berca Ioan, director, Oprinca Stela, secretar, Crăciunescu Ioan, casier, Todor Vladimir, Lingurar Dorica, Dărăbanț Viorica, Cojocaru Florin, Fodor Miron și Olaru Sabin, membri¹⁰⁶⁸.

Organele de partid înființează Comitete de agitație și propagandă care să ducă munca de la om la om. Comitetul din Simeria Veche era alcătuit din Berca Ioan, directorul școlii, Stanciu Teohat, șeful grupei P.C.I. și Oprinca Stela, învățătoare¹⁰⁶⁹.

Comitetul de agitație și propagandă din Cărpiniș era alcătuit din Berzunțeanu Ioan, directorul școlii, Colcer Ioan, șeful grupei P.C.I. și Irinca Solomon, brigadier¹⁰⁷⁰. La Uroi, Comitetul de agitație și propagandă era compus din Fleșeriu Ioan, directorul școlii, Tot Ioan, brigadier și Bădica Alexandru, șeful grupei Paza Contra Incendiilor¹⁰⁷¹.

Activitatea culturală din orașul Simeria se intensifică după anul 1964. Fanfara și corul din Simeria își vor sărbători, în anul 1976, 100 de ani de activitate. De asemenea s-a constituit aici și o formație de dansuri populare și o alta de teatru. Orașul Simeria s-a făcut

---

¹⁰⁶⁴ Ibidem, Dosar 1/1957, f. 450-452.

¹⁰⁶⁵ Ibidem, Dosar 3/1961.

¹⁰⁶⁶ Ibidem, Dosar 2/1962, f. 103.

¹⁰⁶⁷ Ibidem, Dosar 5/1964, f. 14.

¹⁰⁶⁸ Ibidem.

¹⁰⁶⁹ Ibidem, Dosar 7/1963, f. 4.

¹⁰⁷⁰ Ibidem.

¹⁰⁷¹ Ibidem.

cunoscut în lumea culturală prin inițierea și organizarea festivalului „Vine Streiul de la munte”. Și formațiile de „dansuri populare” și „muzică ușoară” din Simeria s-au clasat pe locuri fruntașe cu ocazia participării la diverse concursuri și festivaluri naționale.

Perioada care va urma până la revoluția din anul 1989 va solicita tot mai intens colectivele de conducere ale căminelor culturale, mai ales după înființarea Festivalului Cântarea României.

PRESA SIMERIANĂ

Primul ziar al orașului Simeria, ziar local ce trata problemele cetățenilor și ale orașului, a fost "Gazeta simeriană", înființată, în decembrie 1997, de către prof. Firicel Ciarnău. Acesta a fost și redactorul-șef al ziarului. „Gazeta simeriană” a avut o viață scurtă, dar furtunoasă: doar cinci numere. Încetarea apariției ziarului a avut la bază motive financiare.

În anul 2003, apare primul număr al publicației lunare „Simeria – Pro și contra”, a Organizației Simeria a Partidului Național Liberal. Publicația și-a încetat apariția la sfârșitul anului 2004, prin trecerea sa sub egida Primăriei și a Consiliului Local ale orașului Simeria, schimbându-și denumirea în „Informația Simeriei”, nume sub care apare în continuare. Redactorul-șef al ambelor publicații este Camelia Stârcescu Enăchiță.

POPULAȚIA

Satele componente ale orașului Simeria, în decursul îndelungatei lor existențe, au avut, din punct de vedere al numărului populației, o traiectorie sinuoasă, înregistrând creșteri sau scăderi dramatice în unele perioade. În general satele din Transilvania, abia la începutul secolului al XVI-lea ajung la o medie de 50 gospodării, iar membrii unei familii sporesc la 4¹⁰⁷². Dar satele din zona Simeriei sunt în general sate mici, care nu depășesc, în această perioadă, cifra de 100 locuitori.

Abia în secolul al XVIII-lea se înregistrează și în Transilvania o schimbare importantă în evoluția populației. Acesta este un secol mai liniștit, în comparație cu cel precedent privind luptele interne, expedițiile de pradă, epidemiile sunt mai rare și se înregistrează un nivel de viață superior, factori ce contribuie la sporirea populației comunităților omenești. În același timp și informațiile privind populația sunt mai bogate și mai precise în înregistrare. Se întocmesc conscripții fiscale, urbarii, recensăminte demografice generale, catagrafii, registre parohiale, hărți geografice explicative etc¹⁰⁷³.

Prima conscripție efectuată în Principatul Transilvaniei are loc în anii 1713-1714. Ea se efectua la scurtă vreme după luarea în stăpânire a Transilvaniei de către Curtea din Viena și avea un caracter fiscal. Îndată după efectuarea ei autoritățile habsburgice s-au văzut nevoite să recunoască caducitatea datelor înregistrate, datorită fenomenului de subînregistrare, a mutațiilor demografice ce au apărut în urma răscoalei lui Francisc Rakoczy al II-lea, precum și a exceptării de la recenzarea a unor categorii sociale neimpozabile¹⁰⁷⁴.

Rezultatele confuze ale acestei conscripții au determinat Guvernul să pregătească o nouă înregistrare fiscală generală în vara anului 1721. Conscripția din 1721-1722 a folosit ca unitate de înregistrare gospodăria, adică familia. Următoarele patru conscripții (1733, 1750, 1760-1762 și 1766), în care sunt

¹⁰⁷² Ștefan Pascu, Voievodatul Transilvaniei II, p. 427.

¹⁰⁷³ Idem, Populație și societate, vol. I, Cluj, 1972, p. 66.

¹⁰⁷⁴ Costin Feneșan, Izvoare de demografie, vol. I, București, 1986, p. 7.

cuprinse și localitățile orașului Simeria, au un caracter confesional și, înregistrează credincioșii de confesiune greco-catolică sau ortodoxă.

Dar iată care este situația demografică a acestor sate în perioada 1733-1766¹⁰⁷⁵:

Nr. crt.	Localitatea	Caracterul localității	1733	1750	1760-1762	1766	Obs.
1	Biscaria	Românească	16	-	30	120	
2	Bârcea Mare	Românească	44	-	76	246	Cu Bârcea Mică
3	Cărpiniș	Românească	30	65	40	134	
4	Simeria Veche	Românească	42	-	43	130	
5	Șăulești	Românească	29	-	36	110	
6	Sântandrei	Românească	52	-	63	202	
7	Uroi	Mixtă	30	90	55	262	

Conscripția din 1733 se făcuse cu aprobarea Curții din Viena, dar a fost realizată practic prin autoritățile bisericești locale din Transilvania. Preoții satelor au cules datele necesare după indicațiile protopopilor, aceștia le centralizaseră pe protopopiate și apoi le-au înaintat episcopiei greco-catolice. În paralel cu acțiunea de conscriere dusă de autoritățile bisericești, a avut loc și o alta efectuată de către autoritățile civile din Transilvania ordonată de comandamentul militar. Între cele două conscripții au fost diferențe foarte mari, ceea ce a necesitat o nouă conscripție.

Diferențele confesionale dintre greco-catolici și ortodocși nerezolvate prin măsurile luate în urma conscripției din 1733 a făcut necesară efectuarea altor conscripții, unele ordonate de guvern altele de către autoritățile bisericești. Trebuie menționat că în anul 1750 conscriptorii au înregistrat numărul persoanelor și nu al familiilor. Din păcate, Conscripția din 1750, nu înregistrează populația pentru localitățile Biscaria, Bârcea Mare, Simeria veche Șăulești și Sântandrei.

Dintre cele 7 localități doar Uroi este consemnată ca fiind mixtă, adică locuită de români și alte minorități, în timp ce Biscaria, Bârcea Mare, Cărpiniș, Simeria Veche, Șăulești și Sântandrei sunt curat românești, adică locuite doar de români. Această situație se menține până la recensământul din 1850.

Conscripția din anii 1760-1762 s-a efectuat de către o comisie aulică cu scopul mărturisit de către Curtea din Viena pentru a fi informată corect asupra numărului adevărat al românilor și despre progresele Unirii. Această conscripție este mai exactă deoarece la dispoziția conscriptorilor stătea tot aparatul administrativ și militar și era efectuată de către o comisie alcătuită dintr-un general și doi consilieri care respectau cu strictețe ordinele primite

¹⁰⁷⁵ Tabelul s-a întocmit pe baza următoarelor izvoare demografice: Augustin Bunea, Din istoria românilor. Episcopul Ioan Inocențiu Klein (1728-1751), Blaj, 1900, p. 304-414; Idem, Statistica românilor din Transilvania din anul 1750, Transilvania, anul XXX, nr. IX, Sibiu, 1901, p. 237-289; Virgil Ciobanu, Statistica românilor ardeleni din anii 1760-1762, Cluj, 1926, p. 3-57; Statistica românilor ortodocși din Transilvania din anul 1766, Mitropolia Ardealului, nr. 7-7, anul XXII, iulie-septembrie, p. 505-537.

de la Viena. Astfel conscripția din 1760-1762 mai înregistrează doar câte o familie unită în satele Simeria Veche și Bârcea Mare și Mică, restul familiilor sunt ortodoxe.

Conscripția din anul 1766 înregistrează un număr de 558.076 persoane ortodoxe, între care 286.858 bărbați și 271.218 femei. În cele șapte sate din zona Simeriei sunt înregistrați, la 1766, un număr de 1.207 locuitori ortodocși din care 618 bărbați și 586 femei.

Un adevărat recensământ modern este cel efectuat în timpul împăratului Iosif al II-lea din anii 1784-1787¹⁰⁷⁶. Acum sunt surprinse o serie de fenomene demografice care erau de relațiile feudale de producție târzii și de noile forme capitaliste. Din cercetarea datelor recensământului se pot releva următoarele aspecte importante ale situației demografice din perioada respectivă. În ceea ce privește numărul populației, recensământul a stabilit „populația de drept” și „populația de fapt”¹⁰⁷⁷.

Prin „populația de drept” se înțelegea populația stabilă, cei care s-au născut în localitatea respectivă sau își aveau aici domiciliul stabil. Prin „populație de fapt” se înțelegea populația care la data conscrierii se afla în localitatea respectivă și care a fost determinată avându-se în vedere persoanele plecate și cele străine, care și-au fixat domiciliul în localitatea recenzată. În categoria „plecați” sunt înregistrați numai persoanele de sex bărbătesc, pe când la categoria „străini” sunt incluși atât bărbații cât și femeile venite în localitatea cercetată.

În ceea ce privește structura populației, recensământul s-a ocupat de structura populației pe sexe, oferind imaginea clară a împărțirii populației pe cele două sexe: bărbați și femei. În cele 7 localități ale orașului Simeria, numărul bărbaților prelua pe cel al femeilor, fiind înregistrați 1.042 bărbați și respectiv 1.036 femei. O latură interesantă a recensământului o prezintă gruparea socială a populației de sex bărbătesc în: nobili, preoți, funcționari, orășeni și meșteșugari, țărani, moștenitori țăranilor și orășenilor, jeleri, militari eliberați și alții. În satele aflate în studiul nostru sunt înregistrați 9 preoți, câte 2 în Bârcea Mare și Șăulești, și câte 1 în celelalte sate. Sunt înregistrați și 7 nobili, în satele Biscaria (2), Cărpiniș (1), Simeria Veche (1) și Uroi (3)¹⁰⁷⁸. În categoria țărani au fost încadrați toți țăranii care posedau sau țineau în arendă o sesie.

La această categorie satele orașului Simeria prezintă următoarea situație, care explică parțial și gradul de aservire a acestei categorii: Biscaria (18), Bârcea Mare (34), Cărpiniș (19), Simeria Veche (31), Sântandrei (30), Șăulești (19) și Uroi (48)¹⁰⁷⁹. Țăranii iobagi din cele 7 sate ale zonei Simeria numărau 199 indivizi ceea ce corespundea unui procent de 9,57 % din totalul populației. În același timp categoria jelerilor se ridica la cifra de 261 reprezentând un procent de 12,56 %. Cert este că cele două categorii dependente reprezentau un procent de peste 22 %.

¹⁰⁷⁶ Recensământul a fost analizat pe larg în studiul doamnei Natalia Giurgiu, *Populația Transilvaniei la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea*, în *Populație și societate. Studii de demografie istorică*, vol. I, Cluj, 1972, p. 87-137.

¹⁰⁷⁷ Az Első Magyarországi Népszámlálás, ...319-323.

¹⁰⁷⁸ Ibidem.

¹⁰⁷⁹ Ibidem.

În categoria „moștenitorii țăranilor sau orășenilor” au fost incluși fiul cel mai mare sau cel mai mic și în lipsă ginerele capului de familie. Categoria jelerilor cuprindea pe cei cu pământ puțin sau nu aveau pământ deloc, și care pentru a-și câștiga existența erau nevoiți să se angajeze cu ziua. Cele trei categorii dependente „iobagi”, „moștenitorii țăranilor sau orășenilor” și „jelerii” reprezentau o pondere importantă a populației satelor. În cazul satului Uroi se ajungea la un procent de 32,74 %.

Recensământul se mai ocupă de structura populației și după starea civilă, care privește doar bărbații (căsătorit, necăsătorit și văduv). De asemenea într-o mai mică măsură a fost relevată și structura populației pe vârste, în special copii între 1-12 ani și 13-17 ani.

Potrivit recensământului din 1784-1787 populația comitatului Hunedoara se ridică la 167.806 persoane ceea ce însemna 6,74 % din populația Transilvaniei, situându-se pe locul doi după Bihor care avea o pondere de 9,25¹⁰⁸⁰. În ceea ce privește situația demografică a celor 7 sate din zona Simeriei, recensământul înregistrează următoarele date:

	Biscaria	Bârcea Mare	Căpiniș	Simeria Veche	Săulești	Sântandrei	Uroi
Case	36	55	49	64	35	66	70
Familii	43	60	52	71	34	71	75
Populație de drept	213	331	251	367	196	376	344
Plecați	1	4	1	-	-	3	4
Străini	5	-	2	2	2	-	2
Populație la zi	217	327	252	369	198	373	342
Bărbați căsătoriți	48	65	54	83	44	81	75
Necăsătoriți	54	101	67	101	60	108	101
Bărbați total	102	166	121	184	104	189	176
Femei	111	165	130	183	92	187	168
Preoți	1	2	1	1	2	1	1
Nobili	2	-	1	1	-	-	3
Funcționari	-	-	-	-	-	-	-
Orășeni	-	-	-	-	-	-	-
Țărani	18	34	19	31	19	30	48
Moștenitorii orășenilor și țăranilor	12	32	18	32	16	34	38
Jeleri	33	37	37	55	23	50	26
Alții	3	5	9	8	-	6	7
Alții	-	-	1	-	-	-	-
Soldați lăsați la vatră	29	49	27	39	38	57	47
Copii între 1-12 ani	4	7	7	17	6	11	6
Copii între 13-17 ani	102	166	121	184	104	189	176
Total bărbați							

Numărul mare al iobagilor și jelerilor ne indică ponderea populației dependente și explică amploarea răscoalei de la 1784. Cel mai mare număr de

¹⁰⁸⁰ Ibidem.

populație dependente se înregistrează în Uroi unde sunt 48 de iobagi și 38 jeleri, ceea ce reprezintă un procent de 25,14 %¹⁰⁸¹. Pentru urmărirea nivelului de trai al populației este concludentă compararea numărului de familii cu cel al caselor de locuit. În toate satele numărul caselor este mai mic cu excepția satului Săulești unde la cele 34 familii sunt înregistrate 35 case. Din datele recensământului se poate observa procentul mic de copii care ajungeau la maturitate. Din datele recensământului din cele 7 sate ale din totalul băieților cuprinși între vârsta de 1-12 ani foarte puțini atingeau vârsta de 17 ani.

Pentru a observa dinamica populației în perioada 1787-1805 vom face o comparație a numărului populației stabilit de recensământul lui Iosif al II-lea și datele înregistrate de Conscriptia Bisericii ortodoxe din Ardeal de la 1805¹⁰⁸²:

Nr. crt.	Localitatea	Număr familii 1784-1787	Număr familii 1805	Observații
1	Biscaria (Dedaci)	43	29	
2	Bârcea Mare	60	58	
3	Cărpiniș	52	45	
4	Simeria Veche (Pischi)	71	83	
5	Săulești	34	54	
6	Sântandrei	71	79	
7	Uroi	75	90	

Din comparația datelor din anii 1784-1787 și 1805 observă o scădere a numărului de familii din satele Biscaria, Bârcea Mare și Cărpiniș. Scăderea cea mai dramatică se înregistrează la Biscaria (43 ↓ 29) și unde se consemnează un minus de 14 familii. Creșterea cea mai spectaculoasă se înregistrează în satul Săulești (34 → 54), urmat de Simeria Veche (71 → 83) și Sântandrei (71 → 79).

Unul dintre cele mai importante recensăminte este cel realizat în anul 1850, întrucât el înregistrează după revoluția din 1848, când foarte multe sate românești au suferit modificări demografice în urma represiunilor sângeroase ale trupelor maghiare. Recensămintele realizate în anul 1850 și 1857 consemnează următoare situație demografică pentru satele zonei Simeria:

Nr. crt.	Localitatea	Anul recens.	Numărul caselor	Numărul locuințelor	Populație	Bărbați	Femei
1	Biscaria	1850	72	90	340	175	165
		1857	77	85	333	162	171
2	Bârcea Mare	1850	53	56	232	113	119
		1857	55	65	252	129	123
3	Cărpiniș	1850	54	61	232	115	117
		1857	35	59	261	128	133
4	Simeria Veche	1850	87	108	385	199	186

¹⁰⁸¹ Az Első Magyarországi Népszámlálás,...p. 321.

¹⁰⁸² Matei Voileanu, op, p. 64-65.

		1857	102	110	441	227	214
5	Săulești	1850	59	68	300	151	149
		1857	66	74	317	160	157
6	Sântandrei	1850	108	111	507	255	252
		1857	117	135	550	280	270
7	Uroi	1850	99	114	423	223	200
		1857	101	106	469	239	230

Recensăminte din perioada dualismului austro-ungar

În urma încheierii actului dualist din anul 1867 dintre Austria și Ungaria va începe o nouă perioadă în istoria recensămintelor din Transilvania. În ciuda unor ajustări masive, în ciuda scopurilor politico-naționale pe care le-au urmărit, autoritățile statului maghiar n-au putut schimba o realitate de necontestat, majoritatea populației românești din Transilvania. Dar iată datele înscrise în cele trei recensăminte realizate în anii 1880, 1900 și 1910 pentru satele aparținând orașului Simeria:

Nr. crt.	Localitatea	Anul	Nr. case	Populație	Suprafața în iugăre
1	Simeria	1880	104	871	-
		1900	299	2.505	84
		1910	346	3.099	152
2	Biscaria	1880	104	483	-
		1900	128	648	1.258
		1910	205	1.297	1.304
3	Bârcea Mare	1880	52	183	-
		1900	63	280	2.061
		1910	66	363	2.125
4	Cârpeniș	1880	60	243	-
		1900	67	335	426
		1910	70	298	426
5	Simeria Veche	1880	112	500	-
		1900	118	537	1.835
		1910	141	656	1.835
6	Sântandrei	1880	184	619	-
		1900	180	839	1.216
		1910	182	906	1.211
7	Șăulești	1880	76	337	-
		1900	87	400	871
		1910	96	459	849
8	Uroi	1880	107	449	-
		1900	120	522	1.753
		1910	127	529	1.733

Urmărind evoluția populației din perioada 1880-1910 trebuie să remarcăm creșterea spectaculoasă din punct de vedere uman al celor două localități Simeria și legat de aceasta și a Biscariei. Populația Simeriei, în perioada 1880-1900 a crescut cu un procent de 280,60 % și a continuat să crească datorită creării atelierului de reparații feroviare, a remizei de cale ferată și de stabilirea personalului de control și dirijare a traficului feroviar. Din aceleași cauze a crescut spectaculos și populația satului Biscaria care va ajunge să se contopească cu Simeria. În perioadă 1900-1910 populația Biscariei a sporit de la 648 locuitori la 1297 ceea ce însemna o creștere de 200,15 %.

Perioada dualismului austro-ungar înseamnă schimbări importante și în ceea ce privește componența etnică a populației localităților noastre. De la recensământul efectuat în anul 1850 și până la ultimul recensământ efectuat de către autoritățile maghiare în anul 1910 componența etnică a localităților din zona Simeria este următoarea:

Satul	Loc.	Pop.	Român	Magh.	Germ.	Slovaci	Ruteni	Croați Sârbi	Alții	Lb. Nec.
Simeria	1857	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	1880	871	75	410	247	15	1	6	75	42
	1900	2.505	178	1.918	350	29	-	2	28	-
	1910	3.099	133	2.810	126	20	-	5	5	-
Biscaria	1857	333	320	10	3	-	-	-	-	-
	1880	483	338	86	17	2	1	1	21	17
	1900	648	449	158	39	-	-	-	2	-
	1910	1.297	480	764	52	-	-	-	1	-
Bârcea Mare	1857	252	216	36	-	-	-	-	-	-
	1880	183	162	18	1	-	-	-	-	2
	1900	280	166	106	8	-	-	-	-	-
	1910	363	243	118	2	-	-	-	-	-
Cărpiniș	1857	261	259	2	-	-	-	-	-	-
	1880	243	217	-	9	-	-	-	10	5
	1900	335	308	3	2	-	-	-	22	-
	1910	298	286	4	2	-	-	-	6	-
Simeria Veche	1857	441	409	25	-	-	-	-	-	7
	1880	500	437	30	6	-	-	-	12	15
	1900	537	433	73	7	-	-	-	24	-
	1910	656	512	124	10	6	-	1	3	-
Sânt andrei	1857	550	538	8	-	-	-	-	-	4
	1880	619	581	4	1	-	-	-	5	28
	1900	839	820	17	2	-	-	-	-	-
	1910	906	863	21	-	-	-	-	22	-
Șăulești	1857	317	313	4	-	-	-	-	-	-
	1880	337	327	2	-	-	-	-	-	8
	1900	400	400	-	-	-	-	-	-	-
	1910	459	441	14	-	-	-	-	4	-
Uroi	1857	469	442	27	-	-	-	-	-	-

	1880	449	380	20	26	1	-	-	-	22
	1900	522	458	59	-	-	-	-	5	-
	1910	529	484	34	8	-	-	-	3	-
Total	1857	2.673	2.497	112	3	-	-	-	8	-
	1880	4.368	4.034	318	5	-	2	-	11	-
	1900	6.066	3.212	408	29	-	-	2	81	-
	1910	7.607	3.442	3.889	200	26	-	6	44	-

Creșterea spectaculoasă a populației maghiare între anii 1900-1910 nu s-a datorat numai aducerii de lucrători pentru CFR din interiorul Ungariei ci și procesului de deznaționalizare a populației românești, cum este cazul satelor Simeria Veche unde numărul populației alogene ajunge la 144 de persoane ceea ce reprezenta un procent de aproape 23,47 %. O situație și mai concludentă este cea întâlnită la Bârcea Mare unde populația minoritară (maghiari, germani etc.) ajunge la un procent de circa 33,06 %.

Nr. crt	Loc.	Anii	Pop.	Români	Maghiari	Germani	Slovaci	Alții
1	Simeria	1910	3.099	133	2.810	126	19	11
		1930	3.897	2.001	1.425	297	-	174
		1941	5.256	4.159	640	309	-	148
2	Biscaria	1910	1.297	480	764	52	-	1
		1930	-	-	-	-	-	-
		1941	-	-	-	-	-	-
3	Bârcea Mare	1910	363	243	118	2	-	-
		1930	277	258	19	-	-	-
		1941	238	213	21	3	-	1
4	Cârpeniș	1910	298	286	4	2	-	-
		1930	304	304	-	-	-	-
		1941	280	279	-	-	-	1
5	Simeria Veche	1910	656	512	124	10	6	4
		1930	572	522	21	15	-	14
		1941	453	450	3	-	-	-
6	Sânt Andrei	1910	906	863	21	-	-	22
		1930	847	825	7	-	-	15
		1941	810	808	1	1	-	-
7	Șăulești	1910	459	441	14	-	-	4
		1930	492	474	7	-	-	11
		1941	480	479	1	-	-	-
8	Uroi	1910	529	484	34	8	-	3
		1930	533	514	8	1	9 ¹⁰⁸³	1
		1941	491	484	1	1	-	5

¹⁰⁸³ Sunt evrei.

În perioada interbelică procesul demografic se inversează în bună parte. Cazul cel mai concludent îl oferă Simeria unde populația minoritară (maghiari, germani, slovaci și alții) scade de la 2.967 în 1910 la 1.097 persoane în anul 1941. Dar reduceri îngrijorătoare se înregistrează și în rândul populației majorității comunităților din zonă.

Deși rata natalității se menține ridicată în perioada interbelică cele mai multe nu reușesc nici după 30 de ani să mai atingă nivelul înregistrat în anul 1910. Situația demografică a satelor aparținând orașului Simeria se poate observa din compararea datelor înregistrate cu ocazia recensămintelor efectuate în anii 1910, 1930 și 1941:

Nr. crt.	Localitatea	Anii recens.	Populația înregistrată	Dinamica	Obs.
1	Simerria	1910	3.099	-	
		1930	3.897	+ 798	
		1941	5.256	+ 1359	
2	Bârcea Mare	1910	363	-	
		1930	277	- 86	
		1941	238	- 39	
3	Cărpiniș	1910	298	-	
		1930	304	+ 6	
		1941	280	- 24	
4	Simeria Veche	1910	656	-	
		1930	572	- 84	
		1941	453	- 119	
5	Sântandrei	1910	906	-	
		1930	847	- 59	
		1941	810	- 37	
6	Șăulești	1910	459	-	
		1930	492	+ 33	
		1941	480	- 12	
7	Uroi	1910	484	-	
		1930	514	+ 30	
		1941	484	- 30	

După cum se observă din tabloul de mai sus doar Simeria înregistrează o dinamică pozitivă, ceea ce se datorează dezvoltării sale industriale cât și contopirii cu satul Biscaria. Alte trei sate, Cărpiniș (+ 6), Șăulești (+ 33) și Uroi (+ 30) înregistrează creșteri ale populației până la recensământul din 1930 pentru ca apoi să intre și ele într-un regres alături de Bârcea Mare și Sântandrei.

Cea mai dramatică reducere a populației se înregistrează la Simeria Veche unde se constată o reducere de 203 persoane. Simeria Veche este urmată de Bârcea Mare (-125), Sântandrei (-96) și Cărpiniș (-18). În aceeași perioadă la Șăulești populația crește cu 21 persoane, în timp ce la Uroi revine la valoarea din anul 1910.

Datele înregistrate în anul 1941 oglindesc unele schimbări în harta demografică a localităților orașului Simeria care se datorează și izbucnirii celui

de-al doilea război mondial, a cedărilor teritoriale din 1940, a sosirii primilor refugiați din teritoriile cedate

Depă cel de-al doilea război mondial se efectuează trei recensăminte generale ale populației în anii 1966, 1992 și 2002. Conform datelor înregistrate cu această ocazie se înregistrează următoarea evoluție demografică a orașului Simeria și a satelor aparținătoare:

Nr. crt.	Localitatea	Anii	Populație	Dinamica	Observații
1	Simeria	1941	5.256	-	
		1966	8.009	+ 2.753	
		1992	11.946	+ 3.937	
		2002	11.354	- 592	
2	Bârcea Mare	1941	238	-	
		1966	485	+ 247	
		1992	422	- 63	
		2002	413	- 9	
3	Cărpiniș	1941	280	-	
		1966	245	- 35	
		1992	212	- 33	
		2002	233	+ 21	
4	Simeria Veche	1941	453	-	
		1966	564	+ 111	
		1992	387	- 177	
		2002	457	+ 70	
5	Sântandrei	1941	810	-	
		1966	919	+ 109	
		1992	665	- 254	
		2002	722	+ 57	
6	Șăulești	1941	480	-	
		1966	442	- 38	
		1992	289	-153	
		2002	316	+ 27	
7	Uroi	1941	484	-	
		1966	547	+ 63	
		1992	390	- 157	
		2002	400	+ 10	

Privind dinamica populației remarcăm o emigrare a populației către oraș în perioada 1966-1992, datorită politicii de industrializare a țării. În perioada 1992-2002 se observă o ușoară creștere a populației în localitățile Cărpiniș, Sântandrei, Șăulești și Uroi. În aceeași perioadă se înregistrează o scădere ușoară a populației din Simeria și Bârcea Mare.

ARBORETUMUL SIMERIA

Amenajările din Parcul dendrologic Simeria pot fi socotite printre primele grădini botanice și plantații de interes științific. Încă de prin anii 1760-1762 aici s-au efectuat primele plantații de castani și salcâmi. Evoluția sa în timp a cunoscut diferite etape care au însemnat trecerea de la „o pădure naturală (un zăvoi, dar al Mureșului), la o pădure de agrement (în vecinătatea unei reședințe nobiliare), ulterior un parc peisajer (englezesc) ce adăpostește o colecție bogată de arbori și arbuști exotici, și, în final, spre un Arboretum”¹⁰⁸⁴.

În evoluția sa Parcul dendrologic Simeria a cunoscut șase etape de dezvoltare și afirmare, relativ distincte, etape stabilite pe baza documentelor, a publicațiilor și a informațiilor existente:

Perioada de la înființare până în anul 1949, este etapa în care teritoriul respectiv a constituit proprietatea privată a patru generații succesive de nobili maghiari: Gyulay Ferenc, Kuun Geza, Fáy Béla și Ocskay Istvan¹⁰⁸⁵. Primul dintre proprietari este acel Francisc Gyulay care stăpânea satul Biscaria, la 1784, și ale cărui proprietăți au fost devastate de către răsculații lui Horea, Cloșca și Crișan¹⁰⁸⁶. Pagubele suferite de către generalul Francisc Gyulay, suferite numai în Biscaria, s-au ridicat la suma de 6.715 florini¹⁰⁸⁷.

În timpul său a început amenajarea zăvoaielor naturale existente în lunca Mureșului, ca pădure de agrement. Fiica ultimului proprietar, Susana Ocskay, pe baza unui manuscris din 1763, menționează existența unei alei de la izvoare către centrul parcului. În această fază, se presupune că s-au practicat numai extrageri de arbori și s-au păstrat poienile, folosite ca fânețe naturale. Susana Ocskay mai semnalează că încă în anul 1953 mai existau numeroase exemplare de salcâm (*Robinia pseudoacacia*)¹⁰⁸⁸.

¹⁰⁸⁴ Corina Coandă, Stelian Radu, Arboretumul Simeria – monografie, București, 2006, p. 21.

¹⁰⁸⁵ Ibidem.

¹⁰⁸⁶ David Prodan, op. cit., I, p. 318 și 341.

¹⁰⁸⁷ Idem, Răscoala lui Horea, vol. II, p. 544.

¹⁰⁸⁸ Corina Coandă, Radu Stelian, op. cit., p. 22.

În timpul revoluției de la 1848 proprietar al satului Biscaria și respectiv al parcului a fost nobilul Kun Laszlo¹⁰⁸⁹. În satul Biscaria și-a cantonat generalul Bem rezerva armatei în timpul bătăliei de la Podul Simeriei din 9 februarie 1849. În timpul revoluției reședința grofului Kun Laszlo a suferit numeroase daune provocate atât din partea supușilor, dar mai ales din partea trupelor cantonate aici.

Prin anii 1870-1880 a fost reluată introducerea masivă a diferitelor specii exotice, în special din Extremul Orient, dar care au dispărut ulterior cu excepția unor specii de bambus¹⁰⁹⁰.

La începutul secolului al XX-lea, prin căsătoria sa cu tânăra Kun Irma, nobilul Fáy Béla devine proprietarul parcului. El publică articole în diverse reviste de specialitate din Budapesta despre experimentările de aclimatizare efectuate aici în perioada anilor 1900-1910, precum și studii privind cultura speciilor de Thuja și *Jeniperus virginiana*¹⁰⁹¹. Fáy Béla a fost membru corespondent al Academiei Maghiare de Științe. Îmbogățirea notabilă a colecției și organizarea peisagistică a terenului, în special a terasei superioare sunt legate de personalitatea acestuia.

În poienile din parc au existat și s-au menținut timp îndelungat mici pepiniere pentru înmulțirea unor specii rare care erau folosite la înființarea sau îmbogățirea unor parcuri din jurul unor castele nobiliare (Zam, Nalațvad, Pâclișa) sau pentru parcurile publice din orașele învecinate¹⁰⁹².

În anul 1918 parcul ajunge în posesia ofițerului Ocskay Istvan, după căsătoria acestuia cu nepoata lui Fáy Béla, Klementina Petronella. În timpul primului război mondial activitatea în parc a fost întreruptă pentru scurt timp. Începând din anul 1920 s-a trecut la exploatarea culturilor de bambus verde-brumăriu, folosit pentru confecționarea de unelte sportive și mobilier.

În decursul existenței sale parcul a fost vizitat de câteva personalități celebre între care amintim pe scriitorul maghiar Ferenc Kozinczy. Invitat în anul 1816 de către contele Gyulay scriitorul rămâne aici timp de patru săptămâni în decursul cărora își redactează notele de drum. În amintirea vizitei sale, familia Kuun i-a ridicat un monument din granit ce marchează numele și „locul preferat” al scriitorului, iar ca elemente decorative sculptorul a redat: o cupă, o lălea, o liră și o libelulă¹⁰⁹³.

Cu prilejul organizării unei acțiuni de vânatoare în Retezat pentru regele Ferdinand, în septembrie 1923, suveranul României a vizitat și parcul din Simeria. „Majestatea Sa Regele a fost vizibil încântat să găsească aici un bogat câmp pentru amplele sale cunoștințe botanice, ba chiar l-a făcut atent pe proprietar asupra unor specii pe care acesta nici nu le cunoștea. Servirea unui ceai a încheiat vizita, după care distinșii oaspeți au urcat în trenul regal și au pornit spre casă, la

¹⁰⁸⁹ Victor I. Șuiaga, op. cit., p. 130.

¹⁰⁹⁰ Corina Coandă, Radu Stelian, op. cit., p. 23.

¹⁰⁹¹ Ibidem.

¹⁰⁹² Ibidem.

¹⁰⁹³ Ibidem.

Sinaia”¹⁰⁹⁴. În perioada interbelică studenții biologi ai Universității din Cluj și silvicultorii din Politehnica din București efectuau aici vizite de studii.

În noaptea de 1 martie 1949 proprietarii parcului au fost ridicați și transportați la Tg. Mureș, unde li s-a stabilit domiciliu obligatoriu. Parcul dendrologic Simeria trece prin cele mai mari pericole, fiind chiar în situația de a repartiza masa lemnoasă cetățenilor locali, pentru lemne de foc. Se pare că ar fi fost salvat de la acest pericol de către Petru Groza.

După 1950 se mută sediul Ocolului Silvic Deva la Simeria și se deschide o școală de pădurari, schimbări care au fost decisive în salvarea parcului și a clădirii principale. Este și perioada în care cea mai mare parte a bunurilor și tot inventarul existent în clădire, inclusiv biblioteca au dispărut. Se înființează aici Stațiunea cercetării Silvice Simeria fiind încadrată cu o serie de specialiști în domeniu între care îi amintim pe A. Hulea, S. Radu.

Odată cu constituirea acestui nucleu de cercetare s-au creat condiții pentru organizarea și derularea unor investigații științifice și popularizării Arboretumului în rândul publicului larg. De asemenea refacerea, îngrijirea și completarea parcului a constituit o preocupare majoră a harnicului colectiv al Stațiunii, care participa activ și la rezolvarea unor teme de cercetare din tematica Institutului prin studierea aspectelor regionale ale acestora.

În perioada 1 iunie 1955-30 decembrie 1962 Stațiunea Simeria a fost condusă de către inginerul Stelian Radu. Sub conducerea sa au continuat lucrările de întreținere a vegetației lemnoase, de recoltare a semințelor speciilor rare și valoroase și protecției peste iarnă a plantelor sensibile. În luna mai 1955 s-a introdus o cultură nouă de bambus-verde – brumăriu cu rizomi proveniți de la Gurasada și din parc.

Specialiștii S. Radu și A. Hulea și-au extins cercetările și asupra arborilor exotici din alte parcuri, semnalând noi taxoni exotici care au fost incluși în monografia „Arbori și arbuști forestieri și ornamentali cultivați în R. P. R.”, apărută în anul 1960. Prin trecerea, în anul 1960, în administrația Stațiunii a Arboretumului și a clădirilor din incintă, preluate de la Ocolul Silvic Simeria, s-au creat condiții pentru dezvoltarea bazei materiale și amplificarea activităților de cercetare și microproducție¹⁰⁹⁵.

Stațiunea Simeria și Arboretumul au fost conduse timp de 26 de ani (1953-1989) de către A. Hulea, timp în care s-au luat alte măsuri pentru dezvoltarea activității. S-au efectuat ample lucrări în domeniul selecției și ameliorării speciilor lemnoase constând din alegerea arborilor cu însușiri fenotipice superioare. Stațiunea a fost profilată și s-a implicat în probleme legate de selecția plantelor rezistente la noxele industriale, gospodărirea arboretelor și reîmpădurirea terenurilor din zonele cu grad ridicat de poluare¹⁰⁹⁶.

¹⁰⁹⁴ Ibidem.

¹⁰⁹⁵ Ibidem, p. 32.

¹⁰⁹⁶ Ibidem, p. 34.

În domeniul geneticii și selecției forestiere, depășind limitele Arboretumului, Stațiunea Simeria a contribuit la realizarea programelor anuale privind lucrările de ameliorare prin selecție și încrucișare a arborilor superiori și crearea plantajelor pentru producția semințelor genetic ameliorate. S-au livrat peste 12 mii de plante altoite și instalat 80,5 ha de plantaje semicerc în Transilvania și vestul țării¹⁰⁹⁷.

Extinderea Arboretumului cu aproximativ 30 ha pe un teren, care aparținuse parcului și a fost defrișat în preajma primului război mondial a fost respinsă de forurile centrale. Colțul zoologic a fost dezafectat în anul 1996, prin transferarea ultimului urs la Grădina zoologică din Hunedoara. Inundațiile catastrofale din anii 1970 și 1975 au afectat mai ales plantele tinere dintre care o parte au fost salvate prin eforturi serioase.

După 1990 conducerea Stațiunii Simeria a depus mari eforturi pentru ieșirea din izolarea la care ajunsese în ultimii ani ai dictaturii comuniste și a amplifica legăturile științifice cu unități similare și lumea științifică din străinătate. Deși cu insuficiente resurse material-financiare s-au refăcut, începând cu anul 2000 serele, având o suprafață de 360 m² cu o capacitate de multiplicare pentru aproximativ 32.000 butași, și pentru adăpostirea unor plante de colecție.

Serele sunt dotate cu procedee moderne de climatizare, ceea ce ridică considerabil randamentul multiplicărilor vegetative. Introducerea gazului metan și punerea în funcțiune a unei centrale termice, reparațiile capitale și amenajarea unei săli corespunzătoare de conferințe au ameliorat condițiile de cercetare, dar și spațiile administrative și locuințele personalului¹⁰⁹⁸. În urma unei specializări în cadrul laboratorului de genetică forestieră INRA – Bordeaux (Franța), în anul 1999, s-au pus bazele unui laborator de genetică moleculară la Simeria. Amploarea cercetărilor științifice precum și profesionalismul specialiștilor a ridicat faima acestei instituții pe plan național și internațional.

„Arboretumul Simeria este considerat unanim de către specialiști drept cel mai frumos parc al țării noastre. Valoarea lui peisajeră este determinată, în ansamblu, de prezența multor elemente proprii parcurilor celebre: relieful variat, spațiile cu apă, vegetația naturală viguroasă (pe alocuri gigantică) în care se încadrează magistral cea introdusă de om, nenumăratele puncte de perspectivă, compozițiile interesante și originale, poienile numeroase, toate îmbinate într-un ansamblu unitar, dinamic și permanent nou, în decursul celor patru anotimpuri”¹⁰⁹⁹.

Arboretumul din Simeria prezintă o deosebită importanță botanică, forestieră, peisagistică, educațională și social-culturală. Importanța sa botanică este dată de bogăția colecției de plante lemnoase, peste 2.100 unități, printre care

¹⁰⁹⁷ Ibidem, p. 35.

¹⁰⁹⁸ Ibidem, p. 43.

¹⁰⁹⁹ Ibidem, p. 81.

sunt numeroase specii rare sau unice. Din punct de vedere forestier arboretumul constituie un vechi centru de aclimatizare și experimentații forestiere.

Valoarea peisagistică a parcului este dată de diversitatea și originalitatea peisajelor specifice stilului natural în care Arboretumul a fost creat și se dezvoltă. Din acest punct de vedere el este considerat drept cel mai reușit parc din țară și poate constitui pentru artiștii plastici o inepuizabilă sursă de inspirație.

Cunoașterea Arboretumului și a vegetației lui prin excursii de studii este folosită cu succes în instruirea elevilor și studenților, prin însușirea disciplinelor botanice, forestiere și horticole, imprimând colecției un deosebit rol educativ. Importanța sa social-culturală rezidă din faptul că arboretumul constituie pentru locuitorii orașului Simeria și din împrejurimi un căutat loc de excursii, odihnă și relaxare.

SPORT ȘI MIȘCARE SPORTIVĂ

Asociația de patinaj. Colonia muncitorească Simeria are o îndelungată tradiție în domeniul mișcării sportive. Prima Asociație sportivă care se înființează aici este „Asociația de patinaj” care ia ființă în anul 1880. Înființarea acestei Asociații sportive se datorează muncitorilor ceferiști acre au fost aduși aici și care practicaseră acest sport în cadrul societăților de patinaj existente încă din 1872 în orașul Cluj și din 1874 în Arad¹¹⁰⁰.

Aceștia înființează în iarna anului 1880 „Asociația de patinaj” al cărei președinte fondator a fost Pawles Eduard, care deținea și funcția de șef al întreținerii liniilor¹¹⁰¹. Asociația deținea un teren mlăștinos situat la nord de actualul depou de locomotive. În urma excavării pământului necesar terasamentelor căii ferate aici s-a format un lac numit „Kotro” după numele mașinii de dragat folosite la lucrări.. Un alt lac de mai mici dimensiuni, care era în proprietatea Asociației, se afla la locul numit „Bălăcuta” situat la nord-est de Simeria. Pe aceste două lacuri, în lunile de iarnă se practica patinajul

Informațiile din presa timpului, 1886, 1893, 1896 și 1899 vorbesc despre petreceri în diferite locuri ale Simeriei în cadrul cărora aveau loc și întreceri sportive; Întreceri de tir, aruncarea mingii, probe de atletism. Întrecerile se desfășurau la Bălăcuta și se cunosc și primii doi câștigători din anul 1896: Kern Iozsef la lungime și Konkoly Richard la înălțime.

Jocul de fotbal. În urma răspândirii jocului cu balonul rotund în diferite orașe ale Transilvaniei au loc primele întreceri și la Simeria. În anul 1909 ia ființă Asociația de fotbal cu vreo 30 de membri, președinte fiind șeful Atelierelor Holbauer Antal. În 12 august 1909 s-a disputat la Deva meciul de fotbal dintre D.A.K și P. V. S. E., în care formația din Simeria aliniază formația: Pereny, Palatka, Telicsek, Horvath, Schett, Toth, Schobel, Bátsker, Rublitzky, Fried și Kánya¹¹⁰². Începând din anul 1910 activitatea fotbalistică din Simeria primește o organizare ceea ce face ca echipa de fotbal Piski Vasutas Sport Egylet (Asociația

¹¹⁰⁰ Suciu Iulia, Todor Ioan, Visirin Nicolae, Sportul simerian de-a lungul anilor, 1880-1980,

Lucrare în manuscris, f. 27.

¹¹⁰¹ Ibidem.

¹¹⁰² Ibidem, f. 31

Sportivă Feroviară din Simeria) ia parte la campionatul Ligii de Nord din Ardeal. Pe lângă competiția oficială, echipa din Simeria mai joacă o serie de meciuri amicale cu echipe din Deva, Hațeg, Dobra, Ilia. În anul 1913 echipa din Simeria a câștigat titlul de cea mai bună echipă județeană după ce a învins în finală echipa din Hațeg.

SPORTUL SIMERIAN DUPĂ 1918

După Unirea din 1918 activitatea fotbalistică din Ardeal și Banat era asigurată de către Federația Sportivă Română din Ardeal și Banat creată la 13 octombrie 1919 care activa în cadrul Federației Societăților Sportive din România. Echipa din Simeria își schimbă numele în Asociația sportivă CFR Simeria.

După înființarea Federației cluburilor de fotbal din Banat, cu sediul la Arad, echipa din Simeria participă alături de echipe din această zonă. Rezervorul de jucători al echipei de fotbal din Simeria a constituit-o Școala profesională, de unde au fost promovați o serie de jucători tineri, după ce unii dintre vechii jucători au plecat după Unire în Ungaria sau alte părți ale Transilvaniei.

În data de 5 martie 1920 are loc Adunarea de constituirea Clubului Sportiv Român din Simeria desfășurată în sala Primăriei din Simeria. Ia parte la adunare inteligența orașului și a garnizoanei loco și jur de ambele sexe¹¹⁰³. La orele 20 fără 15 minute sosește generalul Herbay pentru a da „informațiile necesare din a cărui inițiativă se înființează”¹¹⁰⁴. Președinte de onoare este ales Balinca Constantin, președinte executiv, Jura Nichifor, vicepreședinte, Dima Aurel și secretar Lepădat Nestor¹¹⁰⁵. Se întocmește și proiectul de statut al Clubului sportiv român din Simeria.

Statutele Clubului sportiv român din Simeria sunt aprobate la 14 mai 1920 și au ca obiect: Cultivarea și dezvoltarea tuturor ramurilor de sport prin ambele sexe¹¹⁰⁶. Însemnul clubului este un steag național cu dimensiunile de 1,60 x 1,20 având pe el un vultur. Taxa pentru membrii clubului era de 50 de lei anual¹¹⁰⁷.

Din anul 1920 antrenorul echipei de fotbal este Sebeșan Ștefan care a antrenat echipa până în anul 1939 când s-a transferat la Timișoara¹¹⁰⁸. În anul 1920 echipa de fotbal din Simeria susține o serie de partide cu echipe din Deva, Călan, Petroșani, Cluj etc. La 13 mai 1923 are loc întâlnirea dintre CFR Simeria și Gloria CFR Arad câștigat de oaspeți cu 3-1. La meci a asistat și Petru Groza, apoi a avut loc o adunare festivă consacrată jubileului Asociației din Simeria. Cu acest prilej președintele Asociației, dr. Mizek Ștefan a expus drumul parcurs din 1909 până în prezent de asociația feroviară din

¹¹⁰³ DJHAN, Fond Prefectura județului Hunedoara, Dosar 106/ 1920, f. 49.

¹¹⁰⁴ Ibidem.

¹¹⁰⁵ Ibidem.

¹¹⁰⁶ Ibidem, f. 44-47.

¹¹⁰⁷ Ibidem.

¹¹⁰⁸ Suciu Iulia, Todor Ioan, Visirin Nicolae, op. cit., f. 46.

Simeria¹¹⁰⁹. În campionatul din 1926 echipa din Simeria a folosit următoarea formație de bază: Melek, Demeter, Balazsi, Schuster, Kreitz, Tapoș, Ambruș Ludovic, Pozsagy, Szabo Silviu, Szabo Elemer și Zdrenghea¹¹¹⁰.

Conducerea asociației continuă în anul 1927 demersurile pentru a obține un teren pentru construirea unei arene. Abia în anul 1931 clubul primește un teren pentru stadion. Lucrările au început în anul 1932 în ritm alert. Campionatul Districtului Valea Jiului a fost câștigat de CFR Simeria, dar din cauza lipsei stadionului, a cedat locul de promovare echipei de pe locul 2 Jiul Petroșani¹¹¹¹. Noul stadion a fost inaugurat la 19 noiembrie 1933, cu ocazia meciului dintre echipele CFR Simeria și Parângul Petroșani¹¹¹².

Federația Română de Fotbal Amator hotărăște înființarea în anul 1932 a Diviziei A cu 14 grupări fotbalistice.. În anul 1934 se înființează și Divizia B cu 40 echipe împărțite în 5 serii. Echipa din Simeria a promovat în Divizia B începând cu prima ediție, făcând parte din seria a IV-a unde s-a clasat pe locul trei.

După 1945 fotbalul din Simeria suferă o nouă organizare. În ședința din 18 aprilie 1946 s-a hotărât deplasarea la București pentru a cere Federației ca echipa din Simeria să fie înscrisă în Divizia națională A¹¹¹³, fără a le fi soluționată pozitiv această cerere. Pentru a promova în Divizia B, seria I-a se dispută două meciuri de baraj cu „Mica” Brad. Primul meci disputat la Simeria este câștigat de simerieni cu 5-1. Echipa folosită a fost alcătuită din: Visirin, Horvath, Suciu, Bera, Pârvu, Pădurean, Moț, Filimon, Bodea, Găman și Țîrlea¹¹¹⁴.

Începând din anul 1950 echipa de fotbal primește numele de „Locomotiva CFR Simeria”. În anul 1951 formația de fotbal s-a clasat pe locul doi pe regiunea Hunedoara. În 6 iulie 1952 un incendiu distruge tribuna până în temelii, lucrările de refacere executându-se în toamna aceluiași an. Echipa de fotbal din Simeria a activat un timp în campionatul regional, pentru ca în ediția 1958-1959, să activeze în Divizia C, seria a VI-a. când se clasează pe locul 6¹¹¹⁵. În campionatul județean 1969-1970 echipa CFR Simeria se clasează pe primul loc, cu 31 de puncte și participă la jocurile de baraj pentru promovarea în divizia C. După trei meciuri echilibrate cu Minerul oraș Dr. P. Groza, echipa CFR Simeria promovează în Divizia C revenind astfel în această divizie după o absență de 10 ani.

¹¹⁰⁹ Ibidem, f. 57.

¹¹¹⁰ Ibidem, f. 59.

¹¹¹¹ Ibidem, f. 74.

¹¹¹² Ibidem, foto. Nr. 19.

¹¹¹³ Ibidem, f. 132.

¹¹¹⁴ Ibidem, f. 134.

¹¹¹⁵ Ibidem, f. 172.

ALTE RAMURI SPORTIVE

Tenisul de câmp. O altă ramură sportivă care a cunoscut o dezvoltare deosebită la Simeria a fost tenisul de câmp. Un teren de tenis a existat în curtea școlii primare din Simeria încă din anul 1915¹¹¹⁶. În anul 1925 s-a amenajat în incinta arenei de fotbal o frumoasă arenă de tenis de câmp. Începând din anul 1926 la Simeria se formează o valoroasă echipă de tenis de câmp alcătuită din Maria Tănase, Berta Pribil, Maria Ferber, care a luat, în 1927, locul I pe țară la un concurs desfășurat la Sibiu¹¹¹⁷. Începând din anul 1925, activitatea jucătorilor de tenis simerieni depășește prin rezultatele obținute, granițele județului.

La 3 iunie 1928 s-a inaugurat noul teren de tenis și cu această ocazie s-a sfințit și drapelul de culoare mov-alb. Tenis Club Simeria organizează între 3-5 august 1928, un concurs de tenis la care au participat jucători din Arad, Lugoj, Petroșani, Deva, Sibiu, Orăștie și Hunedoara¹¹¹⁸. La acest turneu Tănase Maria se clasează pe locul III la simplu femei. Tenismenii din Simeria, Dijmatcsek Ioan și Maria Tănase, se clasează pe locuri fruntașe și în cadrul altor concursuri, între care amintim pe cel de la Deva, Simeria, Petroșani și altele. Cu prilejul turneului din cadrul ceferiadei desfășurate la București, Maria Tănase se clasează pe locul I la simplu femei devenind campioană.

Atletismul reprezintă o altă ramură sportivă practică cu succes la Simeria. În anul 1925 la un concurs athletic organizat la Arad, secția de atletism din Simeria participă cu 7 concurenți. În data de 3 iunie 1928, menționa presa timpului, că atleții din Simeria vor participa cu o echipă de valoare la concursul athletic al Regimentului 4 grăniceri din Deva¹¹¹⁹.

Jocul de popice este o altă disciplină sportivă de tradiție la Simeria. Începuturile acestui sport sunt prin anii 1909 odată cu înființarea Asociației. În curtea hanului Ciarda proprietarul Schuleri și-a amenajat o popicărie modernă pentru acele timpuri. Cu prilejul serbării din 12 iunie 1926 s-a organizat și o întrecere de popice, în aer liber.

Ping-pong (tenis de masă). În anul 1928 se instalează două mese de joc într-o încăpere a restaurantului „Parc”. Acest joc și-a făcut apariția în țara noastră după 1918. În 1928 se organizează prima ediție a campionatelor naționale la Oradea. În anul 1931 cele două mese au fost mutate la Casina Populară unde s-a continuat practicarea acestui sport cu un număr din ce în ce mai mare de tineri.

La Simeria s-au mai practicat și alte sporturi, între care amintim **turismul**, **șahul** și în mai mică măsură **canotajul**. Sportul a însemnat pentru simerieni pasiune pentru armonia corporală și psihică. De aici s-au ridicat o serie de

¹¹¹⁶ Ibidem, f. 81.

¹¹¹⁷ Ibidem.

¹¹¹⁸ Ibidem, f. 88.

¹¹¹⁹ Ibidem, f. 96.

personalități sportive deschizătoare de drumuri la începuturile mișcării sportive. Amintim câteva nume care s-au impus în sportul simerian: Maria Tănase (tenis de câmp), Susaba Traian (lupte), Nicolae Capra (fotbal), Rebac Eugenia (volei) și mulți alții, în special fotbaliști care au impus orașul Simeria ca unul dintre centrele sportive importante ale județului Hunedoara.

POSTFAȚĂ

Această primă încercare de a scrie și edita o Monografie a orașului Simeria cu toate localitățile componente s-a dovedit o acțiune deosebit de curajoasă, atât din partea primarului orașului Simeria, D-l. Petru Radu Păun Jura și a membrilor Consiliului orașenesc și mai ales a autorilor care și-au asumat o responsabilitate deosebită pentru această acțiune dificilă, cercetătorul științific gr. I, Dr. Ioachim Lazăr de la Muzeul Civilizației Dacice și Romane Deva și doamna Camelia Stârcescu-Enăchiță, precum și a directorului Editurii Emia, d-na Paulina Popa, care au depus toate eforturile posibile pentru ca lucrarea să fie întocmită și să apară în timpul optim.

Lucrarea a ajuns la final fiind pregătită pentru a vedea lumina tiparului. Autorii au reușit să stabilească rolul acestui oraș și a satelor aparținătoare în contextul arheologic, istoric, natural și social. Evenimentele se derulează în timp și spațiu de o anvergură care nu poate fi cuprinsă în paginile unei singure monografii. Argumentăm aceasta prin faptul că numai în cazul unor obiective economice, de învățământ, rezervații științifice și școlare din Simeria s-au tipărit sau au rămas în manuscris, monografii de sute de pagini.

Dacă orașul Simeria s-a înființat abia în epoca modernă, celelalte localități au o istorie milenară, fapt dovedit de numeroasele descoperiri arheologice de pe teritoriul lor. Dar și prin documentele scrise, Simeria Veche (1276), Sântandrei (1332), Uroi (1333), Bârcea Mare (1340), Șăulești (1370) și Biscaria (1377) se situează printre cele mai vechi din Transilvania. De la prima atestare documentară a celei mai vechi localități aparținând orașului Simeria, Simeria Veche, au trecut 732 de ani. În acest an localitatea Uroi, împlinește 675 de ani de la prima atestare documentară.

Dar cei 732 de ani ai localității Simeria Veche reprezintă doar o verigă dintr-un trecut istoric îndelungat, ale cărui începuturi se pierd în negura vremurilor, fapt confirmat de numeroasele dovezi arheologice descoperite la Șăulești, Uroi, Simeria sau Bârcea Mare. Descoperirile arheologice din zona Simeriei ne atestă faptul că aceste teritorii au servit drept loc de dezvoltare dintre cele mai favorabile a civilizației umane din cele mai vechi timpuri și până în zilele noastre.

Din punct de vedere administrativ cele șapte localități aparținând orașului Simeria au alcătuit în decursul istoriei lor alte formațiuni administrative. Satele Uroi și Cărpiniș au pendulat către Rapoltu Mare, în timp ce Sântandrei atrăgea localitățile învecinate Șăulești și Bârcea Mare. În același timp Simeria Veche era administrată de către notariatul din Băcia. Dar și din punct de vedere religios comunitățile erau atașate, unele la protopopiatul Geoagiului (Uroi și Cărpiniș), al Orăștiei (Simeria Veche), Devei (Sântandrei) sau Hunedoarei (Bârcea Mare).

Cu puține excepții, conacele nobilimii maghiare din Uroi, Biscaria și Simeria Veche au fost incendiate și parțial distruse de răsculații lui Horea, Cloșca și Crișan la 1784. În timpul revoluției române de la 1848, la Podul Simeriei de peste Strei s-a desfășurat una dintre cele mai crâncene bătălii dintre unguri și austrieci. Bătălia și alte evenimente petrecute la mijlocul secolului al XIX-lea au fost descrise de către un intelectual al acestor locuri, preotul Nistor Socaci din Biscaria.

De numele unor nobili (Gyulay Ferenc, Kuun Geza, Fay Bela și Ocskay Istvan) este legată înființarea și dezvoltarea de-a lungul timpului a Parcului dendrologic, una dintre cele mai renumite rezervații din Europa.

Odată cu înființarea Atelierelor CFR din Simeria, localitatea intră în rândul importantelor centre economice ale Transilvaniei și după 1918 ale României. Localitățile din apropierea Simeriei sunt atrase spre piața acestei localități, unde agricultorii își valorificau produsele lor agricole (cereale, legume și fructe) și animaliere (lapte, brânzeturi, carne) către muncitorii ceferiști care deveneau tot mai numeroși odată cu extinderea atelierelor CFR.

Prin împărțirea de loturi către muncitorii ceferiști în urma reformei agrare din 1921, Simeria se extinde spre Biscaria ceea ce determină contopirea lor într-o singură localitate în perioada interbelică. De altfel localitățile care aparțineau de Simeria, poartă o perioadă denumirea de cartiere. Dezvoltarea industrială a Simeriei a atras după sine dezvoltarea edilitară fiind necesară construirea de pavilioane pentru muncitorii și funcționarii de la căile ferate.

Simeria se transformă tot mai mult într-o localitate cu aspect urban ceea ce determină autoritățile regiunii Hunedoara să-i confere, în anul 1952, statutul de oraș. Colectivizarea agriculturii din satele aparținătoare Simeriei, a dus la distrugerea economiei țărănești, iar orașul resimte aceasta tot mai mult din cauza lipsei produselor agricole și animale pe piața orașului. Prețurile ajung la un nivel care reclamă din partea muncitorilor ceferiști efectuarea unor controale din partea prefecturii județului Hunedoara.

Din punct de vedere demografic, în perioada 1966-1992 se înregistrează a deplasare a forței de muncă din sate spre centrul orășenesc Simeria, Hunedoara, Călan și Deva. În timp ce populația satelor Bârcea Mare, Cărpiniș Simeria Veche, Sântandrei, Șăulești și Uroi scade, populația orașului Simeria, crește, în perioada 1966-1992 de la 8009 la 11.946 locuitori. Această mișcare demografică impune demolarea unor construcții vechi și ridicarea de blocuri pentru locuit. Creșterea numărului populației orașului impune ridicarea de noi obiective social-culturale și de învățământ.

Încă din anul 1919 se înființează Parohia Ortodoxă Română din Simeria care prin străduință harnicului preot Adam Lula, prin contribuția creștinilor ortodocși din satele și orașele hunedorene, ridică una dintre cele mai frumoase biserici ortodoxe din județ. Dezvoltarea rețelei de școli a dus la pregătirea școlară și profesională a tineretului din oraș, mulți dintre ei fiind absolvenți de studii universitare.

Din orașul Simeria și localitățile aparținătoare s-au ridicat o serie de personalități care s-au impus în cultura, știința și arta românească. Se cuvine să amintim numele lui Sigismund Toduță. Ion Axente Bozeșan, Solomon Ioan Gruescu etc.

Monografia Simeriei cuprinde un număr mare de fotografii, multe dintre ele inedite, care redau diferite aspecte din viața localităților, păstrate în colecțiile personale ale unor familii din Simeria. Se cuvin cele mai calde mulțumiri familiilor domnilor Ioan Todor, Kaluja Francisc, Mățiș Nicolae, Mercea Pălu Iosif, Mățiș Nicolae, Moga Iustina, Stârcescu Elena din Simeria, precum și domnului Dărăbanț Ioan din Simeria Veche pentru fotografiile puse la dispoziție pentru a fi publicate în monografie.

Autorii aduc mulțumirile cele mai alese domnului profesor Ioan Todor care de-a lungul anilor a cules numeroase date despre Simeria și localitățile aparținătoare în scopul realizării unei monografii.

Ne exprimăm convingerea că monografia Simeriei va contribui la lărgirea cunoștințelor locuitorilor acestei zone despre rolul jucat de-a lungul istoriei de comunitățile simeriene din punct de vedere politic, social și cultural. Deși tirajul sau mijloacele financiare ale tuturor locuitorilor nu permit achiziționarea cărții, prin dotarea bibliotecilor sătești, școlare și orășenești, cu un număr suficient de exemplare, se va oferi posibilitatea fiecărui locuitor al orașului Simeria să o citească. Noi dorim tuturor cititorilor lectură plăcută și așteptăm sugestii și propuneri pentru ca o altă ediție a monografiei să apară mult îmbunătățită.

BIBLIOGRAFIE

Arhive și biblioteci

- Direcția Județeană Hunedoara a Arhivelor Naționale,
Fond Prefectura județului Hunedoara, 1919-1940
Fond Protopopiatul ortodox Deva.
Fond Protopopiatul ortodox Orăștie
Fond Primăria orașului Simeria
Bisericile ortodoxe din Bârcea Mare, Sântandrei, Uroi, Cărpeneș, Biscaria,
Șăulești, Simeria și Simeria Veche
Muzeul Civilizației Dacice și Romane Deva
Fond Colecția de istorie modernă

Documente publicate

- Documente privind istoria României. Veacul XIV. C. Transilvania, vol.III.
Documente privind istoria României. Veacul XIV. C. Transilvania, vol. IV.
Studii și documente privitoare la Revoluția românilor din Transilvania în anii
1848-1849, Vol. II, Sibiu, 1944.

Manuscrise inedite

- TIRUȚĂ, INOCENȚIU, Monografia satului și a parohiei Uroi, 1927.
TOMODAN, MARIA, Grădinița cu program normal, Școala generală nr. 2
Simeria, 1884-2004, Simeria, 2004.
SUCIU, IULIU, TODOR, IOAN, VISIRIN, NICOLAE, Sportul simerian de-a
lungul anilor, 1880-1980.
IOAN TODOR, Documente simeriene culese de-a lungul anilor. Manuscris.

Presă

- Amicul Școalei, 1861 și 1865
Gazeta Transilvaniei, 1862
Revista Orăștiei, 1895-1899
Transilvania, 1870-1913

Bibliografie generală și specială

- XXX, Actele soboarelor Bisericii greco-ortodoxe din Ardeal din anii 1850 și 1860, Sibiu, f. a.
- XXX, Actele primului Congres al preoțimii din Mitropolia Românilor ortodocși din Ardeal, Banat, Crișana și Maramureș, Sibiu, 1919.
- XXX, A Hunyadmegyei történelmi és régészeti társulat, Budapest, 1902.
- XXX, Az első Magyarországi népszámlálás (1784-1787), Budapest, 1960.
- ACKNER, M., Die römischen Altertümer und Deutschen Burgen in Siebenbürgen, Wien, 1854.
- ALBU, NICOLAE, Istoria învățământului românesc din Transilvania până la 1800, București, 1944.
- IDEM, Istoria școlilor românești din Transilvania între 1800-1867, București, 1971.
- XXX, Analele Asociațiunii învățătorilor români din Ardeal, Banat și Părțile ungurene, Sibiu, 1919.
- ANDRIȚOIU, IOAN, Contribuții la repertoriul arheologic al județului Hunedoara, Sargetia, XIV, 1979.
- ANDRIȚOIU, MARIA, CERGHEDEAN, MIHAI, Frământări sociale în jurul Devei sub influența răscoalei lui Tudor Vladimirescu, Sargetia, VI, 1969.
- BARIȚIU, GEORGE, Părți alese din istoria Transilvaniei pe 200 de ani în urmă, vol. II, ediția a II-a, Brașov, 1994.
- BASARAB, MARIA, Cartea românească veche în Muzeul din Deva, Deva, 1998.
- IDEM, Cuvinte mărturisitoare. Însemnări de pe cărți românești vechi din județul Hunedoara, Deva, 2001.
- BASSA, BENIAMIN, O așezare de la sfârșitul epocii bronzului, Sargetia, VII, 1970.
- IDEM, Semne grafice de pe un vas hallstattian, Sargetia, VII, 1970.
- IDEM, Transportul sării pe Mureș în sec. XVIII-XIX, Sargetia, VII, 1970.
- BOTEZAN, LIVIU, ENEA, CONSTANTIN, Contribuții la studiul organizării sesiilor iobăgești din comitatul Hunedoara la începutul secolului al XIX-lea, în Sargetia, V, 1968.
- IDEM, Antrenarea gospodăriilor iobăgești din comitatul Hunedoara în economiade mărfuri, la începutul veacului al XIX-lea, Sargetia, VII, 1970.
- XXX, Buletinul Guberniului Provinciale pentru Marele Principat al Transilvaniei, Conspectul anului 1854.
- XXX, Buletinul Oficial, nr. 7 din 13 ianuarie 1851.
- BUNEA, AUGUSTIN, Episcopul Ioan Inochentie Klein, (1723-1751), Blaj, 1900.
- CERGHEDEAN, MIHAI, MARINESCU, ȘTEFAN, Contribuții privind desfășurarea revoluției de la 1848-1849 în comitatele Hunedoara și Zarand, în Sargetia, XIV, 1979.
- CIOBANU, VIRGIL, Statistica românilor ardeleni din 1760-1762, în AIN, III, 1924-1925, Cluj, 1926.

- COANDĂ, CORINA, RADU, STELIAN, Arboretumul Simeria – monografie, București, 2006
- DECEI, AUREL, Procesele verbale ale ședințelor Consiliului Național Român din Deva și alte documente privind comitatul Hunedoarei în anii 1918-1919, Sargetia, V, 1968.
- XXX, Decret referitor la reorganizarea învățământului primar, Sibiu, 1919.
- XXX. Din istoria învățământului hunedorean, Deva, 1973.
- XXX, Din trecutul de luptă al țărănimii hunedorene, Deva, 1967.
- DRAGOMIR, SILVIU, Ioan Buteanu, prefectul Zarandului în anul 1848, București, 1928.
- IDEM, Istoria dezrobirii religioase a românilor din Ardeal în secolul XVIII, vol. I. Sibiu, 1930.
- DOBRESCU, N. Istoria Bisericii române, București, 1926,
- XXX Documentele Unirii, 1918 la români, vol. VIII, București, 1989.
- ENEA, CONSTANTIN, BOTEZAN, LIVIU, Unele aspecte ale obligațiilor iobăgești pe domeniul Deva și pe alte moșii din comitatul Hunedoara la începutul secolului al XIX-lea, Sargetia, VI, 1969.
- FENEȘAN, COSTIN, Izvoare de demografie istorică, vol. I, București, 1986.
- IDEM, Informații noi privind revoluția din Transilvania în vara anului 1848, Sargetia, XIV, 1979.
- FLOCA, OCTAVIAN, ȘUIAGA, VICTOR, Ghidul județului Hunedoara, Deva, 1936.
- FLOCA, OCTAVIAN, MĂRGHITAN, LIVIU, Noi considerații privitoare la castrul roman de la Micia, Sargetia, VII, 1970.
- FLOCA, OCTAVIAN, Urme dacice pe dealul cetății Deva, în Omagiu lui Constantin Daicoviciu, București, 1960.
- GHERMAN, MIHAI, Istoria celor 100 de ani ai școlii din Simeria (1872-1972), Deva, 1972.
- GIURA, LUCIAN, RACOVITAN, MIHAI, Fruntașul revoluționar de la 1848, Ștefan Moldovan, în Sargetia, XIV, 1979.
- GIURESCU, C. C, Transilvania în istoria poporului român, București, 1967.
- HITCHINS, KEITH, Conștiință națională și acțiune politică la românii din Transilvania, 1700-1848, Cluj-Napoca, 1987.
- XXX. Hunyad vármegyei Kalauz, Cluj, 1902.
- XXX. Istoria învățământului din România, compendiu, București, 1971.
- XXX, Istoria Românilor, vol. VII, tom. I, București, 2003.
- XXX, Istoria învățământului din România, vol. I, București, 1983.
- XXX, Izvoarele răscoalei lui Horea, Seria B, Izvoare narative, vol. II, 1786-1860.
- LAZĂR, IOACHIM, Învățământul românesc din sud-vestul Transilvaniei (1848-1883), Cluj-Napoca, 2002.
- IDEM, Tragedia clerului și distrugerile suferite de bisericile românești în timpul revoluției de la 1848-1849, Sargetia, XXXII, 2004.

- IDEM, Învățământul din Țara hațegului de la adoptarea legilor Apponyi (1907) la Marea Unire din 1918, Corviniana, XI, 2007.
- MAIOR, LIVIU, Politica școlară a guvernelor maghiare față de români (1900-1914), AIIC, XXX, 1990-1991.
- IDEM, Aspecte ale desfășurării revoluției din anii 1848-1849 în comitatul Hunedoara, Sargetia, V, 1968.
- IDEM, 1848-1849. Români și unguri, București, 1998.
- MARȚIAN, IULIAN, Repertoriu arheologic pentru Ardeal, Bistrița, 1920.
- MĂRGHITAN, LIVIU, Vestigii dacice pe cursul mijlociu al Mureșului, Sargetia, VII, 1970.
- METEȘ ȘTEFAN, Istoria bisericii și a vieții religioase a românilor din Ardeal și Ungaria, vol. I, Arad, 1918.
- NEUGEBAUER, J., Dacien aus den Überresten des klassischen Altertums, Kronstadt, 1851.
- NETEA, VASILE, Lupta românilor pentru libertate națională (1848-1881), București, 1974.
- IDEM, Spre unitatea statală a poporului român, București, 1979.
- OANCEA, DIMITRIE, VELCEA, VALERIA, Geografia României, II, Carpații românești, Depresiunea Transilvaniei, București, 1987.
- PASCU, ȘTEFAN, Populație și societate, vol. I, Cluj, 1972.
- IDEM, Voievodatul Transilvaniei, vol. I, Cluj, 1972.
- IDEM, Voievodatul Transilvaniei, vol. III, Cluj-Napoca, 1986.
- PATAKI, IOSIF, Domeniul Hunedoarei la începutul secolului al XVI-lea, București, 1973.
- PAVEL, TEODOR, Date privind legislația din anii absolutismului (1849-1860), Lucrări științifice, seria B, Oradea, 1970.
- PĂCURARIU, MIRCEA, Revoluția română din Transilvania și Banat în anii 1848-1849, Contribuția bisericii, Sibiu, 1995.
- XXX, Pentru libertate și unitate națională, Documente hunedorene, 1848-1920, București, 1990.
- PESCARU, ADRIANA, BĂLOS, ANGELICA, ARDEAU, ADRIANA, STÂNCASCU, ROXANA, ANDREI, ȘTEFAN, NICOLICEA, RALUCA, PAPP, VIOREL, BĂRBAT, ALEXANDRU, Rapoltu Mare, com. Rapoltu Mare, jud. Hunedoara, Punct: Măgura Uroiului, în Cronica cercetărilor arheologice din România, Campania 2004, mai 2005.
- IDEM, Cronica cercetărilor arheologice din România, campania 2005, iunie 2006.
- PROTOPOPESCU, LUCIA, Contribuții la istoria învățământului din Transilvania, 1774-1805, București, 1966.
- PLOȘOR-NICOLAESCU, C. S., Cercetări asupra paleoliticului superior, în Materiale, III, 1957.
- POPA, RADU, La începuturile evului mediu românesc, Țara Hațegului, București, 1988.

- POPOVICI, GEORGE, Unirea românilor din Transilvania cu Biserica romano-catolică sub împăratul Leopold I, Lugoj, 1901.
- PRODAN, DAVID, Iobăgia în Transilvania în sec. XVI, vol. II, București, 1968.
- IDEM, Răscoala lui Horea, vol. I, 1984.
- IDEM, Supplex Libellus Valachorum, București, 1984.
- IDEM, Iobăgia în Transilvania în sec. XVII, București, 1986.
- POLVEREJAN, ȘERBAN, Contribuții statistice privind școlile românești din Transilvania în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, Cumidava, II, 1968.
- PUSCARIU, IOAN, Comentarii la Preaînalta Patentă din 24 iunie 1854 pentru Ardeal, vol. I, Sibiu, 1857.
- RADU, DEMETRIU, Episcopia Lugojului. Șematism istoric, Lugoj, 1903.
- XXX, Recensământul din 1850, Cluj, 1996.
- XXX, Recensământul din 1857, Cluj-Napoca, 1997.
- XXX, Recensământul din 1900, Cluj, 1999.
- XXX, Recensământul din 1910, Cluj, 1999.
- XXX, Recensământul populației și locuințelor din 15 martie 1966, vol. I, Populație, 1968.
- XXX, Relații interconfesionale româno-maghiare în Transilvania, Alba Iulia, 2000.
- ROSKE, OCTAVIAN, Colectivizarea agriculturii în România, 1949-1962, în Arhivele totalitarismului, an. I, nr. 1/1993.
- IDEM, Colectivizarea agriculturii. Represiunea totală, 1957-1962, Arhivele totalitarismului, an. III, nr. 1/1995.
- ROSKA, MARTON, Cercetări preistorice în Ardeal, în ACMIT, 1926-1928, Cluj, 1929.
- STAHL, HENRI, Țările românești până în preajma timpurilor moderne, București, 1922.
- SUCIU, CORIOLAN, Dicționarul istoric al localităților din Transilvania, Vol. I-II, București, 1966.
- ȘUIAGA, VICTOR, Cronica preotului Nistor Socaci din Simeria, în Analele Banatului, nr. 7-9, 1992.
- BUNEA, AUGUSTIN, Statistica românilor din Transilvania în anul 1750, Transilvania, an. XXX, nr. 9/1901.
- XXX, Statistica românilor ortodocși din Transilvania din anul 1766, Mitropolia Ardealului, nr. 7-9, an. XXII, iulie-septembrie.
- SUCIU, CORIOLAN, Dicționarul istoric al localităților din Transilvania, vol. I-II, București, 1966.
- XXX, Tradiție și modernitate în societatea transilvăneană, 1850-1918, Cluj-Napoca, 2003.
- XXX, Tradiții progresiste ale culturii și învățământului hunedorean, Deva, 1968.
- TREBICI, VALENTIN, GHINOIU, ION, Demografie și etnografie, București, 1986.
- VALEA, MIRCEA, NISTOR, ANGHEL, RUDEANU, NICOLAE MIHAIL, Toponimie hunedoreană, de la daci la romani, Deva, 2003.

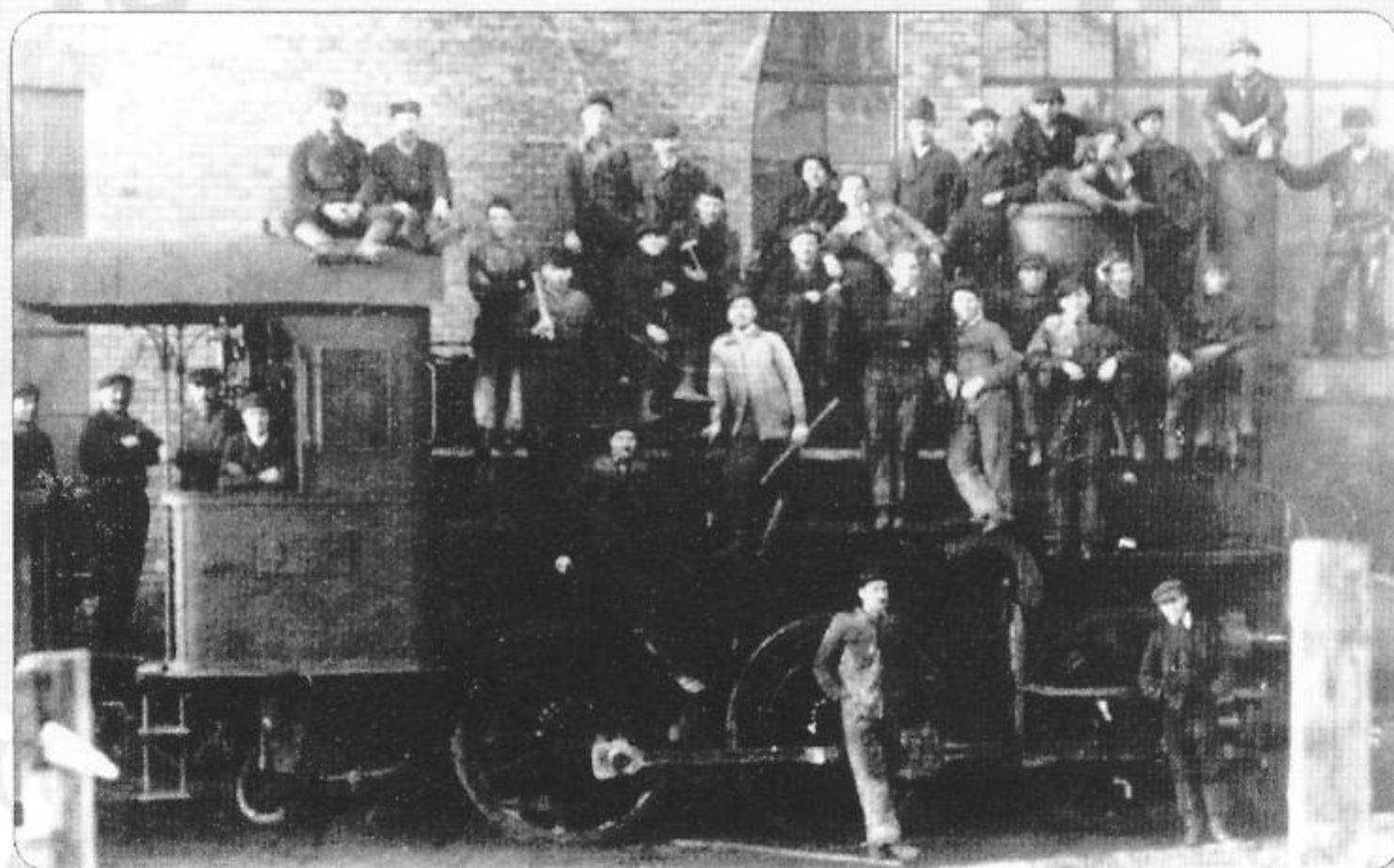
CUPRINS

Cuvânt înainte	5
Argument	7
Așezare geografică	10
Din negura istoriei	13
De la primele atestări documentare la Marea Unire din anul 1918	18
Biserica și viața spirituală	177
Învățământul	204
Personalități simeriene	235
Din viața culturală a orașului	245
Populația	252
Arboretumul Simeria	262
Simeria sportivă	267
Postfață	272
Bibliografie	275

AICI A ÎNCEPUT POVEȘTEA...

*Construcția
căii ferate
și atelierele
de reparat vagoane*

OAMENI CARE AU FOST...

Petru și Maria Dărăbanț
1916

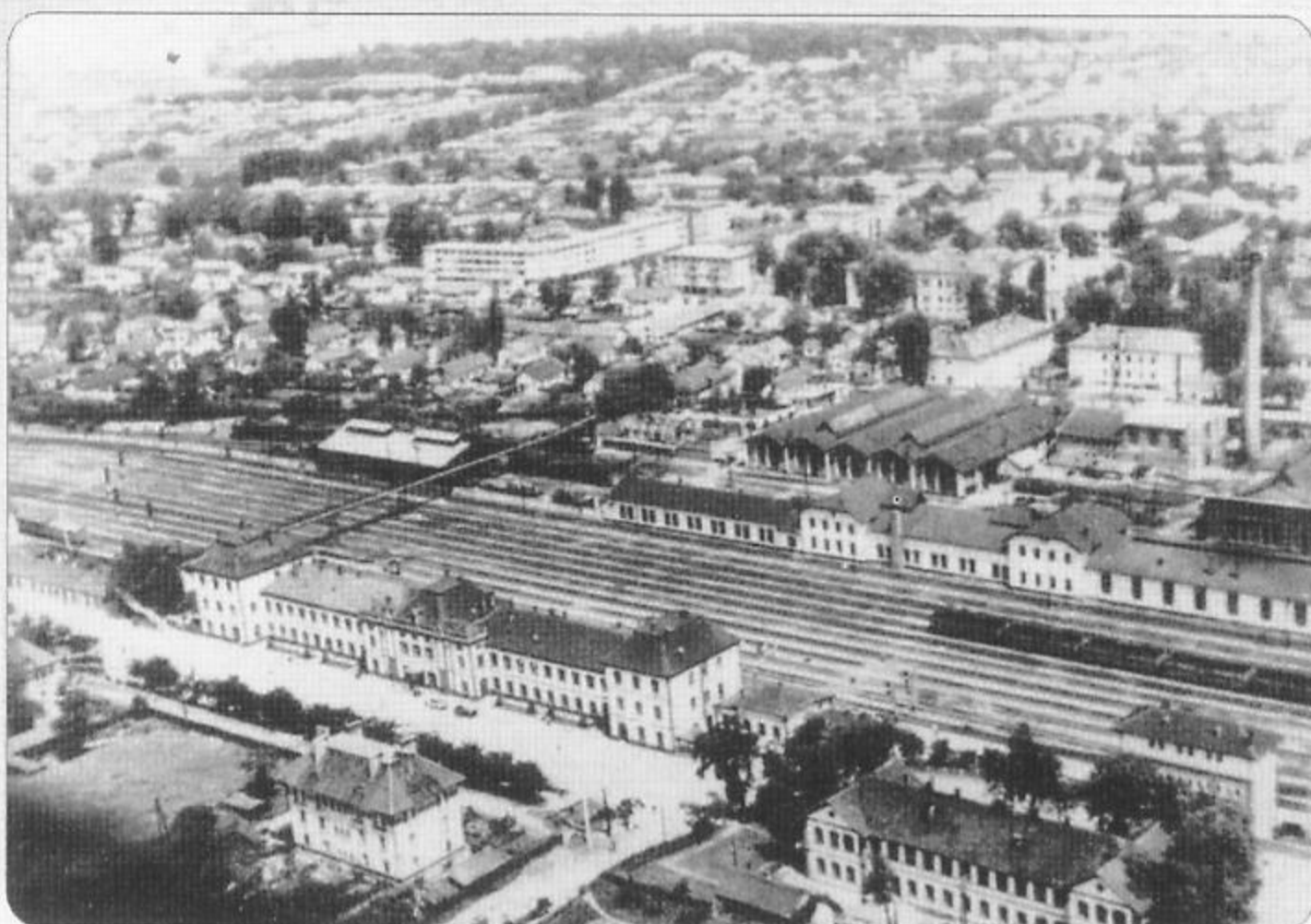
*Nicolae, Maria și Anghel
Visirin*

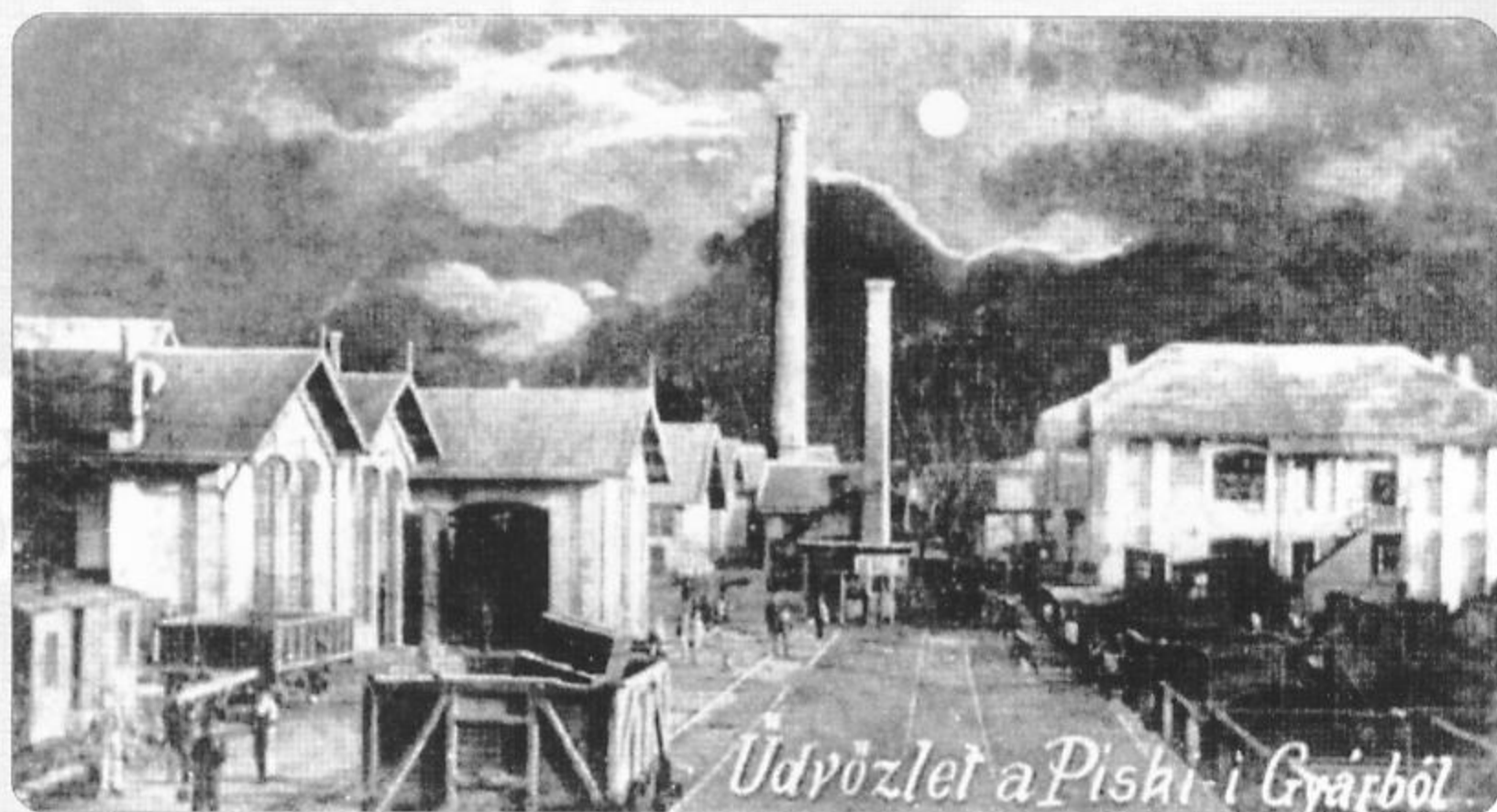
*Nicolae, Nica și Aron
Luca*

Nicolae Popovici și calul Savu

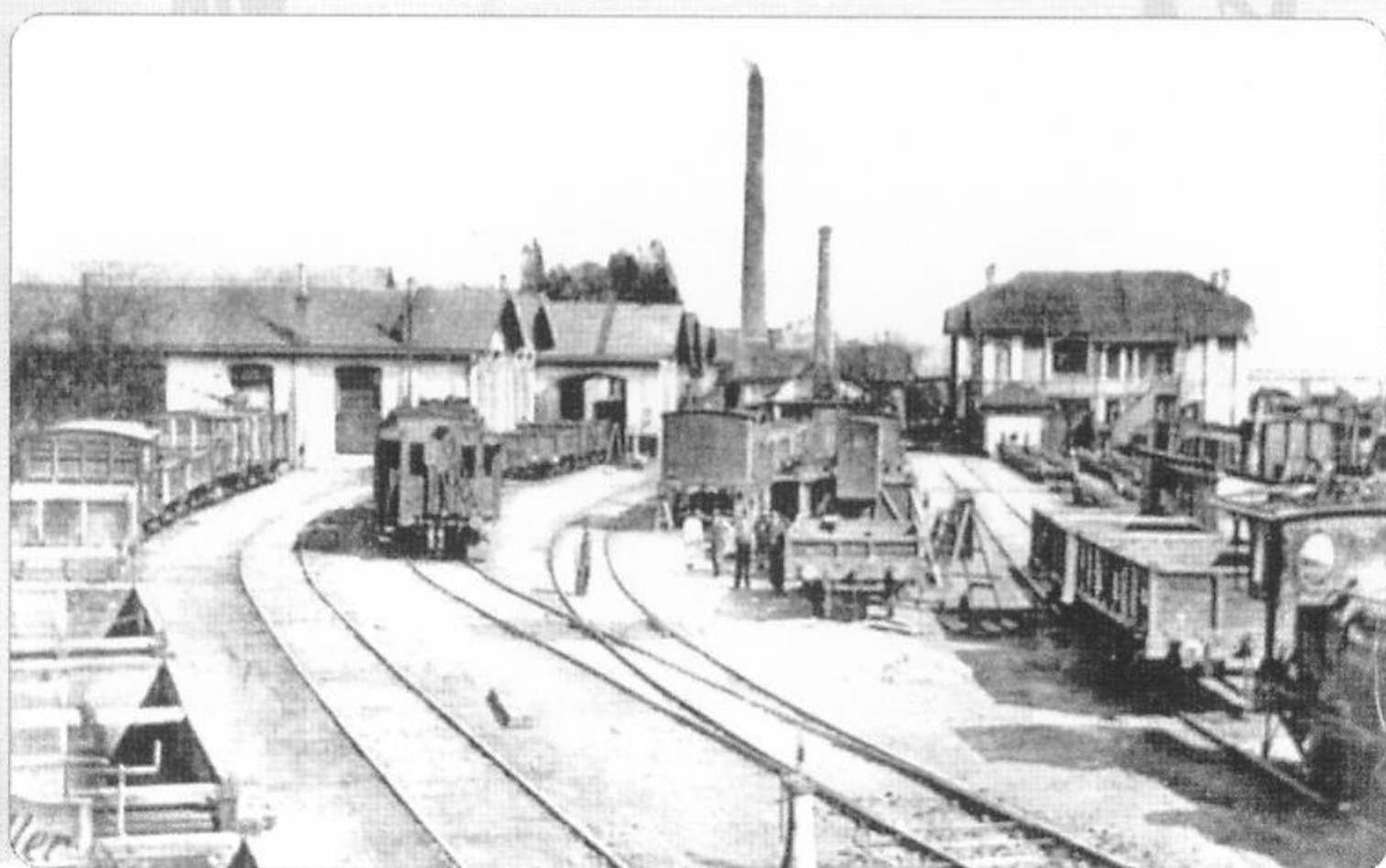

*Vedere
de ansamblu*

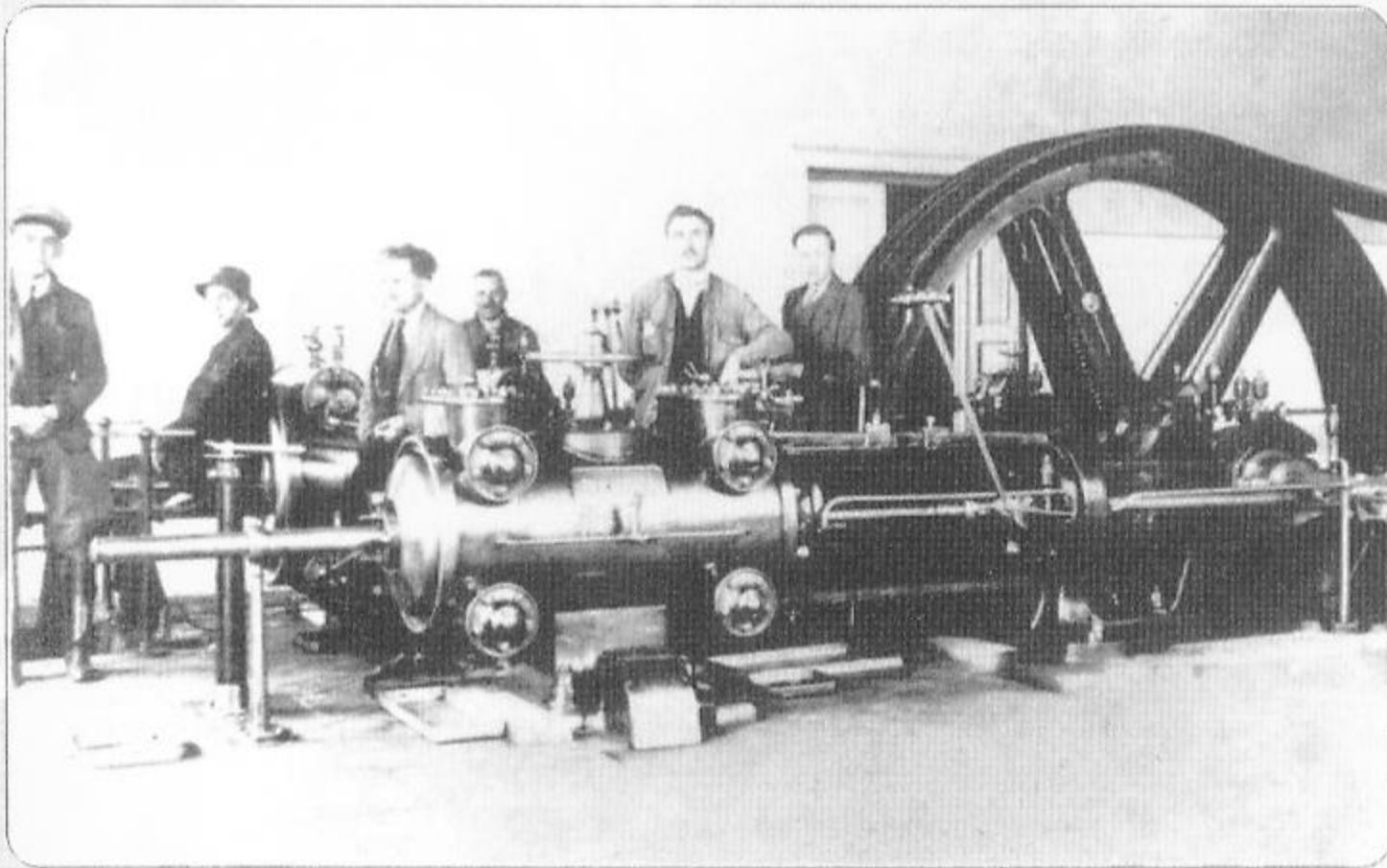

1900

Üdvözlét a Piski-i Gyárból.

1910

1920

1935

Port popular

*Ioan și Eva
Faur*

*La tăiatul porcului
1947*

ANUL DE ȘCOALĂ

1937

1943

1950

*Absolvenții Școlii de meserii CFR
1921-1925*

1923

ŞİŞANIN KURULUŞU...

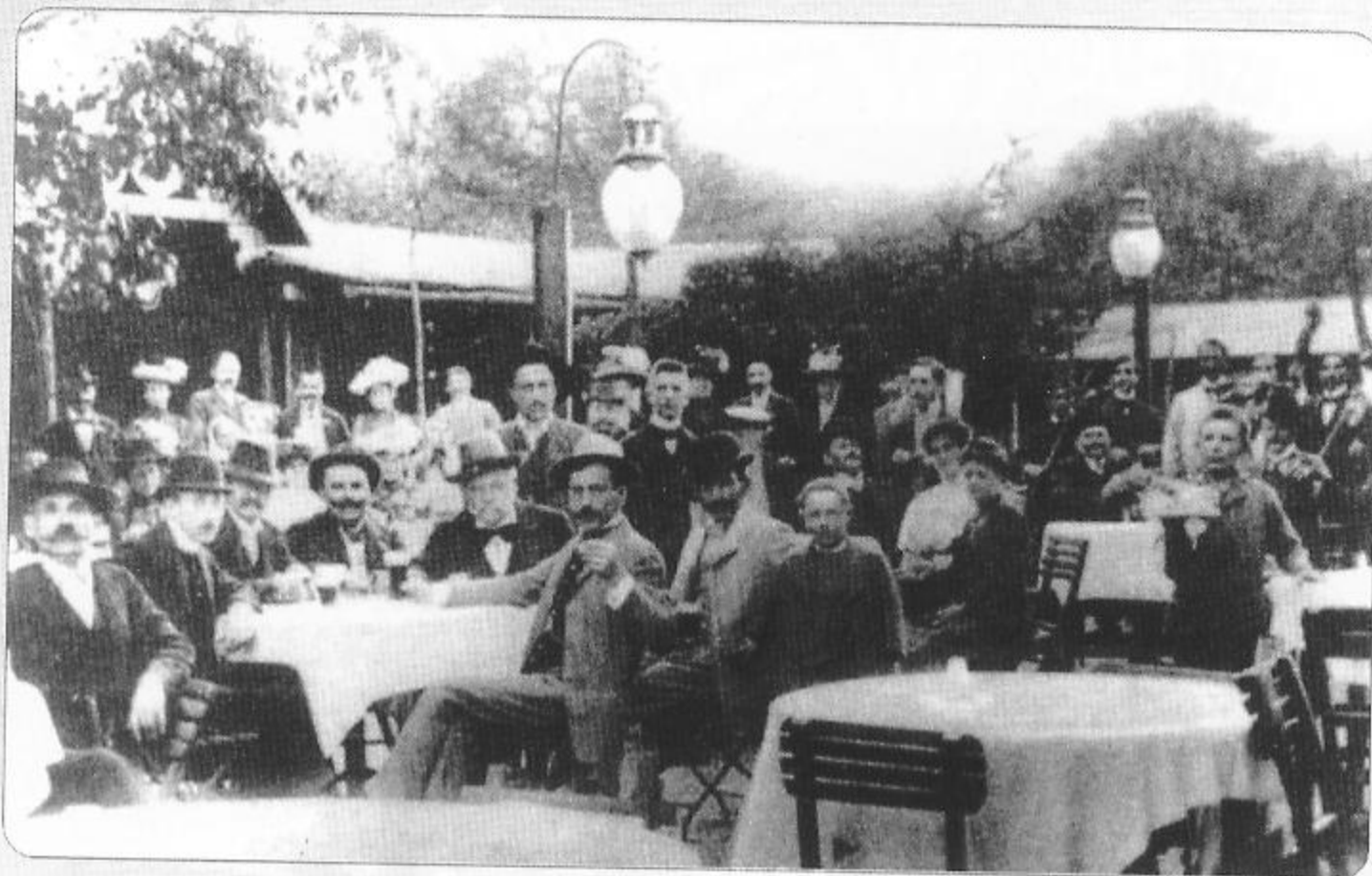

1931

1938

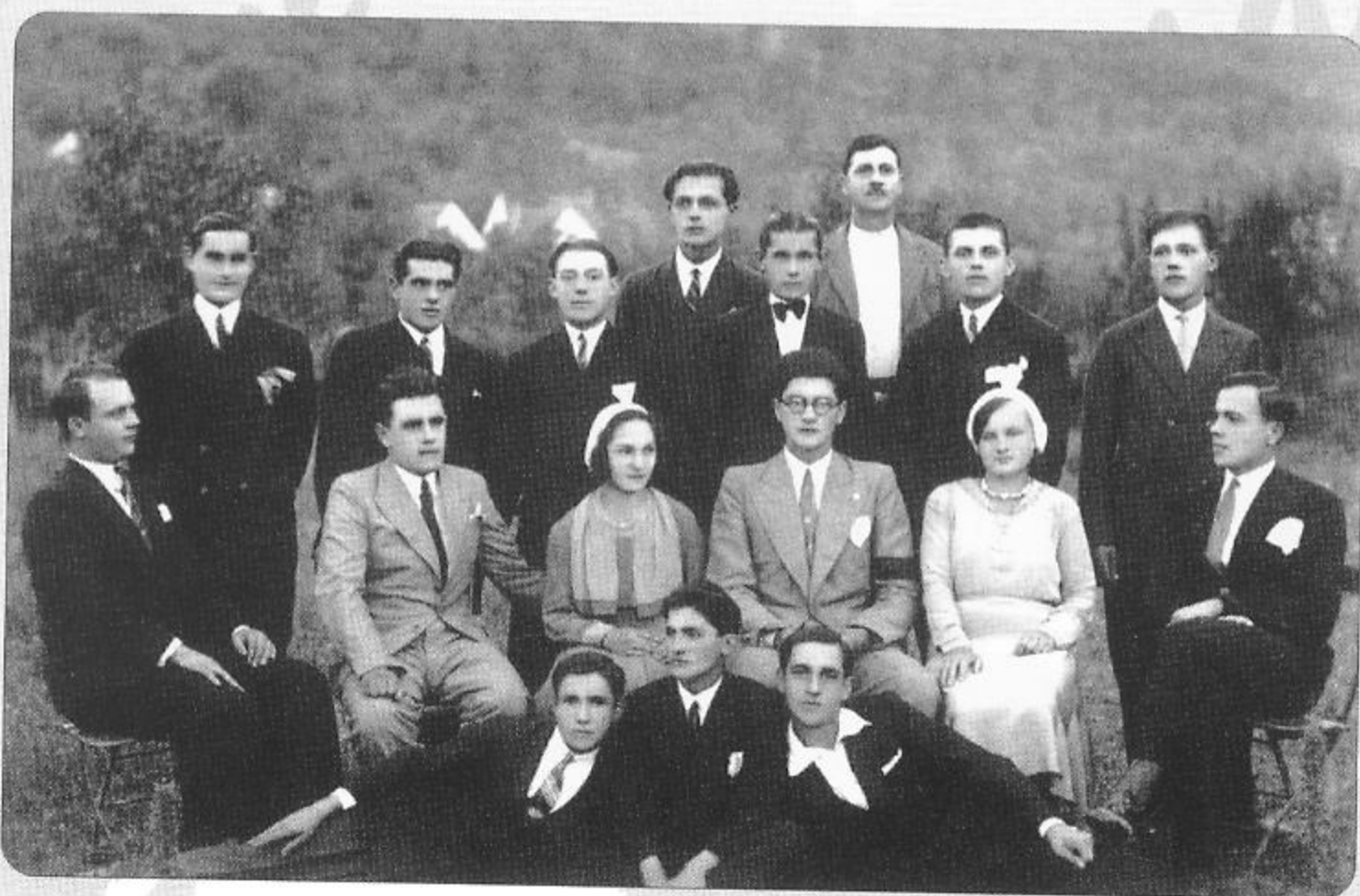
ȘI S-AU DISTRAȚ...

1910

1922

*Liga Culturală
din Simeria Veche
1923*

...ÎN AER LIBER...

*La
vânătoare*

1929

*În excursie
la Sarmiszegetusa,
1965*

PE SCENA CLUBULUI SYNDICATELOR

*Piesa "Vinul"
de Gardonyi Geza,
1929*

INVITARE.
LIGA CULTURALĂ DIN SIMERIA-VECHE
Aranjează Vineri, 6 Ianuarie 1933 O
PRODUȚIUNE TEATRALĂ
URMATĂ DE DANS
in localul D-lui Ioan Todor, la care are
onoare a Vă invita cu stimate Dv. familie.

INCEPUTUL ORELE 8 SEARA. INTRAREA BENEVOLĂ

Venitul este in favoarea scolii.

Vicepreședinții :
IOAN TODOR student
MANASIE TODOR func. C.

Secretar :
N. TODOR.

24
Ian. 1933

*Piesa
"Mănăstirea Argeș"*

Biserici

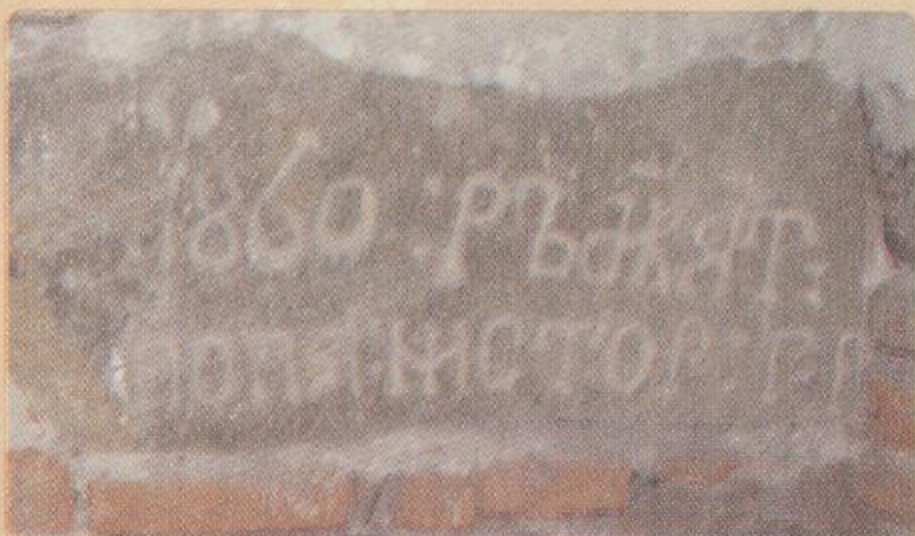
Ortodoxă - Șosea

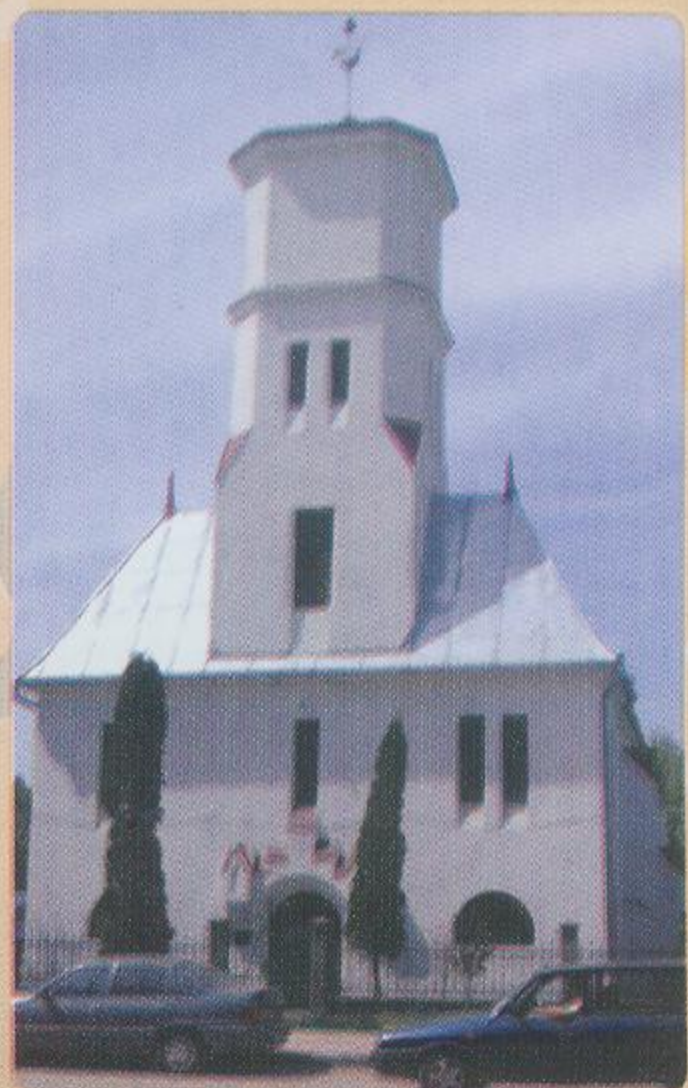
Romano - Catolică

Ortodoxă - Biscaria

Biscaria - detaliu

Reformată

Bârcea Mare

*Turnul bisericii vechi
Sântandrei*

Sântandrei

Săulești

INSTITUȚIA DE ÎNVĂȚĂMÂNT

Șc. Gen. Grup 2

Grădinița Nr. 2

*Grădinița
"Căsuța Piticilor"*

Grădinița "Pinocchio"

Șc. Gen. Grup 1

*Școala Generală
din Sântandrei*

*Școala Generală
din Cărpiniș*

FEȚELE ORAȘULUI

Clădirea Primăriei

*Parcul
Tineretului*

*Gara
Simeria*

Casă veche Sântandrei

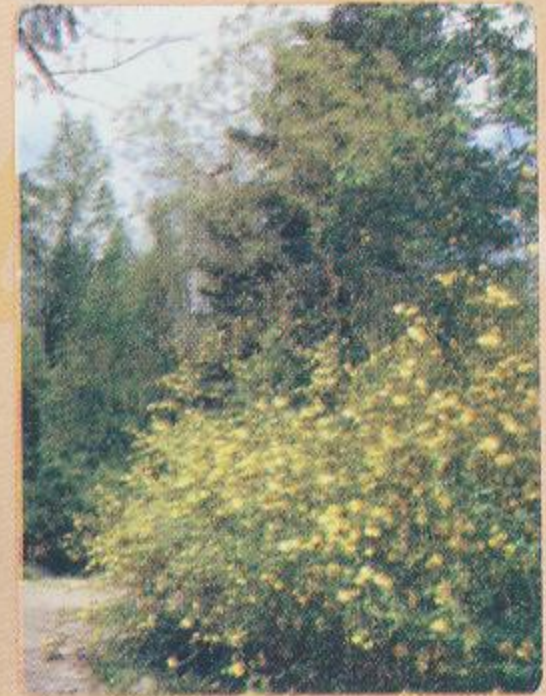

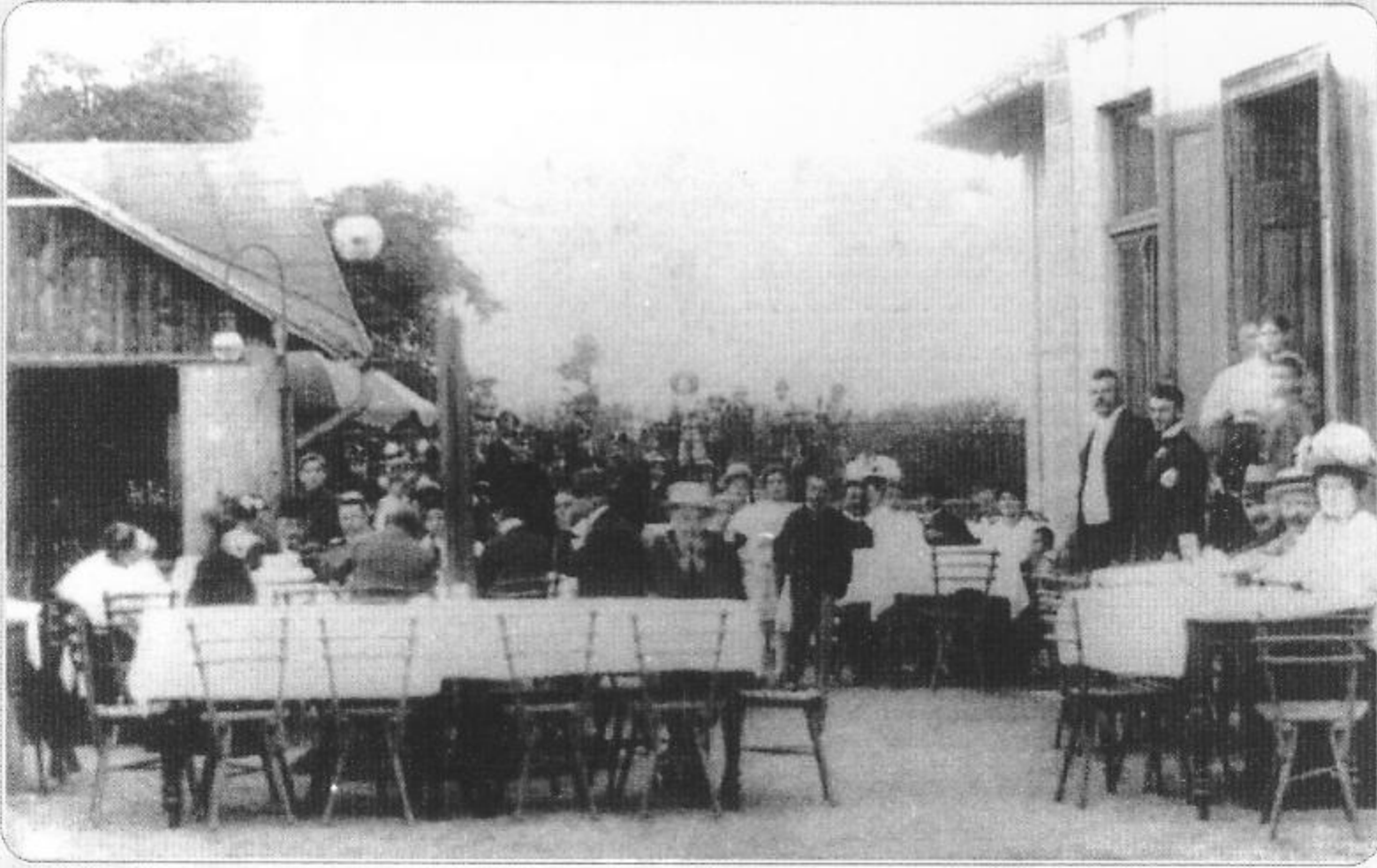
Monumente

Măgura Uroiului

PARCUL DENDROLOGIC

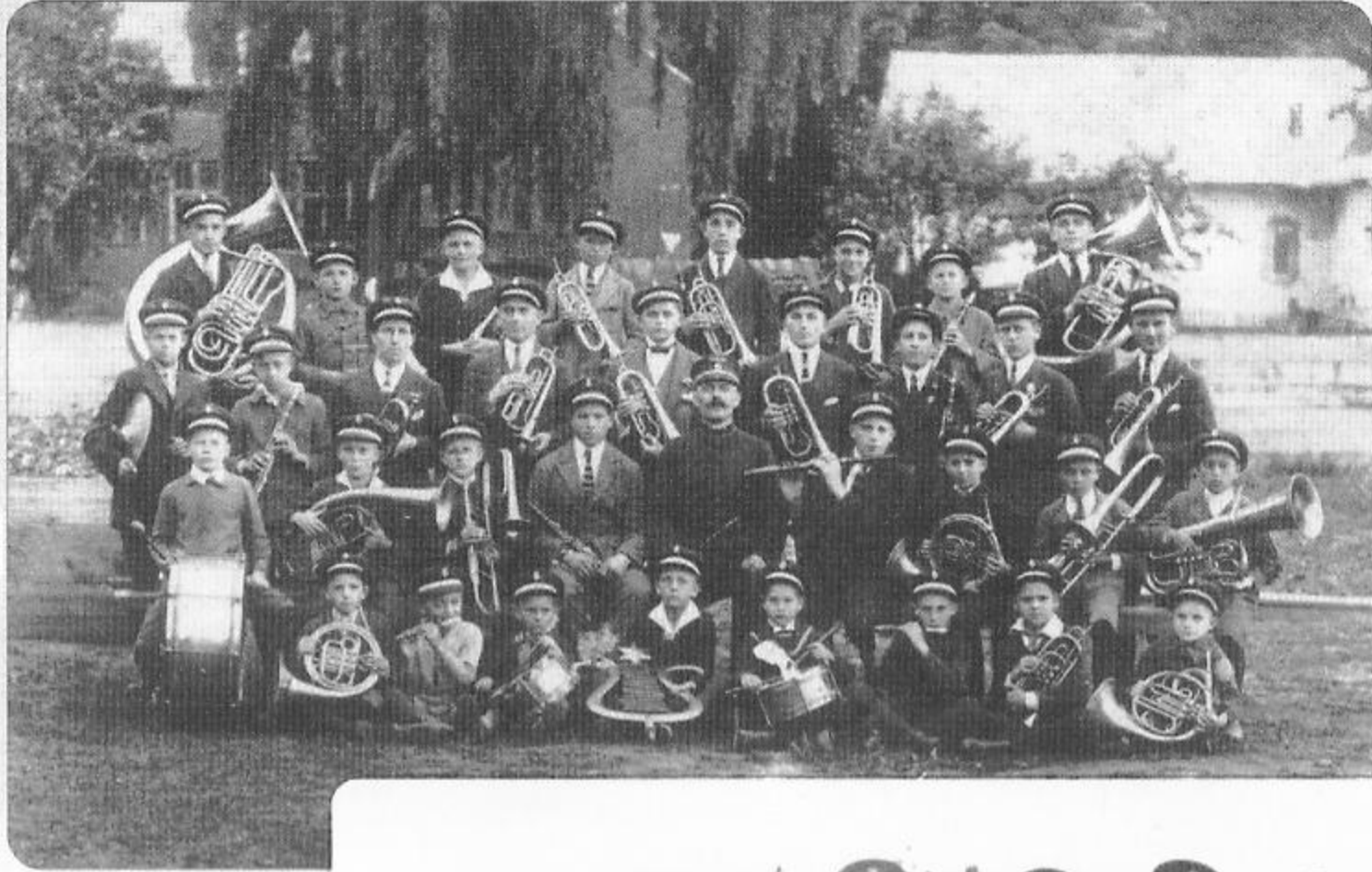

1910

*Mariana Anghel
la debut*

CÂNȚA FANFARA...

ORAȘUL DESCULT?

*Săulești,
casă veche*

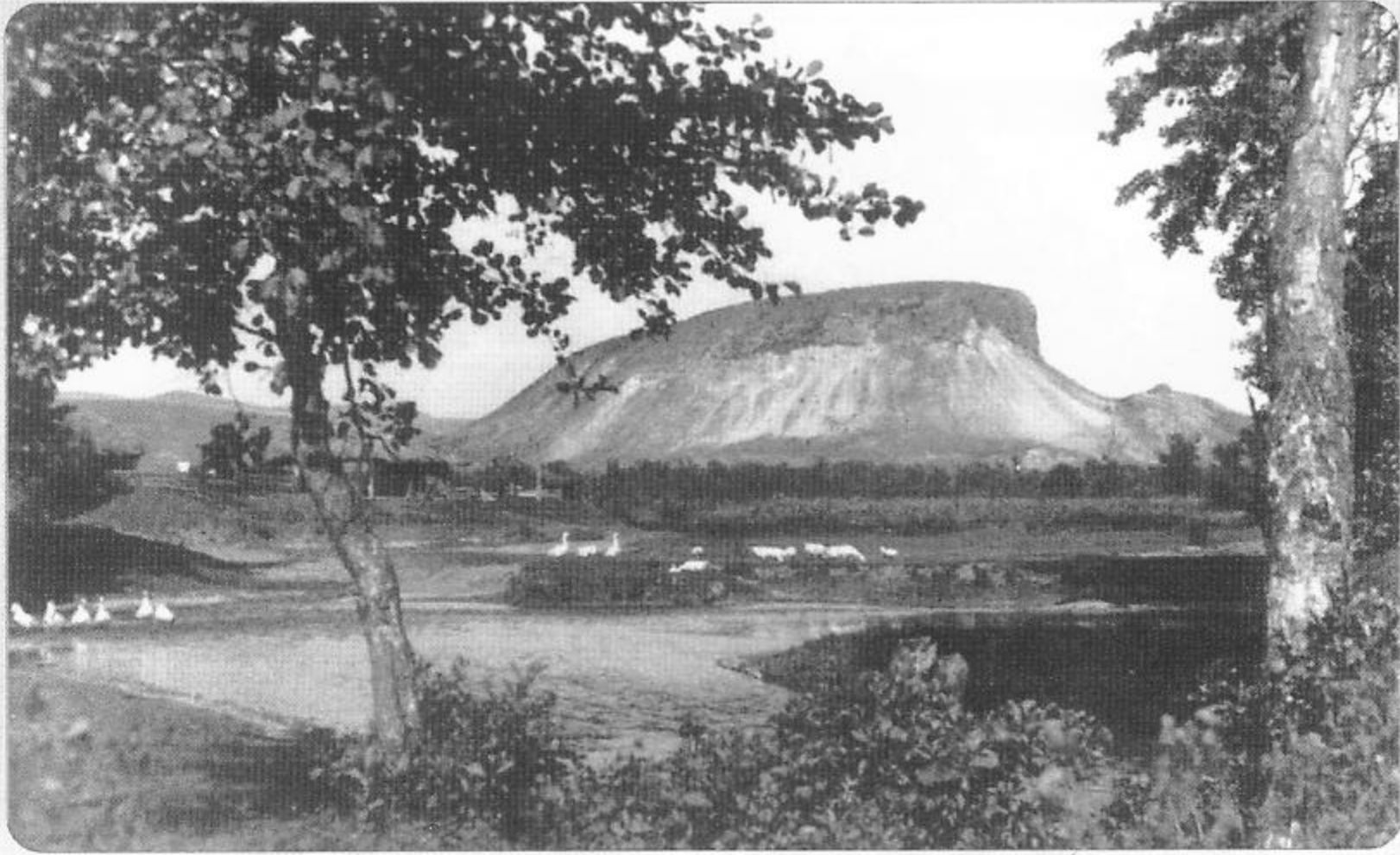

La seceriș...

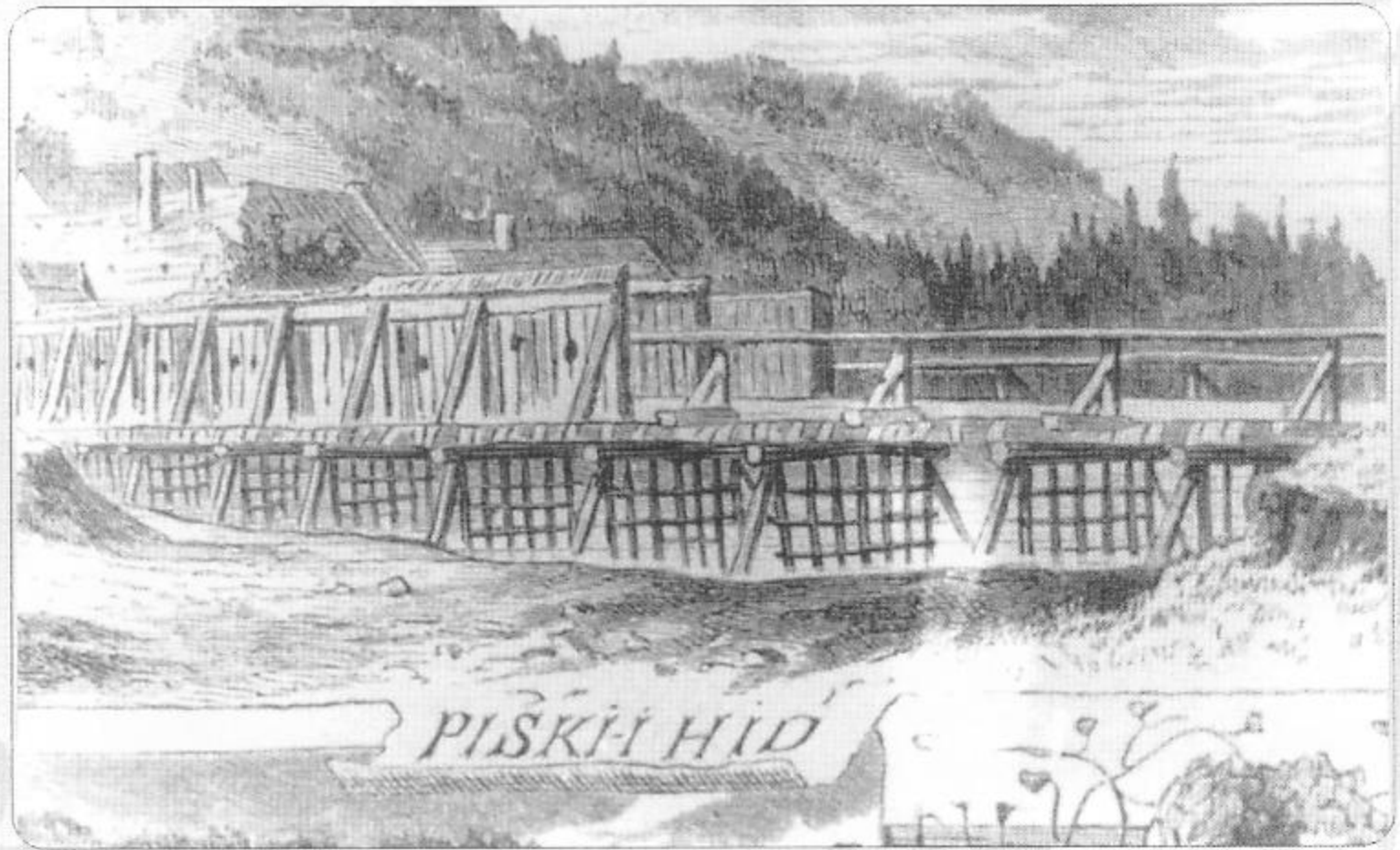
Pe lângă boi...

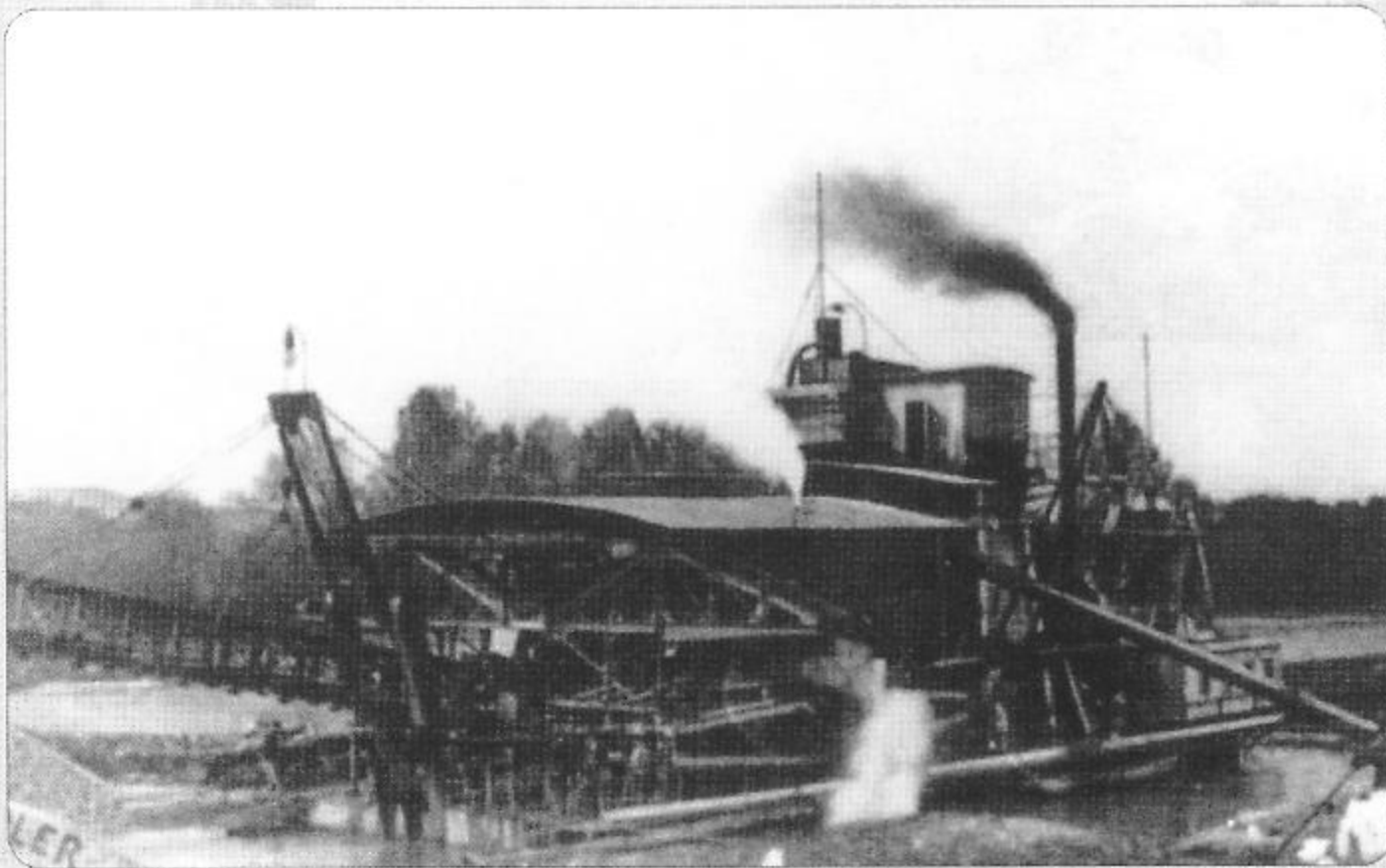
PAS CU PAS, ORAȘUL

Măgura
Uroiului

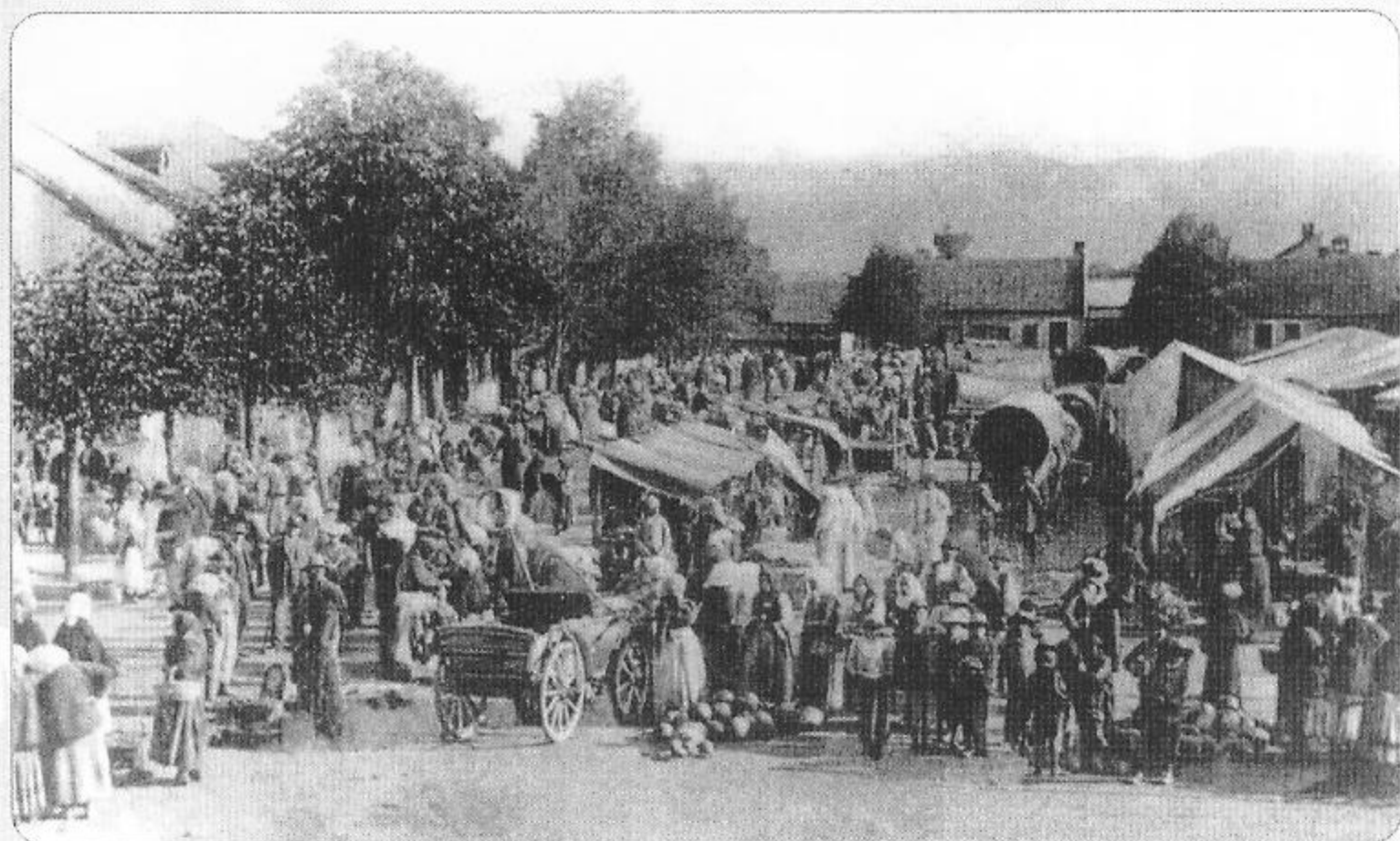

Podul
de pe Strei

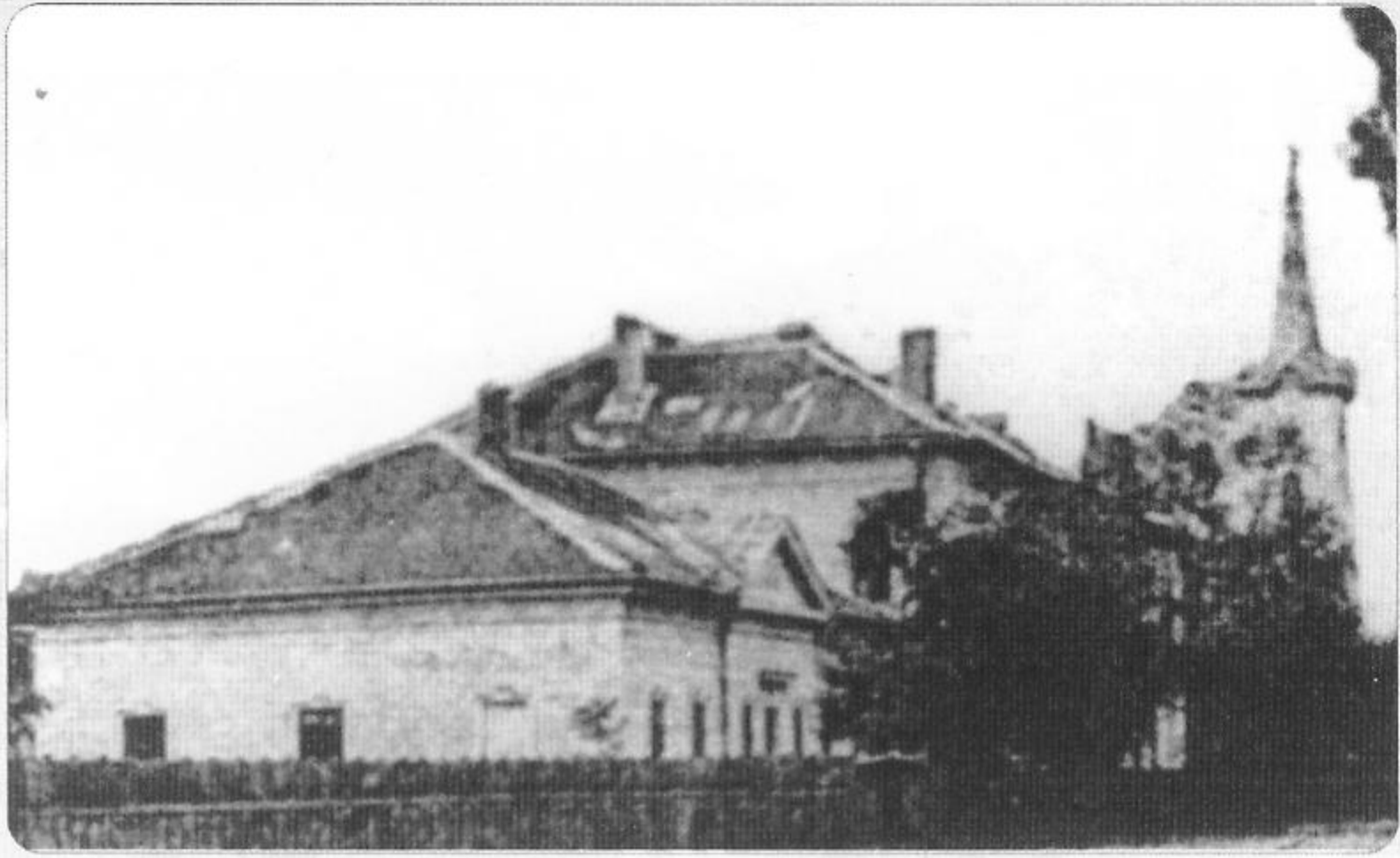
Dragă
pe Cotro

*Hanul de la
Simeria Veche,
1908*

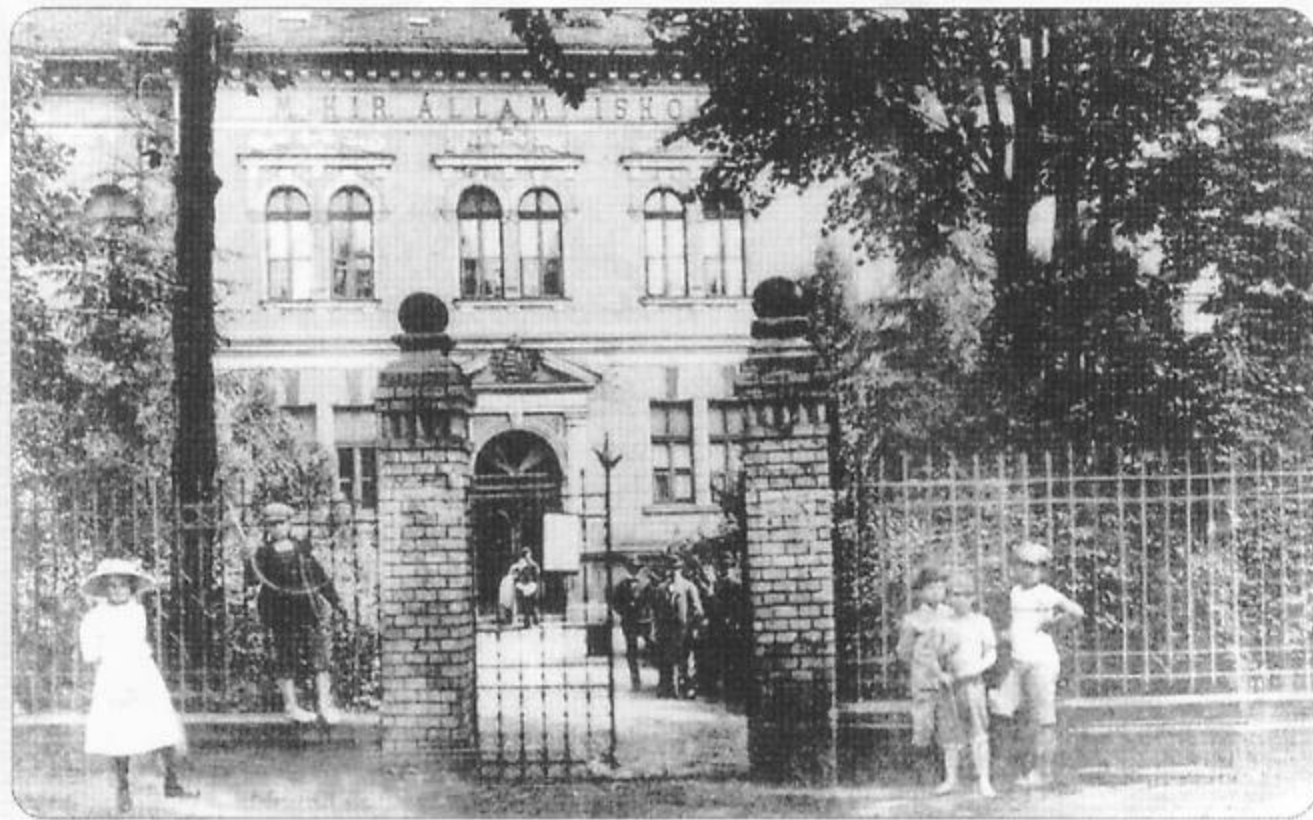

*Obor,
1910*

Grădinița din centru - 1901

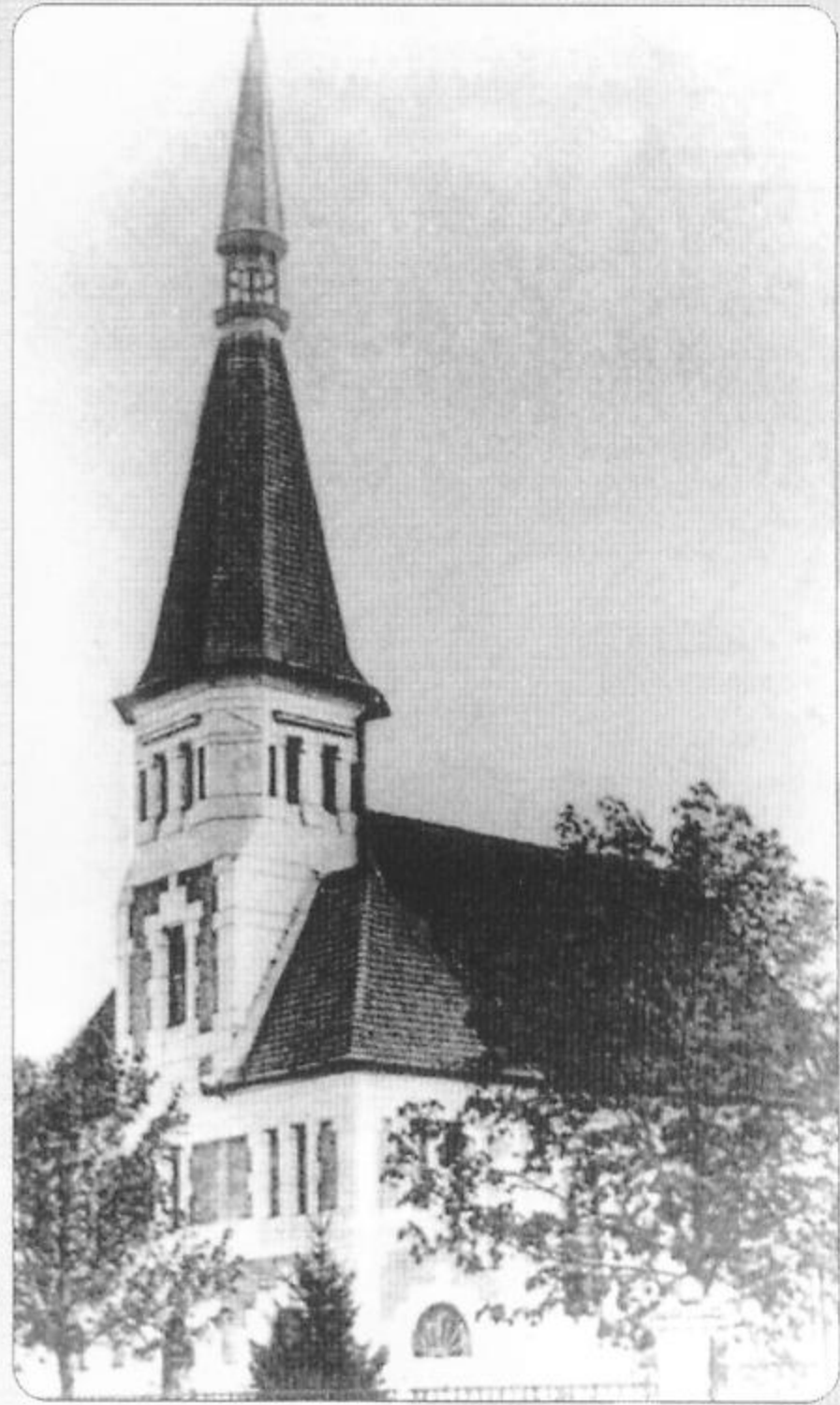
Școala Generală - 1913

Școala Profesională - 1938

*Biserica romano-catolică
1925*

Biserica Reformată

Biserica Ortodoxă - Șoseaua Națională

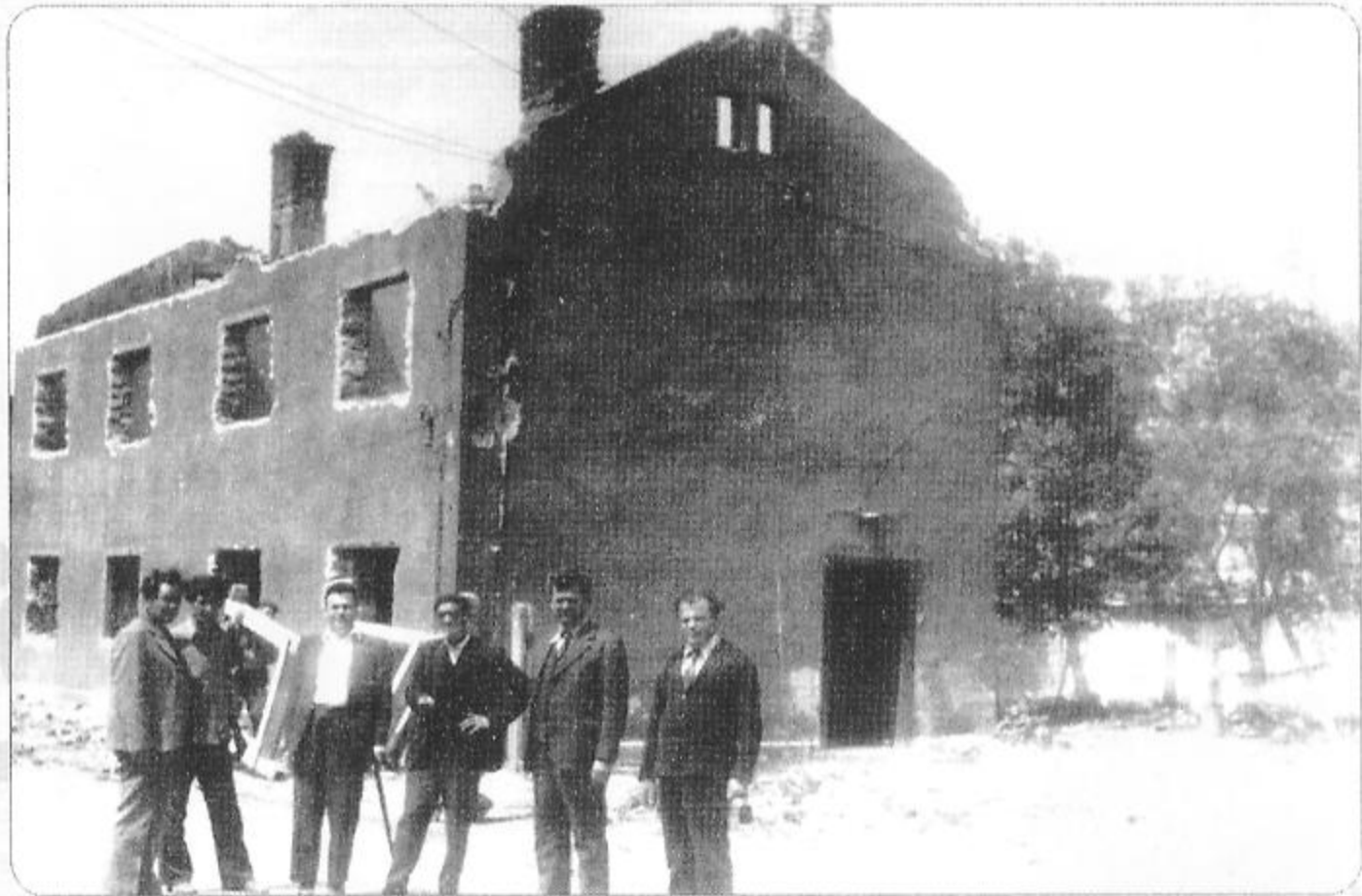

LA VREME DE NECAZ...

SE CER SCHIMBĂRI...

RENAȘTEREA ORĂȘULUI...

*Glasul
roților de tren*

